

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ВІСНИК

економіки транспорту і промисловості
(збірник науково-практичних статей)

№69

The bulletin of transport and
industry economics
№ 69

Харків – 2020

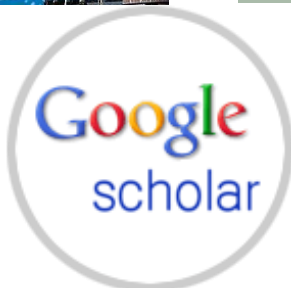
УДК 338.47:338.45

Збірник «Вісник економіки транспорту і промисловості» входить до:

- переліку фахових видань України: Наказ МОН України 21.12.2015 № 1328
- міжнародних наукометричних баз:

Наукова періодика України

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Матеріали друкуються українською або російською мовами з анотаціями українською, російською, англійською.

Номер затверджено на засіданні Вченої ради УкрДУЗТ.
Протокол № 02 від 13 лютого 2020р.

Редакційна колегія

Головний редактор - Дикань В.Л. - д.е.н., професор

Члени редакційної колегії за напрямками

Ареф'єва О.В. – д.е.н., професор
Давидова О.Ю. – д.е.н., професор
Дикань В.В. – д.е.н., професор
Дикань О.В. – д.е.н., професор
Калініченко Л.Л. – д.е.н., професор
Кібік О.М. – д.е.н., професор
Кірдіна О.Г. – д.е.н., професор
Компанієць В.В. - д.е.н., професор
Криворучко О.М. - д.е.н., професор
Мних О.Б. – д.е.н., професор
Попова Н.В. – д.е.н., професор
Портна О.В. – д.е.н., доцент
Посохов І.М. – д.е.н., професор
Прохорова В.В. – д.е.н., професор
Резнік Н.П. – д.е.н., професор
Родченко В.Б. – д.е.н., професор
Токмакова І.В. – д.е.н., професор
Третяк В.П. - д.е.н., доцент
Чупир О.М. - д.е.н., професор

Шинкаренко В.Г. - д.е.н., професор
Яновська В.П. – д.е.н., доцент
Михальченко А.О. – д.філос., доцент (Білорусія)
Igor Britchenko - prof. ucz. dr hab (Poland)
George Abuselidze – д.э.н., професор (Грузія)
Irina Engeness - PhD Doctoral Thesis, associate professor (Norway)
Veres Somosi Mariann - Ph.D.(Econ), prof., (Miskolc, Hungary)
Sławomir Bukowski – prof. (Poland)
Віляяд Велиєв – д.э.н., професор (Азербайджан)
Гусейнова Арзу Догру кизи - д.э.н., професор (Азербайджан)
Lucyna Blazejczyk-Majka – prof. (Poland)
Thierry Horsin - prof. (France)

Адреса редакційної колегії: 61050, Харків, майдан Фейербаха, 7, кім. 505. Тел: 730-10-96, 730-10-97

e-mail: vetp_euvkb@ukr.net,

сайт: <http://vetp.kart.edu.ua/index.php/ua/>

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №21513-11413ПП від 27.07.2015р.

ISSN 2075-4892
ISSN online 2413-4892

© Український державний університет залізничного транспорту 2020р.

Зміст

Менеджмент і маркетинг

Дикань В.Л., Обруч Г.В. Управління реалізацією спільних інвестиційних проектів за участю підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації	9
Герасименко В. М. Управління стратегічною діяльністю військових підрозділів Національної гвардії України в рамках логістичних ланцюжків	22
Науменко М.О. Розробка інформаційної підтримки процесів управління внутрішнім аудитом військових підрозділів Національної гвардії України	28
Писаревський С.В. Автоматизація управління логістичними процесами взаємодії військових підрозділів Національної гвардії України зі стратегічними партнерами	36
Товма Л. Ф., Товма О. А. Управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України	44
Чухлатий А.В. Управління логістичними потоками в формуваннях Національної гвардії України	52

Економіка та управління національним господарством

Андрєєва Т.Є., Гетьман О.О. Напрями розвитку організації в контексті технологічних змін	59
Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України	75
Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Терованесова О. Ю., Сіладі К. Б. Теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів	83
Nazarenko I.L. Strategies of small family businesses survival during and after quarantine	92

Резнік Н.П., Гаврилюк Ю.Г., Музиченко А.С. Регуляторні інструменти стимулювання розвитку виробництва біопалив підприємствами АПК в Україні	101
--	-----

Проблеми транспортного комплексу України

Токмакова І.В., Овчиннікова В.О., Корінь М.В. Напрямки та інструменти державного регулювання стратегічного розвитку залізничного транспорту	114
---	-----

Економіка підприємства

Каличева Н.Є., Маслова В.О. Удосконалення транспортного обслуговування як фактор забезпечення товарних характеристик продукції	128
Мних О.Б. Стратегічний контекст збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту на основі цифровізації	135
Проценко В.М. Діалектичний підхід до формування теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації	147
Черкашина М. В. Аналіз логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України	156
Чухлата Ж.Г. Методика оцінювання ефективності логістики високотехнологічної організації	163
Мушнікова С.А. Збалансована система показників оцінки рівня безпеки розвитку металургійних підприємств	170
Чобіток В.І. Методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств	181

Інвестиційна та інноваційна діяльність

Кірдіна О.Г., Уткіна Ю.М., Кондратюк М.В.
Управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах глобальної конкурентоспроможності 193

Юсупова Т. М., Гонтар Н. О.
Інновації у стратегічному розвитку підприємств залізничного транспорту 200

Соціально-економічні питання

Сухорукова Т. Г., Шраменко О. В.
Принципи етики педагога вищої школи: класика і сучасність 207

Загальноекономічні питання

Вінниченко О.В., Гудзь А.В.
Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні 217

Context

Management and marketing

Dykan V. L., Obruch H.V. Management of the implementation of a joint investment project with the participation of railway enterprises in digital conditions	9
Gerasimenko V. Management of the strategic activity of the National units of the Ukraine in the framework of logistic chains	22
Naumenko M. Development of information support for processes of management of internal audit of the National guards of Ukraine	28
Pysarevskyi S.V. Automation of management of logistics processes of interaction of the National guards of ukraine with strategic parties	36
Tovma L., Tovma O. Management of processes of interaction with suppliers in the system of material and technical supply of military units of the National givarian	44
Chuhlaty A.V. Management of logistic flows in the formations of the National guard of Ukraine	52

Economics and management of the national economy

Andreeva T.E., Hetman O.O. Ways of organization development in context technological changes	59
Borovik Y. T., Elagin Y. V., Polyakova E. N. Green economy: essence, principles, prospects for Ukraine	75
Kuzmynchuk N., Kutsenko T., Terovanesova O., Siladi K. The theoretical and methodological tools for providing the ecological customs expertise of the goods	83
Nazarenko I.L. Strategies of small family businesses survival during and after quarantine	92
Reznik N.P., Gavrylyuk Y.G, Muzychenko A.S. Diversification of renewable energy sources by agricultural enterprises in Ukraine	101

Problems of the transport complex of Ukraine

- Tokmakova I.V., Ovchynnikova V.A., Korin M.V.**
Directions and instruments of state regulation of strategic development of railway transport 114

Enterprise economics

- Kalicheva N.E., Maslova V.O.**
Improvement of transport services as a factor of providing product characteristics of products 128
- Mnykh O.B.**
Strategic context of balanced development of railway enterprises based on digitalization 135
- Protsenko V.**
Dialectic approach to forming the theoretical bases intensification management economic behavior enterprises under conditions neoindustrial modernization 147
- Cherkashyna M.**
Analysis of logistical processes of the National guards of Ukraine 156
- Chukhlata G.**
Methods of evaluation of logistics efficiency of high-technological organization 163
- Mushnykova S.A.**
Balanced system of indicators of assessment of the safety level of development of metallurgical enterprises 170
- Chobitok V.**
Methodical aspects ensuring the cholic development enterprises 181

Innovation and investment practice

- Kirdina E.G., Utkina Yu.M., Kondratyuk M.V.**
Management of innovative activity of enterprises in the context of global competitiveness 193
- Yusupova T., Hontar N.**
Innovation in the strategic development of railway enterprises 200

Socio-economic issues

Sukhorukova T. G., Shramenko E. V.

Principles of high school teacher ethics: classics and modernity

207

General economic question

Vinnychenko O.V., Gudz A.V.

Financial position of the bank and methods of its assessment in Ukraine

217

УДК 330.322:656.2

УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ СПІЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЗА УЧАСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

*Дикань В.Л., д.е.н., професор,
Обруч Г.В., к.е.н., докторант (УкрДУЗТ)*

У статті доведена необхідність перегляду існуючої наразі системи управління реалізацією інвестиційними проектами підприємствами залізничного транспорту в умовах формування цифрової економіки. Обґрунтована економічна та стратегічна доцільність реалізації спільних інвестиційних проектів за участю залізничних підприємств. З'ясовано, що наразі істотно зростає кількість досліджень, що стосуються проблем асиметрії інформації у сфері інвестиційної діяльності. Доведена необхідність використання концепції проактивного управління, як ключового елементу зниження проблем асиметрії інформації та подолання інших ризиків під час управління реалізацією спільними інвестиційними проектами та забезпечення гармонійного розвитку підприємств залізничного транспорту. Запропоновано модель управління реалізацією спільних інвестиційних проектів підприємствами залізничного транспорту, яка якісно вирішує проблеми забезпечення ефективності реалізації спільних інвестиційних проектів шляхом формування та реалізації попереджувальних управлінських дій, які враховують можливість виникнення негативних результатів від реалізації спільних інвестиційних проектів.

Ключові слова: управління, проактивне управління, спільний інвестиційний проект, інвестиційна діяльність, підприємства залізничного транспорту, цифровізація.

УПРАВЛЕНИЕ РЕАЛИЗАЦИЕЙ СОВМЕСТНЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ С УЧАСТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ

*Дикань В.Л., д.э.н., профессор,
Обруч А.В., к.э.н., докторант (УкрГУЖТ)*

В статье доказана необходимость пересмотра существующей сейчас системы управления реализацией инвестиционных проектов предприятиями железнодорожного транспорта в условиях формирования цифровой экономики. Обоснована экономическая и стратегическая целесообразность реализации совместных инвестиционных проектов при участии железнодорожных предприятий. Выяснено, что сейчас существенно возросло количество исследований, касающихся проблем асимметрии информации в сфере инвестиционной деятельности. Доказана необходимость использования концепции проактивного управления, как ключевого элемента снижения проблем асимметрии информации и преодоления других рисков при управлении реализацией совместными инвестиционными проектами и обеспечения гармоничного развития предприятий железнодорожного транспорта. Предложена

модель управління реалізацією спільними інвестиційними проектами підприємствами залізничного транспорту, яка якісно вирішує проблеми забезпечення ефективності реалізації спільних інвестиційних проектів шляхом формування і реалізації запобігальних управлінських дій, які враховують можливість виникнення негативних результатів від реалізації спільних інвестиційних проектів.

Ключевые слова: управління, проактивне управління, спільний інвестиційний проект, інвестиційна діяльність, підприємства залізничного транспорту, цифровізація.

MANAGEMENT OF THE IMPLEMENTATION OF A JOINT INVESTMENT PROJECT WITH THE PARTICIPATION OF RAILWAY ENTERPRISES IN DIGITAL CONDITIONS

*Dykan V. L., doctor of Economics, professor,
Obruch H.V., candidate of Economics, doctoral student (USURT)*

The article proves the need to revise the current system of managing the investment project implementation by railway companies in the conditions of digital economy formation in Ukraine and in the world. The economic and strategic feasibility of joint investment projects and the involvement of railway enterprises are substantiated. It is proved that a joint investment project that brings together several railway undertakings during its implementation is the main condition for ensuring their competitiveness in the domestic and international market of transport and logistics services. It has been found that the number of studies concerning problems of information asymmetry in the sphere of investment activity has increased significantly in the world economic literature. The necessity of using the concept of proactive management as a key element of reducing the problems of information asymmetry and overcoming other risks in managing the implementation of joint investment projects of railway undertakings in the context of digitalization has been proved. The study of fundamental scientific achievements in the field of information asymmetry, risk management, as well as investment management in the management of railway transport enterprises confirms the need for the introduction and further improvement of modern digital technologies to reduce information asymmetry between the entities of investment activities during the implementation of joint venture rail transport. In addition, one can conclude that state regulatory measures can improve the situation in the market of transport and logistics services in the conditions of digital economy in the world. In general, the importance of this scientific research lies in the development of a model for managing the implementation of joint investment projects by railway undertakings through the lens of proactive management, which underlies digitalization technology. This generally provides a new understanding of the problems of ensuring the effectiveness of joint investment projects through the formation and implementation of preventative management actions that take into account the possibility of negative results from the implementation of joint investment projects.

Key words: management, proactive management, joint investment project, investment activity, railway undertakings, digitization.

Постановка проблеми. В останні (приватні оператори вантажних та десятиліття ринок транспортно-пасажирських перевезень, приватні логістичних послуг трансформувалася, оператори локомотивної тяги, з'явилося безліч суб'єктів господарювання транспортно-логістичні центри та ін.) та,

відповідно, виникли нові, не характерні до теперішнього часу типи взаємодії, що стало загрозою для забезпечення збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту. Зміни відбуваються не лише в межах внутрішнього ринку, трансформація спостерігається й у макрооточенні (глобалізація, цифровізація, інтелектуалізація та ін.), що в свою чергу обумовлює залежність конкурентоспроможності залізничних підприємств від наявності ефективно сформованих інвестиційних проектів відповідно до умов сьогодення. Перш за все мова йде про управлінську та організаційну складові інвестиційного процесу, що дозволить зробити його мінімально ризиковим та максимально ефективним, а це, в свою чергу, сприятиме залученню вітчизняних і закордонних інвесторів та стане основою для техніко-технологічного оновлення підприємств залізничного транспорту.

Згідно з даними досліджень українських та зарубіжних авторів [4, 5, 7], одним з найбільш істотних економічних чинників, що впливають на інвестиційну діяльність підприємств залізничного транспорту України в умовах світової цифровізації та інтелектуалізації, є інформація. За відсутності достовірної та актуальної інформації про інвестиційні проекти підприємств залізничного транспорту, їх поточний стан, пропозиції інвесторів та ін., АТ «Укрзалізниця» буде приречена на банкрутство, адже наразі більшість інвестиційних рішень щодо оновлення процесу експлуатації є взаємообумовленими та вимагають від підприємств залізничного транспорту переважно спільного рішення. Тобто ефективна та максимально адаптована до умов господарювання організація спільних інвестиційних проектів є запорукою збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених

частин загальної проблеми. Проблемам розвитку підприємств залізничного транспорту та аспектам їх інвестиційної діяльності присвячено багато робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, зокрема Альошиної І. А., Геращенко Т. М., Дикань В. Л., Островерх Г. Є., Соломнікова І.В., Єлагіна Ю. В., Глуценко Ю. В., Цапко Л. В., Корінь М.В., Кондратюка М.В., Обруч Г.В., Полякової О. М., Шраменко О.В. та інших [1-6]. Особливості формування цифрової економіки та її вплив на ефективність господарювання підприємств залізничного транспорту розглядаються в наукових працях Овчиннікової В.О., Торопової В.І., Покусаєва О.М., Климова А. А., Куприяновського В. П., Морхата П. М., Наміота Д. Є., Токмакової І.В., Чередниченка О.Ю., Войтова І.М., Паламарчук Я.С. [7-9] та інших. Актуальність дослідження обумовлена відсутністю теоретичних та методичних напрацювань щодо формування дієвої моделі управління реалізацією інвестиційних проектів підприємств залізничного транспорту в сучасних умовах господарювання.

Тому, **метою** статті є опрацювання концептуальних положень управління реалізацією спільних інвестиційних проектів за участю підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Катастрофічна зношеність локомотивів, вантажних та пасажирських вагонів, моторвагонного рухомого складу, спеціалізованої техніки щодо ремонту і поточного утримання залізничної колії та інших основних фондів обумовлюють необхідність негайного пошуку дієвих механізмів, що забезпечать активізацію інвестиційної діяльності підприємств залізничного транспорту та їх ефективність. Для того, щоб окреслити зазначене детально розглянемо всі аспекти інвестиційної діяльності залізничних підприємств та зупинимося на найбільш

важливих, які є ключовими в процесі забезпечення їх збалансованого розвитку.

Спочатку слід обов'язково наголосити, що наразі активізація інвестиційної діяльності підприємств залізничного транспорту переважно можлива у стратегічній єдності залізничних підприємств під час реалізації інвестиційних проектів. Пов'язано це із лібералізацією ринку залізничних перевезень і можливістю забезпечення експлуатаційної діяльності та процесу залізничних перевезень різними підприємствами (АТ «Укрзалізниця», приватні оператори вантажних та пасажирських перевезень, приватні оператори локомотивної тяги та ін.), які наразі стають активними гравцями на ринку (рис. 1).

Так, наприклад, інноваційне оновлення залізничної колії, що знаходиться на балансі АТ «Укрзалізниця», відповідно до умов цифровізації залізничної галузі, потребує придбання та введення в експлуатацію нових технічних засобів та приладів діагностування стану колії. Проте придбання приватним оператором локомотивної тяги тягового рухомого складу, що матиме на борту обладнання для виконання дефектоскопіювання колії, зніме необхідність АТ «Укрзалізниця» у придбанні та введенні вищезазначеного обладнання і дозволить всім учасникам даного інвестиційного проекту отримати додатковий економічний ефект.

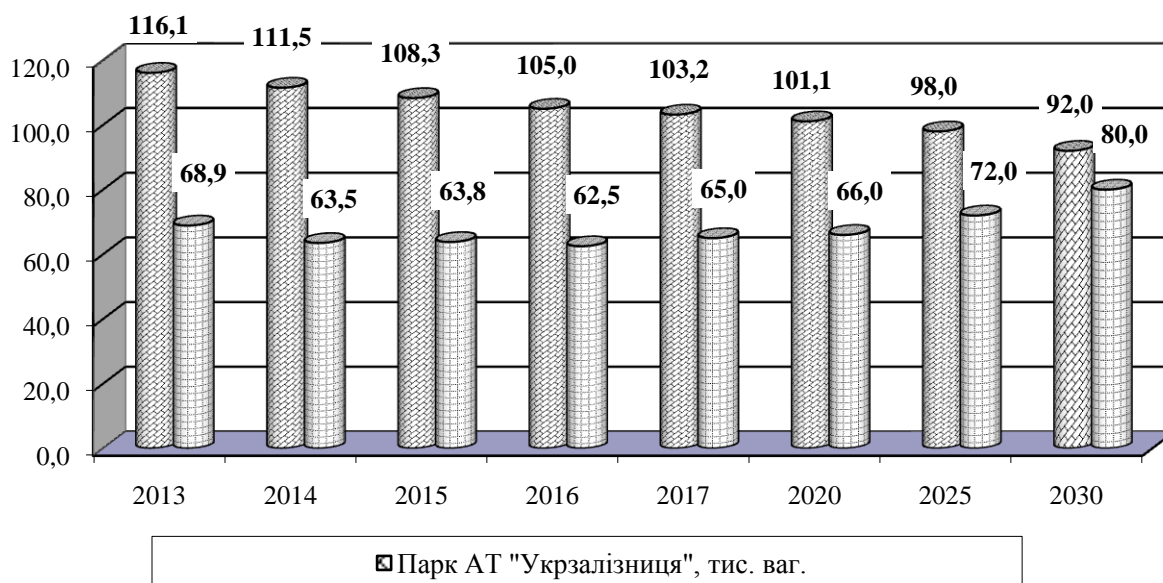

Рис. 1. Співвідношення парків АТ «Укрзалізниця» і приватних компаній до 2030 року за оцінкою UIF [10]

В таких умовах спільний інвестиційний проект, що поєднує декілька підприємств залізничного транспорту під час його реалізації, є головною умовою забезпечення їх конкурентоспроможності на вітчизняному та міжнародному ринку транспортно-логістичних послуг. Зважаючи на зазначене сконцентруємо увагу на особливостях формування та реалізації

даного виду інвестиційних проектів в умовах становлення цифрової економіки.

Враховуючи багатосуб'єктність інвестиційного процесу підприємств залізничного транспорту необхідно обов'язково звернути увагу на те, що під час їх ділової взаємодії повсякчасно виникають асиметрії інформації, які мають негативний вплив на результативність функціонування

інвестиційної платформи АТ «Укрзалізниця» та, відповідно, самого інвестиційного процесу.

Спочатку з'ясуємо сутність поняття «асиметрія інформації». З економічної точки зору - це ситуація, коли деякі економічні суб'єкти володіють більш повною і правдоподібною інформацією, тоді як інші суб'єкти, які беруть участь в угоді, не володіють нею. Зокрема, наприклад, більш обізнаними виявляються ті суб'єкти інвестиційної діяльності, які володіють внутрішньою інформацією, за родом діяльності недоступною їх контрагентам [11]. Крім того, зміст даного поняття можна доповнити розглядаючи дослідження в галузі економічної теорії інформації, нової інституціональної економічної теорії, концептуальних положень ризик-менеджменту та ін. [12-18].

Асиметрія інформації виникає з невизначеності функціонування економічних суб'єктів господарювання. Таким чином, щоб знищити асиметрію інформації, необхідно виключити з дійсності всю невизначеність, а це буде неможливо, тому знизити її ступінь можна тільки за допомогою грамотного і тактичного поширення інформації, а також її сприйняття. Отже ефективність управління інвестиційною діяльністю залежить від зниження ступеня інформаційного ризику.

Шульц Д.Н. в своїй роботі встановив, що при існуванні асиметричної інформації з'являється сприятливе середовище для створення монополій і зростання фінансово-економічного стану одних суб'єктів інвестиційної діяльності на шкоду іншим (виникає ризик з боку бізнес-партнера) [14]. Це відбувається через існування можливості отримання надприбутку при використанні «стейкхолдерської» інформації. Подібна ситуація не виникає лише в тому випадку, якщо витрати пошуку такої інформації вкрай високі.

Дослідження вищезазначених робіт в сукупності дозволило дійти висновку, що асиметрія інформації є причиною виникнення великої кількості ризиків для господарювання сучасних підприємств, а тому фінансово-економічний стан підприємств залізничного транспорту в умовах становлення неіндустріальної економіки покращується прямо пропорційно збільшенню доступності та правдоподібності наявної інформації. Слід зазначити, що наслідками асиметрії інформації в умовах формування та реалізації спільних інвестиційних проектів можуть вважатися окремі випадки двох класичних для світової економічної літератури ситуацій: несприятливий відбір бізнес-партнерів і ризик негативної дії з боку бізнес-партнера.

Проблема ризику негативної дії з боку бізнес-партнера завжди існує в тому випадку, коли неможливо дізнатися, які дії чинить одна зі сторін бізнес-угоди [18]. Дослідники проблеми негативної дії з боку бізнес-партнера [19] розглядають декілька ключових причин її виникнення:

по-перше, це непеоднаність інтересів бізнес-партнерів (необхідно щоб інтереси збігалися, і можливо було б прийти до компромісу та, відповідно, встановити чіткі межі відповідальності);

по-друге, однією з найважливіших причин є наявність складнощів при контролі виконання умов угоди, що пов'язана зі спільною реалізацією інвестиційного проекту, або наявність надзвичайно високих витрати як результат проведення контролю.

Проблема негативної дії з боку бізнес-партнера полягає також в неблагонадійності партнерів, які отримують інформацію для оформлення документів пов'язаних із реалізацією спільного інвестиційного рішення і згодом не дотримуються вимоги щодо умов їх виконання. В рамках боротьби з даною проблемою можна зазначити, що доцільно здійснити ряд регулюючих заходів, щодо зберігання, обліку і надання інформації

іншим бізнес-партнерам в електронних журналах, тобто забезпечити поступовий перехід до реалізації спільних інвестиційних проектів на основі відповідної цифрової платформи. Цей захід дозволить істотно збільшити прозорість, знизити ступінь ризику та витрати інвесторів, а також підприємств залізничного транспорту, що будуть реалізовувати спільне інвестиційне рішення.

Для того, щоб знизити інформаційні асиметрії слід передбачити базові правила поведінки суб'єктів господарювання при укладанні договорів інвестування та реалізації спільних інвестиційних рішень. Надалі це дозволить істотно скоротити витрати, пов'язані з оформленням і виконанням зазначених договорів.

Доцільно також розглянути проблему несприятливого відбору бізнес-партнерів для спільної реалізації інвестиційного рішення, за якої суб'єкти інвестиційної діяльності можуть не надавати необхідних відомостей або надавати неправдиві відомості.

На нашу думку, для визначення бізнес-партнерів для спільної реалізації інвестиційних проектів слід використовувати методику, яка в якості пріоритету ділової співпраці матиме: максимізацію синергетичного ефекту, зростання якісних показників експлуатаційної діяльності, забезпечення досягнення стратегічних цілей, мінімізацію ступеню ризику.

Вирішенню проблеми взаємодії бізнес-партнерів в аспекті досліджуваного питання сприяє процес електронного документообігу, а точніше формування цифрової платформи взаємодії підприємств залізничного транспорту в межах реалізації спільних інвестиційних проектів.

З точки зору цифрових нововведень можна відзначити, що на поточний момент можна використовувати також наявну базу комп'ютерних програм, так, наприклад, всі угоди можуть формуватися через програму

B2B («бізнес - бізнесу»). Програма B2B - повнофункціональний додаток для розрахунку і оформлення договорів між бізнес-партнерами. Це дозволить максимально збільшити прозорість і доступність інформації всім економічним суб'єктам інвестиційної діяльності. Список можливостей системи і доступних комп'ютерних програм постійно розширюється.

Доцільним є також використання системи онлайн-андеррайтингу, що дозволить забезпечити високу якість проведення процедури узгодження і фіксації рішень, які можна застосувати далі в бізнес-процесах під час реалізації спільних інвестиційних рішень. Ця система необхідна особливо в тих випадках, коли неможливо розрахувати і оформити відповідні договори у стандартному порядку.

Зважаючи на необхідність своєчасності виявлення ризиків, які мають негативну тенденцію в умовах цифровізації, та розробки системи попереджуючих управлінських дій, доцільним є введення в практику інвестиційної діяльності передінвестиційної і економічної діагностики підприємств залізничного транспорту, що бажають стати бізнес-партнерами.

Даний етап слід виконувати за допомогою цифрових додатків. Це дозволить знизити ймовірність шахрайських дій з боку суб'єктів інвестиційної діяльності, оскільки всі дані про результати відразу відправляються до загальної електронної бази.

З цією метою пропонуємо до ключових етапів інвестиційного процесу (передінвестиційний, інвестиційний, експлуатаційний), що наразі існують в економічній теорії, обов'язково додати погоджувальний етап, що буде вирішувати завдання: перевірка, уточнення та узгодження ключових ідей реалізації спільного інвестиційного проекту; ідентифікація, діагностика та затвердження

головних учасників спільного інвестиційного проекту; встановлення та оцінка інвестиційних ризиків, визначення напрямків щодо їх подолання; загальне моделювання та проектування спільного інвестиційного проекту; прийняття попереднього рішення щодо доцільності реалізації спільного інвестиційного проекту, укладання контракту та ін.

Даний етап доцільно виконувати на базі цифрової інвестиційної платформи підприємств залізничного транспорту.

Зважаючи на структурну складність реалізації спільного інвестиційного рішення, а також відповідну складність прийняття комплексних рішень і вибору сценаріїв поведінки суб'єктів інвестиційної діяльності вважаємо, що управлінські функції слід делегувати Центру управління реалізацією спільних інвестиційних проектів на підприємствах залізничного транспорту. Головною метою даного центру повинно стати формування дієвих рішень спрямованих на забезпечення ефективності реалізації спільних інвестиційних проектів підприємствами залізничного транспорту, що ґрунтуються на попереджуючих управлінських діях, які враховують можливість виникнення негативних результатів від реалізації спільних інвестиційних проектів. Крім того в структурі Центру слід окремо виділити департамент інформаційної безпеки, який буде координувати і контролювати розподіл ролей посадових осіб, що будуть відповідальними за операції відповідно до договорів інвестування.

Отже, зважаючи на все вищезазначене виділимо основні аспекти реалізації підприємствами залізничного транспорту спільних інвестиційних рішень: структурна складність; складність функціонування; складність прийняття рішень і вибору сценаріїв поведінки; складність їх формального опису і моделювання та ін.

У цих умовах, враховуючи формування цифрової економіки в державі, для забезпечення необхідного ступеня

автономності, якості та оперативності управління складними об'єктами (яким є спільний інвестиційний проект, що реалізують декілька підприємств залізничного транспорту) необхідно, поряд із попередньо вказаними засобами, приділити увагу:

- забезпеченню модельно-алгоритмічному опису процесів смислової інтерпретації всіх можливих і неможливих ситуацій, що можуть виникнути під час реалізації спільних інвестиційних проектів;

- вирішенню всього переліку завдань комплексної автоматизації та інтелектуалізації процесів управління реалізацією спільними інвестиційними проектами в різних умовах.

Однак, на жаль, в переважній більшості випадків на практиці процеси моніторингу та управління реалізацією спільних інвестиційних проектів у зазначеному вище трактуванні автоматизовані лише частково. Як правило, в сучасних автоматизованих системах управління керівникам надається смислова інформація тільки про стан їх елементів, а не об'єктів контролю в цілому. Зазначені обставини призводять до того, що інтегральна оцінка стану реалізації спільних інвестиційних проектів, як і формування необхідних управляючих впливів, здійснюється керівниками в основному ґрунтуючись на індивідуальній експертній думці.

Стосовно процесів моніторингу та управління реалізація властивості живучості передбачає оперативне формування таких процедур збору, обробки та аналізу даних, а також відповідного обчислювального середовища, при якому виявлення, локалізація і ліквідація збоїв і відмов елементів та підсистем спільного інвестиційного проекту буде відбуватися значно раніше, ніж виявляться можливі наслідки зазначених збоїв. В цьому і полягає основний зміст розглянутих завдань синтезу технологій проактивного (попереджувального) моніторингу та

управління, які наразі слід розглядати як перспективні технології управління реалізацією спільним інвестиційним проектом підприємствами залізничного транспорту (complexity management).

Слід зазначити, що процеси проактивного управління реалізацією спільного інвестиційного проекту за участю підприємств залізничного транспорту характеризуються додатковими особливостями в сучасних умовах господарювання, коли постійно відчувається дефіцит ресурсів (викликаний різними причинами суб'єктивного і об'єктивного характеру) і стає неможливим підтримувати необхідний рівень ефективності інвестиційної діяльності. У даних ситуаціях проактивне управління реалізацією спільного інвестиційного проекту за участю підприємств залізничного транспорту повинно супроводжуватися цілеспрямованими процедурами реконфігурації структур як самого інвестиційного проекту, так і процесу реалізації для забезпечення максимального рівня їх ефективності.

Проактивне управління реалізацією спільного інвестиційного проекту за участю підприємств залізничного транспорту, на відміну від традиційно використовуваного на практиці реактивного управління (яке орієнтоване на оперативне реагування на інциденти і подальше їх недопущення), передбачає запобігання виникненню ризиків за рахунок створення у відповідній системі моніторингу та управління принципово нових попереджувальних можливостей при формуванні керуючих впливів на основі реалізації концепції системного (комплексного) моделювання. В таких умовах стає можливим вирішення задач, що є негайними наразі для забезпечення ефективності управління спільними інвестиційними проектами, і виконання яких до цього було нереальним:

- оперативне коригування способів і цілей управління реалізацією спільними інвестиційними рішеннями

підприємствами залізничного транспорту, зміна послідовності виконання етапів інвестиційної діяльності відповідно до змін макро- та мікро- умов;

- переміщення в просторі окремих елементів і підсистем системи управління реалізацією спільними інвестиційними рішеннями підприємствами залізничного транспорту;

- перерозподіл і децентралізація функцій, завдань, алгоритмів управління та інформаційних потоків між суб'єктами спільної інвестиційної діяльності;

- використання гнучких технологій управління реалізацією спільними інвестиційними рішеннями підприємствами залізничного транспорту та ін.

У роботах [12, 14, 15, 16, 19] перераховані напрями реалізації принципу необхідної різноманітності отримали свою подальшу конкретизацію і розвиток для ряду предметних областей. Авторами цих робіт підкреслюється особлива актуальність створення методологічних і методичних основ вирішення проблем керованої самоорганізації, як найбільш ефективного способу боротьби з різноманітністю станів зовнішнього середовища. При цьому технологія керованої самоорганізації передбачає реалізацію цілеспрямованих процесів підтримки динамічної відповідності структур і функцій у відповідних складних організаційно-технічних і соціально-економічних системах.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку інформаційних технологій і систем свідчить, що всі провідні зарубіжні та вітчизняні компанії, які спеціалізуються в даній області, будували і будують корпоративні інформаційні інфраструктури тільки за вертикальним принципом, керуючись приватними критеріями і погано погоджуючи власні подання з вимогами бізнесу [16]. В результаті традиційні підходи до автоматизації бізнес-процесів знаходяться в даний час якщо не в кризовому, то в передкризовому стані. А

тому труднощі управління реалізацією спільними інвестиційними проектами виходять за рамки адміністрування окремими програмними середовищами.

Необхідність інтеграції декількох гетерогенних середовищ в загальнопроектну обчислювальну систему реалізації спільних інвестиційних проектів і прагнення вийти за межі лише одного підприємства залізничного транспорту, підключившись до мережі Інтернет, обумовлюють виникнення нового рівня складності.

Для подолання зазначених тенденцій перспективним є створення нових поколінь інформаційних технологій і систем інформаційних технологій, а також систем, збудованих на основі концепцій адаптивного управління і самоорганізації. Розробляються самоврядні обчислювальні системи, які повинні в майбутньому самостійно організувати своє функціонування з урахуванням встановлених вимог. Говорячи про властивості майбутніх адаптивних і самоорганізованих систем, необхідно, в першу чергу, виділити наступні властивості: самосвідомість і проактивність; здатність до переконфігурації (самоконфігурування); самовдосконалення і оптимізація; самозбереження; суспільна поведінка; комунікабельність та ін.

В сучасних умовах провідні виробники комп'ютерних технологій і систем усвідомлюють необхідність і важливість проблем створення та впровадження концепції проактивного управління в інформаційну сферу. Інформаційні технології XXI століття вже отримали визначення «природні», «органічні» (Organic IT). Даною термінологією аналітики компанії «Forrester Research» (США) [9] наголошують на необхідності більш органічного, природного, безпосереднього використання інформаційних технологій в інтересах бізнес-додатків. Отже проактивне управління необхідно вважати

основою забезпечення ефективності реалізації спільних інвестиційних проектів за участю підприємств залізничного транспорту.

Зважаючи на сучасні умови реалізації спільних інвестиційних проектів і теоретико-методологічні напрацювання у напрямі формування базису для їх результативного впровадження, запропоновано застосування на підприємствах залізничного транспорту моделі проактивного управління реалізацією спільних інвестиційних проектів за їх участю (рис. 2). Ключовими принципами побудови технологій і систем проактивного управління реалізацією спільних інвестиційних проектів підприємствами залізничного транспорту слід вважати: дуальне управління; зворотній зв'язок; стратегічна спрямованість; інноваційність; альтернативність рішення; оперативне кооперування планів; наукова обґрунтованість; системність; адаптивність; цифровізація.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що кожний із вище запропонованих заходів, спрямованих на зниження ймовірності виникнення ризиків несприятливого відбору і негативної дії з боку бізнес-партнера, по-своєму є ефективним і призводить до підвищення прозорості інформаційних потоків під час реалізації підприємствами залізничного транспорту спільного інвестиційного проекту. Таким чином, при грамотному і повному виконанні зазначених заходів, можна знизити асиметрію інформації між суб'єктами інвестиційної діяльності. Надалі дані концептуальні надбання доцільно використовувати для забезпечення збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту. Крім того, не слід забувати за виняткову роль державних регулюючих заходів, які можуть істотно поліпшити ситуацію на ринку транспортно-логістичних послуг в умовах асиметрії інформації.

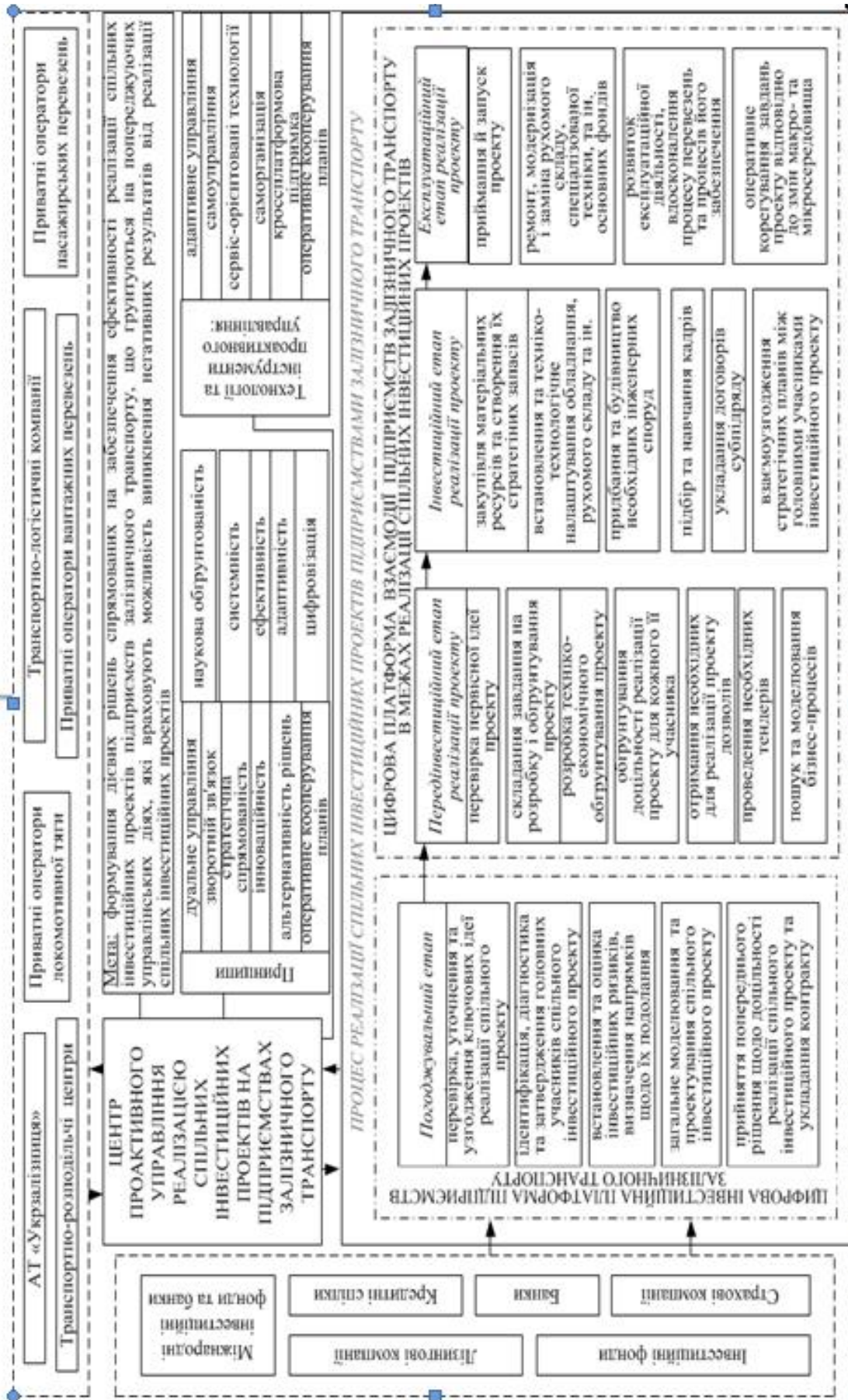

Рис. 2. Модель проактивного управління реалізацією спільних інвестиційних проектів за участю підприємств залізничного транспорту

Висновки. Протягом останніх років у світовій економічній літературі істотно зросла кількість досліджень, що стосуються проблем асиметрії інформації в сфері інвестиційної діяльності. Однак питанню використання концепції проактивного управління, як ключового елементу зниження проблем асиметрії інформації та подолання інших ризиків під час управління реалізацією спільними інвестиційними проектами підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації, не приділялась необхідна увага.

Проведене дослідження фундаментальних наукових здобутків в сфері асиметрії інформації, ризик менеджменту, а також управління інвестиційною діяльністю в системі управління підприємствами залізничного транспорту підтверджує необхідність використання положень проактивного управління, а також введення і подальшого вдосконалення сучасних цифрових технологій для зниження асиметрії інформації між суб'єктами інвестиційної діяльності під час реалізації спільного інвестиційного проекту підприємствами залізничного транспорту.

Загалом значимість даного наукового дослідження полягає в розробці моделі управління реалізацією спільних інвестиційних проектів підприємствами залізничного транспорту через призму проактивного управління, що має в основі технології цифровізації. Це в цілому забезпечить нове розуміння вирішення проблем забезпечення ефективності реалізації спільних інвестиційних проектів шляхом формування та реалізації попереджуючих управлінських дій, які враховують можливість виникнення негативних результатів від реалізації спільних інвестиційних проектів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алешина И. А., Геращенко Т. М. Эффективный

механизм реализации проектов развития транспортной инфраструктуры региона. Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. 2016. №5. С.12-20.

2. Дикань В. Л., Островерх Г. С. Удосконалення механізмів державного управління розвитком залізничної галузі України у євроінтеграційному векторі. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. №62. С. 11-19.

3. Дикань В.Л., Соломніков І.В. Інжиніринго-маркетинговий центр інноваційних технологій як основа активізації інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. Вип. 57. С. 9-20.

4. Єлагін Ю. В., Глуценко Ю. В., Цапко Л. В. Стан і оновлення рухомого складу в умовах реформування Укрзалізниці. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 64. С. 209-216.

5. Корінь М.В., Кондратюк М.В., Обруч Г.В. Інвестиційне забезпечення розвитку залізничного транспорту України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 62. С. 249-259.

6. Полякова О. М., Шраменко О.В. Сучасні тенденції розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні і світі. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. № 58. С. 126-134.

7. Овчиннікова В.О., Торопова В.І. Розвиток підприємств залізничного транспорту України в умовах цифровізації. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. № 68. С. 175-181.

8. Покусаев О. Н., Климов А. А., Куприяновский В. П., Морхат П. М., Намиот Д. Е. Цифровая железная дорога Европы - от ERTMS до искусственного интеллекта. International Journal of Open Information Technologies. 2019. Vol. 7. С. 90-119.

9. Токмакова І.В., Чередниченко О.Ю., Войтов І.М., Паламарчук Я.С. Цифрова трансформація залізничного транспорту як фактор його інноваційного розвитку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. № 68. С. 125-134.

10. Шульмейстер В., Пилипчук Я. Чиє майбутнє в залізничного транспорту України? Київ, 2018. 84с.

11. Антипина О. Н. Асимметрия информации. Вестник Московского университета. Сер.6. «Экономика». 2003. № 2. С. 110-125.

12. Канеман Д., Словик П., Тверски А. Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения. Х. : Издательство Институт прикладной психологии «Гуманитарный Центр», 2005. 632 с.

13. Криничанский К. В. Принятие решений в теории фирмы и теории организации// Электронный журнал «Рацио». 2013. Спец. выпуск. С. 24–42. URL: http://www.kantiana.ru/upload/iblock/991/ratio.ru_2013_additional.pdf.

14. Шульц Д.Н. Подходы к измерению асимметрии информации. Международный научный журнал «Инновационная наука». 2016. №12-1. С.206-208.

15. Akerlof G., Kranton R. Economics and Identity. Quarterly Journal of Economics, 2000. №115 (3). P. 715–53.

16. Зінченко О.А., Даріюш П., Зінченко Д.С. Інформаційна економіка: концепція, сутність та розвиток. Економічний вісник НТУУ «КПІ», 2019. №16. С.3-13.

17. Мороз В.М., Мороз С.А. Ризик-менеджмент : навч. посібн. Х. : НТУ «ХПІ», 2018. 140 с.

18. Кутергина Г.В, Модорский А.В. Анализ эффективности систем управления финансовыми рисками коммерческой организации. Аудит и финансовый анализ. 2010. № 3. С. 149-162.

19. Кашуба В.М. Риск-менеджмент как система управления финансовыми рисками компании. ЭТАП: «экономическая теория, анализ, практика». 2012. № 2. С. 68-83.

REFERENCES

1. Aleshina I.A, Gerashchenkova T.M. (2016) Éffektivnyy mekhanizm realizatsyy proektov razvytyya transportnoy ynfrastruktury rehyona [Effective mechanism of realization of projects of development of transport infrastructure of the region]. *News of Tula State University. Economic and Legal Sciences*. №5. P.12-20.

2. Dykan V.L., Ostroverkh G.E. (2018) Udoskonalennya mekhanizmv derzhavnoho upravlinnya rozvytkom zaliznychnoyi haluzi Ukrayiny u yevrointehratsiynomu vektori [Improvement of the mechanisms of state management of the development of the Ukrainian railway industry in the European integration vector]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. №62. P. 11-19.

3. Dykan V.L., Solomnikov I.V. (2017) nzhyrnyho-marketynhovyy tsentr innovatsiynikh tekhnolohiy yak osnova aktyvizatsiyi innovatsiyno-investytsiynoho potentsialu pidpryyemstv zaliznychnoho transportu [Engineering and marketing center of innovative technologies as a basis for activation of innovation and investment potential of railway enterprises]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. Vol. 57. P. 9-20.

4. Yelagin Y.V., Glushchenko Y.V., Tsapko L.V. (2018) Stan i onovlennya rukhomoho skladu v umovakh reformuvannya Ukrzaliznytsi. [Condition and rolling stock renewal under conditions of Ukrzaliznytsya reform]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. № 64. P. 209-216.

5. Korin M.V., Kondratiuk M.V., Obruch G.V. (2018) Investytsiynе zabezpechennya rozvytku zaliznychnoho transportu Ukrayiny [Investment support for

the development of railway transport in Ukraine]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 62. P. 249-259.

6. Polyakova O.M., Shramenko O.V. (2017) Suchasni tendentsiyi rozvytku transportno-lohistychnoyi infrastruktury v Ukrayini i sviti [Current trends in the development of transport and logistics infrastructure in Ukraine and in the world]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 58, P. 126-134.

7. Ovchynnikova V.A., Toropova V.I. (2019) Rozvytok pidpryyemstv zaliznychnoho transportu Ukrayiny v umovakh tsyfrovizatsiyi [Development of railway enterprises of Ukraine in the conditions of digitalization]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. № 68. P. 175-181.

8. Pokusayev O.N., Klimov A.A., Kupriyanovsky V.P., Morkhat P.M., Namiot D.E. (2019) Tsyfrovaya zheleznaya doroha Evropy - ot ERTMS do yskusstvennogo yntellekta [Digital railway of Europe - from ERTMS to artificial intelligence]. *International Journal of Open Information Technologies*. Vol. 7. PP. 90-119.

9. Tokmakova I.V., Cherednichenko O.J., Voitov I.M., Palamarchuk Y.S. (2019) Tsyfrova transformatsiya zaliznychnoho transportu yak faktor yoho innovatsiynoho rozvytku [Digital transformation of railway transport as a factor of its innovative development]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. № 68. P. 125-134.

10. Shulmeister V., Pylypchuk Y. (2018) Chy ye maybutnye v zaliznychnoho transportu Ukrayiny? [Whose future is in Ukrainian rail transport?] Kyiv. 84 p.

11. Antipina O.N. (2003) Asimetriya informatsii [Asymmetry of information]. *Bulletin of the Moscow University*. Aug.6. "Economics". No. 2. P. 110-125.

12. Kahneman D., Slovik P., Tverski A. (2005) Prinyatiye resheniy v

neopredelennosti: Pravila i predubezhdeniya [Decision making in uncertainty: Rules and preconceptions]. Kh.: Publishing House of the Institute of Applied Psychology "Humanitarian Center", 632 p.

13. Krynichansky K.V. (2013) Prinyatiye resheniy v teorii firmy i teorii organizatsii [Decision Making in Company Theory and Organization Theory] Electronic journal "Ratsio". Special. issue. P. 24-42. URL: http://www.kantiana.ru/upload/iblock/991/ratio.ru_2013_additional.pdf.

14. Schultz D.N. (2016) Podkhody k izmereniyu asimmetrii informatsii [Approaches to measuring information asymmetry]. *International scientific journal "Innovative Science"*. №12-1. P.206-208.

15. Akerlof G., Kranton R. (2000) Economics and Identity [Economics and Identity]. *Quarterly Journal of Economics*. №115 (3). P. 715-53.

16. Zinchenko O., Dariusz P., Zinchenko D. (2019) Informatsiyana ekonomika: kontseptsiya, sutnist' ta rozvytok [Information economy: concept, essence and development]. *Economic Bulletin of NTUU "KPI"*. №16. P.3-13.

17. Moroz V.M., Moroz S.A. (2018) Ryzyk-menedzhment : navch. posibn. [Risk Management: Educ. Manual] H.: NTU "KPI". 140 p.

18. Kutergina G.V., Modorsky A.V. (2010) Analiz éffektyvnosti system upravlenyya fynansovymy ryskamy kommercheskoy orhanyzatsyy [Analysis of efficiency of financial risk management systems of a commercial organization]. *Audit and financial analysis*. № 3. P. 149-162.

19. Kashuba V.M. (2012) Rysk-menedzhment kak systema upravlenyya fynansovymy ryskamy kompanyy [Risk management as a system of financial risk management of the company]. *STAGE: "economic theory, analysis, practice"*. № 2. P. 68-83.

УДК 355.25.2

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮЖКІВ

Герасименко В. М., ст..викладач (НАНГУ)

У даній статті подано методуку управління стратегічною діяльністю військових підрозділів Національної гвардії України в рамках логістичних ланцюжків. В роботі вказується, що логістичні ланцюжки мають найбільшу ефективність для військових підрозділів Національної гвардії України внаслідок того, що інформаційна система військових формувань в цьому випадку виступає центральним вузлом, координуючи та інтегруючи функції забезпечуючих систем, істотно знижуючи витрати на обслуговування ланок ланцюжка. Розглянуто загальні особливості виконання функцій системи логістики інформаційною системою військових підрозділів Національної гвардії України в логістичному ланцюжку. Здійснення логістичних процесів військових підрозділів в рамках ланцюжка може бути представлено у вигляді запропонованої в статті багатокрокової процедури. У пропонуваній методиці припускається, що для кожного логістичного проекту відбирається одна компанія-претендент на партнерство в сучасному інформаційному середовищі. Таким чином, кількість потенційних партнерів покладається рівним числу логістичних проектів. У процесі стратегічного розвитку діяльності військових підрозділів слід передбачати ітеративний повтор даної процедури у випадку включення нових учасників у технологічний ланцюжок.

Ключові слова: логістичний ланцюжок, військовий підрозділ, постачальник, стейкхолдери, система логістики, логістичні процеси

УПРАВЛЕНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОИНСКИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ В РАМКАХ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ЦЕПОЧКИ

Герасименко В. Н., ст.. преподаватель (НАНГУ)

В данной статье представлена методика управления стратегической деятельностью военных подразделений Национальной гвардии Украины в рамках логистических цепочек. В работе указывается, что логистические цепочки имеют наибольшую эффективность для военных подразделений Национальной гвардии Украины вследствие того, что информационная система военных формирований в этом случае выступает центральным узлом, координируя и интегрируя функции обеспечивающих систем, существенно снижая затраты на обслуживание звеньев цепочки. Рассмотрены общие особенности выполнения функций системы логистики информационной системой военных подразделений Национальной гвардии Украины в логистической цепочке. Осуществление логистических процессов военных подразделений в рамках цепочки может быть представлено в виде предложенной в статье многошаговой процедуры. В предлагаемой методике предполагается, что для каждого логистического проекта отбирается одна компания-претендент на партнерство в современной информационной среде. Таким образом, количество потенциальных партнеров полагается равным числу логистических проектов. В процессе стратегического развития деятельности военных

подразделений следует предусматривать итеративный повтор данной процедуры в случае включения новых участников в технологическую цепочку.

Ключевые слова. логистическая цепочка, военное подразделение, поставщик, стейкхолдеры, система логистики, логистические процессы

MANAGEMENT OF THE STRATEGIC ACTIVITY OF THE NATIONAL UNITS OF THE UKRAINE IN THE FRAMEWORK OF LOGISTIC CHAINS

Gerasimenko V., Senior Lecturer (NANGU)

This article describes the methodology for managing the strategic activities of the military units of the National Guard of Ukraine within the logistics chains. The proposed procedure for managing the strategic activity of the military units of the National Guard of Ukraine within the logistics chains provides for the selection of strategic partners, the definition of the target guidelines of the unit within the community, the redistribution of commercial operations in the event of disruptions, coordination of management of technological chains, conflicts. In the work it is stated that logistics chains have the highest efficiency for the military units of the National Guard of Ukraine due to the fact that the information system of military formations in this case acts as a central node, coordinating and integrating the functions of the security systems, significantly reducing the cost of servicing the links of the chain. The general features of the fulfillment of the functions of the logistics system by the information system of the military units of the National Guard of Ukraine in the logistics chain are considered. The implementation of logistical processes for military units within the chain may be presented in the form of the proposed multi-step procedure. The proposed methodology assumes that for each logistical project, one applicant company is selected for a partnership in a modern information environment. Thus, the number of potential partners is equal to the number of logistics projects. In the process of strategic development of the activities of military units, iterative repetition of this procedure should be envisaged if new entrants are included in the technological chain. The further direction of research may be the development of a methodology for optimizing the logistics chains of the military units of the National Guard of Ukraine. The proposed procedure for managing the strategic activity of the military units of the National Guard of Ukraine within the logistics chains provides for the selection of strategic partners, the definition of the target guidelines of the unit within the community, the redistribution of commercial operations in the event of disruptions, coordination of technology chain management, conflicts between conflicts. In the process of strategic development of the activities of military units, iterative repetition of this procedure should be envisaged if new entrants are included in the technological chain. The further direction of research may be the development of a methodology for optimizing the logistics chains of the military units of the National Guard of Ukraine.

Key words. *logistics chain, military unit, supplier, stake holders, , logistics system, logistics processes*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричиняє зміну стратегічних пріоритетів організацій в напрямку модернізації інформаційної системи здійснення підприємницької діяльності та розширення використання інформаційних технологій для підтримки процесів управління господарською діяльністю. Внаслідок таких змін компанії стають високотехнологічними, тобто такими, що мають найбільш сучасну технологічну платформу.

У цих умовах компанії прагнуть розвиватися в руслі інших організацій, у результаті чого утворюються так звані логістичні ланцюжки. З позицій військових підрозділів Національної гвардії України ці логістичні ланцюжки надають можливості формування стратегічного кола постачальників і партнерів для оптимізації результатів господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах [1-4] пропонуються методологічні засади формування логістичних ланцюжків у сучасних умовах господарської діяльності. Особливості створення віртуальних організацій на основі логістичних і технологічних ланцюжків подані в дослідженнях [5, 6]. Питання забезпечення якості інформаційних потоків в рамках сучасних логістичних розглянуто у наукових статтях [7-12].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в

спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід щодо інформаційної підтримки діяльності військових підрозділів Національної гвардії України в рамках логістичних ланцюжків.

Метою даної статті є розробка методики управління стратегічною діяльністю військових підрозділів Національної гвардії України в рамках логістичних ланцюжків.

Викладення основного матеріалу дослідження. Логістичні ланцюжки мають найбільшу ефективність для військових підрозділів Національної гвардії України внаслідок того, що інформаційна система військових формувань в цьому випадку виступає центральним вузлом, координуючи та інтегруючи функції забезпечуючих систем (табл. 1 і 2), істотно знижуючи витрати на обслуговування ланок ланцюжка.

Таблиця 1

Виконання функцій системи логістики інформаційною системою військових підрозділів Національної гвардії України в логістичному ланцюжку

Система логістики	Інформаційна система військових підрозділів
Складування продукції	Зберігання інформації про «тверді» товари в електронному каталозі; наявність електронних товарів і послуг на web-вузлі
Система мережевого маркетингу	Мережа Інтернет як канал розподілу товарів
Група посередників різного рівня	Онлайнові ринкові механізми, що здійснюють підбор покупців і продавців
Комплекс методів просування товару	Електронне цільове маркетингове забезпечення та просування товару

Таблиця 2

Виконання функцій організаційної системи інформаційною системою військових підрозділів в логістичному ланцюжку

Організаційна система	Інформаційна система військових підрозділів
Централізоване керування ланцюжком	Централізований web-вузол з інформацією про стратегічних партнерів
Система моніторингу та контролю	Система безперервної фінансової звітності на web-вузлі; система забезпечення безпеки електронних угод
Сінхронізування ланцюжків постачальник-споживач	Декапіталізована компанія, що опирається на систему зовнішніх виробничих структур, відносини між якими ґрунтуються на інформації

Здійснення логістичних процесів військових підрозділів в рамках ланцюжка може бути представлено у вигляді багатокрокової процедури з наступних дій:

1. Вибір стратегічних партнерів за логістичним ланцюжком;
2. Визначення цільових переваг (установ) комерційної діяльності компанії в співтоваристві;
3. Забезпечення процесу перерозподілу комерційних операцій на випадок можливих збоїв у логістичному ланцюжку;
4. Координація управління логістичним ланцюжком;
5. Вирішення можливих інформаційних конфліктів між учасниками логістичного ланцюжка.

На первісному етапі планування комерційної взаємодії в рамках технологічних ланцюжків командування військового підрозділу повинно зробити вибір партнерів за стратегічним альянсом. У даній роботі такий вибір пропонується здійснювати на основі використання матричного методу прогнозування шляхом аналізу впливу компанії та можливих фірм-партнерів один на одного й на досягнення кінцевих цілей програми розвитку. У даній методиці будемо припускати, що для кожного логістичного проекту відбирається одна компанія-претендент на партнерство в сучасному інформаційному середовищі. Таким чином, кількість потенційних партнерів покладається рівним числу логістичних проектів.

Споживча спрямованість логістичного проекту може бути описана у формі матриці $PN[T,M]$, елементами якої є кількість комерційних операцій комплексу проектів M , що плануються компанією на T -ому сегменті ринку. Для дослідження рівня маркетингових можливостей перспективних партнерів необхідно також задати матрицю $VM[K,T]$, що відображає займану K -ою компанією-претендентом частку ринку в T -ому цільовому сегменті ринку. Тоді матриця-добуток $CV[K,M]$ буде відображати рівень компетенції партнерів

для реалізації комерційних операцій комплексу логістичних проектів:

$$CV[K,M] = VM[K,T] \cdot PN[T,M].$$

Оскільки комерційна діяльність технологічного ланцюжка певним чином повинна співвідноситися із програмою розвитку, необхідно задати також матрицю-стовпець $PS[M \times 1]$ стратегічних пріоритетів компанії-партнера по логістичному проекту, охарактеризовані деякими величинами (наприклад, прибутковість, обсяг продажів). Добуток матриці PS на матрицю CV дасть матрицю-стовпець G , що відображає вплив спільної комерційної діяльності компанії з K -им партнером на її стратегічні установи. Елементи матриці-добутку G визначаються за формулою:

$$G[K \times 1] = CV[K,M] \cdot PS[M \times 1]$$

і виражають важливість співробітництва військового підрозділу з k -ою компанією для досягнення стратегічних цілей командування.

За результатами значень матриці G проводиться ранжирування та вибір партнерів за логістичним ланцюжком.

Формалізоване подання процесу здійснення комерційної взаємодії військового підрозділу в рамках логістичних ланцюжків можна представити в наступному виді. Компанія прагне досягти наступних цілей:

$$Q_1 = \sum_{i=1}^n OS_i \rightarrow \max_{OS_i}, \quad (1)$$

$$Q_2 = \sum_{i=1}^n RO_i \rightarrow \min_{RO_i}, \quad (2)$$

$$Q_3 = \sum_{i=1}^n IB_i \rightarrow \max_{IB_i} \quad (3)$$

при обмеженнях:

$$\sum_{i=1}^n zi_i^{вих} \leq zi_0 \quad (4)$$

$$\sum_{i=1}^n OP_i^{вих} \geq OP_0 \quad (5)$$

Критерій (1) відображає прагнення військового підрозділу максимізувати обсяг переданих зовнішнім структурам комерційних операцій (з метою зниження витрат і досягнення економічного ефекту масштабу); критерій (2) – мінімізацію ризику RO_i i -ої операції, а критерій (3) ураховує бажання командування збільшувати обсяг ІВ релевантної інформації про бізнес-середовище мережевого співтовариства логістичних партнерів (з використанням OLAP-, ROLAP-технологій, а також систем Data Mining, описаних в [4]). Вирази (4), (5) відображають необхідність для військового підрозділу звести вихідні обсяг витрат $z_i^{вих}$ і величину обсягу продажів $OP_i^{вих}$ по i -ій комерційній операції до рівня не гірше деяких прийнятних величин z_{i0} і OP_0 відповідно.

Стратегічні партнери військового підрозділу внаслідок різного роду обставин можуть давати збої при виконанні деяких з переданих їм комерційних операцій бізнес-проектів. Тому після відмови компанії-партнера виконувати ту або іншу комерційну операцію в логістичному ланцюжку повинно бути передбачено перерозподіл n покладених на партнера функцій і виділення певної величини резервного капіталу RK для покриття пов'язаних із цим витрат.

Розподіл n комерційних операцій по K партнерам охарактеризуємо матрицею $\|\gamma_{ik}\|_{n \times K}$, елемент якої $\gamma_{ik} = 1$, якщо k -ий партнер здатний здійснити i -ту комерційну операцію; у противному випадку $\gamma_{ik} = 0$. У загальному виді при кратності c резервування комерційних операцій бізнес-проектів варіанти розміщення операцій відповідають матриці наступного вигляду:

$$\begin{bmatrix} E_{c \times c} & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & E_{c \times c} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & E_{c \times c} & \dots & 0 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & \dots & E_{c \times c} \end{bmatrix} \quad (6),$$

де $E_{c \times c}$ - підматриці розміру $c \times c$ з одиничних елементів. Число одиниць у

$$\text{кожному рядку дорівнює } c; \sum_{i=1}^n \gamma_{ik} = c.$$

Число можливих шляхів d реалізації комерційного проекту $KP = \{o_1, o_2, \dots, o_n\}$, рівне числу варіантів розподілу покладених на партнерів операцій $o_n \in KP$, визначається, відповідно до комбінаторного методу, як $d = (c!)^{K/c}$. Нездатність виконати комерційну операцію кожним зі стратегічних партнерів, яка відображається зміною з одиничного на нульове значення відповідного елемента матриці $\|\gamma_{ik}\|_{n \times K}$, приводить до зменшення числа можливих шляхів для розміщення (6) до $d = (c!)^{K/c-1}$.

Величину резервного капіталу RK на покриття витрат можливих збоїв у логістичному ланцюжку будемо визначати пропорційно варіантам розподілу покладених на стратегічних партнерів комерційних операцій:

$$RK = OZ \cdot (c!)^{K/c}.$$

Висновок. Таким чином, запропонована процедура управління стратегічною діяльністю військових підрозділів Національної гвардії України в рамках логістичних ланцюжків передбачає здійснення вибору стратегічних партнерів, визначення цільових настанов підрозділу в складі співтовариства, перерозподіл комерційних операцій на випадок збоїв, координацію управління технологічним ланцюжком, вирішення можливих інформаційних конфліктів між партнерами.

У процесі стратегічного розвитку діяльності військових підрозділів слід

передбачати ітеративний повтор даної процедури у випадку включення нових учасників у технологічний ланцюжок.

Подальшим напрямком дослідження може стати розробка методики оптимізації логістичних ланцюжків військових підрозділів Національної гвардії України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Summary of the Methodology for assessing the Dynamics and Impacts of Electronic Commerce. *OECD WPIE Ad Hoc Technical Expert Group*. 2004. P.12

2. Naumenko M., Hrabovskyi Y., Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal, *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, № 2/2 (92), pp. 14 – 22, 2018. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

3. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications, *EUREKA: Physics and Engineering*. 2020. № 1, pp. 3 – 17.

4. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. С. 43-49

5. Saabeel W., Verduijn T.M. A model of virtual organization: a structure and process perspective . *Electronic journal of organizational virtualness*, 2001. V.4. № 1

6. Pushkar O., Hrabovskyi Y. Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*, № 17(3), 2019, P. 23-34. doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

7. Соколовський С. А, Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.

8. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції високотехнологічних підприємств. *Вісник*

економіки транспорту і промисловості. 2018. Випуск № 62. С. 335-342.

9. Грабовський С. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2019. № 4(57). С. 46-50

10. Каличева Н.Є., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.

11. Каличева Н.Є., Копачевська Ю. А. Вплив логістики на розвиток підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20. Ч. 2. С. 11 - 14.

12. Каличева Н. Є. Вплив інформаційних технологій на ефективність функціонування вітчизняної транспортно-логістичної системи в сучасних умовах. *Актуальні проблеми та напрями розвитку потенціалу соціально-економічних систем в умовах конкуренції*: монографія/ за заг. редакцією д-ра екон. наук, професора Л. Л. Калініченко. Харків: ФОП Панов А.М. Видав. ТОВ «В справі», 2017. С. 201-210.

REFERENCES

1. Summary of the Methodology for assessing the Dynamics and Impacts of Electronic Commerce. (2004) *OECD WPIE Ad Hoc Technical Expert Group*. P.12

2. Naumenko M., Hrabovskyi Y. (2018). Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal, *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

3. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. (2020). Development of information visualization methods for use in multimedia applications, *EUREKA: Physics and Engineering*. № 1, pp. 3 – 17.

4. Hrabovskiy Y., Yevsyeyev O. (2018). Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Technological audit and production reserves*. №2/2. С. 43-49.
5. Saabeel W., Verduijn T.M. (2001) A model of virtual organization: a structure and process perspective. *Electronic journal of organizational virtualness*, V.4. № 1
6. Pushkar O., Hrabovskiy Y. (2019). Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*, № 17(3). P. 23-34. doi:10.21511/dm.17(3).2019.03
7. Sokolovskiy S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osobly`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrainy. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.
8. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakisty produkciyi vy`sokotexnologichny`x pidprijemstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.
9. Hrabovskiy Y. M. (2019). Analiz vy`kory`stannya mul`ty`medijny`x komponentiv v suchasny`x texnologiyax mobil`nogo navchannya. [Analysis of the use of multimedia components in modern technologies of mobile learning]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 4 (57), pp. 46-50.
10. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidprijemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 - 86.
11. Kalycheva N.Ie., Kopachevska Yu. A. (2018) Vplyv lohistyky na rozvytok pidprijemstv maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannya. [The influence of logistics on the development of small business in modern conditions of management]. *UzhNU Scientific Bulletin. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Issue 20. Part 2. Pp. 11 - 14.
12. Kalicheva N. E. (2017). Vply`v informacijny`x texnologij na efekty`vnist` funkcionuvannya vitchy`znyanoi transportno-logisty`chnoyi sy`stemy` v suchasny`x umovax. [Influence of information technologies on efficiency of functioning of domestic transport-logistic system in modern conditions]. Aktual`ni problemy` ta napryamy` rozvy`tku potencialu social`no-ekonomichny`x sy`stem v umovax konkurenciyi: monografiya. [Actual problems and directions of development of potential of socio-economic systems in the conditions of competition: monograph]. Kharkiv: FOP Panov AM Issued. LLC In Business, pp. 201-210. (in Ukrainian)

УДК 004.15.2

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ВНУТРІШНІМ АУДИТОМ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Науменко М.О., професор (НАНГУ)

У даній статті подано аналіз систем інформаційної підтримки процесів управління внутрішнім аудитом формувань Національної гвардії України. У якості концептуальної основи інформаційної підтримки внутрішнього аудиту формувань

Національної гвардії України в роботі пропонуються стандарти ERP–MRP–MRP II. Розглянуто загальні особливості систем ERP як надбудови над методологією MRP II. Для оптимізації інформаційної підтримки процесу внутрішнього аудиту формуваних Національної гвардії України у роботі WinPeak CRM. Проаналізовано основні відомі факти, які підтверджують переваги впровадження CRM. В статті констатується, що оптимізація інформаційної системи управління внутрішнім аудитом військових підрозділів Національної гвардії України може відбуватися шляхом впровадження комплексних автоматизованих систем управління.

Ключові слова: інформаційна підтримка, внутрішній аудит, військовий підрозділ, постачальник, стейкхолдери

РАЗРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА ВОЕННЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Науменко М. А., профессор (НАНГУ)

В данной статье представлен анализ систем информационной поддержки процессов управления внутренним аудитом формирований Национальной гвардии Украины. В качестве концептуальной основы информационной поддержки внутреннего аудита формирований Национальной гвардии Украины в работе предлагаются стандарты ERP-MRP-MRP II. Рассмотрены общие особенности систем ERP как надстройки над методологией MRP II. Для оптимизации информационной поддержки процесса внутреннего аудита формирований Национальной гвардии Украины в работе WinPeak CRM. Проанализированы основные известные факты, подтверждающие преимущества внедрения CRM. В статье констатируется, что оптимизация информационной системы управления внутренним аудитом военных подразделений Национальной гвардии Украины может происходить путем внедрения комплексных автоматизированных систем управления.

Ключевые слова: информационная поддержка, внутренний аудит, военное подразделение, поставщик, стейкхолдеры

DEVELOPMENT OF INFORMATION SUPPORT FOR PROCESSES OF MANAGEMENT OF INTERNAL AUDIT OF THE NATIONAL GUARDS OF UKRAINE

Naumenko M., Professor (NANGU)

This article presents an analysis of information support systems for internal audit management of the National Guard of Ukraine units. ERP – MRP – MRP II standards are proposed as a conceptual basis for informational support of internal audit of the National Guard of Ukraine units. The general features of ERP systems as an add-on to the MRP II methodology are considered. A set of properties that distinguishes ERP class systems is considered. To optimize information support for the internal audit process of the National Guard of Ukraine formations in WinPeak CRM. The main known facts that confirm the benefits of CRM are analyzed. It is stated in the work that within the framework of this concept the military units of the National Guard of Ukraine, using available tools, technologies and approaches, improve relations with suppliers and stakeholders. The article

states that WinPeak CRM systems should be used to optimize information support for the internal audit of the National Guard of Ukraine formations. WinPeak CRM enhances the effectiveness of communication with military unit stakeholders. The main opportunities offered by Terrasoft CRM system for informational support of the process of internal audit of the National Guard of Ukraine formations are analyzed. The paper specifies that Monitor CRM users should be representatives of the command of military units that make decisions on commercial interaction with suppliers. The article states that the optimization of the information system for managing the internal audit of the military units of the National Guard of Ukraine can occur through the introduction of complex automated control systems. Thus, the analysis of modern information systems for internal audit support showed that the organization of the logistics system is carried out on the basis of a new client-oriented approach CRM. Programs developed on the basis of such a strategy are in high demand, although there are some points that slow down and complicate the implementation process: first, the development of the system must take into account the specifics of the industry and production; secondly, the manufacturers of such systems create a "box version", which complicates the implementation process; thirdly, the activity of one enterprise may differ significantly from that of another enterprise in this field. The method of internal audit of the National Guard units of Ukraine may be the direction of further development of this research.

Key words: *information support, internal audit, military unit, vendor, stake holders*

Постановка проблеми. Процеси управління внутрішнім аудитом військових підрозділів Національної гвардії України мають розвинуту інформаційну інфраструктуру, внаслідок чого потребують відповідної інформаційної підтримки. Ця інформаційна підтримка має здійснюватися за допомогою використання інтегрованих інформаційних систем.

Інтегрована автоматизована інформаційна система забезпечує комунікацію і інтеграцію всіх ланцюжків системи внутрішнього аудиту військових підрозділів Національної гвардії України, підвищення якості аудиту та покращання системи управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Соколовського С.А., Науменко М.О., Черкашиної М. В., Грабовського Є.М. та ін. науковців присвячені питанням управління військових підрозділів Національної гвардії України. Так, у роботах [1-4] пропонуються ключові принципи управління системою внутрішнього аудиту. Інструменти керування інформаційними потоками подані в

дослідженнях [5-9]. Основні аспекти досягнення високого рівня управління якістю системи внутрішнього аудиту розглянуто у науковій статті [10].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід щодо інформаційної підтримки внутрішнього аудиту формувань Національної гвардії України.

Метою даної статті є аналіз систем інформаційної підтримки процесів управління внутрішнім аудитом формувань Національної гвардії України.

Викладення основного матеріалу дослідження. У якості концептуальної основи інформаційної підтримки внутрішнього аудиту формувань Національної гвардії України мають бути стандарти ERP–MRP–MRP II. У таких стандартах містяться рекомендації по створенню автоматизованих систем управління ресурсами.

ERP (Enterprise Resource Planning) є надбудовою над методологією MRP II. Системи класу ERP відрізняє набір наступних властивостей:

1) універсальність з погляду типів виробництв;

2) підтримка багатоланкового виробничого планування;

3) ширша (в порівнянні з MRP II) сфера інтегрованого планування ресурсів;

4) включення в систему потужного блоку планування і обліку корпоративних фінансів;

5) впровадження в систему засобів підтримки ухвалення рішень.

ERP-системи створюються для великих багатофункціональних і територіально розподілених виробничих корпорацій. MRP II-системи орієнтовані на ринок середніх підприємств, яким не потрібна вся потужність ERP-систем.

У завдання CRM входить збільшення прибутковості продаж і підвищення клієнтської задоволеності. В рамках цієї концепції військові підрозділи Національної гвардії України, використовуючи наявні в їх розпорядженні інструменти, технології і підходи, удосконалюють взаємини з постачальниками та стейколдерами.

Приведемо відомі факти, які підтверджують переваги впровадження CRM:

1. Принцип Парето стверджує, що близько вісімдесяти відсотків доходу компанії забезпечується двадцятьма відсотками її клієнтів.

2. У продажу промислових товарів торговому представникові в середньому потрібно від десяти звернень до нових потенційних покупців, щоб продати одиницю товару, і лише 2-3 звернення до вже існуючих клієнтів.

3. Укласти операцію з вже наявним клієнтом легше (отже, дешевше) в 5-10 разів, чим добитися цієї ж операції з новим покупцем.

4. Середньостатистичний клієнт, розчарований в своєму постачальнику, виступає як дестабілізатор взаємодії своїх ділових партнерів з даним підприємством.

5. Збільшення частки постійних покупців на 5 відсотків виражається в загальному збільшенні об'ємів продажів більш ніж на 25%.

Особливості, властиві CRM-системам розглянутих типів представлені в табл.1.

Таблиця 1

Особливості CRM-систем

Фактори аналізу	Операційні	Аналітичні
1	2	3
Умови лояльності	1) забезпечення індивідуального підходу; 2) злагоджена робота всіх підрозділів і співробітників, що беруть участь в операції; 3) пунктуальність всіх співробітників; 4) жорстке дотримання термінів і умов операції.	1) оптимальний асортимент (з урахуванням сезонності і інших особливостей); 2) гнучка, але точна цінова політика; 3) наявність на складі потрібного товару в потрібний момент.
Представники	1) SalesExpert 2) GoldMine 3) Terrasoft (Україна) 4) WinPeak 5) Siebel 6) Папус CRM 7) Sales Logic	1) Монитор CRM 2) Data Analyzer 3) Marketing Analytic 4) EasyABC Plus 5) Триумф-Аналитика 6) OROS Enterprise

Систему WinPeak CRM варто використовувати для оптимізації інформаційної підтримки процесу внутрішнього аудиту формувань Національної гвардії України. WinPeak CRM сприяє підвищенню ефективності процесу спілкування з стейкхолдерами військових підрозділів (рис. 1).

Оптимізація інформаційної системи управління внутрішнім аудитом військових підрозділів Національної гвардії України може відбуватися шляхом впровадження комплексних автоматизованих систем управління.

Створення і впровадження подібних систем дозволяє вирішити наступні завдання:

1) оформлення та розрахунок замовлення;

2) підготовка виробничої документації;

3) взаєморозрахунки з замовниками, підготовка розрахункових і відвантажувальних документів;

4) планування та диспетчеризація виробництва;

5) виробничий облік;

6) розрахунок планової і фактичної собівартості;

7) планування витрат матеріалів, резервування матеріалів;

8) облік папери і матеріалів;

9) облік готової продукції;

10) оперативна виробнича звітність;

11) аналіз досягнутих результатів;

12) контроль за проходженням замовлення в режимі online.

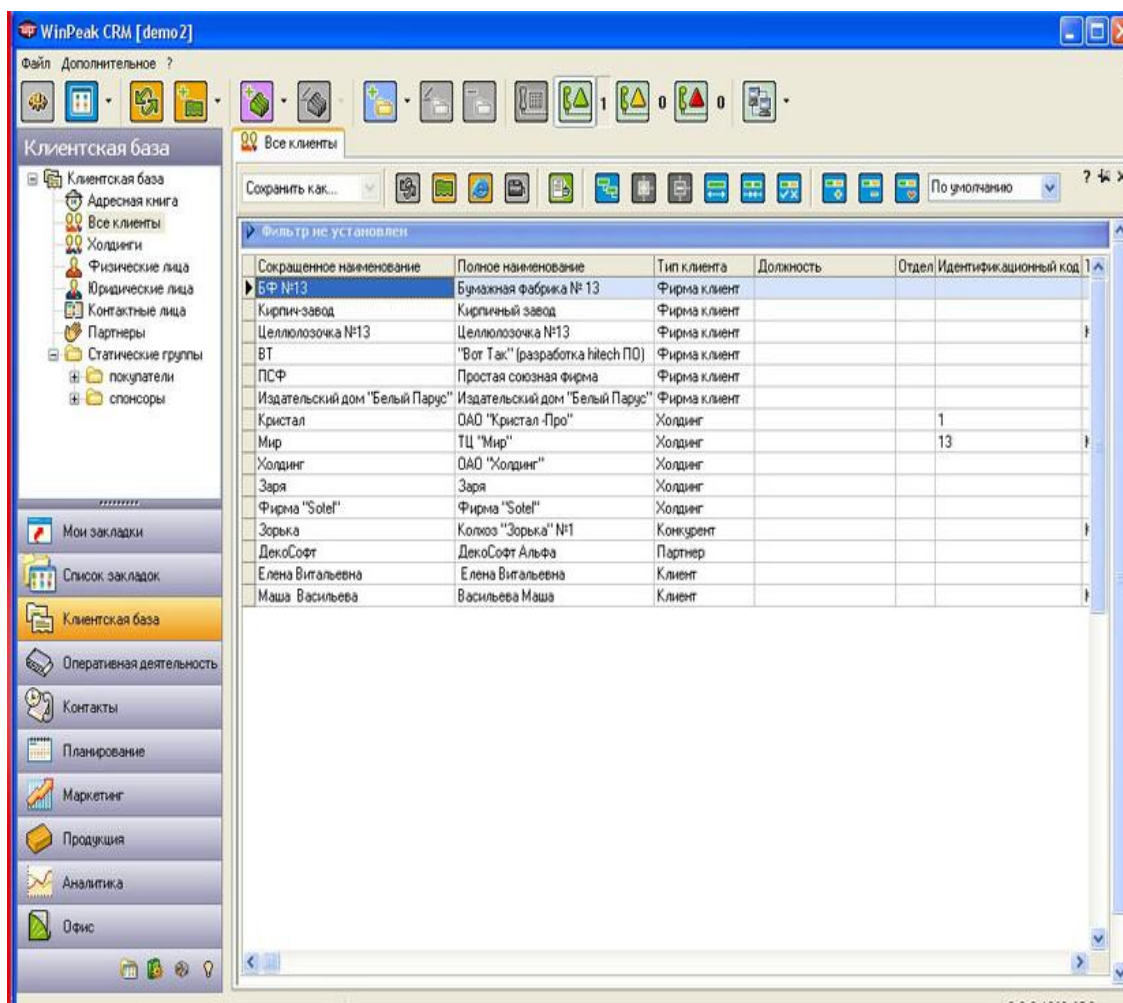

Рис. 1. Інтерфейс програми WinPeak CRM

Система Terrasoft CRM стосовно інформаційної підтримки процесу внутрішнього аудиту формувань Національної гвардії України дозволяє (рис.2):

- 1) залучення постачальників;
- 2) виконання замовлення;

3) управління взаєминами з постачальниками;

4) підвищення якісного рівня взаємодії з партнерами і постачальниками;

5) аналіз господарської діяльності формувань Національної гвардії України.

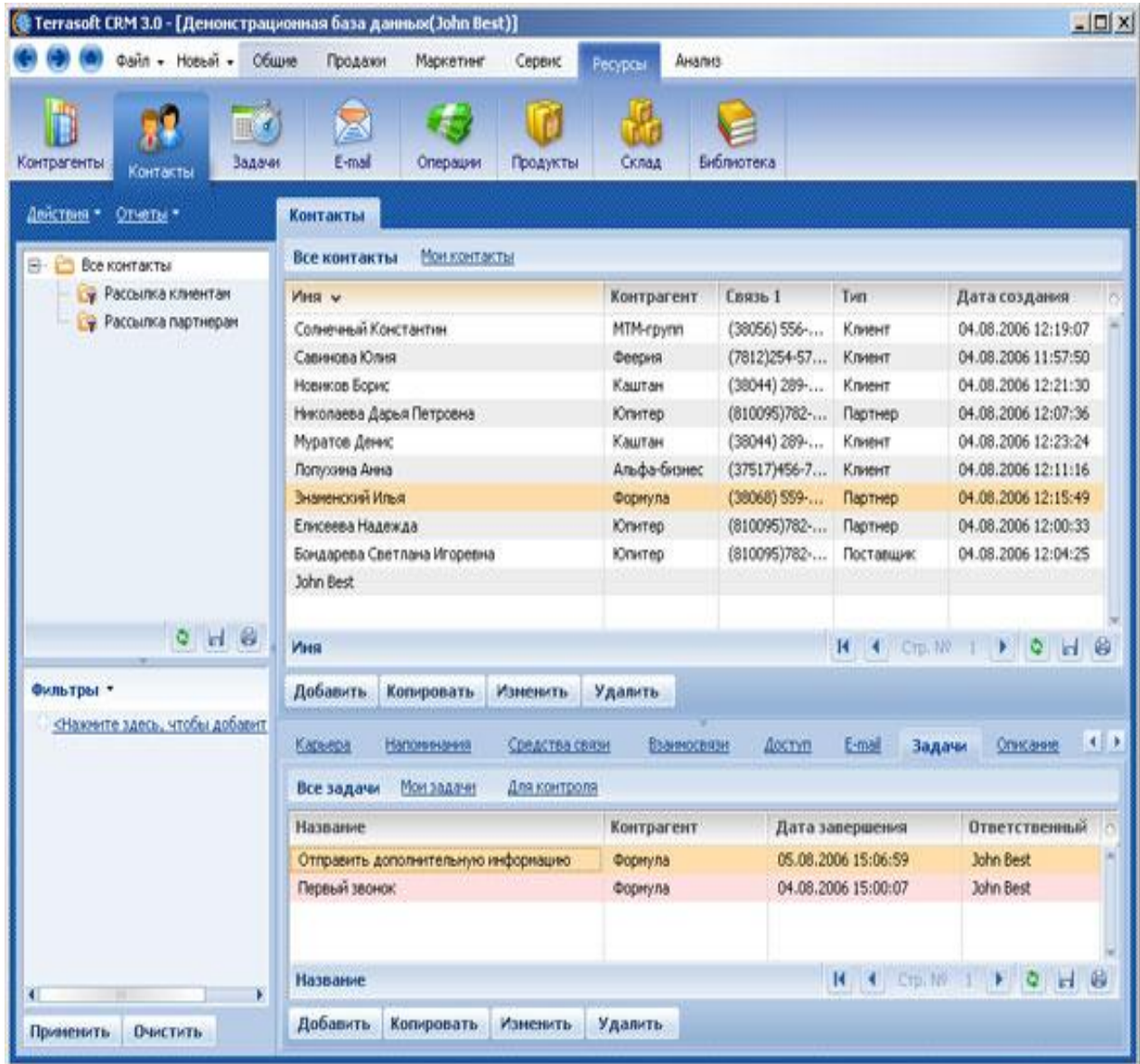

Рис. 2. Интерфейс программы Terrasoft CRM

Для внутрішнього аудиту взаємодії з контрагентами варто використовувати систему Monitor CRM. Користувачами Monitor CRM мають бути представники командування військових підрозділів, які

приймають рішення з комерційних питань взаємодії з постачальниками (рис. 3).

Система Monitor CRM дозволяє систематизувати та упорядкувати процес взаємодії з стейкхолдерами та постачальниками.

Менеджмент і маркетинг

The screenshot displays the 'Monitor CRM v3.5.29.0 (Демо - Демо (оптовая торговля) - Admin - [Контрагенты - [изменение]]' interface. The main window shows a list of transactions for the company 'ЗАО "Алекс и К"'. The table includes columns for 'Главное', 'Дата', 'Физические лица', 'Менеджеры', 'Проекты', 'Сумма (со скидкой)', 'Сумма (без скидки)', 'Сумма НДС', 'Сумма (себестоим.)', 'Валюта', 'Виды доставки', 'Склады', 'Виды документов', 'Номер документа', and 'Примечание'. The data spans from 3-01-2008 to 28-12-2008, with various categories like 'Банковские реквизиты', 'Приказы', 'Средства связи', etc. A summary row at the bottom shows 'Товары и услуги' for 'Лакс Оли 10x40 5л' with a total amount of 116.00.

Главное	Дата	Физические лица	Менеджеры	Проекты	Сумма (со скидкой)	Сумма (без скидки)	Сумма НДС	Сумма (себестоим.)	Валюта	Виды доставки	Склады	Виды документов	Номер документа	Примечание
Банковские реквизиты	3-01-2008		Елагин		161,00	161,00	0,00	116,00			Основной	Реализация	Ржк_А_0000004	
Приказы	6-01-2008		Елагин		20,00	20,00	0,00	14,29	руб.		Основной	Реализация	Ржк_А_0000015	
Средства связи	24-01-2008		Администратор		3675,00	3675,00	0,00	2467,00			Основной	Реализация	Ржк_А_0000072	
Сотрудники	8-02-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	50,00	50,00	0,00	35,20	руб.	Доставка	Основной	Реализация	Ржк_А_0000137	
Группы	28-02-2008		Елагин		20,00	20,00	0,00	13,60			Основной	Реализация	A000000000044	
Перспективы сотрудничества	5-03-2008		Елагин		205,00	205,00	0,00	109,25			Основной	Реализация	A000000000085	
Праздники	6-03-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00	руб.		Основной	Реализация	A000000000089	
Режимы работы	8-03-2008		Елагин		77,00	77,00	0,00	55,00			Основной	Реализация	A000000000098	
Файлы	21-03-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	10,00	10,00	0,00	5,00	руб.		Основной	Реализация	A000000000161	
Контакты	2-04-2008		Елагин		20,00	20,00	0,00	14,50			Основной	Реализация	A000000000233	
Рекламации	12-04-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00	руб.	Доставка	Основной	Реализация	A000000000301	
События	19-04-2008		Елагин		72,00	72,00	0,00	53,52			Основной	Реализация	A000000000345	
Проекты	5-05-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	20,00	20,00	0,00	13,20	руб.	Доставка	Основной	Реализация	A0000000019/85	
Заказ	6-05-2008		Елагин		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A0000000019/92	
Отгрузки	8-05-2008		Елагин		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000000203	
Планы отгрузок	23-05-2008		Степлов		20,00	20,00	0,00	14,50			Основной	Реализация	A00000000293	
Входящая оплата	4-06-2008		Степлов		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A000000002950	
Планы входящей оплаты	12-06-2008		Степлов		25,00	25,00	0,00	15,60			Основной	Реализация	A00000000400	
Исходящая оплата	23-06-2008		Елагин		40,00	40,00	0,00	27,20			Основной	Реализация	A00000000466	
Планы исходящей оплаты	27-06-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00	руб.		Основной	Реализация	A00000000489	
Закупки	30-06-2008		Елагин		75,00	75,00	0,00	54,00			Основной	Реализация	A00000000501	
Планы закупок	1-07-2008		Елагин		75,00	75,00	0,00	54,00			Основной	Реализация	A00000000512	
Продажи конкурентов	4-07-2008		Елагин		75,00	75,00	0,00	55,00			Основной	Реализация	A00000000528	
Оборудование	14-07-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	20,00	20,00	0,00	12,00	руб.		Основной	Реализация	A00000000588	
Финансы	15-07-2008		Елагин		80,00	80,00	0,00	55,60			Основной	Реализация	A00000000655	
Цены конкурентов	13-08-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000000756	
	19-08-2008		Елагин	Алекс и К (Отгрузка)	105,00	105,00	0,00	72,00			Основной	Реализация	A00000000790	
	11-09-2008		Светлова	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000000954	
	20-09-2008		Светлова	Алекс и К (Отгрузка)	20,00	20,00	0,00	15,50			Основной	Реализация	A00000000981	
	30-09-2008		Светлова		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000001024	
	30-09-2008		Светлова	Алекс и К (Отгрузка)	0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000001025	
	24-10-2008		Светлова		3249,00	3249,00	0,00	2006,05			Основной	Реализация	A00000001128	
	6-11-2008		Светлова		2300,00	2300,00	0,00	1970,00	руб.	Доставка	Основной	Реализация	111	
	3-12-2008		Светлова		80,00	80,00	0,00	59,85			Основной	Реализация	A00000001340	
	12-12-2008		Светлова		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000001369	
	22-12-2008		Светлова		0,00	0,00	0,00	0,00			Основной	Реализация	A00000001391	
	28-12-2008		Светлова		80,00	80,00	0,00	60,16			Основной	Реализация	A00000001438	

Рис. 3. Интерфейс программы Monitor CRM

Висновок. Таким чином, проведений аналіз сучасних інформаційних систем підтримки внутрішнього аудиту показав, що організація системи логістики здійснюється на основі нового клієнтоорієнтованого підходу CRM. Програми, розроблені на основі такої стратегії, користуються великим попитом, хоча треба зазначити деякі моменти, які уповільнюють і ускладнюють процес впровадження:

-по-перше, при розробці системи необхідно враховувати специфіку галузі та виробництва;

-по-друге, виробники таких систем створюють «коробочну версію», що ускладнює процес впровадження;

- по-третє, діяльність одного підприємства може в значній мірі відрізнятись від діяльності іншого підприємства в цій області.

Напрямок подальшого розвитку даного дослідження може стати методика внутрішнього аудиту формувань Національної гвардії України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколовський С. А., Науменко М.О., Черкашина М.В. Удосконалення управління трудовими ресурсами організації. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 288-292.

2. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. С. 43-49

3. Pushkar O., Hrabovskyi Y. Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. 2019. № 17(3). P. 23-34. doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

4. Naumenko M., Hrabovskyi Y. Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. 2020. № 1. Pp. 3 – 17

6. Соколовський С. А, Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *Science Rise*. 2018. № 2. С. 19-21.

7. Грабовський Є. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2019. № 4(57). С. 46-50

8. Каличева Н. Є. Проблеми та перспективи впровадження інформаційних технологій у вітчизняній транспортній сфері. *Сучасна економіка: актуальні проблеми та перспективи розвитку*: колективна монографія /за заг. редакцією д-ра екон. наук, професора В. В. Прохорової. Харків: «НТМТ», 2014. С. 73-78.

9. Каличева Н. Є. Роль інформаційних технологій у розвитку підприємств транспорту. *Проблеми міжнародних транспортних коридорів та корпоративної логістики*: тези доповідей за матеріалами X Міжнар. наук.-прак. конф. (5-7 червня 2014 р, м. Харків). Харків: УкрДАЗТ. 2014. С. 100-101.

10. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 335-342.

REFERENCES

1. Sokolovsky S. A., Naumenko M. O., Cherkashina M. V. (2015) . Udoskonalennya upravlinnya trudovy`my` resursamy` pidpry`yemstva. [Improvement of the management of labor resources of the enterprise]. *Business Inform*. No № 3, pp. 288-292.

2. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. (2018). Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Technological audit and production reserves..* №2/2. С. 43-49.

3. Pushkar O., Hrabovskyi Y. (2019). Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. № 17(3). P. 23-34. doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

4. Naumenko M., Hrabovskyi Y. (2018) Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. (2020) Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering..* № 1. Pp. 3 – 17

6. Sokolovsky S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osoby`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi

Ukrainy. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.

7. Grabovsky E. M. (2019). Analiz vy`kory`stannya mul`ty`medijny`x komponentiv v suchasny`x texnologiyax mobil`nogo navchannya. [Analysis of the use of multimedia components in modern technologies of mobile learning]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 4 (57), pp. 46-50.

8. Kalicheva N.E. (2014). Problemy` ta perspekty`vy` vprovadzhennya informacijny`x texnologij u vitchy`znyanij transportnij sferi. [Problems and prospects of introduction of information technologies in the domestic transport sphere]. *Suchasna ekonomika: aktual`ni problemy` ta perspekty`vy` rozvy`tku: kolekty`vna monografiya*. [Modern Economics: Current

Issues and Prospects for Development: A Collective Monograph]. Kharkiv: NTMT, pp. 73-78.

9. Kalicheva N. E. (2014). Rol` informacijny`x texnologij u rozvy`tku pidpry`emstv transportu. [The role of information technology in the development of transport enterprises]. *Problems of International Transport Corridors and Corporate Logistics: Abstracts on X International. Research Assistant Conf.* (June 5-7, 2014, Kharkiv). Kharkiv: UkrDAZT, pp. 100-101.

10. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakistyu produkciji vy`sokotexnologichny`x pidpry`emstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises]. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.

УДК 330.341.2

АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЗІ СТРАТЕГІЧНИМИ ПАРТНЕРАМИ

Писаревський С.В., викладач (НАНГУ)

У даній статті подано результати автоматизацію логістичних процесів взаємодії зі стратегічними партнерами військових підрозділів Національної гвардії України. В рамках даної роботи для створення дизайну інтерфейсу СППР у вигляді набору форм було обрано програму Microsoft Visual Studio, що дозволяє кінцевому користувачеві легко працювати та зорієнтуватися на них. У статті порівняння групи постачальників матеріалів для військових підрозділів Національної гвардії України на стратегічному рівні пропонується здійснювати за допомогою запропонованого списку критеріїв. Розроблений інтерфейс системи підтримки прийняття рішень управління взаємодією зі стратегічними партнерами військових підрозділів Національної гвардії України дозволяє продивитися всі оцінки, які були виставлені кожному з партнерів іншими користувачами.

Ключові слова: автоматизація, взаємодія, система підтримки прийняття рішень, логістичні процеси, управління

АВТОМАТИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИМИ ПРОЦЕССАМИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ВОЕННЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ СО СТРАТЕГИЧЕСКИМИ ПАРТНЕРАМИ

Писаревский С.В., преподаватель (НАНГУ)

В данной статье представлены результаты автоматизации логистических процессов взаимодействия со стратегическими партнерами военных подразделений Национальной гвардии Украины. В рамках данной работы для создания дизайна интерфейса СППР в виде набора форм был избран программу Microsoft Visual Studio, что позволяет конечному пользователю легко работать и сориентироваться на них. В статье сравнения группы поставщиков материалов для военных подразделений Национальной гвардии Украины на стратегическом уровне предлагается осуществлять с помощью предложенного списка критериев. Разработанный интерфейс системы поддержки принятия решений управлением взаимодействием со стратегическими партнерами военных подразделений Национальной гвардии Украины позволяет просмотреть все оценки, выставленные каждому из партнеров другими пользователями.

Ключевые слова: автоматизация, взаимодействие, система поддержки принятия решений, логистические процессы, управление

AUTOMATION OF MANAGEMENT OF LOGISTICS PROCESSES OF INTERACTION OF THE NATIONAL GUARDS OF UKRAINE WITH STRATEGIC PARTIES

Pysarevskiy S.V., Lecturer (NANGU)

This article presents the automation of logistic processes of interaction with strategic partners of military units of the National Guard of Ukraine. As part of this work, Microsoft Visual Studio software was chosen to create the design of the DSS interface in the form of a set of forms, which allows the end user to easily work and navigate. A decision support system for managing military unit relations with stakeholders helps to determine the level of relationships with suppliers of a particular group of purchased resources and to choose the best among them. In an article comparing the group of suppliers of materials for the military units of the National Guard of Ukraine at the strategic level is proposed to implement using the proposed list of criteria. The developed interface of the decision support system of interaction management with strategic partners of the military units of the National Guard of Ukraine allows to view all the assessments that were given to each partner by other users. Using the Accept function button, the system generates an integral score and adds it to the list of others. The developed information system assumes that after the system generates the best vendor, depending on the integral evaluations, the user can agree with the recommendations of the system or not and add it or not to add to the list of strategic partners. If it is difficult for the user to navigate the "Strategic Partner Selection" form, the system provides assistance. The list of criteria used to compare the suppliers of the National Guard of Ukraine's military units at the strategic level is proposed. Thus, this paper describes the creation of a decision support system for the management of military unit relations with stakeholders, which helps to determine the level of relations with suppliers of a particular group of purchased resources

and choose among them the best. The direction of further development of this research may be the development of a methodology for information support for the logistics system of the military units of the National Guard of Ukraine.

Key words. automation, interaction, decision support system, logistics processes, management

Постановка проблеми. Ефективність і якість логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України обумовлюється результативністю взаємодії зі стратегічними партнерами і стейкхолдерами. В свою чергу, якість такої взаємодії військових формувань зі стратегічними партнерами залежить від рівня автоматизації цих процесів. Внаслідок наявності інтерактивного режиму взаємодії з користувачами та наявності обґрунтованих рекомендацій користувачеві стосовно управлінських рішень автоматизацію процесів взаємодії військових підрозділів Національної гвардії України зі стратегічними партнерами варто здійснювати на основі систем підтримки прийняття рішень (СППР).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах [1-5] аналізуються питання забезпечення якості управління інформаційними потоками логістичних процесів. Аналіз специфіки організації інформаційних ресурсів і мультимедійних компонентів для підтримки логістичних процесів подано в дослідженнях [6-10]. Основним напрямком вдосконалення управління якістю логістичних процесів на основі використання інформаційних систем присвячені наукові статті [7-11].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Проте розглянута література не містить методичних рекомендацій стосовно автоматизації логістичних процесів взаємодії зі стратегічними партнерами військових підрозділів Національної гвардії України.

Метою даної статті є аналіз специфіки автоматизації логістичних процесів управління взаємодією військових підрозділів Національної

гвардії України зі стратегічними партнерами.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для створення дизайну інтерфейсу СППР у вигляді набору форм було обрано програму Microsoft Visual Studio, що дозволяє кінцевому користувачеві легко працювати та зорієнтуватися на них.

Розроблений інтерфейс СППР забезпечує координацію дій користувача в складних ситуаціях і створює умови для прийняття ним послідовності простіших рішень по зменшенню собівартості процесів логістики (рис.1).

Порівняння групи постачальників матеріалів для військових підрозділів Національної гвардії України на стратегічному рівні здійснюється за допомогою такого списку критеріїв (рис. 2):

- 1) якість;
- 2) оперативність;
- 3) широта асортименту;
- 4) політика в сфері розрахунків за продукцію (ціни, знижки, кредити);
- 5) надійність;
- 6) здатність до розвитку і зміни;
- 7) якість управління;
- 8) надійність відносин;
- 9) готовність до діалогу.

Також розроблений інтерфейс СППР дозволяє продивитися всі оцінки, які були виставлені кожному з партнерів іншими користувачами. За допомогою функціональної кнопки «Прийняти» система генерує інтегральну оцінку та додає її до списку інших. Щоб система дала рекомендації, щодо найкращого повчальника необхідно натиснути функціональну кнопку «Оцінити» (рис. 3).

Рис. 1. Головна форма

Поставщики	Оценки	Баллы 1-10	Критерии	
Днепр ООО Иванов ОАО Заря БьлЖим Демид Краса	Качество	<input type="text"/>	Финансовые характеристики	
	Оперативность	<input type="text"/>	Рентабельность поставщика	
	Широта ассортимента	<input type="text"/>	Финансовая стойкость	
	Политика в сфере расчетов	<input type="text"/>	Кредитная история	
	Надежность	<input type="text"/>	Высокий производственный потенциал	
	Способность к развитию и изменению	<input type="text"/>	Уровень технического обеспечения	
	Качество управления	<input type="text"/>	Уровень технологического обеспечения	
	Надежность отношений	<input type="text"/>	Качество продукции	
	Готовность к диалогу	<input type="text"/>		
				Высокий инвестиционно-инновационный потенциал
				Способность персонала к обучению и переобучению
				Качество стратегического и тактического управления предприятием
				Репутация предприятия как партнера, выполняющего обязательства
			Готовность идти на компромис	

Buttons: Стратегические партнеры, <<, >>, Принять, Оценить, Выбрать, Назад

Рис. 2. Форма «Вибір стратегічного партнера»

Оценки поставщику	Краса	Баллы 1-10
Качество		9
Оперативность		8
Широта ассортимента		5
Политика в сфере расчетов		5
Надежность		4
Способность к развитию и изменению		5
Качество управления		3
Надежность отношений		10
Готовность к диалогу		2

Поставщики и их интегральные оценки:	Интегральные оценки
ОАО Заря	4,85
БьлЖим	1,35
Краса	4,38

Исходя из полученных средних оценок поставщиков наилучшим кандидатом для долгосрочных отношений является поставщик Краса.

Если по каким-либо причинам Вы неудовлетворены результатом, Вы можете изменить важность критериев задав их по команде Оценка-Изменить важность критериев.

Buttons: 14.03.2012 14:43:5, <<, >>, Принять, Оценить, Выбрать, Назад

Рис. 3. Функціональні кнопки та генерування рекомендації щодо найкращого постачальника

Після того, як система згенерує найкращого постачальника в залежності від інтегральних оцінок, користувач має змогу погодитися з рекомендаціями системи або ні та додати його чи не

додавати до списку стратегічних партнерів (рис. 4.). Зробити кінцевий вибір можна за допомогою функціональної кнопки «Вибрати».

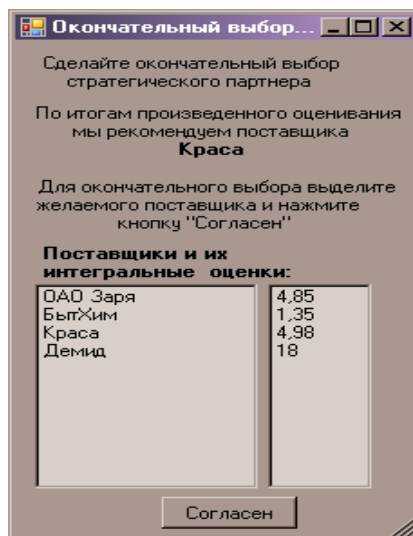

Рис. 4. Форма для кінцевого результату вибору стратегічного постачальника

Також на формі «Вибір стратегічного партнера» користувач має змогу додати чи видалити постачальника з списку постачальників. Для того щоб додати постачальника, користувачу треба зайти в меню «Постачальник», та

вибрати пункт підменю «Додати» (рис. 5). На формі користувач має змогу як додати так і видалити постачальника функціональними кнопками «Додати» і «Видалити».

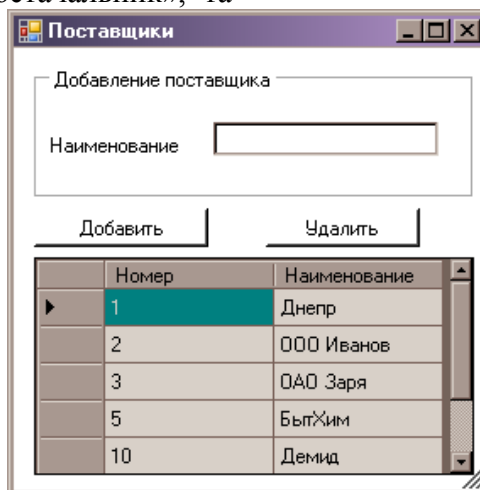

Рис. 5. Форма додавання чи видалення постачальника

Так як кожний критерій має свою вагу, було проставлено всі ваги по кожному з оцінюваних користувачем

критеріїв (рис. 6). Сума всіх ваг повинна дорівнювати одиниці, але користувач має змогу змінити вагу кожному з критеріїв.

Критерий	Вес
Вес	0.1
Качество	0.05
Оперативность	0.2
Широта ассортимента	0.03
Политика в сфере расчетов	0.07
Надежность	0.05
Способность к развитию и изменению	0.2
Качество управления	0.1
Надежность отношений	0.2
Готовность к диалогу	0.2

Рис. 6. Форма важливості критеріїв

Якщо користувачу буде складно орієнтуватися на формі «Вибір стратегічного партнера», то системою передбачено допомогу. В головному

меню треба натиснути «Допомога» і на формі «Довідка», ознайомитися з інструкцією по користуванню (рис. 7).

В данном окне Вам предлагается провести оценку поставщиков. Для этого Вам необходимо в списке доступных поставщиков выбрать необходимого и внести его оценки по предложенным критериям. Либо выбрать уже выставленные оценки данному поставщику из таблицы внизу, путем выделения необходимой строки. После выставления оценок, необходимо нажать кнопку "Принять" и вы получите среднюю оценку поставщика. Таким образом вы можете выбирать необходимых поставщиков для участия в сравнении. После выбора и оценки всех поставщиков необходимо нажать кнопку "Оценить". Если по каким-либо причинам поставщика нет в списке, можете его добавить с помощью пункта меню Поставщик - Добавить. Желаем Вам приятной работы с данным программным продуктом!

Рис. 7. Довідка

Щоб вийти з форми «Вибір стратегічного партнера» треба натиснути функціональну кнопку «Назад».

Робота з формою «Вибір тактичного партнера», на прикладі встановлення тактичних відносин з групою постачальників матеріалів. Натисненням на головній формі кнопку «Вибір тактичного партнера»

здійснюється перехід до форми «Вибір тактичного партнера» (рис. 8). Дана форма надає змогу користувачу здійснити порівняння та вибір тактичного партнера. Зліва можна побачити список критеріїв для оцінювання, поля для заповнювання балами, список з постачальниками, поле з інтегральною оцінкою та рекомендації.

В данном окне вы сможете оценить поставщиков по критерию их соответствия роли кратковременного партнера

Оценки поставщику	Поставщики	Поставщики и их интегральные оценки:
Ценовая политика	ООО Иванов ОАО Заря Демид Краса	
Возможности товарного кредита		
Возможности отсрочки платежа		
Скидки		
Скидки при больших объемах заказа		
Накопительные скидки		
Оперативность поставок		
Качество краски		
Степень дружбы с производителем		
Филиалы в крупных областных центрах и дилерская сеть		
Использование математических методов прогнозирования объема закупок		
Продуманная логистика		
Складские мощности		
Наличие колористических участков по смешиванию красок		
Возможность индивидуального заказа у производителя		
Квалифицированность специалистов продавца		
Наличие специализированной лаборатории		

Оценить Назад

<< >> Принять

Рис. 8. Форма «Вибір тактичного партнера»

Порівняння постачальників на стратегічному рівні здійснюється за допомогою такого списку критеріїв:

- 1) цінові механізми;
- 2) вірогідність отримання товарного кредиту;
- 3) розподілення платежів за певними періодами часу;
- 4) гнучка система знижок;
- 5) результативність системи логістики;
- 6) якість матеріалів;
- 7) ступінь дружби з виробником;
- 8) ефективність дилерської мережі;
- 9) використання математичних методів прогнозування обсягу закупівель;
- 10) продумана логістика;
- 11) складські потужності;

- 12) наявність колористичних ділянок зі змішування матеріалів;
- 13) можливість індивідуального замовлення у виробника;
- 14) кваліфікованість спеціалістів продавця;
- 15) наявність спеціалізованої лабораторії.

Висновок. Таким чином, у даній роботі описано створення системи підтримки прийняття рішень з управління відносинами військових підрозділів зі стейкхолдерами, яка допомагає визначитися з рівнем відносин з постачальниками певної групи закупаюваного ресурсу та вибрати серед них найкращого.

Напрямок подальшого розвитку даного дослідження може стати розроблення методики інформаційної підтримки логістичних ланцюжків

військових підрозділів Національної гвардії України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hrabovskyi Y. Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. 2015. № 12. P. 286-296.

2. Науменко М.О., Рига О.С. Підходи до забезпечення стратегічного управління підприємств в умовах нестійкого середовища. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. Випуск № 63. С. 216-223.

3. Соколовський С. А, Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.

4. Hu C., Yang Z, Mingjing G. AHP and CA Based Evaluation of Website Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry Information Center Web Portals. *Journal Service Science & Management*. 2009. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>

5. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V., Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*. 2019. № 3, pp. 3 – 12. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902

6. Грабовський Є. М. Проектування інтелектуального користувацького інтерфейсу систем підтримки електронного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2018. № 11(52). С. 36-39

7. Martins P., Zacarias M. A Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. 2017. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>

8. Грабовський Є. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях

мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2019. № 4(57). С. 46-50

9. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. Випуск № 62. С. 335-342.

10. Каличева Н.Є., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.

11. Каличева Н.Є., Копачевська Ю. А. Вплив логістики на розвиток підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20. Ч. 2. С. 11 - 14.

REFERENCES

1. Hrabovskyi Y. (2015). Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. № 12. P. 286-296.

2. Naumenko M. O., Riga O. S. (2018). Pidxody` do zabezpechennya strategichnogo upravlinnya pidpry`yemstv v umovax nestij`kogo sere dovuy`shha [Approaches to providing strategic management of enterprises in an environment of unstable environment] *Bulletin of the Economics of Transport and Industry of the UGCC*. No. 63, pp. 216 – 223.

3. Sokolovskyi S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osoby`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrayiny. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21

4. Hu C., Yang Z, Mingjing G. (2009). AHP and CA Based Evaluation of Website Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry

- Information Center Web Portals. *Journal Service Science & Management*. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>
5. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V. (2019). Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 3, pp. 3 – 12. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902
6. Hrabovskyi Y. (2018). Proektuvannia intelektualnogo korystuvatskoho interfeisu system pidtrymky elektronnoho navchannia. [Designing the Intelligent User Interface of E-Learning Support Systems]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 11 (52). Pp. 36-39
7. Martins P., Zacarias M. A. (2017). Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. 2017. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>
8. Grabovsky E. M. (2019). Analiz vy`kory`stannya mul`ty`medijny`x komponentiv v suchasny`x tekhnologiyax mobil`nogo navchannia. [Analysis of the use of multimedia components in modern technologies of mobile learning]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 4 (57), pp. 46-50.
9. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakistyu produkciji vy`sokotekhnologichny`x pidpny`emstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.
10. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpnyemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 - 86.
11. Kalycheva N.Ie., Kopachevska Yu. A. (2018) Vplyv lohistyky na rozvytok pidpnyemstv maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. [The influence of logistics on the development of small business in modern conditions of management]. *UzhNU Scientific Bulletin. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Issue 20. Part 2. Pp. 11 - 14.

УДК 658.7.1

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВЗАЄМОДІЇ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ В СИСТЕМІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

*Товма Л. Ф., к.т.н., доцент,
Товма О. А., к.е.н., доцент (НАНГУ)*

У даній статті подано методику управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України. Розглянуто основні заходи стратегічного рівня прийняття управлінських рішень стосовно взаємодії з постачальниками. Запропонована схема рівнів системи прийняття управлінських рішень щодо управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України. Розроблено перелік критеріїв, за якими можна оцінити необхідність встановлення партнерства з певними

групами постачальників. Запропоновано схему розрахунку інтегральної оцінки вибору постачальників.

Ключові слова: постачальник, матеріально-технічне забезпечення, військові підрозділи, методика, процес, управлінські рішення

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССАМИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ПОСТАВЩИКАМИ В СИСТЕМЕ МАТЕРИАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОЕННЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

*Товма Л. Ф., к.т.н., доцент,
Товма О. А., к.э.н., доцент (НАНГУ)*

В данной статье представлена методика управления процессами взаимодействия с поставщиками в системе материально-технического обеспечения военных подразделений Национальной гвардии Украины. Рассмотрены основные мероприятия стратегического уровня принятия управленческих решений по взаимодействию с поставщиками. Предложена схема уровней системы принятия управленческих решений по управлению процессами взаимодействия с поставщиками в системе материально-технического обеспечения военных подразделений Национальной гвардии Украины. Разработан перечень критериев, по которым можно оценить необходимость установления партнерства с определенными группами поставщиков. Предложена схема расчета интегральной оценки выбора поставщиков.

Ключевые слова: поставщик, материально-техническое обеспечение, военные подразделения, методика, процесс, управленческие решения

MANAGEMENT OF PROCESSES OF INTERACTION WITH SUPPLIERS IN THE SYSTEM OF MATERIAL AND TECHNICAL SUPPLY OF MILITARY UNITS OF THE NATIONAL GIVARIAN

*Tovma L., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Tovma O., Ph.D., Associate Professor (NANGU)*

This article describes the methodology of managing the processes of interaction with suppliers in the system of logistical support of military units of the National Guard of Ukraine. Two modules of the system of logistics management of military units are proposed. The article assumes that the strategic module should support the decision to choose strategic partners for long-term relationships. The tactical module in the context of this article should support the decision to choose tactical partners for short-term relationships. The basic measures of strategic level of decision-making in relation to interaction with suppliers are considered. The scheme of levels of decision-making system for management of processes of interaction with suppliers in the system of logistical support of military units of the National Guard of Ukraine is proposed. Particular attention is paid to support decision-making on the feasibility of establishing long-term relationships with suppliers of each type of purchased resource. A list of criteria for assessing the need to partner with specific groups of suppliers has been developed. The article states that decision support for choosing a strategic partner among suppliers is done by evaluating the user (or expert) against the relevant criteria. In the work the general scheme of criteria of evaluation of suppliers is created. The scheme of

calculation of the integral estimation of a choice of suppliers is offered. The article formalizes the task of managing the system of logistical support of the military units of the National Guard of Ukraine with the choice of the supplier of resources. The proposed methodology for managing the processes of interaction with suppliers in the system of logistics of the military units of the National Guard of Ukraine is a methodological and theoretical basis for the creation of an appropriate information support system for decision-making regarding the optimization of logistics processes. The practical significance of the developed methodology is to provide specific recommendations to the command of military units of the National Guard of Ukraine on managing the processes of interaction with suppliers in the logistics system.

Key words. *supplier, logistics, military units, methodology, process, management decisions.*

Постановка проблеми.

Необхідною передумовою ефективного здійснення матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України є цілеспрямована та результативна взаємодія з постачальниками всіх видів ресурсів. Управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів має забезпечити надійний логістичний ланцюжок взаємопов'язаних операцій, які в комплексі повинні гарантувати позитивний результат як для замовника, так і для постачальників [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах [2-4] аналізуються та пропонуються різні підходи до управління інформаційними потоками логістичних процесів. Аналіз питань якості управління взаємодією з постачальниками знайшов свого відображення в дослідженнях [5-7]. Ключові аспекти інформаційної підтримки процесів взаємодії з постачальниками систематизовані в наукових статтях [8-10].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутня цілісна методика моніторингу взаємодії з постачальниками військових підрозділів Національної гвардії України.

Метою даної статті є розроблення методики управління

процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Стратегічний рівень прийняття управлінських рішень повинен включати в себе такі етапи, як:

1) визначення необхідності встановлення довгострокових партнерських відносин в рамках кожної групи постачальників;

2) вибір стратегічних партнерів в рамках кожної групи постачальників.

Схема рівнів системи прийняття управлінських рішень взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України зображена на рис. 1.

Тактичний рівень представляє собою вибір постачальників для встановлення безособових відносини, та такі системи повинні надавати користувачеві допомогу з вибору постачальників за принципом економічної доцільності в короткостроковій та середньостроковій перспективі.

На основі вищезгаданих вимог до систем підтримки прийняття рішень, в сфері управління відносинами військових підрозділів з постачальниками сформуємо комплекс функціональних вимог до такої системи.

Рис. 1. Схема рівнів системи прийняття управлінських рішень щодо управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України

Підсистема управління тактичних партнерів для відносинами військових підрозділів з постачальниками має складатися з двох модулів:

1) стратегічний модуль має підтримувати рішення щодо вибору стратегічних партнерів для довгострокових відносин;

2) тактичний модуль має підтримувати рішення щодо вибору

Функції стратегічного модуля:

1) Підтримка прийняття рішення з доцільності установа довгострокових відносин з постачальниками кожного з видів закуповуваного ресурсу.

Для реалізації даної призначений перелік критеріїв, за якими можна оцінити необхідність встановлення партнерства з певними групами постачальників (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії вибору відносин з постачальниками

Характеристики купованого продукту	Значення характеристик, при яких доцільно будувати партнерські відносини з постачальником	Значення характеристик, при яких не доцільно будувати партнерські відносини з постачальником
Фактори рівня вимог до постачальника		
обсяг закупівель	високий	не високий
важливість продукту	висока	не високий
ступінь індивідуалізації продукту	високий	не висока
Фактори ризику поставок		
співвідношення попиту і пропозиції на ринку	пропозиція менше попиту	пропозиція перевищує попит
Фактори складності зміни постачальника		
технічна комплексність (складність) продукту	висока	не висока

2) Підтримка прийняття рішення з вибору стратегічного партнера серед постачальників.

Для реалізації даної функції система менеджменту на стратегічному рівні партнерських відносин повинна надавати можливість оцінювання користувачем (або експертом) за наступними критеріями, представленими в таблиці 2.

Таблиця 2

Вибір стратегічного партнера

Показники	Оцінювання (за 10 бальною шкалою)
1	2
ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОСЛУГ ПОСТАЧАЛЬНИКА	
якість	
оперативність	
широта асортименту	
політика в сфері розрахунків за продукцію (ціни, знижки, кредити)	
ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОСТАЧАЛЬНИКА	
А. Надійність постачальника	
фінансові характеристики	
рентабельність постачальника	
фінансова стійкість постачальника	
кредитна історія	
високий виробничий потенціал постачальника	
рівень технічного забезпечення	
рівень технологічного забезпечення	
якість продукції	
Б. Здатність постачальника до розвитку і зміни	
високий інвестиційно-інноваційний потенціал постачальника	
здатність персоналу до навчання та перенавчання	
В. якість управління	
якість стратегічного і тактичного управління підприємством	
Г. Надійність відносин з постачальником	
репутація підприємства як партнера, що виконує зобов'язання	
Д. Готовність до діалогу, готовність йти на компроміс	

Функції тактичного модуля. Для реалізації даної функції система підтримки прийняття рішень на тактичному рівні безособових відносин повина надавати користувачеві допомогу з вибору постачальників за принципом економічної доцільності в короткостроковій та середньостроковій перспективі. Можливість оцінювання постачальника надається за наступними критеріями:

- 1) цінова політика;
- 2) можливості товарного кредиту;
- 3) можливості відстрочки платежу;
- 4) знижки;
- 5) знижки при великих обсягах замовлення;
- 6) накопичувальні знижки;
- 7) оперативність поставок;
- 8) широта асортименту;
- 9) використання технології CRM;
- 10) ступінь дружби з виробником;
- 11) технічне оснащення тестових лабораторій;
- 12) швидкість реагування на проблеми;
- 13) додаткові послуги;
- 14) філії у великих обласних центрах та дилерська мережа;

- 15) використання математичних методів прогнозування обсягу закупівель;
- 16) продумана логістика;
- 17) можливість індивідуального замовлення у виробника;
- 18) кваліфікованість спеціалістів продавця;
- 19) можливість отримання допомоги з ремонтом у виробника;
- 20) допомога в порівнянні варіантів комплекції;
- 21) аналіз клієнтської бази;
- 22) поради (курси, тренінги) з навчання персоналу;
- 23) можливість відвідування демонстраційного залу компанії;
- 24) програма підвищення кваліфікації;
- 25) гарантійні зобов'язання;
- 26) профілактичні перевірки машини.

При оцінюванні постачальників необхідно враховувати вплив їх характеристик на наступні показники:

- 1) продуктивність;
- 2) якість продукції;
- 3) гнучкість, оперативність;
- 4) економія витрат;
- 5) підтримання платоспроможності.

У зв'язку з цими критеріями оцінки постачальників формують ієрархічну систему. На рис. 2 продемонстрована загальна схема оцінки постачальників.

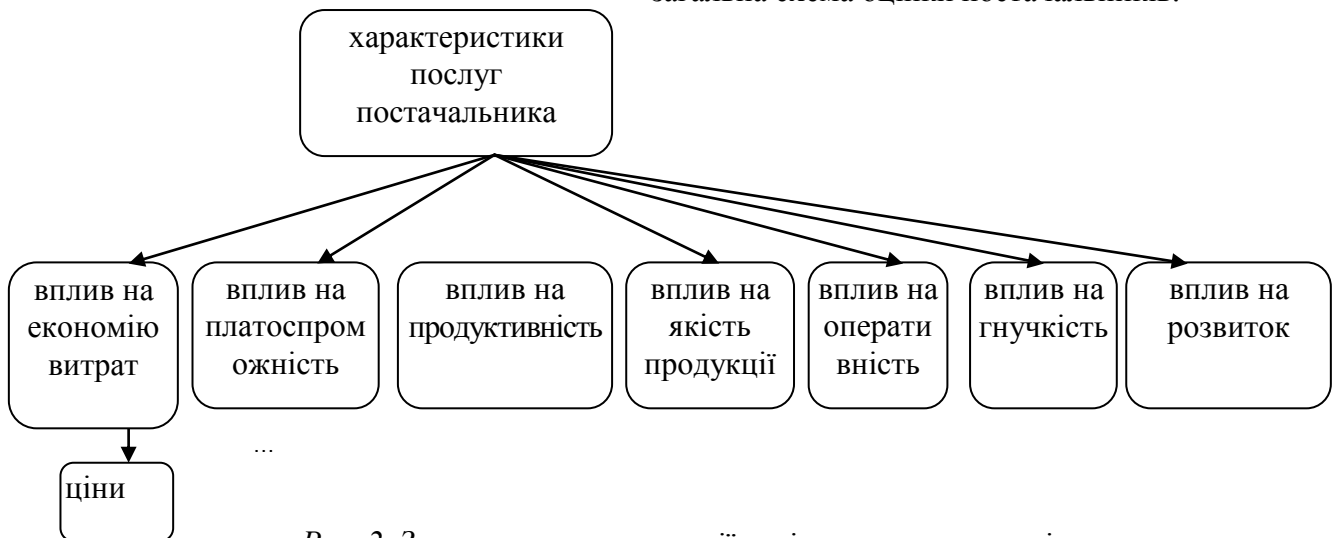

Рис. 2. Загальна схема критеріїв оцінки постачальників

Формула для розрахунків інтегральної оцінки має наступний вигляд:

$$Y^0 = \sum_i V_i * Y_i^1, \quad (1)$$

де Y^0 — інтегральна оцінка;

Y_i^1 — оцінка впливу характеристик постачальника на i -тий показник діяльності військових підрозділів;

V_i — коефіцієнт важливості i -го показника діяльності військових підрозділів.

$$Y^0 = \sum_j a_{ij} * Y_j^2, \quad (2)$$

де Y_j^2 — оцінка постачальника за критерієм j ;

a_{ij} — коефіцієнт важливості j -го критерію відносно i -го показника діяльності військових підрозділів.

Таким чином, задача системи менеджменту з вибору постачальника являє собою пару $\langle A, K \rangle$, де A — розглянуті постачальники, K — інтегральний критерій оцінки постачальників.

Висновок. Запропонована методика управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів Національної гвардії України становить методичне та теоретичне підґрунтя для створення відповідної інформаційної системи підтримки прийняття рішень стосовно оптимізації логістичних процесів.

Практичною значущістю розробленої методики є надання конкретних рекомендацій командуванню військових підрозділів Національної гвардії України щодо управління процесами взаємодії з постачальниками в системі матеріально-технічного забезпечення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каличева Н.Є., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.
2. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. С. 43-49
3. Соколовський С. А, Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.
4. Науменко М.О., Рига О.С. Підходи до забезпечення стратегічного управління підприємств в умовах нестійкого середовища. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С. 216-223.
5. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V., Development of the optimization model of the interface of multimedia edition, *EUREKA: Physics and Engineering*, № 3, pp. 3 – 12, 2019. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902
6. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 335-342.
7. Грабовський Є.М. Методика вибору обладнання флексографічного друку для виготовлення етикеточної продукції. *Системи обробки інформації*. 2017. № 2(148). С. 216 – 223.
8. Martins P., Zacarias M. A Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. 2017. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>
9. Hu C., Yang Z, Mingjing G. AHP and CA Based Evaluation of Website

Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry Information Center Web Portals. *Journal Service Science & Management*. 2009. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>

10. Pushkar O., Hrabovskyi Y. Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. 2019. № 17(3). P. 23-34. Doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

REFERENCES

1. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpriemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 – 86.

2. Hrabovskyi Y. Yevsyeyev O. (2018) Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. Pp. 43-49.

3. Sokolovskiy S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osobly`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrainy. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.

4. Naumenko M. O., Riga O. S. (2018). Pidxody` do zabezpechennya strategichnogo upravlinnya pidpnyemstv v umovax nestijkogo seredovy`shha [Approaches to providing strategic management of enterprises in an environment

of unstable environment] *Bulletin of the Economics of Transport and Industry of the UGCC*. No. 63, pp. 216 – 223.

5. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V. (2019) Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 3. Pp. 3 – 12. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902.

6. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakistyu produkciyi vy`sokotekhnologichny`x pidpnyemstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.

7. Hrabovskyi Ye.M. (2017)Metodyka vyboru obladnannia fleksohrafichnogo druku dlia vyhotovlennia etyketochnoi produktsii [Methods of choosing flexographic printing equipment for the production of label products]. *Information processing systems*. No. 2 (148). Pp. 216 - 223.

8. Martins P., Zacarias M. A (2017)Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>

9. Hu C., Yang Z, Mingjing G. (2009) AHP and CA Based Evaluation of Website Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry Information Center Web Portals. *Journal Service Science & Management*. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>

10. Pushkar O., Hrabovskyi Y. (2019) Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. № 17(3). P. 23-34. Doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

УДК 656.13.033.1

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПОТОКАМИ В ФОРМУВАННЯХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Чухлатий А.В., доцент (НАНГУ)

У даній статті подано методика управління логістичними потоками в формуваннях Національної гвардії України. На основі аналізу логістичних процесів з використанням системно-логічного методу були виділені характеристики ведення взаємодії з постачальниками, які представляються в алгоритмі у вигляді об'єктів. Внаслідок специфіки воєнної економіки алгоритм був істотно змінений шляхом введення пояснюючих ознак для об'єктів-характеристик військових підрозділів та наступним усіканням ознак шляхом угруповання об'єктів. Для відбору якостей військових підрозділів у логістичних системах виконано статистичну оцінку ознак, одержуваних шляхом попарних перетинань об'єктів. Проаналізовано механізми втілення якостей у рішеннях командування військового підрозділу.

Ключові слова: логістичні потоки, управління, якості військового підрозділу, постачальник, логістичні процеси, системно-логістичний підхід

УПРАВЛЕНИЕ ЛОГИСТИЧЕСКИМИ ПОТОКАМИ В ФОРМИРОВАНИЯХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Чухлатый А.В., доцент (НАНГУ)

В данной статье представлена методика управления логистическими потоками в формированиях Национальной гвардии Украины. На основе анализа логистических процессов с использованием системно-логического метода были выделены характеристики ведения взаимодействия с поставщиками, которые представляются в алгоритме в виде объектов. В силу специфики военной экономики алгоритм был существенно изменен путем введения поясняющих признаков для объектов-характеристик военных подразделений и последующим усечением признаков путем группировки объектов. Для отбора качеств военных подразделений в логистических системах выполнено статистическую оценку признаков, получаемых путем попарных пересечений объектов. Проанализированы механизмы воплощения качеств в решениях командования военного подразделения.

Ключевые слова: логистические потоки, управления, качества военного подразделения, поставщик, логистические процессы, системно-логистический подход

MANAGEMENT OF LOGISTIC FLOWS IN THE FORMATIONS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Chuhlaty A.V., Associate Professor (NANGU)

In logistical processes, all efforts of the command of military units should be directed to the creation of a single, trouble-free business system for managing commercial transactions. As a result, management of logistical flows in the National Guard units of Ukraine becomes more

important. In this article the method of management of logistic flows in the formations of the National Guard of Ukraine is presented. On the basis of the analysis of logistical processes using the system-logical method, the characteristics of interaction with suppliers, which are represented in the algorithm in the form of objects, were distinguished. Due to the specifics of the military economy, the algorithm was significantly modified by introducing explanatory features for military unit characteristics and subsequent truncation of features by grouping objects. To select the quality of military units in logistics systems, a statistical evaluation of features obtained by pairwise crossings of objects was performed. In order to increase the efficiency of the algorithm, truncation of multiple objects should be done. To do this, we form truncated lists of objects of the original set by grouping the objects on the same grounds for them. In order to substantiate the resulting groups and, therefore, the qualities of the business system, the similarity of objects with each other within each group is assessed. The hypothesis about the possibility of combining the corresponding objects in the aggregated qualities of military units in logistics systems is confirmed. The stats indicate that in order to increase the efficiency of the value-adding process, the selected qualities need to be embodied in the decisions of the company at different levels. The mechanisms of implementation of qualities in the decisions of the command of the military unit are analyzed. The direction of further development of this study may be the method of optimization of logistics flows in the system of logistics of military units. Thus, the conducted research made it possible to perform the structuring of object-characteristics and their features in terms of logistic activity of the military unit, to make selection of qualities of military units in logistics systems, to analyze the specifics of implementation of qualities in the decisions of the command of the military unit.

Key words: *logistics flows, management, quality of military unit, supplier, logistic processes, system-logistical approach*

Постановка проблеми. У логістичних процесах всі зусилля командування військових підрозділів повинні бути спрямовані на створення єдиної безвідмовної бізнес-системи управління комерційними транзакціями. Внаслідок цього актуального значення набуває управління логістичними потоками в формуваннях Національної гвардії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління логістичними процесами висвітлено у наукових працях Пушкаря О., Грабовського Є.М., Науменко М.О., Соколовського С.А., Каличевої Н.Є. та ін. Зокрема, у роботах [1-4] аналізуються особливості інформаційної підтримки управління логістичними потоками. Веб-базовані інструменти здійснення керування системою логістики подані в дослідженнях [5-7]. Питанням якості управління логістичними потоками присвячені наукові статті [8-11].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід щодо управління логістичними потоками в формуваннях Національної гвардії України.

Метою даної статті є розроблення методики управління логістичними потоками в формуваннях Національної гвардії України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Контроль процесів формування якостей військових підрозділів у логістичних системах будемо здійснювати з використанням алгоритму побудови узагальнень об'єктів, що відноситься до класу методів штучного інтелекту.

На основі аналізу логістичних процесів з використанням системно-логічного методу були виділені характеристики ведення взаємодії з постачальниками, які представляються в алгоритмі у вигляді об'єктів.

Внаслідок специфіки воєнної економіки алгоритм був істотно змінений шляхом введення пояснюючих ознак для об'єктів-характеристик військових підрозділів та наступним усіканням ознак шляхом угрупування об'єктів.

Для узагальнення множини об'єктів необхідно знайти ознаки - ізоморфні підознаки для частини множини, що узагальнюється.

У результаті виконаного аналізу була отримана множина об'єктів і їхніх ознак, подана в табл. 1.

Таблиця 1

Об'єкти-характеристики та їхні ознаки

Об'єкти 1	Ознаки 2
Гнучкість	а) Адаптація до змін інфраструктури логістики б) Можливість зміни технічних і експлуатаційних характеристик відповідно до вимог споживачів в) Безперервна оптимізація компонентів бізнес-системи
Сумісність	а) Забезпечення вбудовування в структуру бізнес-системи нових компонентів б) Підтримка багаторівневого об'єднання із сервісами й технологіями постачальників в) Сумісність технологічної платформи із програмними й апаратними рішеннями провідних фірм
Прозорість	а) Можливість впливу споживачів на технічні й експлуатаційні характеристики б) Наочність структури бізнес-рішень в) Можливість оптимізації компонентів бізнес-системи
Керованість	а) Можливість користувачів-споживачів контролювати дії комерційних додатків і впливати на їхні характеристики б) Здатність безперервної оптимізації бізнес-рішень
Комерційна активність	а) Оперативна адаптація до змін моделей і умов логістики б) Швидке реагування на потреби й цільові настанови споживачів в) Оперативне відновлення технологічної платформи відповідно до сучасних тенденцій ринку ІТ
Система аутентифікації	а) Здатність комерційних даних відновлюватися після будь-якого збою системи б) Наявність гнучкої системи адміністрування й системи паролів
Регульованість	а) Здійснення регулювання структури бізнес-рішень за множиною параметрів б) Можливість оптимізації кожного елемента, задіяного в бізнес-процесах
Партнерська інтеграція	а) Передача зовнішнім структурам традиційних функцій з метою створення постачальницько-збутових мереж і мережових співтовариств б) Системне багаторівневе об'єднання з технологіями ділових партнерів в) Сумісність технологічних платформ партнерів
Надійність	а) Наявність можливості відновлення даних б) Забезпечення безпечного зв'язку компаній з їхніми стратегічними партнерами, ключовими постачальниками й споживачами в) Підтримка стабільності інформаційної бази шляхом системи адміністрування та паролів
Персоналізація послуг	а) Реагування на зміни цільових настанов і потреб сегментів ринку б) Орієнтація комерційних пропозицій на кінцевого споживача в) Синхронне відновлення технологічної платформи з метою створення зручного, зрозумілого та привабливого для споживача середовища

1	2
Систематизо-ваний BackOffice	а) Багаторівневе об'єднання інтернет-технологій б) Інтеграція бази поточних угод, бази кредитної історії, системи автоматизованого складу й бухгалтерії в) Стабільне функціонування системи логістики на основі інтегрованих платформ організацій-партнерів
Чітка стратегічна спрямованість	а) Сильний інноваційний менеджмент б) Орієнтація бізнесу відповідно до тенденцій світового ІТ-ринку в) Побудова системи логістики, виходячи з потреб військового підрозділу г) Збільшення продажів як шляхом розвитку власної системи логістики, так і за допомогою злиття з іншими компаніями, зберігаючи при цьому корпоративну культуру та інтегруючи бізнес між собою
Вживаність у конкурентному середовищі, яке підсилюється	а) Об'єднання технологічних платформ б) перехід компаній від «нішового» ринку логістики до надання повного спектра ІТ-послуг, заключення партнерських угод із традиційними системними інтеграторами в) сумісність бізнес-рішень із партнерами
ERP- і CRM-стандартизація бізнес-процесів	а) Орієнтація компаній на впровадження стандартизованих рішень у сфері логістики за допомогою інтегрування відповідного програмного забезпечення виробників б) Об'єднання інтернет-технологій різних служб на основі стандартизованих компонентів
Безпека транзакцій	а) Можливість відновлення даних б) Наявність засобів криптографії та шифрування комерційної інформації і ідентифікації користувачів в) Гнучка система адміністрування та паролів
Маркетингова ефективність	а) Скорочення циклу розробки продукції та просування її на ринок б) Швидкий відгук торговельної марки (бренду) на вимоги ринку внаслідок орієнтації маркетингової стратегії на кінцевого споживача в) Адаптація маркетингової тактики та політики до потреб і цільових настанов споживачів

Для відбору якостей військових підрозділів у логістичних системах необхідно зробити статистичну оцінку ознак, одержуваних шляхом попарних перетинань об'єктів. З метою підвищення ефективності роботи алгоритму варто зробити усікання множини об'єктів. Для цього сформуємо усічені списки об'єктів вихідної множини шляхом угруповання об'єктів за однаковим для них ознакам, у результаті чого одержимо списки наступного виду:

I) гнучкість, прозорість, керуваність, регульованість;

II) комерційна активність, персоналізація послуг, чітка стратегічна спрямованість, маркетингова ефективність;

III) система аутентифікації, надійність, безпека транзакцій;

IV) сумісність, партнерська інтеграція, систематизований BackOffice, ERP- і CRM-стандартизація бізнес-процесів, вживаність у конкурентному середовищі, яке підсилюється.

З метою обґрунтування отриманих груп і, отже, якостей бізнес-системи необхідно оцінити подібність об'єктів між

собою в рамках кожної групи по наступній формулі:

$$S = \frac{w \cdot E}{\sum_{v=1}^w E_v}, \quad (1)$$

де S – ступінь подібності об'єктів;
E – число однакових для порівнюваних об'єктів ознак;
E_i – число ознак в v-ому об'єкті;
w – число об'єктів, що володіють даною ознакою;
W – загальне число об'єктів.
У результаті розрахунків одержимо:

$$S_I = \frac{7}{10} = 0,7; S_{II} = \frac{9}{13} = 0,69;$$

$$S_{III} = \frac{6}{8} = 0,75; S_{IV} = \frac{10}{14} = 0,71.$$

Як видно з результатів розрахунків, ступінь подібності об'єктів у рамках кожної групи перевищує граничної величини 0,68, тобто підтверджується гіпотеза про можливість об'єднання відповідних об'єктів в агреговані якості військових підрозділів у логістичних системах. Такими якостями військових підрозділів у логістичних системах варто вважати:

1) Відкритість - здатність військових підрозділів у логістичних системах мати достатню гнучкість і прозорість для активного впливу партнерів і постачальників на технічні та експлуатаційні характеристики з метою безперервної оптимізації бізнес-рішень;

2) Еластичність - якість військових підрозділів у логістичних системах, що характеризує можливість оперативного реагування та адаптації до змін моделей логістики;

3) Інформаційна безпека - можливість забезпечення безпечної господарської діяльності в системі логістики та виконання ідентифікації суб'єктів логістики;

4) Синергізм - здатність підтримувати системне багаторівневе об'єднання з іншими технологіями, ресурсами та сервісами, забезпечувати вбудовування у свою структуру електронних бізнес-компонент і включення окремих сервісів або всієї технології в цілому в інтегрований ланцюжок бізнес-рішень системи логістики.

Для підвищення ефективності процесу додавання вартості виділені якості повинні знаходити певне втілення в рішеннях компанії різного рівня, як показано в табл. 2.

Таблиця 2

Втілення якостей у рішеннях командування військового підрозділу

Якості інформаційної структури	Рішення		
	Стратегічні	Тактичні	Оперативні
1	2	3	4
Відкритість	Персоналізація інформаційної сутності, створення інтерфейсів взаємодії робочих і інформаційних груп у реальному часі	Утворення інформаційних порталів з метою багаторівневого об'єднання різних ресурсів і сервісів і максимальне наближення до потреб постачальників	Обмін посиланнями, просування за допомогою пошукових систем і каталогів, організація партнерських програм

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Еластичність	Управління логістичними ланцюжками, прогнозування параметрів маркетингового бюджету	Бренд-маркетинг, контролінг і віртуальне координування ділових операцій	Корегування тактичних заходів компанії, ітеративне обслуговування комплексу послідовних етапів внутрішньогалузевих бізнес-процесів
Безпека та аутентифікація	Розроблення стратегії безпеки корпоративної мережі, впровадження ефективних і надійних платіжних систем	Ліцензування програмного забезпечення й інтернет-технологій, створення мережевих магазинів і маркетингових систем	Криптографія та шифрування електронних угод, аутентифікація дебетових і кредитних схем і протоколів сеансу зв'язку
Синергізм	Інсталяція комплексних сайтів з інтегрованим потоком онлайн-інформації та регулярним технічним обслуговуванням	Реінжиніринг бізнес-процесів у напрямку вертикальної інтеграції виконуваних функцій	Інтеграція систем управління сервісами та інформаційно-технологічними процесами

Висновок. Таким чином, проведене дослідження дозволило виконати структурування об'єктів-характеристик та їхні ознаки в умовах логістичної діяльності військового підрозділу, зробити відбір якостей військових підрозділів у логістичних системах, проаналізувати специфіку втілення якостей у рішеннях командування військового підрозділу.

Напрямок подальшого розвитку даного дослідження може стати методика оптимізації логістичних потоків у системі матеріально-технічного забезпечення військових підрозділів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pushkar O., Hrabovskyi Y. Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. 2019. № 17(3). P. 23-34. Doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

2. Соколовський С. А., Науменко М. О., Черкашина М. В. Удосконалення управління трудовими ресурсами організації. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 288-292.

3. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. С. 43-49

4. Соколовський С. А., Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.

5. Naumenko M., Hrabovskyi Y., Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

6. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications.

EUREKA: Physics and Engineering. 2020. № 1, pp. 3 – 17.

7. Martins P., Zacarias M. A Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. 2017. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>

8. Грабовський Є. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2019. № 4(57). С. 46-50

9. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. Вип. 62. С. 335-342.

10. Каличева Н.Є., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.

11. Каличева Н.Є., Копачевська Ю. А. Вплив логістики на розвиток підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20. Ч. 2. С. 11 - 14.

REFERENCES

1. Pushkar O., Hrabovskyi Y. (2019). Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. № 17(3). P. 23-34. Doi:10.21511/dm.17(3).2019.03.

2. Sokolovsky S. A., Naumenko M. O., Cherkashina M. V. (2015) . Udoskonalennya upravlinnya trudovy`my` resursamy` pidpry`emstva. [Improvement of the management of labor resources of the enterprise]. *Business Inform*. No № 3, pp. 288-292.

3. Hrabovskyi Y. Yevsyeyev O. (2018). Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Technological audit and production reserves..* №2/2. С. 43-49.

4. Sokolovsky S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osobly`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x

procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrayiny. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.

5. Naumenko M., Hrabovskyi Y. (2018). Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

6. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. (2020). Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 1, pp. 3 – 17.

7. Martins P., Zacarias M. A. (2017). Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. Vol. 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>

8. Hrabovskyi Y. M. (2019). Analiz vy`kory`stannya mul`ty`medijny`x komponentiv v suchasny`x texnologiyax mobil`nogo navchannya. [Analysis of the use of multimedia components in modern technologies of mobile learning]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 4 (57), pp. 46-50.

9. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakisty`y` produkciyi vy`sokotexnologichny`x pidpry`emstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.

10. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpryemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 - 86.

11. Kalycheva N.Ie., Kopachevska Yu. A. (2018) Vplyv lohistyky na rozvytok pidpryemstv maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. [The influence of logistics on the development of small business in modern conditions of management]. *UzhNU Scientific Bulletin. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Issue 20. Part 2. Pp. 11 - 14.

УДК 658.5.011

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН

*Андрєєва Т.Є., к.е.н, професор,
Гетьман О.О., к.е.н., доцент (ХНУБА)*

Для розвитку організації необхідне створення вільного від конкуренції ринкового простору, створення нового попиту й оволодіння ним, а реалізація інновацій, в свою чергу, неможлива без своєчасно прийнятого рішення щодо ідентифікації напрямку створення інновації цінності, особливо в контексті використання технологічних змін, які залежать не тільки від розвитку продукту в організації та потреб ринку, а й від факту існування організації в зовнішньому середовищі з певним рівнем впливу факторів динамічності. В даній статті представлено вирішення наукового завдання, що полягало у визначенні напрямів розвитку організації шляхом ідентифікації сутності технологічних змін, наданні практичних рекомендацій.

Ключові слова: розвиток, інкрементні, радикальні, проривні та підривні технології.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ

*Андреева Т.Е., к.э.н., профессор,
Гетьман О.А., к.э.н., доцент (ХНУСА)*

Для развития организации необходимо создание свободного от конкуренции рыночного пространства, создание нового спроса и овладение им, а реализация инноваций, в свою очередь, невозможна без своевременного принятого решения, касающегося идентификации направления создания инновации ценности, особенно в контексте использования технологических изменений, которые зависят не только от развития продукта в организации и потребностей рынка, но и от факта существования организации во внешней среде с определенным уровнем влияния факторов динамичности. В данной статье представлено решение научной задачи, которая заключалась в определении путей развития организации при идентификации направлений технологических изменений, предоставлении практических рекомендаций.

Ключевые слова: развитие, инкрементные, радикальные, прорывные и подрывные технологии.

WAYS OF ORGANIZATION DEVELOPMENT IN CONTEXT TECHNOLOGICAL CHANGES

*Andreeva T.E., Candidate of Economic Sciences, professor,
Hetman O.O., Candidate of Economic Sciences, assistant professor
(Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)*

The development of an organization requires the creation of a free market space, the creation of new demand and mastering it, and the implementation of innovation, in turn, is impossible without a timely decision to identify the direction of value innovation in the context

of the use of technological changes that depend not only on product development in the organization and needs of the market, but also the fact of the existence of the organization in the external environment with a certain level of influence of factors of dynamism.

Disruptive technologies bring brand new offerings to the market. The products already exist on the market, have lower quality, but are characterized by other properties that are appreciated by new consumer groups.

Unlike "disruptive", "breakthrough" innovations are innovations that open a new technological cycle of innovative business, because their purpose is not to develop the existing basic technology, but to completely change this technology and dramatically change the market when calculating at once for the mass consumer.

There is a difference between disruptive and supportive technologies. Supportive technologies are technologies that contribute to product refinement, namely radical, including component or architecture, and very incremental incremental, enhancing the quality of existing products within the specifications that are important to the mainstream consumer. organizing markets.

This article presents the solution of the scientific problem, which was to determine the ways of development of the organization in case of identification of directions of technological changes, giving practical recommendations. The authors propose systems for the use of technological solutions, namely, supportive, breakthrough and disruptive technologies, depending on the level of influence of environmental factors on the organization.

Key words: development, incremental, radical, breakthrough and disruptive technologies.

Постановка проблеми. Управління організацією пов'язане безпосередньо з її розвитком, оскільки саме розвиток є необхідною умовою її існування. Питання полягає в тому, чи будь-яку позитивну зміну в організації можна вважати її розвитком та що безпосередньо необхідно зробити задля сталого розвитку організації?

Як відомо, розвиток організації може припинитися з багатьох причин (бюрократична структура управління, відсутність сформульованої та сформованої стратегії розвитку, недалекоглядність капіталовкладень, недолік ресурсів тощо). На жаль, досить рідко вченими розглядається питання щодо такої причини відходу компаній з ринку, як несвоєчасність прийняття рішення стосовно застосування певних видів технологічних змін.

Не потребує доказів твердження, що нові стратегічно важливі для розвитку організації технологічні рішення

нерозривно пов'язані з фактом створення інновації цінності.

Інновація цінності — це новий спосіб мислення та реалізації стратегії, яка призводить до відходу від конкуренції та найкращим чином підводить підсумок синергетичного зв'язку, який визначається «якісними» категоріями системи [1].

Щоб створити інновацію цінності, необхідно створити вільне місце на ринку та новий попит, оволодіти їм, враховуючи руйнування компромісу цінність-витрати. Створення інновації цінності як нового способу мислення, є квінтесенцією сформованої стратегії розвитку організації. Саме тому є досить актуальним і складним питання своєчасної ідентифікації головних напрямів технологічних змін, як шляхів створення інновації цінності, з метою подальшого розвитку організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються розвитку організацій шляхом створення інновації цінності присвячено багато

робіт, в тому числі таких відомих авторів як Д.К. Воронков, Д.А. Веттен, П. Друкер, В.Ч. Кім, Д.П. Коттер, К.М. Крістенсен, Дж. Магретта, М. Портер та інших науковців [1-8]. Вченими розкрито сутність інновації цінності, необхідність та умови її створення.

Так, наприклад, П. Друкер вважає інноваційну діяльність основною метою функціонування будь-якого комерційного підприємства [4].

В. Ч. Кім і Р. Моборн відзначають наступне: «Інновація цінності є наріжним каменем стратегії Блакитного Океану, створюючи стрибок цінності в неохопленій конкуренцією простір ринку. Інновація цінності досягається тоді, коли компанії поєднують інновацію з такими аспектами, як практичність, ціна та витрати» [1].

Дж. Магретта акцентує увагу на тому, що стратегія — свідомий вибір комплексу дій для виробництва унікальної вартості товарів або послуг [7].

К. М. Крістенсен розглядає інновації, розділяючи їх за технологічною ознакою на підтримуючі й підривні та акцентує увагу на тому, що слід також розрізняти проривну й підривну технології: «Невірно називати підривною технологією будь який прорив, що змінює картину конкуренції в галузі» [6].

Крім того, науковець зазначає: «Підривні технології приносять на ринок абсолютно нові пропозиції на відміну від «підривних», «проривні» інновації» — це інновації, які відкривають новий технологічний цикл інноваційного бізнесу» [6].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Віддаючи належне досягненням вчених і оцінюючи практичну значимість отриманих науковцями результатів, виникає необхідність у подальшому поглибленні поняття «розвиток організації» та формуванні порядку ідентифікації напрямів технологічних змін з метою

подальшого ефективного розвитку організації.

Тому, метою статті є поглиблення поняття «розвиток організації» та формування послідовності дій щодо визначення напрямів розвитку організації шляхом ідентифікації сутності технологічних змін, надання практичних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не все нове в ході змін або оновлень може привести до позитивного результату, оскільки не усе нове є прогресивним. Прогресивним є те, що ефективно, незалежно від функції часу, тобто від того, в якому тимчасовому інтервалі виникла ця зміна.

З іншого боку, зміни можуть вплинути на якість і ефективність діяльності, але принципова основа діяльності організації може залишитися колишньою (зміна — в наявності, а розвитку немає).

Розвиток має місце тільки тоді, коли система отримує нові інтегративні (інтегративність — об'єднання, координування окремих частин, аспектів у ціле) властивості, відсутні у неї раніше.

З урахуванням вищесказаного, за допомогою методу морфологічного аналізу та синтезу, спробуємо розглянути суть того, що вкладається в термін «розвиток» та в чому особливості цього явища, характерного з точки зору розвитку організації.

Велика радянська енциклопедія визначає розвиток таким чином. Розвиток — безповоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів. Тільки одночасна наявність усіх трьох вказаних властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування; відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу; за відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес

втрачає характерні для розвитку єдині, внутрішньо взаємозв'язані лінії. [9].

Аналізуючи це поняття, слід акцентувати увагу на тому, що у вказаному визначенні розглядається необхідність наявності якісних змін в об'єкті дослідження для визначення факту розвитку.

У повсякденному вживанні, на думку В. Кемерова, автора книги «Філософська енциклопедія», поняття розвиток тісно пов'язаний з поняттям прогрес [10]. Проте у сфері філософського й наукового вживання воно фіксує буття системи як єдність прогресу та регресу, оновлення й руйнування, самоствердження та самознищення. На думку науковця, якісні зміни, новизна, ускладнення та спрощення — це характеристики, що надають конкретний сенс поняттю розвиток та мають бути пов'язані із специфічним способом буття об'єкту, його тимчасовими, просторовими формами. Залишаючись важливим методологічним і світоглядним орієнтиром, категорія «розвиток» за потребою вступає у все тісніший контакт з різноманітними формами людського досвіду, з уявленнями та критеріями, що виробляються в них.

Вчений вказує, що філософське осмислення поняття «розвиток» спочатку будується на протиставленнях руху та спокою, мінливості й стійкості, перетворення та збереження.

При цьому, значення терміну «розвиток» іноді помилково розуміють як синонім слова «адаптація», «приспосування» або «еволюція». Адаптація (або приспосування) до несприятливого (або мінливого) зовнішнього середовища відбувається двома основними шляхами:

а) придбання нових характеристик, які зводять нанівець несприятливий вплив (прогрес, розвиток).

б) відмовою від характеристик, що «заважають жити», приймаючи

несприятливу (або мінливу) середу в якості нової норми (регрес, занепад).

Дуже важливо, керуючи процесом розвитку, домагатися придбання організацією (як системою) нових характеристик, що відображають емерджентність даної системи. У зв'язку з цим важливо розмежовувати поняття «адаптивний розвиток» і «адаптивна зміна», розуміючи, що не будь-яка зміна є розвитком.

У європейській культурі поняття «розвиток» починає набирати категоріальний і світоглядний сенс протягом часу від античності до середньовіччя в ході становлення поняття «історія». У зв'язку з поняттям «історія» поняття «розвиток» набирає відтінки, що намічають спрямованість, зв'язаність, поступальність процесів, що відбуваються в природі та в суспільстві. Формується образ розвитку як руху вгору.

У XVII — XIX сторіччях поняття «розвиток» починають розглядати ширше. До поняття «розвиток» стали відносити появу нових речей та ідей: у природі — виникнення структур, функцій, систем, у суспільстві — створення нових пристосувань, виявлення ресурсів, формування засобів практичної та теоретичної діяльності.

У XIX столітті поняття «розвиток» і поняття, які з ним пов'язувалися, вводяться у світ кількісних вимірів.

На цьому етапі видається можливим створення деякої загальної концепції «розвитку», підкріпленої чіткими кількісними показниками. Далі у своїй роботі «Філософська енциклопедія» В. Кемеров дає таке визначення: «Розвиток — поняття, що характеризує якісні зміни об'єктів, появу нових форм буття, існування різних систем, воно зв'язане з перетворенням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків разом з поняттями руху, становлення, процесуальності» [10].

Зазначаємо, що у вказаному визначенні автор визначає необхідність наявності якісних змін в об'єкті

дослідження для визначення факту розвитку.

В. Зорін у книзі «Євразійська мудрість від А до Я» визначає «розвиток» як філософську категорію: «Розвиток — філософська категорія, що виражає процес руху, зміни цілісних систем. Це універсальна та фундаментальна властивість буття, яка складає спеціальний предмет дослідження діалектики» [11]. Вказане філософське визначення відкриває можливість розглядати «розвиток» як зміни, що відбуваються в системі, що важливо при адаптації цього поняття на площину розвитку підприємства.

А. А. Грицанов у «Новітньому філософському словнику» при визначенні поняття «розвиток» звертає увагу не лише на якісні зміни при появі нових форм, але і на перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків: «Розвиток — характеристика якісних змін об'єктів, появи нових форм буття, інновацій і нововведень, що пов'язано з перетворенням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Виражаючи, передусім процеси змін» [12]. Автор звертає увагу на те, що концепції розвитку тісно пов'язані з розумінням процесуальності й мінливості систем та явищ.

У соціології первинне усвідомлення процесуальності було пов'язане з введеним Кантом співвідношенням соціальної статичності та соціальної динаміки, а усвідомлення історичності — з розробкою Марксом гегелівського принципу логічної та історичної єдності [12]. Проблема розвитку зв'язується в з циклічність або спрямованість процесуальних змін, їх одно- або багатовекторність, їх однозначною перед заданістю або можливістю альтернатив, з еволюційним або стрибкоподібним (революційним) характером змін. Вчений також акцентує увагу на тому, що розвиток багато в чому ототожнюється з процесуальною мінливістю й протиставляється фазам консервації й (чи) стагнації цінностей.

У філософському енциклопедичному словнику під редакцією Л. Ф. Іллічова, П. Н. Федосєєва та інших «розвиток» визначається як закономірна, спрямована якісна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів. Одночасна наявність цих властивостей відрізняє розвиток від інших змін. У результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкту.

Істотну характеристику розвитку складає час, оскільки всякий розвиток здійснюється в реальному часі та тільки час виявляє його спрямованість [13].

Ігор Дроздов у роботі «Управління розвитком організації» приводить декілька визначень цього терміну, а саме:

— «Розвиток — процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, досконаліший; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого» [14];

— «Розвиток — це зміна, але не кількісна, а якісна (на відміну від зростання, вдосконалення й тому подібне), й при цьому не будь-яка, а тільки позитивна. Система, яка в цьому випадку змінилася, з новими властивостями ефективніша, ніж раніше, виконує свої функції або виявляє нові функції (на відміну від регресивних якісних змін, що призводять до розкладання системи);

— «Розвиток припускає якісне перетворення та оновлення двох взаємозв'язаних частин: об'єкта та суб'єкта дії» [14].

П. В. Кікель і Е. М. Сороко у короткому енциклопедичному словнику філософських термінів дають таке визначення: «Розвиток — єдність процесів руйнування та творення, що призводять до появи нового. Якщо новий краще за старий, такий розвиток прогресивний, якщо навпаки, то регресивний» [15].

І. Кондрашин у глосарії філософських термінів визначає «розвиток», як загальний принцип пояснення історії природи, суспільства та

пізнання. «Розвиток може бути прогресивним, по висхідній лінії, і регресивним, по низхідній. Загальний розвиток забезпечується рухом матерії в просторі-часі-якості» [16].

Це визначення об'єднує філософські категорії простір-час-якість у понятті «загальний розвиток».

Лебедев С.А. у книзі «Філософія науки: Словник основних термінів» відмічає: «Розвиток — еволюція, що має своїм результатом якісні зміни процесу, предмета, явища. Як правило, супроводжується зіткненнями протилежних інтенцій об'єкту, що мають як внутрішній, так і зовнішній характер. Розвиток буває різних типів: прогресивний, регресивний, циклічний, антагоністичний, кооперативний та ін. Розвиток — це, як правило, еволюційний процес, що відбувається з відносно великою, за людськими мірками, швидкістю. Особливо велике значення вивчення процесів розвитку та його закономірностей має для геологічних, біологічних, педагогічних, психологічних і соціальних наук, предмети вивчення яких зазнають ряд якісних змін за відносно короткий час» [17]. На думку автора, розвиток — це передусім еволюція, при цьому він не залишає розвитку шансу на революційне (стрибокподібне) перетворення, хоча й вказує на високу швидкість цього процесу.

В.Н. Савченко, В.П. Смагін продовжують розвивати філософську спрямованість визначення. «Розвиток — закономірна зміна матерії та свідомості, їх універсальна властивість; власне розгортання до тих пір «згорнутого», виявлення речей, частин, станів, стосунків, які були й раніше, існували, але не були доступні сприйняттю. Розвиток буває або екстенсивним або інтенсивним» [18]. Автори вказують на закономірність цього процесу, його інтенсивний або екстенсивний характер.

В усіх розглянутих вище визначеннях загальним ядром, суттю

поняття є глибока філософська ідея розвитку, визначена Гегелем, найяскравішим представником німецької класичної філософії, який будував діалектику як вчення про загальний розвиток.

Марксизм показав принципову відмінність і в той же час єдність двох типів розвитку — еволюції та революції. Сучасна наука досліджує складно організовані об'єкти, що самостійно розвиваються, — системи, в яких відбуваються, зокрема, нелінійні, стрибкоподібні перетворення.

Перелічені вище визначення включають необхідність наявності якісних змін в об'єкті дослідження для визначення факту розвитку. З іншого боку, розвиток має місце тільки тоді, коли система здобуває нові інтеграційні властивості та, як вже вказувалося вище, зміни, що впливають на якість і ефективність діяльності, призводять до оновлення принципової основи діяльності. Тобто здійснюється рух від простого до складного, від нижчого до вищого, від старого до нового.

Стосовно теорії управління організаціями, навіть на сучасному етапі, існує точка зору, згідно якої будь-яку позитивну зміну в організації вважають її розвитком. Слід зазначити, що таку позицію навряд чи можна вважати коректною. Зміни можуть внести деякі коригування в діяльність організації, але принципова основа технології та принципові характеристики виробничих результатів можуть залишатися незмінними. І хоча зміна в наявності — розвиток відсутній.

За аналогією з поняттям «розвиток», неправильно ототожнювати будь-яку позитивну зміну з прогресивним і сучасним. Зміна вважається успішною, якщо освоєння покладеного в його основу нового засобу дозволило вирішити завдання розвитку організації.

М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі визначають організаційний розвиток як

довготривалу роботу з удосконалення процесів рішення проблем й оновлення в організації шляхом ефективного спільного регулювання культурних постулатів організації при особливій увазі до культури усередині формальних груп робітників за допомогою агента змін або каталізатора, застосовуючи теорію та технологію прикладної науки про поведінку, включаючи дослідження дією [19, с. 384].

В. Б. Акулов, М. Н. Рудаков у роботі «Теорія організації» визначають «розвиток організації» як процес досягнення найбільш ефективного їх функціонування з точки зору співвідношення результату функціонування та витрат. Досягнення найбільшої ефективності функціонування — матеріальна основа поступового розвитку організацій [20, с. 187].

Г. Мінцберг у книзі «Стратегічне сафарі. Експедиція по нетрях стратегічного менеджменту» написав: «Виходить, що стратегія належить до тих слів, в які ми, визначаючи їх, вкладаємо один сенс, а при вживанні — інший» [21, с.18].

Аналогічна ситуація спостерігається при аналізі визначення «розвиток організації». Сенс поняття «розвиток організації» стосовно практично визначається авторами вказаних джерел як «ефективність функціонування» без урахування придбання нових інтеграційних властивостей і оновлення принципової основи діяльності, що є засадничими чинниками при діалектичному підході до категорії «розвиток».

Науковці І. В. Тюха, І. О. Денисюк у роботі «Стратегія розвитку у системі стратегій підприємства» хоча дають більш розширене визначення розвитку, вважають, що розвиток повинен бути заснований на засадах інтенсивності за наявності у даного підприємства істотного науково-технічного потенціалу [22].

О. П. Пащенко в статті «Стратегічний розвиток підприємства» пропонує таке визначення поняття «керований розвиток»: «Керований розвиток — це процес або підтримка підприємства в плановому розвитку, або штучної зміни еволюційного вектора розвитку підприємства для досягнення мегацільі існування системи — формування адекватного умовам, що стохастично змінюються, рівня конкурентоздатності та забезпечення тривалої присутності підприємства в економічному просторі національної чи світової економіки» [23].

Тридід О. М. у статті «Принципи та підходи до управління доходами підприємств» акцентує увагу на спрямованості організацій на стратегічну перспективу. Основною метою управління доходом (як вважає вчений) має бути орієнтація на збільшення прибутку, але не на його максимізацію, а на досягнення певного цільового розміру, узгодженого із загальними стратегічними цілями розвитку підприємства [24].

Слід зазначити, що в представлених вище визначеннях простежується підхід до розуміння «розвитку підприємства» як до окремо взятого об'єкту, без урахування діалектичної складової, у тому числі зовнішнього середовища.

Вчені В. А. Забродський, М. О. Кизим, В. С. Пономаренко, дають розширене визначення розвитку, конкретизуючи його щодо економіко-виробничої системи. На їх думку, розвиток економіко-виробничих систем являє собою процес переходу системи у новий, більш якісний стан шляхом нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури та складу, наслідком чого є підвищення її здатності чинити опір руйнівному впливу зовнішнього середовища та ефективність функціонування [25, 26].

Д. К. Воронков пропонує таке визначення розвитку: «Розвиток — це незворотні, закономірні зміни матерії та

свідомості, їх універсальна властивість» [27, с. 12].

Що стосується розвитку організації, то крім інтенсивного й екстенсивного, вченим розглядається також інноваційний тип економічного зростання, при цьому основною передумовою для ініціації процесів інноваційного розвитку є зміни внутрішнього потенціалу та стану його зовнішнього середовища [27, с. 33].

На жаль, у представлених вище визначеннях, «розвиток організації» не розглядається як керований процес, спрямований на позитивні зміни в позначений час.

З урахуванням сказаного вище, використовуючи метод морфологічного аналізу та синтезу, отримуємо визначення поняття «розвиток» стосовно організації.

Розвиток організації — категорія, що характеризується як закономірний, керований процес, спрямований на позитивні зміни, у тому числі трансформаційні, в позначений час з метою підвищення ефективності функціонування, досягнення якісно нового стану, що є необхідним критерієм існування організації.

Тому, факт розвитку організації повинен бути підтвердженим, в першу чергу, якісними показниками.

До «якісних» показників розвитку організації можна віднести зміни в корпоративній культурі підприємства, перебудову кадрових служб і перепідготовку персоналу, престиж і репутацію компанії, оптимізацію психологічного клімату на підприємстві, забезпечення активності, зацікавленості та професіоналізму персоналу в проведенні перетворень, підвищення якості продукції та послуг, що надає організація.

Але, якщо брати до уваги необхідність застосування показника, що має відображати саме наявність якісних змін у продукті, що виробляє компанія, слід розглянути саме «інновацію цінності».

Як зазначають відомі науковці французької бізнес-школи та дослідницького інституту INSEAD В.Ч. Кім та Р. Моборн, (грунтуючись на досвіді прибуткових і неприбуткових компаній, автори сформуvalи найвідомішу у світі п'ятикрокову бізнес-стратегію): «Інновація цінності — це новий спосіб мислення та втілення стратегії, що приводить до відходу від конкуренції, інновація цінності створюється в тій галузі, де дії компанії благотворно впливають на структуру витрат і на пропозицію цінності покупцям» [4, с.17].

Інновація цінності має на увазі однаковий акцент на цінність і на інновацію. Якщо в продукті компанії порушена пропорція між цими показниками, то він приречений на невдачу.

Так, якщо в продукті є цінність і немає інновації, то він не зможе виділитися серед конкурентів, а якщо відсутня цінність для покупця, але є інновація, то зазначене веде до збільшення технологічного навантаження і футуристичної спрямованості. При цьому покупець не готовий прийняти цей товар та/або послугу. Тому, актуальним для розвитку компанії є як зниження витрат, так і цінність для покупця у разі створення інновації цінності.

Створення інновації цінності у більшості випадків безпосередньо пов'язане із технологічними змінами у виробництві товарів чи послуг.

В цьому контексті акцентуємо увагу, що на даний час залишається відкритим питання: в якому випадку організація повинна при створенні інновації цінності орієнтуватися на технологію, що підтримується, а в якому — віддати перевагу підривній або проривній технології?

По-перше, слід розрізняти проривну й підривну технології. Невірно називати підривною технологією будь який прорив, що змінює картину конкуренції в галузі.

Нові учасники ринку, що орієнтовані на підривні технології, націлюються на невеликі сегменти ринку, закріплюючи своє становище за допомогою більш простих і дешевих продуктів. Згодом, учасники ринку переходять в верхній сегмент (масовий споживач), і тільки тоді відбувається «підрив» [28].

Підривні технології вносять на ринок абсолютно нові пропозиції (продукти, як правило, вже існують на ринку, мають більш низьку якість, але характеризуються іншими властивостями, які цінують нові групи споживачів).

На відміну від «підривних», «проривних» інновацій — це інновації, які відкривають новий технологічний цикл інноваційного бізнесу, оскільки їх призначення не в тому, щоб розвивати існуючу базову технологію, а в тому, щоб повністю змінити цю технологію і кардинально змінити ринок при розрахунку відразу на масового споживача.

При цьому, існує відмінність між підривними й проривними технологіями та технологіями, що підтримуються (не слід ідентифікувати з послідовними та радикальними технологічними змінами в організації).

Технології, що підтримуються, — це технології, які сприяють удосконаленню продукту (нові, радикальні, в тому числі на рівні компонентів або архітектури, дуже поступові — інкрементні), вони покращують якість існуючих продуктів в межах технічних характеристик, важливих для основних споживачів на головних для організації ринках [28].

Поступова (інкрементна) інновація призводить до незначних удосконалень існуючих продуктів. На противагу цьому радикальна інновація призводить до того, що продукти і послуги надаються новими способами. Для прийняття найкращого стратегічного рішення щодо створення інновації цінності необхідно розуміти

відмінні риси кожного типу інновації та, коли доречно, використовувати кожен з них.

Компанія може бути надзвичайно успішною впродовж тривалого часу, привносячи тільки поступові зміни в свою технологію. Традиційна модель технологічної зміни передбачає відносно тривалі періоди еволюції (поступова інновація), перериваються короткими періодами революції (коли поступова інновація виявиться безпорадною й буде потрібна радикальна технологія).

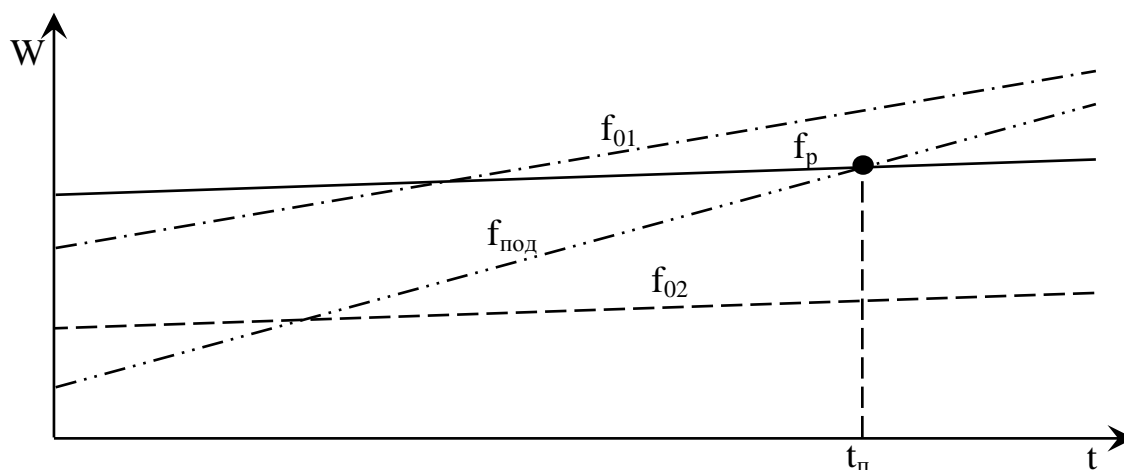
На рис. 1 в системі координат: час і сукупність технічних характеристик продукту, відображені приклади функціональних залежностей розвитку продукту на підприємствах, функціональної залежності розвитку потреб ринку та залежності розвитку підривної технології від часу, крім того зазначаються f'_{01} , f'_{02} , f'_p , $f'_{под}$ як похідні відповідних функцій.

Зазначений аналіз, що заснований на методі графічного моделювання, допоможе відповісти на питання доцільності використання підривних технологій чи технологій, що підтримуються з метою побудови чи коригування стратегії розвитку.

Підривні технології не будуть мати успіх, якщо залежність вимог до якості від часу в існуючій мережі має той же нахил, що і нахил траєкторії, яка описує якість, яке можуть забезпечити компанії (рис. 1).

Якщо нахил траєкторій різний — нові технології (підривні) будуть просуватися в існуючі мережі, активно завойовуючи існуючі ринки.

З представленого очевидно, що на певному відрізку часу, при перетині траєкторії розвитку «підривної» технології та траєкторії потреб ринку, відбувається переорієнтація ринку на нову технологію, що може послужити крахом раніше процвітаючих компаній.

- УМОВИ:** W — сукупність технічних характеристик продукції
 t — час
 $f'_{01} > f'_p$ $t_п$ — час перетинання траєкторії потреб ринку підривною технологією
 $f'_{02} \approx f'_n$ $f_{01,02}$ — функції розвитку продукту в організації
 f_p — функції розвитку потреб ринку
 $f_{под}$ — функції розвитку підривної технології

Рис. 1. Приклади функціональних залежностей розвитку продукту від часу (побудовано авторами за [28])

Але відповіді на питання доцільності використання саме інкрементних або радикальних технологій, що підтримуються, а також використання підривних та проривних технологій, даний аналіз не в змозі без використання даних щодо рівня динамічності зовнішнього середовища діяльності підприємства (D_0) та зовнішнього середовища загалом (D_{cp}).

Слід акцентувати увагу, що зовнішнє середовище загалом являє собою відкриту «систему відліку», яка не може залишатися незмінною.

Відповідно до класичного закону додавання швидкостей при розгляді системи, що рухається зі швидкістю v , швидкість зміни динамічності зовнішнього середовища повинна визначатися формулою:

$$D = c + v, \quad (1)$$

де c — швидкість зміни динамічності системи (зовнішнього середовища підприємства),

v — швидкість системи відліку (зовнішнього середовища загалом).

Відсутність абсолютної системи відліку, щодо всього суцього та наявність прискорення в полях простору-часу, свідчить про існування «динамічного середовища» тобто існування структури простору-часу, яка могла б бути основоположною та універсальною системою всієї нашої навколишньої дійсності.

Про цю структуру простору-часу висловився Е. Шредінгер в 1950 році: «Чотирирівимірний континуум, наділений певною структурою, яка підпорядковується певним законам, є правильною моделлю реального оточуючого нас світу, що розвивається в просторі-часі, з усім, що він містить, і зі усіма деталями його поведінки, з грою подіями, в ньому відбуваються». Це

«динамічне середовище», ми можемо уявити системою, здатною здійснювати коливання всіх станів цього середовища [29].

Так, зміни безпосередньо в зовнішньому середовищі (галузь та регіон), на яке впливають організації, змінюють дану «систему відліку».

Динамічність зовнішнього середовища загалом визначається впливом факторів (прямої та непрямої дії), що діють на галузь та регіон взагалі.

Саме тому вказане стосується розгляду швидкостей змін рівнів

динамічності зовнішнього середовища діяльності підприємства (D'_0) та зовнішнього середовища загалом (D'_{cp}), рис.2).

Авторами також розглядається зовнішнє середовище діяльності підприємств не лише в контексті функціональної залежності від часу розвитку продуктів підприємства та потреб ринку, а також в форматі похідних отриманих функцій з метою виявлення швидкостей зазначених змін.

f'_{01} :	Підривна технологія	Підривна або проривна технологія
f'_{02} :	Інкрементна технологія, що підтримується	Радикальна технологія, що підтримується
	$D_{cp} > D_0; D'_{cp} < D'_0$	$D_{cp} \leq D_0; D'_{cp} < D'_0$

Рис.2. Матриця застосування різних напрямів технологічних змін в процесі розвитку організації (авторська розробка)

Так як не менш значущим є питання своєчасної ідентифікації необхідної зміни технологічного напрямку стратегії розвитку підприємства; в даному контексті слід акцентувати увагу на взаємозв'язку між ступенем

динамічності зовнішнього середовища діяльності організації та зміною технологічного напрямку розвитку.

За вказаних умов: $D_{cp} > D_0; D'_{cp} < D'_0$ — впливає, що динамічність зовнішнього середовища організації не перевищує динамічність «системи відліку», хоча швидкість змін, що мають місце у зовнішньому середовищі, перевищує швидкість змін «системи відліку».

За умов: $D_{cp} \leq D_0; D'_{cp} < D'_0$ —

динамічність зовнішнього середовища організації перевищує динамічність «системи відліку», при цьому швидкість змін, що мають місце у зовнішньому середовищі, перевищує швидкість змін «системи відліку».

Слід також надати деякі коментарі з приводу застосування проривних, радикальних та інкрементних змін. Усі перелічені технічні або технологічні рішення, як правило, відразу використовуються в масовому сегменті споживачів (на відміну від підривних технологій).

Застосування підривних технологій мають відмінні риси, що стосуються

запровадження на «малих» сегментах ринку.

При створенні інновації цінності як умови розвитку, в основі якої лежить підризна технологія (неможливість застосування проривної технології на масовому ринку), організації пропонується використовувати розроблений методичний підхід (рис. 3):

Слід вказати на наявність конвергентної складової в зазначеному підході (конвергенція, тобто виникнення подібних ознак, вважається результатом еволюційних змін [30]).

Створення нової організації для реалізації підривної технології або нового структурного підрозділу, з огляду на факт роботи на невеликих ринках з невисоким (в порівнянні з розвиненою компанією) прибутком, побудова, при цьому, диференціальної конфігурації організаційної структури є конвергентною ознакою (диференціальні гібридні конфігурації — це структурні форми, в яких комбінації параметрів дизайну різних конфігурацій використовуються в різних складових частинах організації).

Існують вказані конфігурації у динамічному та диференціальному зовнішньому середовищі. Диференціальне зовнішнє середовище — сукупність факторів, які впливають на організацію ззовні, при цьому значення рівнів впливу одних і тих же факторів на різні підрозділи (складові частини) єдиного підприємства мають певні відмінності [31].

Для дизайну структури велике значення має розуміння конкретного впливу зовнішнього середовища на організацію, при цьому треба враховувати не саму середу, як даність, а здатність

організації працювати в ній, оперативно реагувати на її зміни [32].

Підводячи підсумок, зазначаємо, що надана нижче послідовність дій щодо визначення напрямів розвитку організації шляхом ідентифікації сутності технологічних змін носить рекомендований характер, але досить чітко надає можливість розуміти найбільш ймовірну для створення інновації цінності спрямованість технологічних змін в форматі впливу зовнішнього середовища організації, а саме:

1. Визначення функціональної залежності траєкторії потреб ринку від часу й функціональної залежності траєкторії розвитку продукту в існуючій організації, їх порівняння.

2. Визначення рівня впливу факторів динамічності зовнішнього середовища організації та зовнішнього середовища загалом; визначення похідних отриманих функціональних залежностей.

3. Ідентифікація технологічних рішень у відповідності до даних матриці застосування різних напрямів технологічних змін в процесі розвитку організації (рис.2).

4. У разі встановлення факту високого ступеня динамічності зовнішнього середовища діяльності організації та якщо похідна функції розвитку продукту в організації перевищує похідну функції потреб ринку, розглянути можливість застосування проривних та підрипних технологій.

5. За умови неможливості застосування проривної технології відразу на масовому сегменті споживачів — розглянути вірогідність застосування підрипної технології (рис. 3).

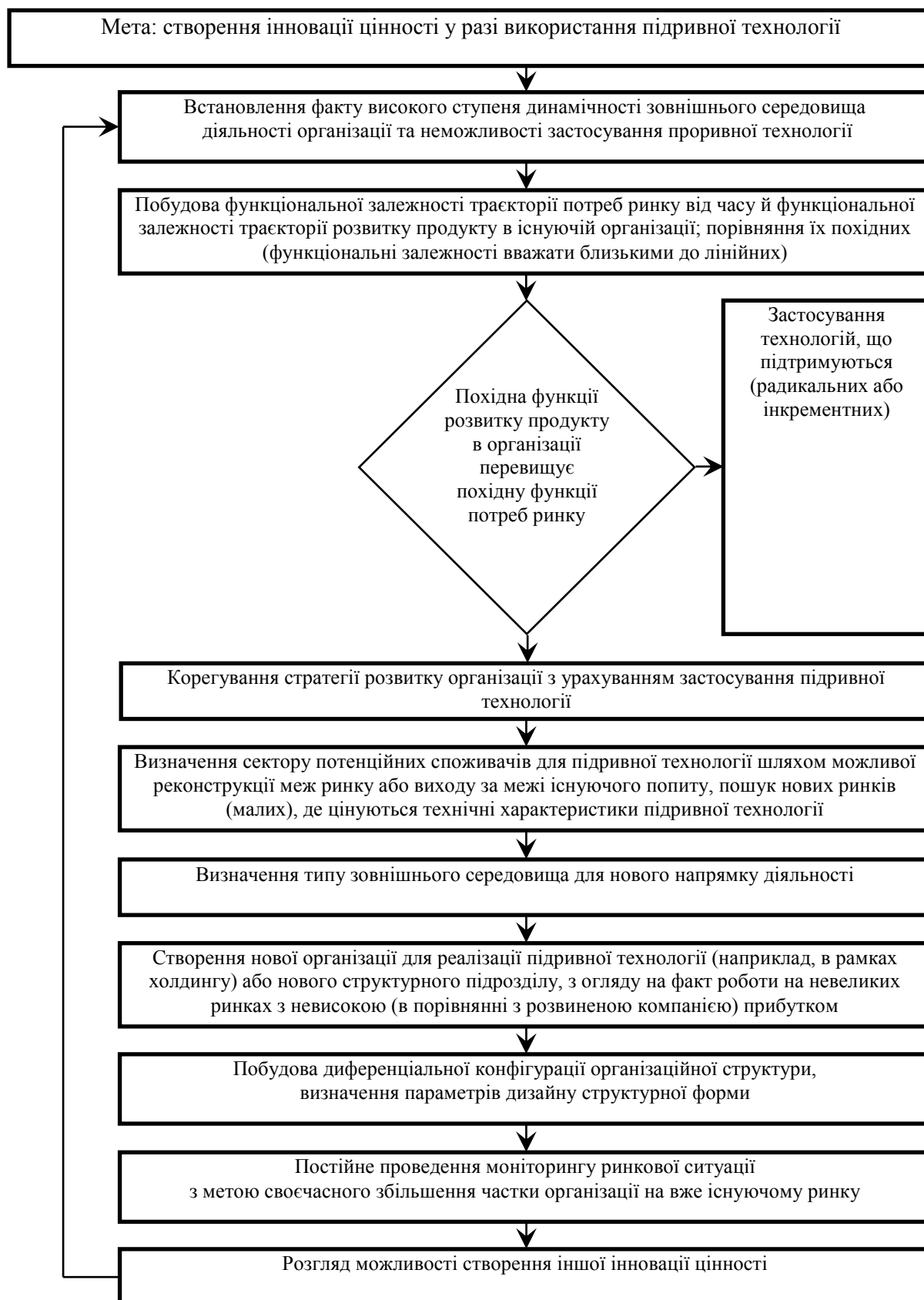

Рис. 3. Методичний підхід до управління процесом створення інновації цінності у разі використання підривної технології (авторська розробка)

Висновок. Таким чином, для розвитку організацій необхідне формування вільного від конкуренції ринкового простору шляхом створення інновації цінності.

Реалізація інновацій неможлива без своєчасно прийнятого рішення щодо ідентифікації напряму створення інновації цінності, особливо в контексті використання технологічних змін, які в свою чергу залежать не тільки від розвитку продукту в організації та потреб ринку, а й від факту існування організації в зовнішньому середовищі з певним рівнем впливу факторів динамічності.

Наведені у статті послідовність дій щодо визначення напрямів розвитку організації шляхом ідентифікації сутності технологічних змін та методичний підхід до управління процесом створення інновації цінності у разі використання підривної технології, вирішують вказане вище наукове завдання.

Зазначену послідовність можливо застосовувати за всіх можливих варіантах змін впливу факторів зовнішнього середовища організацій, при будь-якому адміністративно-територіальному розташуванні, наявності різних типів техносистем, часу існування та розмірів компаній.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Кім В. Перехід до блакитного океану. Поза конкуренцією / В. Кім, Р. Моборн. – Харків: Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2018. – 288 с.
- 2 Воронков Д. К. Управление стратегическими изменениями инновационного развития предприятия / Д. К. Воронков. // Вестник Хмельницкого национального университета. – 2009. – №6, Т. 3. – С. 7-11.
- 3 Вэттен Д. А. Развитие навыков менеджмента / Д. А. Вэттен, К. С. Камерон. – Санкт-Петербург: Нева, 2004. – 672 с.
- 4 Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер. – Москва: Вильямс, 2004. – 432 с.
- 5 Коттер Д. П. Впереди перемен / Д. П. Коттер. – Москва: Олимп-Бизнес, 2015. – 256 с.
- 6 Harvard Business Review 10 лучших статей. Управление изменениями – Москва: Альпина Паблишер, 2019. – 226 с.
- 7 Магретта Дж. Ключевые идеи. Майкл Портер. Руководство по разработке стратегии / Дж. Магретта. – Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 272 с.
- 8 Портер М. Конкуренция / М. Портер. – Москва: Вильямс, 2006. – 608 с.
- 9 Большая советская энциклопедия: в 30 т. [Электронный ресурс] / Гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1969 – 1978. – Режим доступа до ресурсу: https://biblioclub.ru/?page=dict&dict_id=63.
- 10 Кемеров В. Е. Современный философский словарь / В. Е. Кемеров. – Москва: ПАНПРИНТ, 1998. – 1064 с.
- 11 Зорин В. И. Евразийская мудрость от А до Я: толковый словарь / В. И. Зорин. – Алматы: Сөздік-Словарь, 2002. – 408 с.
- 12 Новейший философский словарь: 3-е изд., испр. – Минск: Книжный Дом, 2003. – 1280 с.
- 13 *Философский энциклопедический словарь* / [Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев и др.] – Москва: Советская энциклопедия, 1983. – 836 с.
- 14 Дроздов И. Н. Управление развитием организации [Электронный ресурс] / И. Н. Дроздов. – 2001. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.drozdovland.ru/index.php?action=add&id=24>.
- 15 Кикель П. В. Краткий энциклопедический словарь философских терминов / П. В. Кикель, Э. М. Сороко. – Минск: БГПУ, 2006. – 266 с.
- 16 Кондрашин И. И. Глоссарий философских терминов / И. И.

- Кондрашин. – Москва : ИНФРА–М, 2006. – 794 с.
- 17 Лебедев С. А. Философия науки. Словарь основных терминов. 2-ое изд., перераб. и доп. / С. А. Лебедев. – Москва: Академический проект, 2006. – 320 с.
- 18 Савченко В. Н. Начала современного естествознания: тезаурус / В. Н. Савченко, В. П. Смагин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. —336 с.
- 19 Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – Москва: Дело, 1997. – 493 с.
- 20 В. Б. Акулов. Теория организации / В.Б. Акулов, М.Н. Рудаков. – Петрозаводск: ПетрГУ, 2002. – 144 с.
- 21 Mintzberg H. Strategy safari: A guided tour through the wilds of strategic management / H. Mintzberg, B. Ahlstrand, J. Lampel. – New York: Free Press, 1998. – 367 p.
- 22 Тюха І. В. Стратегія розвитку у системі стратегій підприємства / І. В. Тюха, І. О. Денисюк // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3 (19). – С. 33–37.
- 23 Пашенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О. П. Пашенко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 99-103.
- 24 Тридід О. М. Принципи та підходи до управління доходами підприємств / О. М. Тридід // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 209–211.
- 25 Забродский В. А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Харьков: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.
- 26 Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 328 с.
- 27 Воронков Д. К. Управление изменениями на предприятии: теория и прикладные аспекты: монография / Д. К. Воронков. – Харьков: ИНЖЕК, 2010. – 360 с.
- 28 Кристенсен К. М. Дилемма инноватора: как из-за новых технологий погибают сильные компании / К. М. Кристенсен. – Москва: Альбина Паблишер, 2017. – 239 с.
- 29 Андреева Т. Е., Гетьман О. А. Основные подходы к разработке математической модели определения влияния факторов сложности и динамичности внешней среды предприятия в формате перспектив его развития. *Економіка. Управління. Інновації*. 2015. № 1 (13). С. 8-19.
- 30 Aragon-Correa J. A., Garcia-Morales V. J., Cordon-Pozo E. Leadership and organizational learning's role on innovation and performance: lessons from Spain / J. A. Aragon-Correa, V. J. Garcia-Morales, E. Cordon-Pozo // *Industrial Marketing Management*. – 2007. – № 36 (3). – С. 349-359.
- 31 Andreeva T. E. Identification of differential hybrid configurations of the organizational structures of enterprises / T. E. Andreeva, O.O. Hetman // *Perspectives of research and development: collection of scientific articles*. – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. – С. 104 – 109.
- 32 Гурьянов А. Б. Группирование организационных структур по функциональному и рыночному признаку / А. Б. Гурьянов, О. А. Гетьман. // *Комунальне господарство міст*. – 2013. – № 108. – С. 262–267.

REFERENCES

- 1 Kim W. C., Mauborgne R. (2018) *Perekhid do blakytynogho okeanu. Poza konkurencijeju* [Blue Ocean Shift: Beyond Competing]. Kharkiv: KSD. (in Ukrainian)
- 2 Voronkov D. K. (2009) *Upravlenie strategicheskimi izmeneniyami innovatsionnogo razvitiya predpriyatiya* [Management of strategic changes of the innovative development of the enterprise].

Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences, no. 6, vol. 3, pp. 7-11.

3 Whetten D. A., Cameron K. S. (2004) Razvitie navykov menedzhmenta [Management skills development]. Saint Petersburg: Neva. (in Russian)

4 Drucker P. F. (2004) Entsiklopediya menedzhmenta [Encyclopedia of Management]. Moscow: Williams. (in Russian)

5 Kotter J. P. (2015) Vperedі peremen [Ahead of changes]. Moscow: Olympus-Business. (in Russian)

6 (2019), Harvard Business Review: 10 luchshikh statey. Upravlenie izmeneniyami [Harvard Business Review: 10 best articles. Change Management]. Moscow: Alpina Publisher. (in Russian)

7 Magretta J. (2013) Klyuchevye idei. Maykl Porter. Rukovodstvo po razrabotke strategii [Understanding Michael Porter: The Essential Guide to Competition and Strategy]. Moscow: Mann, Ivanov and Ferber. (in Russian)

8 Porter M. E. (2006) Konkurentsiya [On Competition]. Moscow: Williams. (in Russian)

9 (1969-1978) Bol'shaya sovetskaya entsiklopediya: v 30 t. [Great Soviet Encyclopedia: in 30 volumes]. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya. Available at: https://biblioclub.ru/?page=dict&dict_id=63.

10 Kemerov V. E. (1998) Sovremennyy filosofskiy slovar' [Modern philosophical dictionary]. Moscow: PANPRINT. (in Russian)

11 Zorin V. I. (2002) Evraziyskaya mudrost' ot A do Ya: tolkovyy slovar' [Eurasian Wisdom A to Z: Explanatory Dictionary]. Almaty: Sozdik-Slovar'. (in Russian)

12 (2003) Noveyshiy filosofskiy slovar' [The Latest Philosophical Dictionary]. Minsk: Knizhnyy Dom. (in Russian)

13 (1983) *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar'* [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya. (in Russian)

14 Drozdov I. N. (2001) Upravlenie razvitiem organizatsii [Organization Development Management]. Available at: <http://www.drozdovland.ru/index.php?action=add&id=24>.

15 Kikel' P. V., Soroko E. M. (2006) Kratkiy entsiklopedicheskiy slovar' filosofskikh terminov [Brief Encyclopedic Dictionary of Philosophical Terms]. Minsk: BSPU. (in Russian)

16 Kondrashin I. I. (2006) Glossariy filosofskikh terminov [Glossary of Philosophical Terms]. Moscow: INFRA-M. (in Russian)

17 Lebedev S. A. (2006) Filosofiya nauki. Slovar' osnovnykh terminov [Philosophy of Science. Glossary of basic terms]. Moscow: Academic Project. (in Russian)

18 Savchenko V. N., Smagin V. P. (2006) Nachala sovremennogo estestvoznaniya: tezaurus [The Beginning of Modern Natural Science: Thesaurus]. Rostov-on-Don: Phoenix. (in Russian)

19 Mescon M. H., Albert M., Khedouri F. (2013) [Management]. Moscow: Williams. (in Russian)

20 V. B. Akulov, Rudakov M. N. (2002) Teoriya organizatsii [Organization Theory]. Petrozavodsk: PetrSU. (in Russian)

21 Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J. (1998) Strategy safari: A guided tour through the wilds of strategic management. New York: Free Press.

22 Tjukha I. V., Denysjuk I. O. (2013) Strateghiya rozvytku u systemi strategij pidpryjemstva [Development strategy in the enterprise strategy system]. *Food Industry Economics*, no. 3 (19), pp. 33-37.

23 Pashhenko O. P. (2011) Strategichne upravlinnja rozvytkom pidpryjemstva [Strategic management of enterprise development]. *Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences*, no. 2, vol. 2, pp. 99-103.

24 Trydid O. M. (2012) Pryncypy ta pidkhody do upravlinnja dokhodamy pidpryjemstv [Principles and approaches to

enterprise income management]. *Biznes Inform*, no. 9, pp. 209-211.

25 Zabrodskiy V. A., Kizim N. A. (2000) Razvitie krupnomasshtabnykh ekonomiko-proizvodstvennykh sistem [The development of large-scale economic production systems]. Kharkiv: Biznes Inform. (in Russian)

26 Ponomarenko V. S., Trydid O. M., Kyzym M. O. (2003) Strateghiya rozvytku pidpryjemstva v umovakh kryzy: monoghrafija [The strategy of enterprise development in a crisis: monograph]. Kharkiv: INZhEK. (in Ukrainian)

27 Voronkov D. K. (2010) Upravlenie izmeneniyami na predpriyatii: teoriya i prikladnye aspekty: monografiya [Enterprise Change Management: Theory and Applied Aspects: Monograph]. Kharkiv: INZhEK. (in Russian)

28 Christensen C. M. (2017) Dilemma innovatora: kak iz-za novykh tekhnologiy pogibayut sil'nye kompanii [The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail]. Moscow: Alpina Publisher. (in Russian)

29 Andreeva T. E., Get'man O. A. (2015) Osnovnye podkhody k razrabotke matematicheskoy modeli opredeleniya vliyaniya faktorov slozhnosti i dinamichnosti

vneshney sredy predpriyatiya v formate perspektiv ego razvitiya [The main approaches to the development of a mathematical model for determining the influence of factors of complexity and dynamism of the external environment of the enterprise in the format of the prospects for its development]. *Ekonomika. Upravlinnja. Innovaciji*. no. 1 (13). pp. 8-19.

30 Aragon-Correa J. A., Garcia-Morales V. J., Cordon-Pozo E. (2007) Leadership and organizational learning's role on innovation and performance: lessons from Spain. *Industrial Marketing Management*, no. 36 (3), pp. 349-359.

31 Andreeva T. E., Hetman O. O. (2017) Identification of differential hybrid configurations of the organizational structures of enterprises. *Perspectives of research and development: collection of scientific articles*. Dublin: SAUL Publishing Ltd, pp. 104-109.

32 Gur'yanov A. B., Get'man O. A. (2013). Gruppyrovaniye organizatsionnykh struktur po funktsional'nomu i rynochnomu priznaku [Grouping of organizational structures according to functional and market characteristics]. *Ukrainian Journal Economist*, no. 7 (321), pp. 61-62.

УДК 330.341

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА»: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Боровик Ю. Т., к.е.н., доцент,
Єлагін Ю. В., к.е.н., доцент,
Полякова О. М., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)*

У статті розкривається сутність «зеленої» економіки. Досліджено постулати теорії «зеленої» економіки, ключовий з яких складається в неможливості задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів.

Розглянуто напрямки системи «зеленої» економіки. Виділено відомі на сьогодні характерні риси і принципи «зеленої» економіки, її мультиплікативний і антикризовий потенціал.

© Боровик Ю.Т.,
Єлагін Ю.В.,
Полякова О.М.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020

Запропоновано розуміння сутності і опис цілей «зелених» технологій, що припускає роботу не з наслідками, а з причинами екологічних проблем.

Розглянуто програму «ЕaP GREEN», визначено роль та перспективу участі в ній України.

Ключові слова: зелена економіка, національна економіка, напрями, принципи зеленої економіки, «зелені» технології, програма «ЕaP GREEN».

«ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА»: СУЩНОСТЬ, ПРИНЦИПЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

*Боровик Ю. Т., к.э.н., доцент,
Елагин Ю. В., к.э.н., доцент,
Полякова Е. Н., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)*

В статье раскрывается сущность «зеленой» экономики. Исследованы постулаты теории «зеленой» экономики, ключевой из которых состоит в невозможности удовлетворения бесконечно растущих потребностей в условиях ограниченности ресурсов.

Рассмотрены направления системы «зеленой» экономики. Выделены известные на сегодня характерные черты и принципы «зеленой» экономики, ее мультипликативный и антикризисный потенциал.

Предложено понимание сущности и описание целей «зеленых» технологий, предполагающее работу не со следствиями, а с причинами экологических проблем.

Рассмотрено программу «ЕaP GREEN», определена роль и перспектива участия в ней Украины.

Ключевые слова: зелёная экономика, национальная экономика, направления, принципы зелёной экономики, «зелёные» технологии, программа «ЕaP GREEN».

GREEN ECONOMY: ESSENCE, PRINCIPLES, PROSPECTS FOR UKRAINE

*Borovik Y. T., Ph.D., associate professor,
Elagin Y. V., Ph.D., associate professor,
Polyakova E. N., Ph.D., associate professor (USURT)*

The article reveals the essence of the green economy. It is proposed to define it as a trend in economic science, implying the simultaneous preservation and development of the biosphere and civilization, and as a way of doing business, which is aimed at improving the well-being of people without risks to the biosphere.

The postulates of the theory of a "green" economy are examined, the key of which is the impossibility of satisfying infinitely growing needs in conditions of limited resources.

The directions of the green economy system are considered: 1) introduction of renewable energy sources; 2) improvement of the waste management system; 3) improving the water management system; 4) the development of "clean" transport; 5) organic farming in agriculture; 6) energy efficiency in the housing sector; 7) conservation and effective management of ecosystems.

The principles of a green economy known today are highlighted: justice; respect; precautions; participation; management; economic, social and environmental sustainability;

efficiency (stable production and consumption); intergenerational relations (investment in the future).

An understanding of the nature and description of the goals of “green” technologies is proposed, which involves working not with the consequences, but with the causes of environmental problems.

The characteristic features of the green economy are highlighted: the efficient use of natural resources, the conservation and increase of natural capital, the reduction of pollution, low carbon emissions, the prevention of biodiversity loss, the growth of income and employment, and in general the reduction of the anthropogenic pressure on the environment.

The EaP GREEN program was considered, the role and prospects of Ukraine's participation in it were determined.

Key words: *green economy, national economy, directions, principles of green economy, “green” technologies, “EaP GREEN” program.*

Постановка проблеми. Потреби людства у теперішніх умовах значно перевищують можливості їх забезпечення природними ресурсами. Наприкінці ХХ століття економічне зростання досяглося внаслідок застосування ресурсовитратних та енергоємних технологій виробництва, що заподіяло погіршення стану навколишнього середовища. Подальший економічний розвиток вимагає кардинальних змін дійсної економічної системи, переходу до нової моделі господарювання та реалізація базових принципів сталого розвитку. Одним із оптимальних варіантів забезпечення таких змін, на думку багатьох вчених світу, є концепція «зеленої економіки».

В Україні необхідність упровадження концепції «зеленої економіки» пов'язана зі складною соціально-економічною ситуацією, низькою якістю навколишнього природного середовища в більшості регіонів, ресурсною та енергетичною залежністю від зовнішніх ринків, низькою енергоефективністю національних виробництв, погіршенням здоров'я нації та якості життя населення. Національна економіка потребує поступової заміни «коричневої» індустріальної економіки на нову «зелену». Це дозволить врахувати сучасні екологічні вимоги світової спільноти та забезпечити національну безпеку держави найближчим часом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми.

Дослідженням теоретичних та практичних аспектів концепції «зеленої економіки» займалися зарубіжні вчені: Є. Барбієр, А. Камерон, А. Марканді, К. Стюарт, Д. Піарс [15, 18]. Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів «зеленої» економіки зробили такі українські вчені: Б. Буркинський, Т. Галушкіна, Л. Мусіна, В. Потапенко, В. Реутов, Н. Хумарова [1-4], Т. Сухорукова [5]. Проблемам екологізації виробництва присвячені праці В. Диканя, В. Зубенко, І. Токмакової [6, 7]. Але невирішеними залишаються проблеми розвитку «зеленої економіки» у перспективі міжнародних програм.

Мета статті – дослідження сутності зеленої економіки, її принципів та визначення перспектив переходу до зеленої економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Проблемам взаємодії економіки та екології традиційно приділяється недостатньо уваги. Разом з тим складно заперечити те, що забезпечення економічного зростання пов'язане зі зростанням забруднення і деградацією навколишнього середовища. Це виражається в вичерпанні природних ресурсів, порушення балансу біосфери та зміні клімату, що обмежує можливості подальшого розвитку.

За прогнозами Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), при сучасному способі виробництва і рівні споживання до 2050 р. в порівнянні з 2000-м світ позбудеться від 61 до 72% флори і фауни, а збереження природних територій буде необоротно порушена на 7,5 млн км² [8]. У 2015 р. за розрахунками групи вчених з проекту Global Footprint Network, річні ресурси планети (обсяг ресурсів, який Земля може надати для користування, а потім відновити), були вичерпані всього за 7 місяців і 13 днів. Подібні розрахунки вчені роблять ще з 1970-х рр., і як виявилось, з кожним роком річні ресурси витрачаються все швидше. Так, у 2015 р. обсяг ресурсів було вичерпано на шість днів раніше, ніж у 2014.

Проблеми навколишнього середовища нині інтегровані в економічну науку як обмеженого блага; сформувалася й активно розвивається нова течія – «зелена економіка». «Зелена економіка» – напрям в економічній науці, в рамках якого вважається, що економіка є залежним компонентом природного середовища, в межах якого вона існує і є його частиною; націлений на збереження добробуту суспільства шляхом ефективного використання природних ресурсів, а також повернення продуктів кінцевого користування в виробничий цикл [9].

Експерти Організації Об'єднаних Націй з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП) розглядають «зелену» економіку як господарську діяльність, «яка підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість і при цьому істотно знижує ризики для навколишнього середовища і її збіднення» [10].

«Зелена» економіка робить акцент на задоволенні потреб людини з урахуванням взаємодії з навколишнім середовищем, в пріоритеті – добробут майбутніх поколінь. Іншими словами, «зелена» економіка – система видів

економічної діяльності, пов'язаних з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів і послуг, які призводять до підвищення добробуту людини в довгостроковій перспективі; майбутні покоління при цьому не піддаються впливу значних екологічних ризиків або екологічного дефіциту.

Теорія «зеленої» економіки базується на трьох аксіомах: неможливість нескінченного розширення сфери впливу в обмеженому просторі; неможливість задоволення потреб, що нескінченно зростають, в умовах обмеженості ресурсів; на Землі все є взаємопов'язаним [11].

У «зеленій» економіці виділяють систему напрямків:

1. Впровадження відновлюваних джерел енергії. За твердженням екологів, більше ніж половина всіх горючих корисних копалин повинні залишатися нерозвіданими щоб уникнути значної зміни клімату на планеті.

2. Удосконалення системи управління відходами. В даний час в розвинених країнах світу на душу населення виробляється від 1 до 3 кг твердих побутових відходів в день, і тільки в США ця кількість збільшується на 10% кожні 10 років. В Україні сміттєзвалища в цілому займають понад 42 тис. км² [12].

3. Удосконалення системи управління водними ресурсами. Зараз кожна шоста людина на планеті потерпає від браку прісної питної води [13].

4. Розвиток «чистого» (стійкого, «зеленого») транспорту. ЮНЕП працює над можливістю знизити попит на транспорт, особливо на приватні транспортні засоби, без шкоди для загальної мобільності.

5. Органічне землеробство в сільському господарстві. Передбачає відмову від застосування гербіцидів, пестицидів, отрутохімікатів, а також добрив штучного походження. Продукти органічного землеробства не містять генетично модифіковані організми,

переробляються без використання Е-інгредієнтів і зберігаються поза контактом зі штучними речовинами.

6. Енергоефективність в житлово-комунальному господарстві. Наявність житлових комплексів, обладнаних неефективними теплоізоляційними конструкціями й системами тепlopостачання, спричиняє значні теплові втрати.

7. Збереження та ефективне управління екосистемами. Все різноманіття видів діяльності людини в біосфері призводить до змін, спрямованість і ступінь яких заведео називати екологічною кризою.

Зазначені напрями «зеленої» економіки розвиваються відповідно до принципів: справедливості (рівність); поваги (процвітання і добробуту для всіх); обережності (облік граничних навантажень на планету); участі (при прийнятті рішень); управління (підзвітність); економічної, соціальної та екологічної стійкості; ефективності (стабільне виробництво і споживання); зв'язку між поколіннями (інвестиції в майбутнє).

В основі «зеленої» економіки лежать «зелені» технології, які працюють не з наслідками, а з причинами екологічних проблем, кардинально змінюючи підхід, продукти, і що не менш важливо, споживчу поведінку. До них відносять: енергоефективність та альтернативну енергетику, системи управління електроенергією, екологічний транспорт, управління відходами, повітряними і водними викидами.

Ці технології дозволять досягти наступних цілей, які ставить перед собою сучасна світова економіка:

1. Скорочення забруднення навколишнього середовища і підвищення ресурсної ефективності в будівництві, на виробництві, в сільському господарстві і в інфраструктурних секторах.

2. Ослаблення несприятливих кліматичних змін за допомогою переходу

до «зеленої», більш чистої енергетики (вітряної, сонячної, геотермальної, морських припливів, гідро- і біоенергетики, енергії від перероблення відходів, водневої) та низьковуглецевим процесам кінцевого споживання (електричні або гібридні двигуни).

3. Скорочення уразливості та адаптація до кліматичних змін шляхом створення систем раннього попередження і стійких до температурних аномалій технологій; поліпшення управління біорізноманіттям і лісовими ресурсами.

4. Підвищення добробуту внаслідок більш продуктивного та сталого використання ресурсів біорізноманіття, включаючи натуральну косметику і фармацевтику.

Відповідно, важливими рисами «зеленої» економіки є:

- ефективне використання природних ресурсів; збереження і збільшення природного капіталу;
- зменшення забруднення;
- низькі вуглецеві викиди; запобігання втрати біорізноманіття;
- зростання доходів і зайнятості;
- в цілому – зниження антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Очевидно, ці характеристики діаметрально протилежні нинішньої моделі економічного розвитку.

Прихильники концепції «зеленої» економіки вважають, що переважна зараз економічна система недосконала, що підтверджується кризами й збоями ринкового механізму, і за своєю суттю марнотратна. Вона дала певні результати в підвищенні життєвого рівня людей в цілому, і особливо окремих груп, негативні наслідки функціонування цієї системи значні: екологічні проблеми, виснаження природного капіталу, брак прісної води, продовольства, енергії, широкомасштабна бідність, нерівність людей і країн. Все це створює загрозу для майбутніх поколінь.

Нинішню модель економіки називають «коричневою». Саймон Кузнець, автор концепції звичайного ВВП, ще в 1934 р., попереджав: «Добробут нації не може бути адекватно виміряно національним доходом» [14]. За допомогою ВВП вимірюють відносний добробут, не враховуючи соціальних витрат і впливу на навколишнє середовище. Проте неокласична теорія прийняла спосіб вимірювання економічного добробуту саме через ВВП. До обліку впливу на середу повернулися лише через десятиліття. У другій половині ХХ в. економісти стали міркувати про навколишнє середовище як про основні активи, що генерують добробут, але враховували в ВВП як незмінну даність. Потім з'явився термін «природний капітал» – капітал, який практично не амортизувався. Лише до 1970-их рр. були зроблені перші спроби оцінити «амортизацію природи».

Сьогодні відповідно до результатів аналізу екологічного сліду діяльність людини перевищує фізичні можливості Землі майже на 20%. Зміна залежності екологічного сліду від ВВП на душу населення в різних країнах світу в динаміці має позитивну лінійну кореляцію – чим вище ВВП, тим більше значення екологічного сліду на душу населення в країні [15, с. 87].

Пріоритетною програмою розвитку України у сфері «зеленої економіки» є програма «ЕaP GREEN», яка спрямована на сприяння шести країн Східного партнерства (СП) Європейського Союзу: Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Республіці Молдова і Україні – до переходу на «зелену» економіку. Програму фінансує Європейська комісія, чотири організації-виконавці та інші донори [18].

Програма «ЕaP GREEN» має такі компоненти: Компонент 1 – управління та фінансування; Компонент 2 – використання стратегічної екологічної оцінки навколишнього середовища і

оцінки впливу на навколишнє середовище; Компонент 3 – демонстраційні проекти: підвищення кадрового та інституційного потенціалу у сфері ресурсно-ефективного та більш чистого виробництва [16].

Очікувані результати програми для підтримки економічного зростання:

- допомога країнам СП в структурних перетвореннях, зокрема шляхом внесення поправок у національне законодавство та нормативну базу для створення більш сильних стимулів до сталого споживання та виробництва;

- підвищення ресурсної ефективності та конкурентоспроможності, поліпшення екологічних показників окремих секторів економіки;

- полегшення доступу до нових ринків, зокрема до ринку ЄС;

- зміцнення професійного та інституційного потенціалу державних органів у сфері розробки та проведення політики зеленого зростання;

- зниження рівня бідності та створення нових робочих місць [17].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

«Зелена економіка» базується на альтернативних джерелах енергії і палива, технології екологічно чистого виробництва, чистих технологіях у веденні сільського господарства, «зеленому будівництві», а також програмах очищення повітря, води та ґрунту від забруднень, перероблення та утилізації відходів і т. д. Саме «зелена економіка» може стати джерелом розвитку України, тому, перспективи створення зеленої економіки в Україні стають необхідними та цілком досяжними.

Дальший розвиток «зеленої економіки» потребує розв'язання суперечностей екологізації виробництва, посилення ролі держави в стимулюванні зелених інвестицій та інновацій, створення умов для підвищення конкурентоспроможності національних виробників зеленої продукції та формування нового ставлення населення до навколишнього середовища.

Перспективами подальших досліджень є вивчення міжнародного досвіду «озеленення» економіки та можливості його практичного застосування в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буркинський Б. В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні : монографія / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – Одеса : Підприємство Фенікс, 2011. – 348 с.
2. Галушкіна Т. П. Національна політика «зеленого» зростання в Україні / Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна, Н. І. Хумарова ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – Одеса, 2012. – 271 с.
3. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко; Нац. ін-т стратег. досліджень. – Київ : НІСД, 2012. – 359 с.
4. Потапенко В. Г. Трансформація використання природно-ресурсної сфери України на засадах «зеленої» економіки : монографія / В. Г. Потапенко. – Суми : Папірус, 2013. – 383 с.
5. Сухорукова Т. Г. Перспективи розвитку зеленої економіки в Україні / Т. Г. Сухорукова, Н. В. Янченко, Н. Жижкевич // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2019. – № 67. – С. 115-123.
6. Дикань В. Л. Розвиток екологоекономічного управління на підприємствах України в умовах євроінтеграції: монографія / В.Л. Дикань, І. В. Токмакова. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 150 с.
7. Токмакова, І.В., Зубенко, В.О. Інтеграція екологічних показників в систему економічного аналізу підприємства // Вісник економіки транспорту і промисловості, – 2008. – №24. – С. 137 – 139.
8. Перспективы энергетических технологий. Сценарии и стратегии до 2050 г. / ОЭСР/МЭА; WWF России ; ред. А. Кокорина, Т. Муратовой. – М., 2007. – 586 с.
9. Егорова М. С. Экономические механизмы и условия перехода к зеленой экономике // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 6-6. – С. 1262-1266.
10. Зеленая экономика: справ. док. / ЮНЕП. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://web.unep.org/greenecomony/sites/unep.org/greenecomony/files/ru_ge_employment.pdf. (дата звернення: 28.02.2020).
11. Кучеров А. В., Шибилева О. В. Концепция «зеленой» экономики: основные положения и перспективы развития // Молодой ученый. – 2014. – № 4. – С. 561-563.
12. Сьогодні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/v-ukraine-obshchaya-ploshchad-svalok-musora-ravna-territorii-danii-1126385.html> (дата звернення: 28.02.2020).
13. Кушнарченко А. Дефицит пресной воды: проблемы и способы решения // The WALL magazine. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://thewallmagazine.ru/lack-of-fresh-water/> (дата звернення: 28.02.2020).
14. Шаповалов А. Тайна зеленого ВВП // Коммерсантъ Власть. – 2010.– № 16. – С. 46. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kommersant.ru/doc/1357612>. (дата звернення: 28.02.2020).
15. Грибова Е. В. «Зеленая экономика»: реалии и перспективы // Вестн. РГГУ. Сер.: Экономика. Управление. Право. – 2014. – № 21 (144). – С. 82-92.
16. Інвестиції в «зелену економіку» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.greenmind.com.ua/upload/forum2013/daria-revina.pdf>. (дата звернення: 28.02.2020).
17. Програма «Екологізація економіки в країнах Східного партнерства»: Greening Economies in the European Union's Eastern Partnership Countries (EaP GREEN) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://ndei.me.gov.ua/pdf/EAP_GREEN.pdf.
(дата звернення: 28.02.2020).

18. EaP GREEN. [online] Available at: http://www.unece.org/ru/env/sea/eapgreen_r.html.

19. Cameron, A., Clouth, S., 2012. A guidebook to the Green Economy: Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications. [pdf] UN Division for Sustainable Development. 64 p. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>

20. Pearce, D., Markandya, A., Barbier B.E., 1989. Blueprint for a green economy. London: Earthscan, 192 p.

REFERENCES

1 Burkynskiy B. V., Halushkina T. P., Reutov V. Ye. (2011) “Zelena” ekonomika kriz pryizmu transformatsiinykh zrushen v Ukraini [Green economy through the prism of transformational shifts in Ukraine]. Odessa: Phoenix (in Ukrainian).

2 Halushkina T. P., Musina L. O., Khumarova N. I. (2012) *Natsionalna polityka “zelenoho” zrostannia v Ukraini* [National «green growth» policy in Ukraine]. Odessa: Institute of market problems and economic-ecological research of National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukrainian).

3 Potapenko V. H. (2012) *Stratehichni priorityety bezpechnoho rozvytku Ukrainy na zasadakh “zelenoi ekonomiky”* [Strategic priorities for Ukraine's secure development based on the “green economy”]. Kiev: National Institute for Strategic Studies (in Ukrainian).

4 Potapenko V. H. (2013) *Transformatsiia vykorystannia pryrodno-resursnoi sfery Ukrainy na zasadakh “zelenoi” ekonomiky* [Transformation of the use of the natural resource sphere of Ukraine on the basis of the “green” economy]. Sumy: Papyrus (in Ukrainian).

5 Sukhorukova T. H., Yanchenko N. V., Zhyzhkevych N. (2019) *Perspektivy rozvitiya zelenoy ekonomiki v Ukraine* [Prospects for the

development of the green economy in Ukraine]. *The Bulletin of Transport and Industry Economics*, no. 67, pp. 115-123.

6 Dykan V. L., Tokmakova I. V. (2008) *Rozvytok ekolohoekonomichnoho upravlinnia na pidpriemstvakh Ukrainy v umovakh yevrointehratsii* [Development of environmentally friendly management at the enterprises of Ukraine in the minds of the European Integration]. Kharkiv: Ukrainian State University of Railway Transport (in Ukrainian).

7 Tokmakova I. V., Zubenko V. O. (2008) *Intehratsiia ekolohichnykh pokaznykiv v systemu ekonomichnoho analizu pidpriemstva* [Integration of environmental indicators into the system of economic analysis of the enterprise]. *The Bulletin of Transport and Industry Economics*, no. 24, pp. 137-129.

8 Kokoryn A. (ed.), Muratova T. (ed.) (2007) *Perspektivy energeticheskikh tekhnologiy. Stsenarii i strategii do 2050 g* [Prospects for energy technology. Scenarios and strategies until 2050]. Moscow: OECD / IEA; WWF Russia (in Russian).

9. Egorova M. S. (2014) *Ekonomicheskie mekhanizmy i usloviya perekhoda k zelenoy ekonomike* [Economic mechanisms and conditions for the transition to a green economy]. *The Basic research*, vol. 6, no. 6, pp. 1262-1266.

10 *Green economy* (2012) [Green economy] (UNEP reference document). Available at: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8659/-%20Green%20economy_%20what%20do%20we%20mean%20by%20green%20economy_%202012Main%20briefing%202012--Final.pdf (accessed 28 February 2020).

11 Kucherov A. V., Shibileva O. V. (2014) *Kontseptsiya «zelenoy» ekonomiki: osnovnye polozheniya i perspektivy razvitiya* [The concept of a «green» economy: key points and development prospects]. *The Young scientist*, no. 4, pp. 561-563.

12 *Sohodni [Today]* (2018) (electronic resource). Available at: [**Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020**](https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/v-ukraine-obshchaya-</p></div><div data-bbox=)

ploshchad-svalok-musora-ravna-territorii-danii-1126385.html (accessed 28 February 2020).

13 Kushnarenko A. Defitsit presnoy vody: problemy i sposoby resheniya [Freshwater deficiency: problems and solutions]. *The WALL magazine* (electronic resource). Available at: <http://thewallmagazine.ru/lack-of-fresh-water/> (accessed 28 February 2020).

14 Shapovalov A. (2010) Tayna zelenogo VVP [The secret of green GDP]. *Kommersant Vlast* (electronic journal), no. 16, pp. 46. Available at: <http://www.kommersant.ru/doc/1357612> (accessed 28 February 2020).

15 Gribova E. V. (2014) «Zelenaya ekonomika»: realii i perspektivy [«Green Economy»: realities and prospects]. *Bulletin of the Russian State Humanitarian University*. Series: Economics. Management. Right, no. 21 (144), pp. 82-92.

16 Investytsii v «zelenу ekonomiku» [Investing in a green economy] (2013) (electronic resource). Available at: <http://www.greenmind.com.ua/upload/>

forum2013/daria-revina.pdf. (accessed 28 February 2020).

17 Prohrama «Ekolohizatsiia ekonomiky v krainakh Skhidnoho partnerstva» [Greening Economies in the European Union's Eastern Partnership Countries (EaP GREEN)] (electronic resource). Available at: http://ndei.me.gov.ua/pdf/EAP_GREEN.pdf. (accessed 10 March 2020).

18 EaP GREEN. [online] Available at: http://www.unece.org/ru/env/sea/eapgreen_r.html.

19 Cameron A., Clouth S. (2012). A guidebook to the Green Economy: Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications. [pdf] UN Division for Sustainable Development. 64 p. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>

20 Pearce, D., Markandya, A., Barbier B.E., 1989. Blueprint for a green economy. London: Earthscan, 192 p.

УДК 339.56

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МИТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ

*Кузьминчук Н. В., д.е.н., професор,
Куценко Т. М., к.е.н., доцент,
Терованесова О. Ю., к.е.н., доцент,
Сіладі К. Б., студентка 4-го курсу(ХНУ ім. В. Н. Каразіна)*

Запропоновано теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів, зокрема, подано характеристику даного процесу та обґрунтовано логічні зв'язки між ними. Розкрити головну мету екологічної митної експертизи та етапи її проведення з визначенням особливостей та завдань кожного з них. Наголошено, що результати екологічної митної експертизи товарів мають бути оформлені у вигляді звіту, який містить експертний висновок. Систематизовано види висновків ідентифікаційних та класифікаційних досліджень в рамках проведення екологічної митної експертизи. Встановлено, що теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів включає відповідним чином сформоване науково-методичне забезпечення, що становить

© Кузьминчук Н.В.,
Куценко Т.М.,
Терованесова О.Ю.,
Сіладі К.Б.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020

методичні основи проведення експертизи з визначенням пріоритетних завдань в межах етапів її проведення та використання як загально-наукових, так і спеціальних методів дослідження.

Ключові слова: екологічна митна експертиза товарів, етапи проведення екологічної митної експертизи товарів, висновки експерта, інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТАМОЖЕННОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ТОВАРОВ

Кузьминчук Н. В., д.э.н., профессор,

Куценко Т. Н., к.э.н., доцент,

Терованесова А. Ю., к.э.н. доцент,

Силади К. Б., студентка 4-го курса (ХНУ им. В. Н. Каразина)

Предложен теоретико-методический инструментарий проведения экологической таможенной экспертизы товаров, в частности, дана характеристика данного процесса и обоснованы логические связи между ними. Обоснованно главную цель экологической таможенной экспертизы и этапы ее проведения с определением особенностей и задач каждого из них. Отмечено, что результаты экологической таможенной экспертизы товаров должны быть оформлены в виде отчета, который содержит экспертное заключение. Систематизированы виды выводов идентификационных и классификационных исследований в рамках проведения экологической таможенной экспертизы. Установлено, что теоретико-методический инструментарий проведения экологической таможенной экспертизы товаров включает соответствующим образом сформированное научно-методическое обеспечение, которое составляет методические основы проведения экспертизы по определению приоритетных задач в рамках этапов ее проведения и использования как общенаучных, так и специальных методов исследования.

Ключевые слова: экологическая таможенная экспертиза товаров, этапы проведения экологической таможенной экспертизы товаров, выводы эксперта, инструментарий проведения экологической таможенной экспертизы товаров.

THE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL TOOLS FOR PROVIDING THE ECOLOGICAL CUSTOMS EXPERTISE OF THE GOODS

Kuzmynchuk N., Doctor of Economics, Professor,

Kutsenko T., PhD of Economics, Associate Professor,

Terovanesova O., PhD of Economics,

Siladi K., student (V. N. Karazin Kharkiv National University)

It is proposed the theoretical and methodological tools for providing the ecological customs expertise of the goods, in particular, it is given this process characteristic and the logical connections between them are substantiated. The main goal of the ecological customs expertise and the stages of its implementation with the definition of the features and tasks of

each of them are justified. The environmental customs examination is carried out in order to find out the signs of possible breach of customs rules or, if necessary, to obtain the special knowledge in the certain fields of science, technology, in particular, in respect of the environmental, operational safety and the product's quality under study.

It is noted that the results of the ecological customs expertise of the goods should be presented in the form of a report that includes the expert opinion. The forms of conclusions of identification and classification studies in the framework of the ecological customs expertise are systematized. It has been established that the theoretical and methodological tools for the ecological customs expertise of the goods include appropriately formed scientific and methodological support which constitutes the methodological basis for providing the expertise to determine priority tasks within the stages of its implementation and the use of both the general scientific and special research methods.

In particular, the use of the method or the combination of these is due to the complexity of the object under study and the pre-formulated hypothesis. It is substantiated that carrying out the ecological customs examination should contribute to improving the effectiveness of the state customs policy as a whole in the field of protection of life and health of citizens, to become the decisive information and analytical reserve for strengthening control over compliance with the environmental norms and corresponding rules by crossing of the state border with goods.

Key words: *ecological customs expertise of the goods, stages for providing the ecological customs expertise of the goods. findings of the expert, tools for providing the ecological customs expertise of the goods.*

Постановка проблеми. Питання забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування та предметів першої необхідності стають все більш актуальними в сучасних умовах розвитку суспільних відносин. Виробники часто нехтують якістю даних товарів шляхом використання неякісної сировини, спрощених технологій виробництва. Імпортна продукція є потенційною загрозою для життя та здоров'я громадян, навіть враховуючи те, що у межах країни розроблені певні стандарти вимог щодо якості товарів та боротьби з фальсифікатом. Частіше за все порушення екологічних норм зустрічається серед продуктів харчування, зокрема, під загрозою фальсифікації перебувають такі продукти як м'ясо птиці, рибні консерви, рослинна олія, кондитерські вироби та алкогольні напої. Відносно непродовольчих товарів, то найбільша кількість порушень фіксується серед парфумерних та косметичних засобів, миючих синтетичних засобів, дитячих іграшок, трикотажних виробів, взуття.

Вирішення окреслених питань безпосередньо пов'язане з ефективною організацією процедури екологічної митної експертизи товарів, що полягає в дослідженні питання дотримання екологічної або експлуатаційної безпеки об'єкта на основі застосування спеціальних знань з наданням мотивованого висновку з використанням теоретико-методичного інструментарію проведення екологічної митної експертизи товарів [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ митного контролю в системі державної митної політики присвячені праці таких відомих науковців, як Додін Є. В. [2, 3], Карпенко Г. Л. [5], Красовський П. А. [6], Приймаченко Д. В. [9]. Серед учених-економістів, які приділили увагу питанням перевірки дотримання екологічної безпеки товарів в системі митної експертизи слід відзначити Малигіна В. Д. [7] та Жиряєва Є. В. [4].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на

значну кількість наукових праць, недостатньо опрацьованим залишається питання використання теоретико-методичного інструментарію проведення екологічної митної експертизи товарів, що, на думку автора, стримує розвиток державної митної політики, ускладнює виконання нею контролюючих функцій в митній сфері. У зв'язку з цим *метою статті* є розробка теоретико-методичного інструментарію проведення екологічної митної експертизи товарів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною властивістю товару є його ознака як продукту праці, що виготовлений для подальшого обміну або продажу, головною функцією якого є задоволення потреб споживача [1]. Не менш важливою характеристикою товару, що має велике значення для більшості споживачів в умовах активізації боротьби за здоровий спосіб життя та запобігання екодеструктивному впливу процесу виробництва на природне середовище, є його екологічна безпека. Екологічна митна експертиза проводиться з метою встановлення можливості або заборони ввезення/вивезення товару в рамках певного митного режиму, визначення рівня екологічної, експлуатаційної безпеки, встановлення відповідності товару існуючим вимогам щодо якості та медико-біологічних параметрів, встановлення експлуатаційних характеристик товару та відсутності/наявності шкідливих відходів.

Екологічна митна експертиза товарів проводиться у разі необхідності з'ясування ознак можливого порушення митних правил або у випадку виникнення потреби отримати спеціальні знання з окремих галузей науки, техніки, зокрема, з питань дотримання екологічної, експлуатаційної безпеки та якості досліджуваного товару [8]. Якість митної експертизи товарів залежить, в першу чергу, від того, наскільки добре буде підготовлено план її проведення. Планування проведення митної

експертизи товарів є найважливішим і обов'язковим етапом у роботі експертів, митних лабораторій або інших спеціалістів за призначенням митного органу. Сутність планування митної експертизи товарів полягає в розробці експертом плану проведення дослідження, яке передбачає виконання дій в певній послідовності, науково-методичного, матеріально-технічного забезпечення проведення процедур дослідження у визначені строки з підготовкою обґрунтованого висновку щодо отриманих результатів. На тривалість експертизи впливають наступні фактори: складність експертизи, досвід експерта, його навички, наявність звітних матеріалів щодо результатів проведених аналогічних експертиз, необхідність залучення сторонньої організації або експертів. Процедура проведення митних експертиз у різних сферах та для різних товарів має певні особливості, однак уніфікований алгоритм проведення експертиз містить в собі усі необхідні етапи, і може бути використаний для встановлення відповідності товару існуючим вимогам щодо рівня екологічної та експлуатаційної безпеки. У загальному випадку екологічна митна експертиза товарів складається з трьох етапів, характеристика яких наведена на рис. 1.

Головним завданням підготовчого етапу є розробка плану проведення екологічної митної експертизи товару. Для цього експерт має проаналізувати ситуацію, вивчити всі представлені матеріали та вихідні данні, а також зібрати додаткову інформацію про досліджуваний об'єкт. Необхідно ознайомитись з матеріалами попередньо проведених аналогічних експертиз, надати оцінку матеріально-технічному та методичному забезпеченню роботи організації, що проводитиме експертизу. Під час підготовчого етапу необхідно розробити гіпотезу (експертну версію), встановити перелік робіт, необхідний для отримання відповідей на поставлені питання, їх

обсяг, послідовність та термін виконання. Окрім цього, доцільно розглянути можливість проведення експертизи власними силами або обґрунтувати необхідність залучення сторонніх організацій для виконання окремих видів робіт, наприклад, проведення

лабораторних (натуральних) випробувань. Якщо планується проведення комплексної експертизи, то у загальному плані експертного дослідження деталізуються завдання для кожного з експертів [6, с. 163].

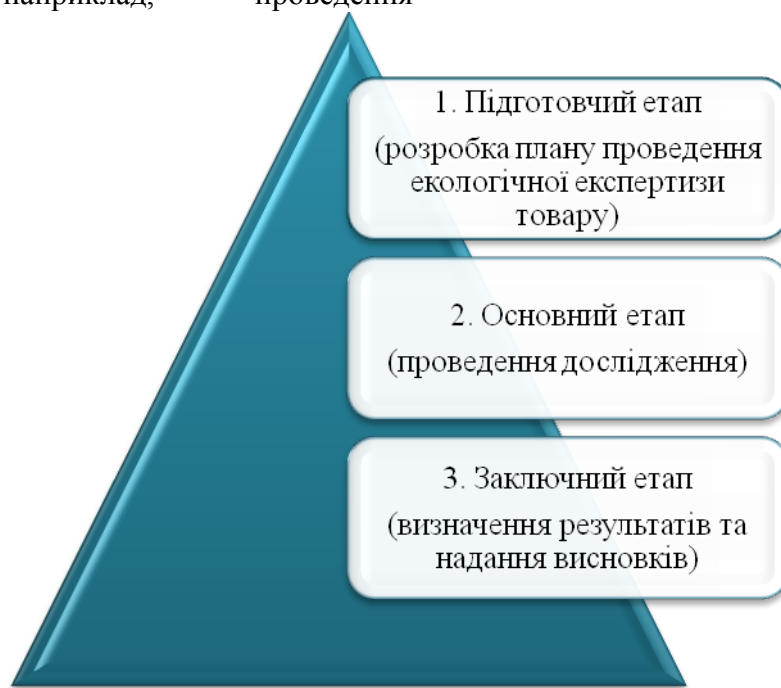

Рис. 1. Етапи проведення екологічної митної експертизи товарів (розроблено авторами за джерелом [7])

Другий етап екологічної митної експертизи товарів пов'язаний безпосередньо з проведенням дослідження. Кожен з експертів додає щось особливе в процес проведення, але можна виділити загальні риси, які характерні для усіх або більшості експертиз. Другий етап може бути поділений на дві частини – теоретичну та експериментальну [4, с. 201]. Теоретичні дослідження мають значний вплив на процес отримання відповідей на поставлені питання, оскільки вони дозволяють глибоко проникнути в сутність об'єкта експертизи. Метою теоретичних досліджень є виокремлення у процесі синтезу знань істотних зв'язків між досліджуваним об'єктом та навколишнім середовищем, пояснення та узагальнення отриманих результатів

експертизи. На цьому етапі розрізнені відомості необхідно систематизувати, узагальнити наявні факти по досліджуваному об'єкту, і, якщо цих даних достатньо, то надати роз'яснення.

Під час теоретичних досліджень проводиться також аналітична робота – визначення факторів, які впливають на кінцевий результат експертизи, а також виявлення механізму їх дії, теоретична перевірка запропонованої гіпотези тощо. При проведенні теоретичних досліджень можливе використання всього наявного арсеналу загальнонаукових методів – аналізу та синтезу, індукції та дедукції. Для підтвердження або спростування теоретичних висновків щодо екологічної або експлуатаційної безпеки товару у деяких випадках необхідно проводити експериментальні дослідження, що є

найважливішим елементом експертного дослідження, основою якого є проведення дослідів з чітко врахованими та контрольованими умовами, які надають можливість слідкувати за перебігом явищ та неодноразово їх відтворювати при повторенні умов. Головною метою експерименту є виявлення властивостей досліджуваного об'єкта, перевірка справедливості гіпотези або результатів теоретичних досліджень і, на цій основі, широке та глибинне вивчення об'єкта експертизи.

Процес постановки і організація експерименту визначається його призначенням. Перед організацією експериментальних досліджень розробляються задачі, обирається методика та програма експерименту. Методичні рішення, які приймаються, формулюються у вигляді методичних вказівок щодо проведення експерименту.

Після розробки методики створюється робочий план, у якому вказуються обсяг експериментальних робіт, методи, техніка, трудомісткість та термін виконання. Ефективність проведення експерименту суттєво залежить від вибору засобів виміральної техніки. При вирішенні цих завдань необхідно користуватись інструкціями та ДСТУ [10]. Після завершення теоретичних та експериментальних досліджень проводиться загальний аналіз отриманих результатів, здійснюється зіставлення гіпотези з результатами досліджень. В результаті аналізу розбіжностей уточнюються теоретичні моделі. У разі необхідності проводяться додаткові експерименти. Під час експертного дослідження можуть вноситися корективи до плану його проведення. При цьому внесені зміни у процес проведення експертизи повинні бути задокументовані. Результати екологічної митної експертизи товарів оформлюються у вигляді звіту, що містить експертний висновок. Він повинен складатися із трьох частин – вступної

частини, дослідницької та підсумкової. У вступній частині звіту питання, які ставляться перед експертом, наводяться у тій формі, в якій вони вказані у постанові про призначення експертизи. У випадку, коли питання сформульоване не відповідно до прийнятих рекомендацій, але його зміст зрозумілий, експерт має право переформулювати його, вказавши, як він розуміє його відповідно до своїх спеціальних знань (з обов'язковим наведенням первинного формулювання). У випадку, коли зміст питання є незрозумілим експерту, він повинен звернутись за поясненнями до замовника експертизи. При наявності декількох питань експерт має право згрупувати їх, виклавши їх у такій послідовності, яка забезпечила б найбільш доцільний порядок дослідження. У висновках надається узагальнення проведеного дослідження, підбиваються підсумки, які представляють собою відповіді на поставлені експерту питання. На кожне з цих питань повинна бути надана відповідь або вказано на неможливість його вирішення. Підсумки є кінцевою метою дослідження. У логічному аспекті підсумок – це судження експерта, яке було зроблене по результатам проведених досліджень на основі виявлених або представлених йому даних про досліджуваний об'єкт та загального наукового положення відповідної галузі знань. Висновки можуть бути стисло оформлені та пронумеровані у вигляді окремих тезисів (положень) або у гранично стислому викладі. При цьому необхідно дотримуватися принципу: у висновках потрібно йти від конкретних до більш загальних положень з акцентуванням уваги на результати дослідження. Для ідентифікаційних досліджень характерні два види підсумків. Останній надається, коли індивідуальна тотожність є неможливою через якісь обставини [7]. При класифікаційних дослідженнях, тобто у випадках, коли встановлюється приналежність об'єкта до

класу екологічної безпеки, категорії, надається класифікаційний підсумок. Об'єкт досліджується без порівняння з іншими об'єктами, а також віднесення його до якого-небудь класу, є кінцевою метою дослідження і зазвичай має самостійне доказове значення. Під час діагностичних досліджень визначаються властивості і стан об'єкта, відповідність або невідповідність екологічним або експлуатаційним нормам (технічний стан: транспортних засобів тощо). Окрім наведеного поділу висновків експерта, існують також і інші, які проводяться за інших обставин. Найбільш поширеним є поділ логічних форм висновків експерта на наступні види: категоричні та ймовірнісні; про можливість та дійсність; однозначні та альтернативні; умовні та безумовні; стверджувальні та негативні; іноді виділяють додатки.

Поділ висновків на категоричні та ймовірнісні проводиться за ступенем їх підтвердження. Ймовірнісний висновок може бути сформульований експертом лише при досить високому ступеню ймовірності встановлюваного факту. Категоричний висновок надається експертом, коли результати дослідження повністю його підтверджують.

У висновках про можливість на відміну від висновків про дійсність констатується не факт об'єктивної дійсності, а лише можливість будь-якої події, явища. Можливість не слід змішувати з імовірністю. Якщо ймовірність – це характеристика нашого знання, яка може збільшуватись відповідно до його поглиблення, то можливість – це об'єктивний стан речей. Можливість встановлюється достовірно, і будучи встановленою, не змінюється від того, реалізувалась вона практично чи ні. Тому не можна плутати ймовірнісні висновки з висновками про можливість. Це може привести до помилок. Висновки про можливість повинні бути сформульовані експертом тільки у тому випадку, коли за допомогою них

вирішується питання не про факт дійсності, а про фактичну можливість будь-якої події, явища. Альтернативний висновок формулюється, коли експерту не вдалося знайти єдиний варіант рішення і підсумком дослідження є декілька варіантів відповіді на поставлені питання. Однозначний висновок надається, коли експерт знаходить єдиний варіант рішення. Умовним називається висновок, в якому його істинність залежить від якої-небудь умови. Безумовний висновок не містить ніяких умов. Негативний висновок констатує відсутність встановлюваного факту, події, явища, властивості. Зазвичай негативний висновок є виправдувальним доказом.

Додатки можуть містити в собі документи, які надав в розпорядження експертів замовник, використані методики оцінювання рівня екологічної або експлуатаційної безпеки, фотографії, таблиці та інші матеріали, які дають змогу зрозуміти отримані в результаті проведеної експертизи висновки. Усі роботи, що виконуються під час експертного дослідження, мають бути задокументовані: умови, при яких відбувалися дослідження (стан навколишнього середовища, час проведення дослідження); результати виміру показників і розрахунків (таблиці, графіки); роздруковані матеріали; фото- та відеоматеріали; копії використаних документів та інші матеріали, необхідні для підтвердження обґрунтованості зроблених висновків [5]. Вся інформація, що представлена в супровідній документації, має бути викладена чітко для однозначного розуміння отриманих висновків. Важлива ясність, системність і послідовність у викладенні матеріалів. Експертний висновок має бути аргументованим, повним, у деяких моментах підтвердженим розрахунками і результатами проведених натуральних або лабораторних випробувань на основі новітніх досягнень науки і техніки у сфері дотримання екологічної та

експлуатаційної безпеки. Усі представлені матеріали повинні бути оформлені у відповідності до ДСТУ [8]. Кожна сторінка має бути підписана експертом, а усі листи прошиваються і скріплюються його печаткою або печаткою експертної організації [3]. Якщо експертиза була комплексною, тоді кожна частина висновків повинна бути підписана тим експертом (експертами), які безпосередньо проводив дане дослідження і сформулював наведені висновки. Якщо висновки робились різними експертами, кожен з висновків має бути підписаний окремо кожним експертом. Висновки готуються у відповідності до встановлених вимог і надаються у митний орган для подальшого прийняття рішення [9]. Окрім висновків експерта, результатом експертизи може бути повідомлення про неможливість надання висновків. Такий документ складається, коли неможливість вирішення поставлених питань очевидна без дослідження. Оскільки дослідження не проводиться, то експертиза не відбулася і експерт ніяких висновків не надає. Якщо поставлене питання виходить за межі спеціальних знань експерта або наданих матеріалів недостатньо для висновку, він у письмовій формі повідомляє митний орган про неможливість надання висновків. Таким чином, екологічна митна експертиза проводиться з використанням існуючих методів та інструментів контролю за дотриманням норм та відповідних правил перетину державного кордону товарами в рамках реалізації державної митної політики. Теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів є

одним із елементів, що формує основи ефективної митної політики та дозволяє об'єктивно визначити відповідність товару встановленим вимогам щодо якості в контексті забезпечення екологічної або експлуатаційної безпеки (рис. 2).

Теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів включає відповідним чином сформоване науково-методичне забезпечення, що становить методичні основи проведення експертизи [2] з визначенням пріоритетних завдань в межах етапів її проведення та використання як загально-наукових, так і спеціальних методів дослідження. Зокрема, використання того чи іншого метода або їх комбінації обумовлено складністю досліджуваного об'єкта та попередньо сформульованої гіпотези.

Висновок. У статті запропоновано теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів, подано складові даного процесу та обґрунтовано логічні зв'язки між ними. Проведення екологічної митної експертизи має сприяти підвищенню ефективності державної митної політики в цілому в частині захисту життя та здоров'я громадян, стати визначальними інформаційно-аналітичним резервом для посилення контролю за дотриманням екологічних норм та відповідних правил перетину державного кордону товарами.

Перспективним напрямом подальших досліджень є формування механізму реалізації ефективної екологічної експертизи в рамках державної митної політики з використанням розробленого теоретико-методичного інструментарію.

Рис. 2. Теоретико-методичний інструментарій проведення екологічної митної експертизи товарів (розроблено авторами самостійно)

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія: Навчальний посібник. Київ, 2009. 688 с.
2. Додін Є. В. Експертиза в митній справі. *Митна справа*. 2001. № 2. С. 3-8.
3. Додін Є. В. Правове регулювання статусу експерта та спеціаліста в митній справі. *Митна справа*. 2004. № 2. С. 3-14.
4. Жиряєва Є. В. Товарознавство: навч. посіб. Київ, 2003. 215 с.
5. Карпенко Г. Л. Організаційно-правовий механізм митних експертиз. *Lex Portus*. Одеса, 2017. № 6 (8). С. 105-111.
6. Красовський П. А. Товарна експертиза: теорія та практика. Київ, 2006. 543 с.
7. Малигіна В. Д. Основи експертизи продовольчих товарів. Київ, 2009. 296 с.
8. Митний Кодекс України від 13.03.2012 р. №4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15> (дата звернення: 05.01.2020).

9. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпро, 2006. 332 с.

10. Про затвердження Правил користування засобами вимірювальної техніки у сфері торгівлі, громадського харчування та надання послуг: Наказ Держстандарту України від 24 грудня 2001 р. № 633. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-02> (дата звернення: 05.01.2020).

REFERENCES

1. Biletska L. V., Biletskyi O. V., Savych V. I. (2009) *Ekonomichna teoriia* [Economic theory]. Kiev. (in Ukrainian)

2. Dodin Ye. V. (2001) *Ekspertyza v mytnii spravi* [Examination in customs]. *Customs*. no. 2. pp. 3-8.

3. Dodin Ye. V. (2004) *Pravove rehuliuвання statusu eksperta ta spetsialista v mytnii spravi* [The law regulates the status of an expert and a special assistant in the right]. *Customs*. no. 2. pp. 3-14.

4. Zhyriaiieva Ye. V. (2003) *Tovaroznavstvo* [Commodity science]. Kiev. (in Ukrainian)

5. Karpenko H. L. (2017) *Orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm mytnykh ekspertyz* [Organizational and legal mechanism of customs examinations]. *Lex Portus*. no. 6 (8). pp. 105-111.

6. Krasovskyi P. A. (2006) *Tovarna ekspertyza: teoriia ta praktyka* [Commodity Expertise: Theory and Practice]. Kiev. (in Ukrainian)

7. Malyhina V. D. (2009) *Osnovy ekspertyzy prodovolchyykh tovariv* [Fundamentals of examination of food products]. Kiev. p. 296.

8. Mytnyi Kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 r. №4495-VI [Customs Code of Ukraine dated 13.03.2012 №4495-VI]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15> (accessed 05 January 2020).

9. Pryimachenko D. V. (2006) *Mytna polityka derzhavy ta yii realizatsiia mytnymy orhanamy* [Customs policy of the state and its implementation by customs authorities]. Dnieper. (in Ukrainian)

10. Pro zatverdzhennia Pravyly korystuvannia zasobamy vymiriuvalnoi tekhniky u sferi torhivli, hromadskoho kharchuvannia ta nadannia posluh: Nakaz Derzhstandartu Ukrainy vid 24 hrudnia 2001 r. № 633. [On approval of the Rules for the use of measuring equipment in the sphere of trade, catering and provision of services: Order of the State Standard of Ukraine of December 24, 2001] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-02> (accessed 05 January 2020).

УДК 334.722.24

STRATEGIES OF SMALL FAMILY BUSINESSES SURVIVAL DURING AND AFTER QUARANTINE

*Nazarenko I.L., PhD (economics), associate professor
(Ukrainian State University of Railway Transport)*

The issue of creation of Small Family Business Survival Strategies during and after quarantine has been worked out in the study.

Family business unlike any other type of business has some specific features which might well help it to survive. They are: Strength in unity, Ability to handle conflicts, Fairness, Social

engagement, Strong values, Pride and Mutual support. Therefore, based on these features, the Survival Triangle of Small Family Business has been developed in the paper. It is based on Short-term measures (immediate response to the quarantine challenges), Long-term Strategy (for the next several years of recession) and Family Values.

Besides, the scheme of working out a strategy of Small Family Business Survival during and after quarantine has been offered. A Strategy of Survival should include a short-term part and a long-term one (in case low market demand after a quarantine is over). A long-term strategy must be based on strategic analysis, clear identification and enhancing of competitive advantages.

Additionally, Decision Stages for Survival of Small Family Business being quarantined have been offered. Stage 1. Applying for governmental aid. The first immediate action is to get to know what kind of help can the government provide and apply for it on time. Stage 2. Examination of the possibility of remote work. Not every business can be run remotely, therefore businessmen should consider delivery of their products to consumers even though they did not have such an option before. Consequently, their business models should be adjusted to the changed situation (for example, a classical shop keeper model could be transferred into Internet shop model). Stage 3. Examination of the possibility of changing your business specialization. It means application of a horizontal diversification strategy. For instance, a sewing company could be reoriented to tailoring medical gowns and masks. If this fails, Small Family Business goes to the next stage. Stage 4. Revision of skills of all the family members in order to find some way of their monetization. Stage 5. Socially responsible fundraising 50/50 (for maintaining business and anti-epidemic struggle).

Implementation of all the aforementioned may well help Small Family Businesses in different countries survive quarantine and live after it. The results obtained in the study can be used in further research in this realm.

The results obtained in the study can be used in further research in this realm.

Key words: *Family Business, Small Business, Crisis, Quarantine, Survival strategy*

СТРАТЕГІЇ ВИЖИВАННЯ МАЛОГО СЕМЕЙНОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ КАРАНТИНУ

Назаренко І.Л., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)

У статті досліджено питання створення стратегій виживання малого сімейного бізнесу під час та після карантину. Сімейний бізнес, на відміну від будь-якого іншого типу бізнесу, має деякі специфічні особливості, які цілком можуть допомогти йому вижити. Це: сила в єдності, здатність вирішувати конфлікти, справедливість, соціальна залученість, сильні цінності, гордість, взаємодопомога. Тому, виходячи з цих особливостей, в роботі розроблено трикутник виживання малого сімейного бізнесу. Він базується на короткострокових заходах (негайна відповідь на виклики карантину), довгостроковій стратегії (протягом наступних кількох років рецесії) та сімейних цінностях.

Крім того, розроблена схема розробки стратегії виживання малого сімейного бізнесу під час і після карантину. Стратегія виживання повинна включати короткострокову та довгострокову частини (у випадку низького попиту на ринку після закінчення гарантії). Довгострокова стратегія повинна базуватися на стратегічному аналізі, чіткій ідентифікації та посиленні конкурентних переваг.

Також запропоновано етапи термінового вирішення питань виживання малого сімейного бізнесу, які перебувають у карантині. Етап 1. Звернення за державною допомогою. Перша негайна дія - дізнатись, яку допомогу може надати уряд та звернутися за нею вчасно. Етап 2. Вивчення можливості віддаленої роботи. Не кожен бізнес можна вести віддалено, тому підприємці повинні розглянути можливість доставки своєї продукції споживачам, хоча раніше вони не мали такої можливості. Отже, їх бізнес-моделі повинні бути пристосовані до зміни ситуації (наприклад, класична модель власника магазину може бути трансформована у модель Інтернет-магазину). Етап 3. Вивчення можливості зміни спеціалізації бізнесу. Це означає застосовувати стратегію горизонтальної диверсифікації. Наприклад, швейна фірма може переорієнтуватися на пошиття медичних суконь та масок. Якщо цього не вдається, малий сімейний бізнес переходить до наступного етапу. Етап 4. Перегляд навичок усіх членів сім'ї, щоб знайти певний спосіб їх монетизації. Етап 5. Соціально відповідальний збір коштів 50/50 (для підтримання бізнесу та боротьби з епідемією).

Впровадження вищезазначеного може допомогти малому сімейному бізнесу в різних країнах вижити на карантині та успішно працювати після нього.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для подальших досліджень у цій царині.

Ключові слова: сімейний бізнес, малий бізнес, криза, карантин, стратегія виживання.

СТРАТЕГИИ ВЫЖИВАНИЯ МАЛОГО СЕМЕЙНОГО БИЗНЕСА ВО ВРЕМЯ И ПОСЛЕ КАРАНТИНА

Назаренко И.Л., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)

В исследовании разработан вопрос создания стратегий выживания малого семейного бизнеса во время и после карантина. Во-первых, разработан «Треугольник выживания малого семейного бизнеса», который включает краткосрочные меры, долгосрочную стратегию (на ближайшие несколько лет рецессии) и семейные ценности. Кроме того, предложена схема разработки стратегии выживания малого семейного бизнеса во время и после карантина. Во-вторых, предложены этапы принятия решений для выживания малого семейного бизнеса в карантине. Этап 1. Подача заявки на государственную помощь; 2 этап. Проверка возможности удаленной работы; 3 этап. Экспертиза возможности изменения специализации вашего бизнеса; 4 этап. Пересмотр навыков всех членов семьи с целью найти способ их монетизации; Этап 5. Социально ответственный сбор средств 50/50 (для сохранения бизнеса и борьбы с эпидемией).

Реализация вышеупомянутого может помочь малым семейным предприятиям в разных странах пережить карантин и успешно работать после него.

Ключевые слова: семейный бизнес, малый бизнес, семейный бизнес, малый бизнес, кризис, карантин, стратегия выживания.

Introduction.

On 23 January 2020, the central government of China imposed a lockdown in Wuhan and other cities in Hubei in an effort to quarantine the centre of an outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19). The

incident was commonly referred to in the media as the "Wuhan lockdown" The World Health Organization (WHO), although stating that it was beyond its own guidelines, commended the move, calling it "unprecedented in public health history" [1].

All restaurants and cafes, bars, entertainment venues (nightclubs, cinemas, theatres, concert halls), museums and galleries, spas, wellness centres and massage parlours, leisure centres, gyms, and other sports facilities, non-food shops, shopping and entertainment centres, and, of course, travel agencies, some transportation firms, etc., have been shut in the whole region of China affected by the coronavirus disease.

An unexpected outbreak of coronavirus COVID-19 infection has started in China and is likely to be spread all over the world, causing shutdowns of a great deal of businesses in many branches of economy (because of implementing quarantine). It may affect the European Union and Ukraine, too.

The epidemic is highly likely to hit mostly small businesses which do not have sufficient savings and stock of financial stability. Under these circumstances billions of small businesses will go bankrupt unless they timely develop and use adequate survival strategies. It definitely concerns small family businesses all over the world.

Family business is known to be one of the foundations of the world's business community. It has its own organization - The Family Business Network (FBN) is the world's leading organization of business families. Founded in 1989 and headquartered in Lausanne, FBN is a federation of Member Associations spanning 65 countries. According to FBN data, the percentage of Family Business contribution to National GDP is nearly 45% in Belgium, 49% in the Netherlands, 50% in Finland, Brazil and Portugal, 57% in Germany, 63% in the United States, 68-70% in Argentina, 70% in Singapore, Uruguay and Costa Rica, 94% in Italy [2].

As we pointed out in [3], there is no accurate statistical data about family business in Ukraine, but we assume that majority of medium-size, small and microenterprises are family-owned (especially those which are registered as individual entrepreneurs). As for Ukraine, according to V. Burda, the

president of FBN Ukraine, a part of the global FBN International [4], the entire retail, from grocery to household appliances, as well as the construction business (the two largest thriving sectors that create jobs) is nothing else than family business.

We agree with the definition of family business as «a business which belongs to the members of one family (totally or mainly) and is bequeathed to the next generations by right of heredity» [5, p. 392].

Taking into account all the aforementioned, we can state that there is an urgent necessity of development of survival strategies for small family businesses which could be affected by quarantine in Ukraine and other countries.

Analysis of recent researches. The issue of developing small business in Ukraine is discussed in the works of V. Dykan, O.Schramenko, O. Poliakova, H. Obruch, A. Tolstova and other scientists [6 – 9]. Features of family business, problems and prospectives of its development are discussed in [10 - 12], some aspects of creation of business strategies of small businesses during an economic crisis are investigated in [13, 14].

Unexplored aspects of the issue. Although several short publications about some urgent measures for survival of small businesses in China have appeared recently, there is still a great lack of scientific researches in this field, because this problem has just arisen. Both strategies of immediate reaction and of long-term survival are needed to be developed.

The purpose of the study is the creation of immediate and long-term strategies of survival of small family businesses affected by quarantine.

Main body of the study.

An economic crisis significantly affects market conditions by decreasing effective demand that forces firms to fit their strategies into changing environment. But if it is not a usual crisis, but an unexpected and unpredictable one which demands immediate respond (in situation of an epidemic), businessmen should know what urgent

measures to apply.

Family business unlike any other type of business has some specific features which might well help it to survive. According to the research by Denise Kenyon-Rouvinez [15],

main principles of family business are presented in the fig.1. We can count them as specific features as they are not that typical of other types of business.

Fig.1. Specific features of Family Business (built according to [15])

We should add to the point that the degree of manifestation of these specific features depends on concrete firm and its internal organizational culture. Nevertheless, in case Small Family Business is guided by them, they are likely to make its survival in extreme crisis situation less painful and more predictable.

Any business whose target audience is decreasing during quarantine (mentioned at the beginning of the paper) should work out not only immediate measures of survival, but the long-term ones. We presume that a touristic branch and airlines, restaurant business, etc., will not be able to recover instantly after quarantine because of people's

fear of being infected with coronavirus using their services. So, going back to family business, we offer the next Survival Triangle (presented in the fig.2).

The Survival Triangle is based on Short-term measures (immediate response to the quarantine challenges), a Long-term Strategy (for the next several years of recession) and, of course, Family Values which include not only mutual relationships between family members, but their attitude to their customers according to the specific features presented in the fig.1.

Our vision of a Small Family Business Survival Strategy is shown in the fig.3.

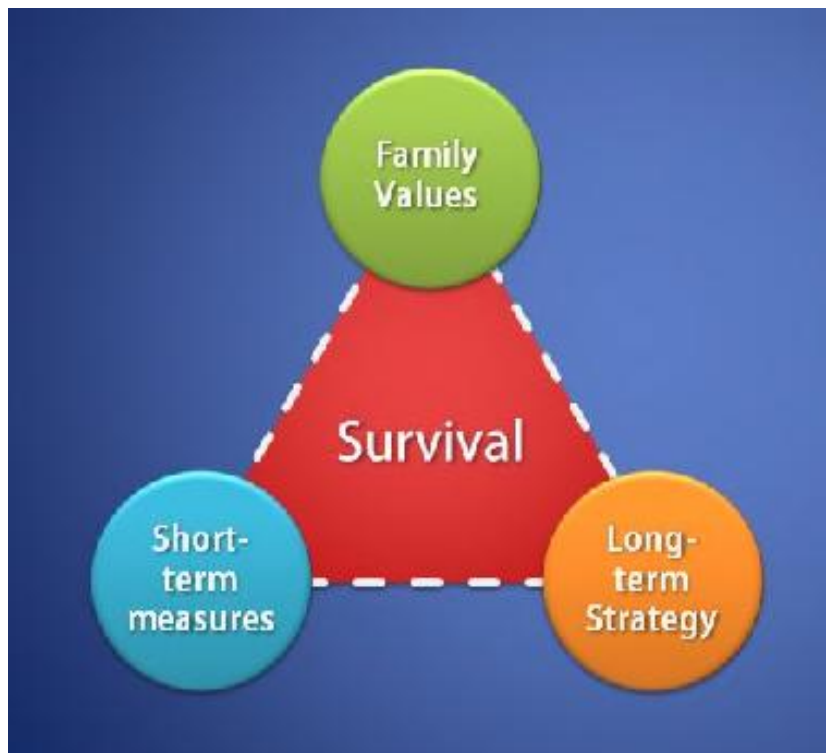

Fig.2. *Survival Triangle of Small Family Business* (developed by the author)

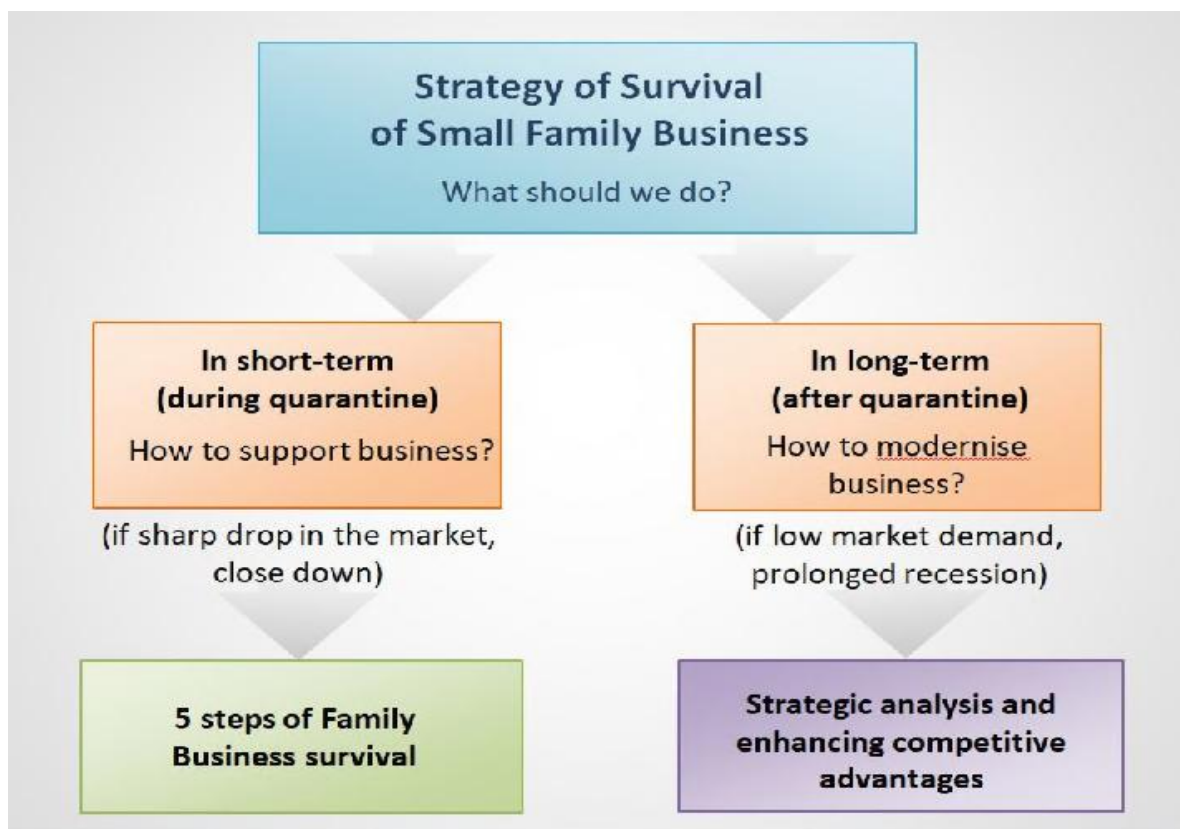

Fig.3. *Scheme of working out a strategy of Small Family Business Survival during and after quarantine* (developed by the author)

A Strategy of Survival should include a short-term part and a long-term one (in case of low market demand after quarantine is over). A long-term strategy must be based on strategic analysis, clear identification and enhancing of competitive advantages. In this paper we will focus on 5 steps of Family Business immediate survival as one of the most urgent tasks for the time being. Decision Stages for Survival of Small Family

Business being quarantined are shown in the fig. 4.

Stage 1. Applying for governmental aid.

The first immediate action is to get to know what kind of help the government can provide and apply for it on time. For instance, coronavirus quarantine could be recognized as a force majeure by a government, the business could be exempt from paying land and real estate taxes, etc.

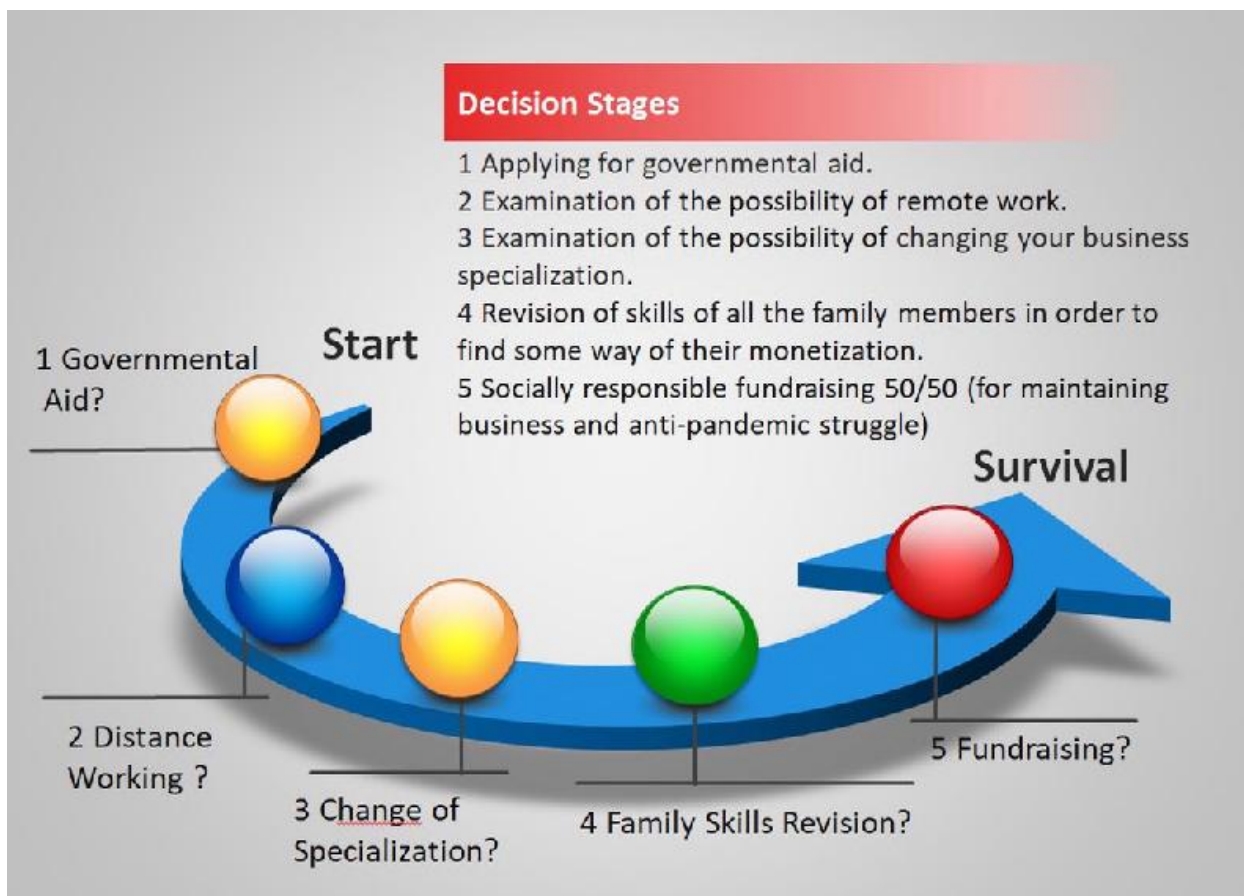

Fig.4. Decision Stages for Survival of Small Family Business being quarantined (developed by the author)

Stage 2. Examination of the possibility of remote work. All companies which could organize distance working should do it: educational organizations, consulting companies, etc. But, unfortunately, not every business can be run remotely (restaurants, for instance). Therefore businessmen should consider delivery of their products to the consumers even though they did not have such an option before. Consequently, their business-

models should be adjusted to the changed situation (for example, a classical shop keeper model could be transferred into Internet shop model).

If it appears to be impossible, Small Family Business goes to the stage 3.

Stage 3. Examination of the possibility of changing its business specialization. It means application of horizontal diversification strategy.

Companies introduce into the production new products which are based on their know-how, experience and technical-economic capabilities. For instance, a sewing company could be reoriented to tailoring medical gowns and masks.

If this fails, Small Family Business goes to the next stage.

Stage 4. Revision of skills of all the family members in order to find some way of their monetization. As we are discussing survival of Small Family Business, we should emphasize that if business can not be either conducted remotely or reorganised, it does not mean that their owners will starve not being able to make money during quarantine. Family members should revise all their skills (including hobbies) and monetize them. For instance, to find some distance job as a teacher, or a photographer, or a designer, or at least an operator of a call centre.

Stage 5. Socially responsible fundraising 50/50 (for maintaining business and anti-epidemic struggle). While being on the previous stage (or if that fails) owners of Small Family Business can start Socially Responsible Fundraising . We suggest spending 50% of money being collected for buying necessary things (medical masks, for instance) and donating them to people. In this way owners of Small Family Business should be guided by their family values and help people, because people's health is more valuable than lost profits.

Conclusions and prospects for the further research.

The issue of creation of Small Family Business Survival Strategies during and after quarantine has been worked out in the study.

Firstly, a Survival Triangle of Small Family Business has been developed, which includes Short-term measures (immediate response to quarantine challenges), Long-term Strategy (for the next several years of recession) and Family Values. Besides, the scheme of working out a Small Family Business Survival Strategy during and after quarantine has been offered. Secondly, Decision Stages for Survival of Small Family

Business being quarantined have been offered. Stage 1. Applying for governmental aid; Stage 2. Examination of the possibility of remote work; Stage 3. Examination of the possibility of changing your business specialization; Stage 4. Revision of skills of all the family members in order to find some way of their monetization; Stage 5. Socially responsible fundraising 50/50 (for maintaining business and anti-epidemic struggle).

Implementation of the aforementioned may well help Small Family Businesses in different countries survive quarantine and live after it. The results obtained in the study can be used in further research in this realm.

REFERENCES

- 1 Crossley G. (23.01.2020). Wuhan lockdown 'unprecedented', shows commitment to contain virus: WHO representative in China. Available at: <HTTPS://WWW.REUTERS.COM/ARTICLE/US-CHINA-HEALTH-WHO-IDUSKBN1ZM1G9>. (accessed 28.02.20).
- 2 Family Business Network International. Available at: <https://www.fbn-i.org/sustainability> (accessed 27.03.20).
- 3 Nazarenko I.L., Sukhorukova D.O. (2019). Implementation of Value Based Management in Small Family retail Business. Bulletin of Economics of Transport and Industry, vol. 68, pp. 51-59.
- 4 Ukraine needs a family business for development. And that's why. I will name five reasons (25.10.2019). Available at: <https://fbn.ua/en/blog/ukraine-dlya-razvitiya-nuzhen-semeynyy-biznes-i-vot-pochemu> (accessed 01.03.20).
- 5 Kulyniak I. Y., Koshyk O. V. (2014). Simejnyj biznes: сутnistj ponjattja [Family business: the essence of the concept]. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. vol. 24. no. 9, pp. 390-394.
- 6 Dykan V.L., Schramenko O.V. (2019). Stratehichni orientyry derzhavnoho rehulivannia subiektiv maloho ta serednoho biznesu [Strategic guidelines for state

regulation of small and medium-sized business entities]. In: Strategic Aspects of Managing Enterprise Competitiveness in the Digital Economic Space: A Collective Monograph. Kyiv. Pp. 47 – 55.(490 p.).

7 Poljakova O.M., Khoroshajeva Je.V. (2017) Socialjna vidpovidaljnistj malogho biznesu jak jogho konkurentna perevaghа [Small business social responsibility as its competitive advantage]. Bulletin of Economics of Transport and Industry, vol.60, pp. 33-39.

8 Obruch Gh.V., Ivanjuta B.L., Zhuravljov K.V. Problemy i perspektivy rozvytku malogho ta serednjogho pidpryjemnyctva v Ukraini [Problems and prospects of development of small and medium-sized enterprises in Ukraine]. Bulletin of Economics of Transport and Industry, vol.61, pp. 53–62.

9 Tolstova A.V., Kybaljchych S.. Problemy rozvytku malogho biznesu v Ukraini [Problems of development of small business in Ukraine]. Bulletin of Economics of Transport and Industry, vol.60, pp. 55-62.

10 Gadzhimuradova L.A. (2013). Problemy i perspektivy razvitiya semejnogo biznesa [Problems and prospects for the development of a family business. Structuring the economy]. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-i-perspektivy-razvitiya-semejnogo-biznesa> (accessed 28.03.20).

11 Simkina N.V. (2013) Semejnij biznes: perspektivy dlya Ukrainy [Family business: prospects for Ukraine] // Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences . Vol. 6. - P. 38-41. - Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2013_6_9 (accessed 28.03.20).

12 Muhanova A.E., Umirzakova M., Smagulova Zh.B., Berikbolova U.D. (2015)

Osobnosti razvitiya semejnogo biznesa kak formy predprinimatel'stva [Features of the development of family business as a form of entrepreneurship]. Fundamental Research/ Vol. 11. – p. 1210–1214. Available at: <https://docplayer.ru/31232456-Osobnosti-razvitiya-semejnogo-biznesa-kak-formy-predprinimatelstva.html>. (accessed 01.03.20).

13 Skaleczkij E. V., Shirokova G. V., & Gafforova E. B. (2018). Svyaz konkurentnyx strategij i rezul'tatov deyatel'nosti rossijskix firm malogo i srednego biznesa v period ekonomicheskogo krizisa. [The relationship of competitive strategies and the results of activities of Russian small and medium-sized businesses during the economic crisis]. Bulletin of St. Petersburg University. Management, (2), 204-230. Available at:

<https://cyberleninka.ru/article/n/svyaz-konkurentnyh-strategiy-i-rezultatov-deyatelnosti-rossijskix-firm-malogo-i-srednego-biznesa-v-period-ekonomicheskogo-krizisa> (accessed 01.03.20).

14 Turenko B.G., Turenko T.A. (2019). O novom podhode k formirovaniyu strategii razvitiya predpriyatij malogo biznesa [About a new approach to forming a strategy for the development of small businesses]. News of Baikal State University, 29 (3), 484-490. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-novom-podhode-k-formirovaniyu-strategii-razvitiya-predpriyatij-malogo-biznesa>. (accessed 28.02.20).

15 Kenyon-Rouvinez D. (2017). Secrets of success in long-lasting family firms. IMD – International Institute for Management Development. 2017, No. 2-17 Available at: <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/secrets-of-success-in-long-lasting-family-firms/> (accessed 29.02.20).

УДК 338.4:620.95:631.11(477)

РЕГУЛЯТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК В УКРАЇНІ

*Резнік Н.П., д.е.н., професор,
Гаврилюк Ю.Г., аспірант (НУБіП),
Музыченко А.С., д.е.н., професор (ЦНТУ)*

У статті розглянуто законодавчо-нормативні акти, що регулюють процес виробництва біопалив підприємствами України. Проаналізовано та висвітлено ряд заходів із державної підтримки підприємств у сфері енергоефективності України. Окреслено основні інструменти стимулювання розвитку виробництва біопалив підприємствами АПК в Україні.

На основі проведеного дослідження, в якості стратегічного напрямку, запроновано ряд переваг кластерної організації для підвищення конкурентоспроможності підприємств з виробництва біопалива, що виконується через впровадження інноваційних розробок у сфері біоенергетики та входять до кластерів.

Ключові слова: біопалива, енергетика, державна підтримка, державно-приватне партнерство

РЕГУЛЯТОРНЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВА БИОТОПЛИВА ПРЕДПРИЯТИЯМИ АПК В УКРАИНЕ

*Резник Н.П. д.э.н., профессор,
Гаврылюк Ю.Г. аспирант (НУБіП),
Музыченко А.С. д.э.н., профессор (ЦНТУ)*

В статье рассмотрены законодательно-нормативные акты, регулирующие процесс производства биотоплива предприятиями Украины. Проанализированы и освещены ряд мероприятий по государственной поддержке предприятий в сфере энергоэффективности Украины. Определены основные инструменты стимулирования развития производства биотоплива предприятиями АПК в Украине.

На основе проведенного исследования, в качестве стратегического направления, предложено ряд преимуществ кластерной организации для повышения конкурентоспособности предприятий по производству биотоплива, что выполняется через внедрение инновационных разработок в сфере биоэнергетики и которые входят в кластеры.

Ключевые слова: биотопливо, энергетика, государственная поддержка, государственно-частное партнерство.

DIVERSIFICATION OF RENEWABLE ENERGY SOURCES BY AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

*Reznik N.P. Doctor of Economic Sciences, professor,
Gavrylyuk Y.G. postgraduate*

(National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine),

*Muzychenko A.S. Doctor of Economic Sciences, professor
(Central Ukrainian Scientific and Technical University)*

The article deals with the legislative and regulatory acts governing the process of biofuels production by Ukrainian enterprises. A number of measures for state support of enterprises in the field of energy efficiency of Ukraine have been analyzed and reported. The main instruments for stimulating the development of biofuels production by agricultural enterprises in Ukraine are outlined.

On the basis of the conducted research, as a strategic direction, a number of advantages of the cluster organization for enhancing the competitiveness of biofuels enterprises implemented through the implementation of innovative developments in the field of bioenergy and included in clusters

The article deals with the interpretation of content filling of processes of cooperation, horizontal and vertical integration and cluster organization of production in the system of enterprises for the production of oilseeds and products of their processing.

A system of measures on possible options for efficient production of biofuels and restraint of growing areas of oilseed crops is proposed.

The prospects of building an effective entrepreneurial environment in the field of biofuel production have been determined, provided the formation of functional economic mechanisms for its stimulation, in particular: cheaper loans; exemption from taxation of a part of the profit received from the introduction of energy efficient and energy-saving technologies.

The analysis of the literature has made it possible to determine that the problems of the efficiency of production of oilseeds in the context of systematic assessment of the ecological consequences of the processes of development of agricultural enterprises and export orientation of the oil and fat subcomplex remain insufficiently covered.

Key words: *biofuels, energy, state support, public-private partnership.*

Постановка проблеми.
Використання поновлюваних джерел енергії є одним із важливих напрямів енергетичної політики України, спрямованої на заощадження традиційних паливно-енергетичних ресурсів та поліпшення стану оточуючого природного середовища. Збільшення обсягів використання ПДЕ в енергетичному балансі країни дозволяє підвищувати рівень диверсифікації джерел енергоносіїв, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності держави.

Сьогодні енергомісткість ВВП країни у 2 рази перевищує середньосвітовий рівень та понад 3 рази є вищою, ніж у ЄС. Вуглецеємність ВВП за даними 2014 р. понад 2 рази перевищувала світовий показник, у 2,6 рази була вище середнього значення по країнах ОЕСР та у 3,8 рази – по країнах ЄС. Це пов'язано переважно з низькою ефективністю використання паливно-енергетичних ресурсів у технологічних процесах (переважно енергоємних галузей), незадовільним станом енергетичної інфраструктури, значними втратами під

час перетворення, передавання та розподілення енергії, низьким коефіцієнтом корисної дії обладнання у секторах кінцевого споживання, а також із недостатньою ефективністю природоохоронних засобів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми функціонування та економічного розвитку підприємств з виробництва олійних культур і продуктів їх переробки висвітлено у працях відомих вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема М. Е. Браславця, Р.Г. Кравченка [1], О. М. Варченко [2], М. М. Ільчука, М. В. Калінчика [4], Г. М. Калетніка [5], С. П. Капшука [6], В. Я. Месель-Веселяка [7, 8], О. П. Скорука [10] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Попри існуючий науковий доробок не знайшли системного дослідження аналіз стану та перспектив розвитку виробництва біопалив, а також моделювання організаційно-економічних сценаріїв виробництва біопалив та вибір альтернативного його варіанта.

Метою статті є визначення інструментів стимулювання виробництва біопалив підприємствами України на основі аналізу законодавчо-нормативних актів, які регулюють процес виробництва біопалив підприємствами України.

Виклад основного матеріалу. Неefективне внутрішнє споживання паливно-енергетичних ресурсів підвищує рівень залежності від країн-експортерів і поглиблює проблему енергетичної безпеки країни за рівнем імпортозалежності понад 51% при нереалізованому потенціалі енергозбереження в Україні до 48% від обсягу споживаних паливно-енергетичних ресурсів.

Україна, ставши повноправним членом Енергетичного Співтовариства з 01.02.2011 р., відповідно до Закону України від 15.12.2010 р. №2787-VI «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» прийняла

зобов'язання щодо імплементації основних актів енергетичного законодавства Європейського Союзу.

На виконання ухваленого в жовтні 2012 р. Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства D/2012/04/MC-EnC Про впровадження Директиви 2009/28/ЕС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 р. довести рівень енергії, виробленої з поновлюваних джерел енергії в загальній структурі енергоспоживання країни до 11%, що дозволить до 2020 р. зменшити використання традиційних первинних енергоресурсів в обсязі 8,6 млн т н.е. (9,2 млрд м³ природного газу).

Основними законодавчими актами в Україні, якими регулюється використання поновлюваних джерел енергії є:

- Закони України: від 25.06.1991 р. №1264-XII (у редакції від 04.06.2017 р.) «Про охорону навколишнього природного середовища»; від 01.07.1994 р. №74/94 ВР (у редакції від 23.07.2017 р.) «Про енергозбереження»; від 05.03.1998 р. №187/98-ВР (у редакції від 09.05.2016 р.) «Про відходи»; від 14.01.2000 р. №1391-XIV (у редакції від 24.11.2016 р.) «Про альтернативні види палива»; від 20.02.2003 р. №555-IV (у редакції від 11.06.2017 р.) «Про альтернативні джерела енергії»; від 05.04.2005 р. №2509-IV (у редакції від 26.11.2016 р.) «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу»; від 02.06.2005 р. №2633-IV (у редакції від 02.08.2017 р.) «Про тепlopостачання»; від 21.05.2009 р. №1391-VI (у редакції від 28.06.2015 р.) «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива»; від 23.05.2017 р. №2059-VIII «Про оцінку впливу на довкілля» (введення в дію 18.12.2017 р.) тощо.

- Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. №3852-ХІІ (у редакції від 03.09.2017 р.);

- Постанова Кабінету Міністрів України: від 05.10.2004 р. №1307 (у редакції від 18.08.2011 р.) «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» тощо.

- Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020».

Згідно з положенням Стратегії, основними цілями державної політики у сфері енергонезалежності, енергоефективності та екології є:

- до кінця 2020 р. зниження енергомісткості ВВП на 20% шляхом переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання;

- енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій;

- забезпечення 100% обов'язкового комерційного обліку споживання енергоресурсів;

- реалізації проектів з використанням альтернативних джерел енергії тощо.

Згідно з чинним законодавством в Україні діє система стимулювання розвитку поновлюваної енергетики яка включає «зелені» тарифи в євро, диференційовані за типом та потужністю об'єктів, а також за строками введення в експлуатацію об'єктів енергетики. Державою підтверджено обов'язковість купівлі електроенергії поновлюваних джерел енергії за «зеленим» тарифом до 2030 року; скасовано вимогу щодо «місцевої складової» і введено надбавку до тарифу за використання українського обладнання; передбачено укладення довгострокових договорів купівлі-продажу електроенергії, виробленої за «зеленим» тарифом, на весь термін дії цього тарифу.

Законодавчими та нормативно-правовими актами України передбачено ряд видів державної підтримки підприємств і господарств у сфері енергоефективності: пряме бюджетне фінансування; звільнення від ПДВ, ввізного мита; звільнення частини прибутку від оподаткування; установлення економічно обґрунтованих тарифів на комунальні послуги; надання державних гарантій під кредитні лінії, відкриті в кредитних установах. Впроваджуються також схеми державної підтримки населення для придбання опалювального обладнання, що не використовує природний газ як паливо.

Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (ЕСУ-2035), схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. №605-р, визначено мету і цілі розбудови енергетичного сектору відповідно до потреб економічного і соціального розвитку країни на період до 2035 р.

Головною метою розвитку енергетики на період до 2035 р. є забезпечення енергетичної та екологічної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадного використання і споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій.

Прогнозується зниження енергоємності ВВП (ПКС) з 0,28 т н.е./тис. дол. США у 2015 р. до 0,13 т н.е./тис. дол. США у 2035 р.

Частка імпортних компонентів у *Загальному первинному постачанні енергії* (ЗППЕ) знизиться до <50% вже до 2020 року та до <33% у 2025 – 2035 рр., зокрема, завдяки розвитку ПДЕ; збільшенню власного видобутку природного газу; енергозбереженню та підвищенню енергоефективності з дотриманням високих екологічних стандартів.

Відповідно до прогнозної структури ЗППЕ обсяги використання викопних

ресурсів зменшаться у 2035 р. порівняно з 2015 р., а поновлювані ресурси збільшаться за цей період на 21%.

У сфері поновлюваних джерел енергії передбачено стале розширення використання всіх видів поновлюваної енергетики.

Орієнтовний прогноз виробництва електроенергії у 2035 р. становитиме 195,0 млрд кВт·год. З них: АЕС – 48%; ТЕС, ТЕЦ – 32%; ГЕС, ГАЕС – 7%; ВЕС, СЕС – 13%.(див. таб 1.)

Таблиця 1

*Структура ЗППЕ України, млн т н.е.,%**

Назва джерела первинного постачання енергії	2015 факт	2020 прогноз	2025 прогноз	2030 прогноз	2035 прогноз
Вугілля	27,3/30,4	18,0/22,0	14,0/6,1	13,0/14,3	12,0/12,5
Природний газ	26,1/29,0	24,3/29,3	27,0/31,0	28,0/30,8	29,0/30,2
Нафтопродукти	10,5/11,6	9,5/11,5	8,0/9,2	7,5/8,2	7,0/7,3
Атомна енергія	23,0/25,5	24,0/29,3	28,0/32,2	27,0/29,7	24,0/25,0
Біомаса, біопаливо та відходи	2,1/2,3	4,0/4,9	6,0/6,9	8,0/8,8	11,0/11,5
Сонячна та вітрова енергія	0,1/0,1	1,0/1,2	2,0/2,4	5,0/5,5	10,0/10,4
ГЕС	0,5/0,5	1,0/1,2	1,0/1,1	1,0/1,1	1,0/1,0
Термальна енергія**	0,5/0,6	0,5/0,6	1,0/1,1	1,5/1,6	2,0/2,1
Всього	90,1/100	82,3/100	87,0/100	91,0/100	96,0/100

***Термальна енергія доквілля та скидні ресурси техногенного походження*

**Примітка. Сформовано за джерелом [3,6]*

ЕСУ-2035 передбачено зростання частки сектору енергетичної галузі, який використовує тверду біомасу та біогаз як енергоресурс, що зумовлюватиметься як відносною сталістю виробництва (за наявності ресурсної бази), так і тенденцією до формування локальних генерувальних потужностей. Перевага віддаватиметься одночасному виробництву теплової та електричної енергії в когенераційних установках і заміщенню вуглеводневих видів палива. Зокрема, передбачено будівництво та введення 5 ГВт потужностей ПДЕ (окрім ГЕС великої потужності); збільшення використання біомаси у генерації електро- та теплоенергії шляхом стимулювання використання біомаси як палива на підприємствах, де біомаса є залишковим продуктом; інформування про можливість використання біомаси як палива в індивідуальному теплопостачанні;

сприяння створенню конкурентних ринків біомаси тощо.

У сфері теплопостачання на альтернативних видах палива прогнозується збільшення їх частки у місцевих паливно-енергетичних балансах з 10% у 2020 р. до 20% у 2035 р. від загального споживання.

Питомі витрати при виробництві тепла котельнями зменшаться з 165 кг у.п./Гкал у 2015 р. до 145 кг у.п./Гкал у 2035 р. Частка втрат у тепломережах зменшиться з >20% у 2015 р. до >10% у 2035 р.

Важливу роль у виконанні декарбонізації енергетики буде відігравати розширення використання джерел усіх видів поновлюваної енергетики, які мають найбільш низькі викиди парникових газів.

Викиди CO₂ до рівня 1990 р. зменшаться з <60% у 2020 р. до <50% у 2035 р. Частка потужностей у тепловій

генерації, що відповідає вимогам ЄС (викиди CO₂, NO_x, золи), які становили у 2015 р. <1% у 2035 р. досягнуть 100%.

На організацію виконання завдань та зобов'язань України, як члена Енергетичного Співтовариства, імплементації Директив ЄС з питань розвитку та впровадження поновлюваних джерел енергії, підвищення ефективності та екологічності використання енергетичних ресурсів вважати за необхідне:

➤ створення Технічного комітету з стандартизації біоенергетики, палива та обладнання, метою якого буде імплементація/гармонізація сучасних європейських та міжнародних стандартів та прийняття їх в якості державних стандартів;

➤ розроблення та введення в дію технологічних нормативів щодо допустимих викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, які утворюються при роботі теплогенерувального обладнання, що використовує біопаливо для теплопостачання населених пунктів;

➤ створення в країні конкурентних ринків теплової енергії та біопалива;

➤ розроблення системи стимулювання промислових підприємств до енергоефективності; розвитку високоефективної когенерації; доступу до мереж виробникам «зеленої» електроенергії;

➤ розроблення типової моделі БіоЕС з виробництва енергії з відходів у країні;

➤ стимулювання будівництва підприємств з виробництва пелет; заводів з виробництва котлів, що працюють на біопаливі; підприємств з виробництва біоетанолу другого покоління; сміттєпереробних заводів; вирощування енергетичних культур;

➤ запровадження єдиної системи статистики щодо збору та аналізу стану основних складових біоенергетики країни тощо.

В якості стратегічного напрямку на сьогодні, нами пропонується збільшення конкурентоспроможності виробництва біопалива, яке виконується через впровадження інноваційних розробок у сфері біоенергетики, що входять до кластерів. Виділяють ряд переваг кластерної організації в системі агроформувань, що дозволяє інвестувати у власні підприємства в безпосередній близькості від полів агрогосподарств в умовах дефіциту якісної інфраструктури для зберігання олійних на ринку із застосуванням інноваційних технологій. Інвестиційний ризик, який характеризує невизначеність кінцевого результату інвестицій. Рівень потенційного відхилення реального результату від прогнозуючого повинен певним чином оцінюватися корисною мірою ризику.

Виділяють такі різновиди інноваційного ризику з позиції інвестування, як:

➤ 1) ризик зниження доходу – причинами виникнення яких є зниження розміру відсотків та дивідендів по портфельним інвестиціям;

➤ 2) ризику прямих фінансових втрат складаються із таких різновидів, як:

- селективний ризик – ризик неправильного обраного способу вкладення капіталу;

- ризик банкрутства – небезпека в результаті неправильно обраного способу вкладення капіталу, повної втрати власного підприємницького капіталу та його неспроможності розрахуватися взятими на себе обов'язками;

- кредитний ризик – можливість відсутності виплат зі сторони позичальника основного боргу та відсотків, передбаченого для передачі інвестору. Оцінка даного ризику виробляється інвестором самостійно.

Для розвитку привабливих агропромислових кластерних формувань необхідна активна державна політика.

Активна державна політика в даному випадку обумовлена неможливістю підприємницьких структур подолати обмеження по збільшенню залучених інвестицій, пов'язаних з низьким рівнем галузевого розвитку.

В засаді аналізу проектів, які реалізуються в регіоні, область їх застосування, підхід до їх здійснення можливо говорити про те, що такі існуючі механізми, державно-приватне партнерство, засоби інститутів розвитку, організаційні, управлінські та фінансові ресурси бізнесу, іноземні інвестиції, регіональні бюджетні засоби могли б використовуватися в великих масштабах. Випадки, при яких виникає скоординована взаємодія бізнесу та влади, спрямованої на розвиток регіонів та окремих галузей посередництвом таких механізмів, небагато численні.

На загальному та місцевому рівнях виділяють наступні проблеми, які перешкоджають здійсненню ефективної взаємодії держави, інвесторів та підприємницького середовища в рамках ДПП (державно-приватне партнерство в галузі біоенергетики):

➤ не відпрацювання єдиних правових норм, на основі яких була б можлива реалізація інвестиційних проектів із застосуванням різних форм державно – приватного партнерства.

➤ нерівноправність сторін, які задіяні в ДПП.

➤ не сформованість концепції розвитку та підтримки ДПП.

Нами сформована модель ДПП, яка включає не тільки державу та бізнес, але й іноземних інвесторів, розглянемо основні різновиди реалізації партнерства (рис. 1).

В широкому сенсі, державно-приватне партнерство – це форма пропозиції державних послуг, які поєднують приватний та державний сектор на довготривалій контрактній основі, яка покладає на кожну із сторін певні обов'язки.

У відповідності з розглянутими особливостями ДПП, базовими ознаками подібної форми відносин є:

1. Сторонами ДПП є держава та приватний бізнес.

2. Взаємовідносини сторін носять партнерський, рівноправний характер.

3. Сторони мають загальні цілі, чітко виражений державний інтерес та громадську спрямованість.

4. Сторони об'єднують власні активи (ресурси та внески) для досягнення спільних цілей.

5. Сторони ДПП розподіляють між собою витрати та ризики в раніше узгоджених пропорціях, а також приймають участь у використанні отриманих результатів.

6. Взаємовідносини сторін зафіксовані в офіційних документах (договорах, контрактах та ін.).

Основні особливості формування відносин між державою та приватним бізнесом при реалізації різних форм ДПП представлені у таблиці 2.

Основними проблемами, які перешкоджають розвитку державно-приватного партнерства в Україні є:

відсутність єдиної державної політики по розвитку державно-приватного партнерства та спеціального державного органу, що контролює ці питання;

непрозорість процедур відбору проектів для реалізації в рамках ДПП, а також відкритих конкурсів на право заключення угоди про ДПП;

відсутність громадського контролю за реалізацією ДПП-проектів;

неможливість довгострокового кредитування бізнесу.

Схематично реалізація концесійних угод зображена на рис 2.

Для підвищення інвестиційної привабливості безперспективних сфер діяльності розроблена модель регулювання діяльності кластерних структур (рис. 3) посередництвом проведення активної державної політики.

Рис. 1 Основні форми ДПП*

Примітка* Розроблено автором

Таблиця 2

Оцінка форм державно-приватного партнерства
через розподілення ризиків*

Ризики/Форми	Управління та експлуатація	Оплата послуг	Інвестування	Власність на активи
1	2	3	4	5
Договір підряду	влада	влада	влада	влада
Контракт на управління	оператор	влада	влада	влада
Договір оренди	оператор	оператор	влада	влада
Концесія	оператор	оператор	оператор	влада
Приватизація	оператор	оператор	оператор	влада оператор

Примітка. * Сформовано за [5]

Рис. 2. Основні етапи формування концесійних угод*

Примітка: *Розроблено автором

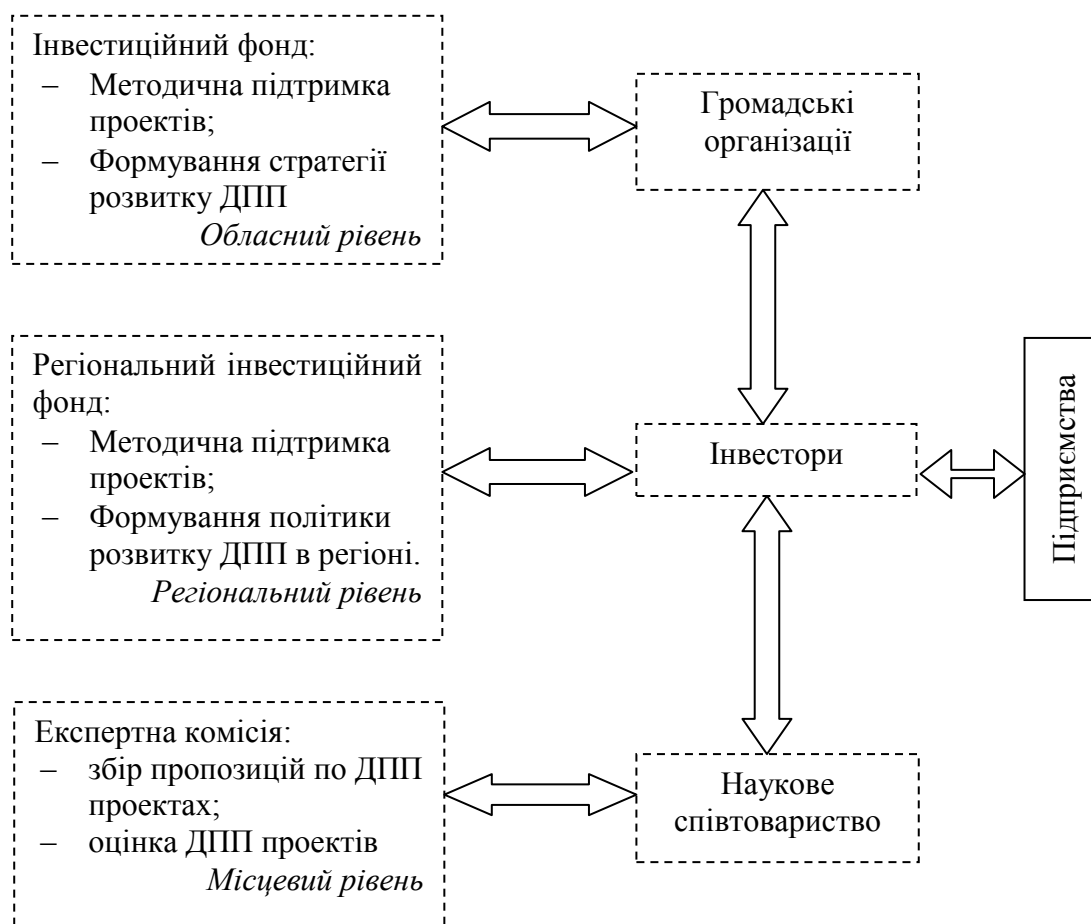

Рис. 3. Модель регулювання діяльності підприємницьких структур через реалізацію концесійних угод*

Примітка: *Розроблено автором

Учасниками розробленої моделі є:

- а) органи державної влади:
 - обласні;
 - регіональні – регіональні інвестиційні фонди;
 - органи місцевого самоврядування
- експертні комісії. Експертні комісії займаються оцінкою запропонованих ДПП – проектів.
- б) інвестори:
 - вітчизняні;
 - іноземні. Даний аспект особливо важливий. Це обумовлено результатами проведеного аналізу: іноземні інвестиції в агроформуваннях дозволяють підвищити ліквідність та ефективність діяльності;
- в) громадські організації – для зняття проблеми відсутності громадського контролю;

г) наукове співтовариство – для максимального залучення інноваційних технологій виробництва та управління на вертикально-інтегрованих агропромислових формуваннях;

д) підприємства.

Дана модель передбачає:

1. Наділення органів влади, функціями формування політики та реалізації заходів по розвитку державно-приватного партнерства, на всіх рівнях влади, в тому числі і на муніципальному рівні.

2. Взаємодія органів державного та муніципального управління для досягнення максимальної ефективності реалізації проектів державно-приватного партнерства.

3. Залучення громадських організацій до участі у реалізації проектів державно-приватного партнерства, в тому числі до контролю за їх реалізацією шляхом створення громадських спільнот з контролем за реалізацією проектів державно-приватного партнерства.

4. Залучення наукової громади до участі у підготовці, реалізації та моніторингу проектів ДПП.

Процес формування документації для проведення конкурсу та заключення угоди про державно-приватне партнерство – це складний, багаторівневий процес, який потребує розгляду багатьох нюансів та прогнозування економічної та політичної ситуації на довготривалу перспективу. В ході реалізації проекту державно-приватного партнерства можливе виникнення проблем, рішення яких потребує значної зміни умов угоди щодо ДПП. Крім того, процес організації моніторингу якості роботи приватного інвестора також являє досить складним. У зв'язку з цим представляється доцільне залучення експертів – представників наукової громади – до участі у підготовці, реалізації та моніторингу проектів державно-приватного партнерства.

Окрім формування інститутів ДПП, необхідно створювати також колегіальні органи з питань ДПП на різних рівнях влади, включати представників державних, регіональних та місцевих влад. Окрім владних структур у схожі колегіальні органи повинні бути включені і представники наукової громадськості та громадських організацій. Безумовно, колегіальний орган повинен включати також представників виробництв.

Даний колегіальний орган повинен бути наділений повноваженнями, достатніми для участі у відборі проектів для реалізації в рамках ДПП, розгляди та узгодження документації щодо проведення конкурсів на право заключення угоди про державно-приватного партнерства, контроль за діяльністю приватних партнерів та

підготовки пропозицій по коригуванню узгоджень щодо ДПП.

Перспективні підприємства приваблюють достатню кількість інвестиційних ресурсів для свого розвитку, які потребують реалізації лише підтримувальної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Упродовж останніх років в Україні створено багато програм розвитку біоенергетики та прийнято чимало законів, однак, більшість з них фінансово не підтримані, не достатньо продумані, не враховують світовий досвід повністю. Багато країн Європейського Союзу, США, Бразилія, Австралія та інші, які обрали біоенергетику пріоритетним напрямом розвитку, мають значний досвід становлення законодавчої бази, реалізацію програм сприяння, фінансової підтримки виробництва біопалива.

Отже, з метою розвитку ринку біопалива та забезпечення агросфери паливно-енергетичними ресурсами має бути реалізована послідовна системна стратегія, що передбачає податкову підтримку виробництва сумішевих палив, переробку ріпакової олії для промислового використання, розвиток інфраструктури, дотримання екологічних норм з раціональним використанням земельних ресурсів з урахування системи сівозмін, кліматичних та соціально-екологічних особливостей регіонів, розробку та створення регіонального біоенергетичного кластеру виробників сільськогосподарської продукції.

Створення регіональних біоенергетичних кластерів сприяє розвитку інноваційності аграрного сектора, що є механізмом трансформації факторно-орієнтованої моделі економіки країни до більш прогресивної — інноваційно-орієнтованої

Отримані авторські результати можуть бути використані у практиці підприємств альтернативної енергетики для вирішення проблем розвитку.

Пропозиції можуть слугувати теоретичним підґрунтям для подальших досліджень щодо перспектив формування регіонального біопаливного кластеру.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Браславец М.Е., Кравченко Р.Г. Математическое моделирование экономических процессов в сельском хозяйстве. М.: Колос, 1972. С.518–519.
2. Варченко О.М., Слупян К.В. Економічний механізм регулювання ринку біопалива у провідних країнах світу. Вісник аграрної науки. 2009. № 11. С. 62-67.
3. Водяніков О. Гармонізація національного законодавства України у сфері використання біологічного палива із правом ЄС. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=1192>.
4. Калінчик М.В., Ільчук М.М. Еластичність попиту на продукти харчування: проблеми, аналіз, прогнозування. К.: Нічлава, 2005. С. 73.
5. Калетник Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.00.03. Економіка та управління національним господарством. К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. С. 38.
6. Капшук С. Стан та перспективи українського олієпрому. Пропозиція. 2015. №6. С. 52
7. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність енергетичного самозабезпечення сільського господарства. Економіка АПК. 2009. №2. С. 10-14
8. Месель-Веселяк В.Я Паштецький В.С., Грищенко О.Ю. та ін Трансформаційні процеси в сільському господарстві України та Автономної Республіки Крим. Сімферополь: ФОП Лемешко К.О., 2011. С. 120
9. Сотников Е. (2011) Биодизель, биоэтанол, биогаз – технологии и перспективы. URL: http://www.newchemistry.ru/letter.php?n_id=373.

10. Скорук О.П., Попадюк С.В. Перспективи та економічні передумови виробництва біодизеля в Україні. URL: <http://intkonf.org/skoruk-op-popadyuk-sv-perespektivi-ta-ekonomichni-peredumovi-virobnitstva-biodizelya-v-ukrayini>.

REFERENCES

1. Braslavets M.E., Kravchenko R.G. Matematicheskoe modelirovanie ekonomicheskikh protsessov v sel'skom khozyaystve (2007). [Mathematical modeling of economic processes in agriculture]. Moscow.: Kolos, 1972. pp. 518-519
2. Varchenko O.M., Slupjan K.V. Ekonomichnyj mekhanizm reghuljuvannja rynku biopalyva u providnykh krajinaх svitu [Economic mechanism of regulation of the biofuel market in the leading countries of the world]. Visnyk aghrarnoji nauky. 2009. №11. pp. 62-67
3. Vodiannikov O. Harmonizatsiia natsionalnoho zakonodavstva Ukrainy u sferi vykorystannia biolohichnoho palyva iz pravom EU. [Harmonization of national legislation of Ukraine in the field of biofuels with EU law] URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=1192>.
4. Kalinchyk M.V., Ilychuk M.M. Elastychnistj popytu na produkty kharchuvannja: problemy, analiz, proghnozuvannja. [Elasticity of demand for food: problems, analysis, forecasting]. Kiev. Nichlava. 2005. p. 73
5. Kaletnik Gh.M. Rozvytok rynku biopalyv v Ukraini [Development of the biofuels market in Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja doktora ekon. nauk: 08.00.03. Ekonomika ta upravlinnja nacionalnym ghospodarstvom. Kiev. NNC «IAE», 2009. p. 38.
6. Kapshuk, S. (2015), Stan ta perspektyvy ukrajinskogho olijepromu [The state and prospects of Ukrainian oilseed], Propozytsiia, vol. 6, pp. 52
7. Mesel-Veseliak V.Ia. (2009) Efficiency of energy self-sufficiency of agriculture. Ekonomika APK. №2. pp. 10-14

8. Mesel-Veseliak V.Ia Pashtetskyi V.S., and [prospect] URL: Hryshchenko O.Iu. ta in (2011). http://www.newchemistry.ru/letter.php?n_id=373
Transformatsiini protsesy v silskomu hospodarstvi Ukrainy ta Avtonomnoi Respubliki Krym [Transformation processes in agriculture of Ukraine and the Autonomous Republic of Crimea]. Simferopol: FOP Lemeshko K.O., pp. 120
9. Sotnikov E. (2011) Biodizel. bioetanol. biogaz – tekhnologii i perspektivy. [Biodiesel, bioethanol, biogas - technologies and prospects]
10. Skoruk O.P., Popadjuk S.V. Perspektyvy ta ekonomichni peredumovy vyrobnytva biodyzelja v Ukraini [Prospects and economic prerequisites for biodiesel production in Ukraine]. URL: <http://intkonf.org/skoruk-op-popadyuk-sv-perspektivi-ta-ekonomichni-peredumovi-virobnitstva-biodizelya-v-ukrayini>.

УДК 338.47:656.2 (447)

НАПРЯМКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Токмакова І.В., д.е.н., професор,
Овчиннікова В.О., д.е.н., професор,
Корінь М.В., д.е.н., доцент (УкрДУЗТ)*

В статті встановлено, що для формування стратегічних переваг залізничного транспорту, заснованих на інтелектуальному лідерстві галузі, необхідною є державна підтримка. Проведене дослідження дозволило вказати на недостатню ефективність діючої наразі державної політики регулювання залізничного транспорту. Ґрунтуючись на цьому, сформовано напрямки державного регулювання розвитку залізничного транспорту, які враховують стратегічні орієнтири розвитку галузі та розкривають інструменти державної підтримки процесів формування стратегічних переваг за такими складовими розвитку, як інноваційно-виробнича, інвестиційна, енергетична, екологічна, соціальна та міжнародна складова.

Ключові слова: залізничний транспорт, державне регулювання, розвиток, інструменти, стратегія розвитку.

НАПРАВЛЕНИЯ И ИНСТРУМЕНТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

*Токмакова И.В., д.э.н., профессор,
Овчинникова В.А., д.э.н., профессор,
Коринь М.В., д.э.н., доцент (УкрДУЗТ)*

В статье установлено, что для формирования стратегических преимуществ железнодорожного транспорта, основанных на интеллектуальном лидерстве отрасли, необходима государственная поддержка. Проведенное исследование позволило указать на недостаточную эффективность действующей в настоящее время государственной политики регулирования железнодорожного транспорта. Основываясь на этом, сформированы направления государственного регулирования развития железнодорожного транспорта, учитывающие стратегические ориентиры развития отрасли и раскрывающие инструменты государственной поддержки процессов формирования стратегических преимуществ по таким составляющим развития, как инновационно-производственная, инвестиционная, энергетическая, экологическая, социальная и международная составляющая.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, государственное регулирование, развитие, инструменты, стратегия развития.

DIRECTIONS AND INSTRUMENTS OF STATE REGULATION OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF RAILWAY TRANSPORT

*Tokmakova I.V., Doctor of Economics, Professor,
Ovchynnikova V.A., Doctor of Economics, Professor,
Korin M.V., Doctor of Economics, Associate Professor (UUofRT)*

It is established that in order to shape the strategic advantages of railway transport based on the intellectual leadership of the industry, in the highly competitive EU market, state support of the processes of ensuring strategic changes in the rail transport is needed, which should create a qualitative basis for the competitiveness of the industry in the international and domestic markets. services. The study of the peculiarities of state regulation of railway transport in developed countries and the development of regulatory support for the activities of Ukrainian railways, showed the insufficient effectiveness of the current state policy of regulation of railway transport. The biggest mistake in the development and implementation of reforms in the Ukrainian railways was the lack of a script approach to drawing up the Rail Transport Development Strategy, which provides a description of not only specific targeted programs aimed at achieving the overall goal of railway development, but also detailing mechanisms and instruments of state regulation of the processes. development. Considering the chosen priorities for the implementation of reforms and the need for strategic changes in the railway industry in order to improve the position in the European transport and logistics market, the feasibility of changing the current principles and instruments of state regulation of railway transport development is substantiated. On this basis, the directions of state regulation of railway transport development have been formed, which take into account the strategic guidelines for the development of the industry and reveal the instruments of state support of the processes of formation of strategic advantages for such components of development as innovation-production, investment, energy, environmental, social and international. The implementation of the proposed model of public administration will facilitate the implementation of strategic changes in the activity of Ukrainian railways and the achievement of leading positions in the European market of transport and logistics services.

Key words: *railway transport, state regulation, development, tools, development strategy.*

Постановка проблеми. Специфіка втручання держави в процеси розвитку залізничного транспорту полягає в тому, що залізниця виступає однією з базових галузей економіки країни. Загальновідомим є той факт, що залізничний транспорт забезпечує близько 60% вантажних перевезень у країні і майже 300 тис. чоловік робочими місцями, формуючи при цьому значну частину податкових платежів до державного бюджету країни. Саме тому трансформаційні зміни в галузі вимагають від держави реалізації більш дієвих моделей, методів та інструментів

регулювання процесів економічного зростання залізничного транспорту відповідно до встановлених стратегічних орієнтирів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблемам розвитку залізничного транспорту України та аспектам його державного регулювання присвячено багато робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, зокрема Диканя В. Л., Островерх Г. Є., Полякової О. М., Шраменко О. В., Дикань О. В., Корінь М. В., Обруч Г. В.,

Токмакової І.В., Овчиннікової В. О. та інших [1-6].

Разом з тим необхідні нові дієві пропозиції, що визначають напрямки та інструменти державного регулювання процесів економічного зростання залізничного транспорту відповідно до умов макро- та мікросередовища.

Тому, *метою статті* є опрацювання напрямків та інструментів державного регулювання стратегічного розвитку залізничного транспорту України.

Виклад основного матеріалу.

Сучасною економічною наукою розроблено досить значна кількість підходів до структурування методів, інструментів і меж необхідного втручання держави в економічні процеси.

Що стосується методів державного регулювання економіки в цілому, то більшість підходів ґрунтується на їх групуванні за формою (прямі та непрямі) та способом впливу (адміністративні, морально-етичні, економічні, правові). Так, Литвин Ю.О., розглядаючи методи державного регулювання сільського господарства, виділяє адміністративні, правові, економічні методи державного регулювання аграрної економіки та відповідні їм інструменти [7] (рис. 1).

Положенцева К.Л. наводить більш розширену систематизацію інструментів регулювання державної політики в аграрній економіці, виділяючи бюджетні (фінансування сільськогосподарських виробництв, фінансування капітальних вкладень, субсидювання процентних ставок, лізинг в АПК), цінові (ринкові, контрольні, гарантовані, захисні ціни тощо), податкові (податки, податкові пільги, спрощена система оподаткування тощо), соціальні (підвищення рівня життя, медичне обслуговування тощо), наукові (фундаментальні наукові дослідження, інноваційні програми розвитку АПК, підготовка фахівців тощо), кредитні (сезонне, інвестиційне, іпотечне,

вексельне кредитування тощо), зовнішньоекономічні (заохочення експорту, нетарифне регулювання імпорту сільгосппродукції тощо) інструменти регулювання та інструменту регулювання доходів (декларування цін, встановлення граничного рівня рентабельності, еквівалентний міжгалузевий обмін тощо) [8].

Динаєв Т.Н. зазначає, що державне регулювання підприємницької діяльності може реалізовуватися в різних формах, що залежить від масштабів інструментів, змісту та характеру заходів з регулювання. Відповідно до цього даний науковець пропонує виділяти адміністративно-законодавчі (закони, заборони, заходи примусу, державне субсидювання, державне підприємництво) та фінансово-економічні (кредитно-грошові, бюджетно-податкові, індикативне планування) методи державного регулювання [9].

Досліджуючи аспекти державного стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств, Борисенко О.П. наводить досить розширену класифікацію методів державного регулювання даного виду діяльності, систематизуючи їх за такими класифікаційними ознаками, як форма впливу, спосіб здійснення, пріоритетність застосування, напрям дії, масштаб покриття, функція управління, призначення, термін дії, глибина втручання, термін реагування, спосіб прояву тощо [10]. Однак, попри це, представлена класифікація має досить узагальнюючий характер, а деякі виділені ознаки дублюють одна одну.

Гончаренко І.Г. у своїй роботі [11], використовуючи матричний підхід, наводить методи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни на регіональному рівні: методи бюджетно-податкової політики, нормативно-правові й інституційні методи державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Рис. 1. Методи та інструменти державного регулювання аграрної економіки [7]

Що стосується підходів до систематизації інструментів державного регулювання транспортного комплексу, то одним із них є підхід, виділений Грабельниковим А.В. Науковець пропонує методи державного регулювання транспорту поділяти на прямі й непрямі, включаючи до першої групи інструменти адміністративного характеру, а до другої – інструменти бюджетного, податкового та грошово-кредитного регулювання [12]. На думку автора дисертації, такий розподіл інструментів державного регулювання транспортного комплексу не визначає специфіки регулювання транспортного процесу, а тому може бути застосований і по відношенню до інших суб'єктів господарювання країни.

Плікус І.Й. визначає методи державного регулювання діяльності підприємств у галузі пасажирського

автотранспорту: адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Першу групу методів науковець поділяє на методи регламентування (закони України в сфері регулювання діяльності автомобільного транспорту, ліцензійні умови) та нормування (нормативні акти, що встановлюють норми споживання ресурсів на транспорті). Економічні ж методи Плікус І.Й. поділяє на примусові та заохочувальні, а до соціально-психологічних відносить наявність пільгових пасажирів [13].

Досить цікавим є підхід до формування системи державного регулювання діяльності транспорту, запропонований Дикань О.В., за яким даним науковцем виділяються правові, адміністративні та економічні методи державного регулювання, а також розкриваються інструменти правового,

Проблеми транспортного комплексу України

організаційного, інформаційного та економічного забезпечення державного регулювання транспорту [14]. зокрема, доцільно відзначити, що більшість із них засновані на розподілі інструментів залежно від способу реалізації політики державного регулювання, а саме: виділенні інструментів в рамках адміністративних, правових та економічних методів окремих галузей і видів діяльності регулювання.

Узагальнюючи підходи до систематизації методів, форм та інструментів державного регулювання (табл. 1) як економіки в цілому, так і окремих галузей і видів діяльності регулювання.

Таблиця 1

Підходи до систематизації інструментів державного регулювання економіки в цілому та окремих галузей зокрема

Автор	Об'єкт державного регулювання	Методи та форми державного регулювання	Інструменти державного регулювання
1	2	3	4
Павлова Г.Є. [15]	аграрний комплекс	адміністративні	встановлення порядку реєстрації та ліцензування підприємств, регламентація діяльності підприємств, стандартизація та сертифікація
		економічні	фінансово-кредитне, податкове, бюджетне, інвестиційне регулювання, регулювання цін та розвитку регіональних ринків
Хайтаєв Б.Т. [16]	аграрний комплекс	правове, нормативне та інформаційне забезпечення	закони, накази та постанови, інструкції, нормативи, норми тощо
		інфраструктурне забезпечення	маркетингова система обслуговування, система оптових та роздрібних ринків, товарні біржі тощо
		регулювання ринку продукції	квоти, закупівельні та товарні інтервенції, митні збори та квоти тощо
		цінове регулювання	ринкові, гарантовані, цільові, орієнтовані ціни, надбавки до ціни тощо
		фінансові методи	фінансування цільових програм, підготовки кадрів, НДККР, бюджетні позики, дотації, компенсації тощо
		грошово-кредитні методи	регулювання облікових ставок за кредитами та ставок рефінансування комерційних банків, цільове кредитування тощо

Проблеми транспортного комплексу України

Продовження табл.1

1	2	3	4
<p>Москвічова О.С. [229, с. 48-49]</p>	<p>кредитний сектор</p>	<p>рефінансування банків</p>	<p>облікова, відсоткова ставка, строки кредитування, розмір кредиту, особливі умови рефінансування, резервні вимоги, контроль за цільовим використанням</p>
		<p>кредитування реального сектору</p>	<p>процентна ставка, строки кредитування, розмір кредиту, валюта кредиту, мораторії і заборони, державні гарантії, пільгові режими кредитування, вимоги до оцінки кредитоспроможності, вимоги до формування резервів</p>
<p>Бабаченко Л.В. [19]</p>	<p>автотранспор- тні пасажирські перевезення</p>	<p>адміністративні</p>	<p>кваліфікаційні, технічні, організаційні та інші вимоги до провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів автомобільним транспортом; стандарти роботи в галузі пасажирських автотранспортних перевезень</p>
		<p>економічні</p>	<p>ефективний перерозподіл фінансових ресурсів (система податків та зборів); податкові пільги для пасажирських автопідприємств, що сприяє розвитку підприємства; посилення державних гарантій перевізникам (субвенції), які надають послуги пільговим категоріям населення, виконуючи соціальну функцію; створення конкурентних умов функціонування галузі пасажирського автотранспорту; державно-приватне партнерство</p>
		<p>правові</p>	<p>законодавча база; державна Транспортна стратегія України на період до 2020 року; Транспортна політика України та її наближення до норм Європейського Союзу; програми органів виконавчої влади щодо розвитку видів транспорту і дорожнього господарства на період до 2015 р.</p>

Проблеми транспортного комплексу України

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Кабаченко Г.С. [17]	ринок праці	правові	пряме стимулювання зайнятості (розширення виробництва товарів і послуг, створення робочих місць для соціально вразливих категорій населення, законодавче закріплення обов'язкового працевлаштування випускників, що навчались за бюджетні кошти, надання пільгових умов для ведення бізнесу з метою створення нових робочих місць); опосередкований вплив на зростання зайнятості через залучення фінансово-кредитних важелів; стимулювання самозайнятості та сприяння розвитку підприємництва; скорочення ринкової пропозиції, стимулювання відпливу та перерозподілу робочого часу та робочих місць; сприяння поширенню нестандартних та інноваційних видів та форм зайнятості на ринку праці
		організаційні	державні програми, стандарти, статистичні норми і показники, ліцензування та сертифікація, квотування
		економічні	інструменти податкового механізму (податкові пільги, пов'язані зі звільненням від виплат у соціальні фонди, з прийняттям на роботу неконкурентоспроможних верств населення, з професійним навчанням тощо); кредитні інструменти (преференції на виконання державних програм, фінансові штрафи при порушенні порядку квотування робочих місць для неконкурентоспроможних верств населення, державні субсидії непрацюючим громадянам тощо)
		правові	закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження міністрів, відомств, комітетів, рішення місцевих адміністрацій
		адміністративні	ліцензування, квотування, стандартизація та сертифікація, державні замовлення та контракти, адміністративні заборони та обмеження, регламентація діяльності підприємств
		економічні	бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна політика, митна, цінова політика, протекціонізм на продовольчому ринку

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Матвієнко В.В. [18]	транспорт	транспортна політика	організаційно-кадрова політика, майнова, інвестиційна, фінансово-кредитна, податкова, тарифна, амортизаційна політики
		оперативне управління транспортом	адміністративно-дозвільна діяльність, державний нагляд, адміністративно-розпорядча діяльність
Степанов В.Ю. [20]	транспорт	адміністративно-правові	контингентування (визначення структури виконавців послуг), сертифікація (якість послуг, вимоги, стандарти), ліцензування і квотування (визначення порядку та обмежень на входження в ринок комерційних перевізників), контроль над цінами тощо
		економічні	субвенції, або прямі субсидії, які включають в себе дотації та доплати з бюджетів різних рівнів на компенсацію доходів виконавцям послуг, пільгові кредити, податкові пільги, лізинговий інструментарій для відновлення зношеної виробничо-технічної бази транспорту, а також важелі податкової, амортизаційної, митно-тарифної політики

Щодо державного регулювання діяльності транспортного комплексу, то в значній кількості досліджень акцентується увага на необхідності адресного державного фінансування проектів залізничного транспорту, бюджетного субсидювання пасажирського комплексу, тарифному регулюванні перевезень, розвитку спільного фінансування перевезень з місцевими бюджетами тощо. Зважаючи на прийнятий напрямок реалізації реформ на залізничному транспорті та необхідність інноваційної модернізації галузі, модель державного регулювання стратегічного розвитку залізниць має враховувати пріоритетні напрями розвитку галузі, розкриваючи інструменти формування стратегічних переваг за такими складовими розвитку, як інноваційно-виробнича, інвестиційна, соціальна, енергетична, екологічна та міжнародна складова (табл. 2). Так, інструментами державного регулювання

процесів забезпечення інноваційно-технологічного лідерства залізничного транспорту пропонується розглядати

- нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності;
- Кодекс міжгалузевого інноваційного співробітництва;
- державні програми підтримки інновацій;
- спеціальний режим оподаткування (податкові канікули, дотації, преференції, зниження розміру податку на прибуток);
- бюджетне фінансування;
- державне замовлення на інновації;
- пільговий режим на імпорт інноваційного обладнання;
- спрощення ліцензування та патентування;
- формування загальнодержавної бази інноваційних технологій для потреб залізниць.

Таблиця 2

Напрямки та інструменти державного регулювання стратегічного розвитку залізничного транспорту	
Напрямки	Інструменти державного регулювання стратегічного розвитку залізничного транспорту
Забезпечення інноваційно-технологічного лідерства (інноваційна складова)	нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності; державні програми підтримки інновацій; спеціальний режим оподаткування (податкові канікули, дотації, преференції, зниження розміру податку на прибуток); бюджетне фінансування; державне замовлення на інновації; пільговий режим на імпорт інноваційного обладнання; спрощення ліцензування та патентування; формування загальнодержавної бази інноваційних технологій для потреб залізниць тощо
Підвищення економічної ефективності та інвестиційної привабливості (інвестиційна складова)	нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності; створення резервних фондів інвестицій; державне гарантування кредитних та інвестиційних позик; єдиний механізм проведення експертизи галузевих інвестиційних проектів і програм; пільгове (інвестиційний податковий кредит, урядовий безвідсотковий та пільговий кредити) та пряме проектне фінансування; емісія цінних паперів під інвестиційні проекти розвитку залізниць; інше регулювання; державне інвестиційне страхування; встановлення граничної межі банківських кредитних ставок; державно-приватне партнерство тощо
Формування іміджу екологічно відповідального господаря (екологічна складова)	екологічне законодавство; екологічний аудит; екологічне страхування; нормування викидів шкідливих речовин та шуму; державний санітарно-епідеміологічний нагляд; інструктивно-методичне та технічне забезпечення в сфері охорони навколишнього середовища; бюджетне фінансування та підтримка природоохоронних проектів; сприяння створенню спеціальних структур з переробки шкідливих відходів залізничного транспорту тощо
Розвиток корпоративних компетенцій працівників (соціальна складова)	удосконалення стандартів галузевої освіти, координація планів і програм професійної підготовки кадрів; державне замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації кадрів; планування рівня зайнятості в галузі; встановлення порядку індексації та умов для диференційованої заробітної плати; пряма і кредитна фінансова підтримка житлової та молодіжної політики залізничного транспорту; становлення мінімальних соціально-трудових гарантій; популяризація престижу професії залізничника; спеціальні програми фінансування галузевої системи охорони здоров'я; державне соціальне та пенсійне страхування; регулювання колективних договорів тощо
Підвищення енергоефективності (енергетична складова)	нормативно-правове забезпечення в сфері енергозбереження та енергоефективності; встановлення граничного рівня цін на паливно-енергетичні ресурси для потреб галузі; державне фінансування проектів з енергозбереження та забезпечення енергоефективності на залізничному транспорті; фінансування НДДКР в сфері енергозбереження та енергоефективності на залізничному транспорті; тарифна політика на енерго- і теплоресурси для галузі; розроблення системи ключових показників енергоефективності, механізму їх моніторингу та системи енергетичного менеджменту в галузі тощо
Розширення міжнародного співробітництва (міжнародна складова)	уніфікація та гармонізація нормативно-правової бази в сфері міжнародних залізничних перевезень; спрощення митних процедур; синхронізація митного законодавства зі стандартами ЄС тощо

До інструментів державного регулювання процесів підвищення енергоефективності на залізничному транспорті належать:

- нормативно-правове забезпечення в сфері енергозбереження та енергоефективності;
- встановлення граничного рівня цін на паливно-енергетичні ресурси для потреб галузі;
- державне фінансування проектів з енергозбереження та забезпечення енергоефективності на залізничному транспорті;
- фінансування НДДКР у сфері енергозбереження та енергоефективності;
- тарифна політика на енерго- і теплоресурси для галузі;
- розробка системи ключових показників енергоефективності, механізму їх моніторингу та системи енергетичного менеджменту.

Для підвищення економічної ефективності та інвестиційної привабливості залізничного транспорту з боку держави необхідним є:

- нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності;
- створення резервних фондів інвестицій;
- державне гарантування кредитних та інвестиційних позик;
- єдиний механізм проведення експертизи галузевих інвестиційних проектів і програм;
- пільгове (інвестиційний податковий кредит, урядовий безвідсотковий та пільговий кредити) та пряме проектне фінансування;
- емісія цінних паперів під інвестиційні проекти розвитку залізниць;
- цінове регулювання;
- державне інвестиційне страхування;
- встановлення граничної межі банківських кредитних ставок;
- державно-приватне партнерство.

Інструментами державного регулювання розвитку корпоративних компетенцій працівників повинні бути:

- удосконалення стандартів галузевої освіти, координація планів і програм професійної підготовки кадрів;
- державне замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації кадрів;
- планування рівня зайнятості в галузі;
- встановлення порядку індексації та умов для диференціації заробітної плати;
- пряма і кредитна фінансова підтримка житлової та молодіжної політики залізничного транспорту;
- становлення мінімальних соціально-трудоових гарантій;
- популяризація престижу професії залізничника;
- спеціальні програми фінансування галузевої системи охорони здоров'я;
- державне соціальне та пенсійне страхування;
- регулювання колективних договорів.

Для формування іміджу екологічно відповідального господаря державне втручання в діяльність залізниць має виражатися через:

- екологічне законодавство;
- екологічний аудит;
- екологічне страхування;
- нормування викидів шкідливих речовин та шуму;
- державний санітарно-епідеміологічний нагляд;
- інструктивно-методичне та технічне забезпечення в сфері охорони навколишнього середовища;
- бюджетне фінансування та підтримка природоохоронних проектів;
- сприяння створення спеціальних структур з переробки шкідливих відходів залізничного транспорту.

Інструментами державного регулювання процесів розширення

міжнародного співробітництва залізничного транспорту є:

– уніфікація та гармонізація нормативно-правової бази в сфері міжнародних залізничних перевезень;

– спрощення митних процедур, синхронізація митного законодавства зі стандартами ЄС тощо.

Практична реалізація даної моделі дозволить забезпечити інноваційно-технологічне лідерство, підвищити енерго-, економічну ефективність та інвестиційну привабливість галузі, розвиток корпоративних компетенцій працівників, сформувати імідж екологічно відповідального господаря та розширити міжнародне співробітництво залізничного транспорту. На загальнодержавному рівні інтегрований розвиток українських залізниць сприятиме приросту науково-технічних знань та активізації інноваційного підприємства в країні, зростанню рівня зайнятості та соціальних стандартів населення, підвищенню якості транспортної інфраструктури та мобільності громадян, зростанню рівня ВВП та бюджетних платежів, активізації промислового потенціалу та зниження рівня імпортозалежності, покращенню інвестиційного рейтингу та рівня конкурентоспроможності України на світовому ринку.

Висновки. У надзвичайно складний реформаційний період для залізничного транспорту держава повинна бути активним учасником реалізації стратегічних змін, забезпечуючи значну підтримку галузі в процесах трансформації її системи функціонування. Ґрунтуючись на аналізі закордонних моделей державного регулювання діяльності залізниць та недоліках у програмних документах щодо реформування залізничного транспорту в Україні, подано пріоритетні напрями розвитку галузі та в комплексі розкрито інструменти формування стратегічних переваг залізниць за такими складовими розвитку, як інноваційно-виробнича,

інвестиційна, соціальна, енергетична, екологічна та міжнародна складова.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дикань В. Л. Удосконалення механізмів державного управління розвитком залізничної галузі України у євроінтеграційному векторі / В. Л. Дикань, Г. Є. Островерх // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2018. – №62. – С. 11-19.

2. Полякова О. М. Сучасні тенденції розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні і світі / О. М. Полякова, О.В. Шраменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 58. – С. 126-134.

3. Корінь М.В. Розвиток інфраструктури залізничного транспорту в умовах транскордонного співробітництва: монографія / М.В. Корінь. – Харків: УкрДУЗТ, 2019. – 401 с.

4. Обруч Г. В. Забезпечення розвитку потенціалу конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Український державний університет залізничного транспорту. Харків, 2017. – 265 с.

5. Токмакова І. В. Забезпечення гармонійного розвитку залізничного транспорту України : монографія / І.В. Токмакова. – Х.: УкрДУЗТ, 2015. – 403 с.

6. Овчиннікова В. О. Стратегічне управління розвитком залізничного транспорту України: монографія / В. О. Овчиннікова– Х.: УкрДУЗТ, 2017. – 427 с.

7. Литвин Ю.О. Методи державного регулювання сільського господарства / Ю.О. Литвин // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. – 2012. – Вип. 4. – С. 127–135.

8. Положенцева К. Л. Методологічні основи державного регулювання агропромислового комплексу регіону / К. Л. Положенцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/4502>.
9. Динаев Т.Н. Развитие государственного регулирования предпринимательской деятельности на современном этапе: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. экон. наук; специальность: 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством / Динаев Тахир Нажмудинович. – М., 2007. – 27 с.
10. Борисенко О. П. Комплексний підхід до систематизації методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. П. Борисенко // Економіка та держава. – 2012. – № 12. – С. 115–117.
11. Гончаренко І.Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика: дис. на здобуття наук. ступеня докт. экон. наук; спеціальність: 25.00.02 – механізми державного управління / Гончаренко Ірина Георгіївна. – Маріуполь, 2015. – 390 с.
12. Грабельников А.В. Аналіз методів державного регулювання транспортної системи / А.В. Грабельников // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2 (40). – С. 100–107.
13. Плікус І.Й. Державне регулювання діяльності підприємств пасажирського автотранспорту / І.Й. Плікус // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 133–139.
14. Дикань О.В. Удосконалення державного регулювання транспортного комплексу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук; спеціальність: 08.02.03 – організація управління, планування і регулювання економікою / О.В. Дикань. – Харків, 2006. – 20 с.
15. Павлова Г.Є. Методи державного регулювання аграрного сектору економіки України / Г.Є. Павлова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 9. – С. 47–49.
16. Хайтаев Б.Т. Совершенствование государственного регулирования агропромышленного комплекса региона (на примере Чеченской республики): дисс. на соиск. учен. степени канд. экон. наук; специальность: 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – АПК и сельское хозяйство / Хайтаев Бислан Туханович. – Нальчик, 2016. – 167 с.
17. Кабаченко Г.С. Регулювання ринку праці в умовах трансформації структури зайнятості: дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук; спеціальність: 08.00.07 – демографі, економіка праці, соціальна економіка і політика / Кабаченко Ганна Сергіївна. – Вінниця, 2017. – 247 с.
18. Матвієнко В.В. Механізм державного управління розвитком залізничної галузі в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.; спеціальність: 25.00.02 – механізми державного управління / Матвієнко Володимир Васильович. – Маріуполь, 2017. – 256 с.
19. Бабаченко Л. В. Формування субсидіарного соціально-економічного потенціалу автотранспортних пасажирських перевезень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук; спеціальність: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / Бабаченко Лариса Валентинівна. – Чернігів, 2014. – 22 с.
20. Степанов В.Ю. Державне регулювання транспортною сферою / В.Ю. Степанов // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. – 2016. – Вип. 1. – С. 97–103.

REFERENCES

1. Dykan V.L., Ostrooverh G.E. (2018) Udoskonalennya mekhanizmv derzhavnoho upravlinnya rozvytkom zaliznychnoyi haluzi Ukrayiny u yevrointehratsiynomu vektori [Improvement of the mechanisms of state management of the development of the railway industry of Ukraine in the European integration vector]. Bulletin of the economy of transport and industry. №62. P. 11-19.
2. Polyakova O. M., Shramenko O.V. (2017) Suchasni tendentsiyi rozvytku transportno-lohistychnoyi infrastruktury v Ukrayini i sviti [Modern tendencies of development of transport and logistics infrastructure in Ukraine and the world]. Bulletin of Economics of Transport and Industry. No. 58. P. 126-134.
3. Korin M.V. (2019) Rozvytok infrastruktury zaliznychnoho transportu v umovakh transkordonnoho spivrobotnytstva: monohrafiya [Development of railway transport infrastructure in the context of cross-border cooperation: monograph]. Kharkiv: UUofRT. 401 p.
4. Obruch G.V. (2017) Zabezpechennya rozvytku potentsialu konkurentospromozhnosti vahonobudivnykh pidpryyemstv Ukrayiny [Provision of development of the potential of competitiveness of railway car-building enterprises of Ukraine] dis. ... Cand. econom. Sciences: 08.00.04 "Economics and Management of Enterprises (by type of economic activity)". UUofRT. Kharkiv, 265 p.
5. Tokmakova I.V. (2015) Zabezpechennya harmoniynoho rozvytku zaliznychnoho transportu Ukrayiny : monohrafiya [Ensuring the harmonious development of Ukrainian rail transport: monograph]. Kharkiv: UUofRT. 403 p.
6. Ovchynnikova V.A. (2017) Stratehichne upravlinnya rozvytkom zaliznychnoho transportu Ukrayiny: monohrafiya [Strategic management of the development of railway transport of Ukraine: monograph]. Kharkiv: UUofRT. 427 p.
7. Litvin Yu.O. (2012) Metody derzhavnoho rehulyuvannya sil's'koho hospodarstva [Methods of state regulation of agriculture]. Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration. Series: Management. №4. P. 127–135.
8. Polozhentseva K.L. (2019) Metodolohichni osnovy derzhavnoho rehulyuvannya ahropromyslovoho kompleksu rehionu [Methodological bases of state regulation of agro-industrial complex of the region] URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/4502>.
9. Dinaev T.N. (2007) Razvytye hosudarstvennoho rehulyrovanyya predprynymatel'skoy deyatel'nosti na sovremennom étape [Development of state regulation of entrepreneurial activity at the present stage] author. diss. on the nipple. scientist. degrees of Cand. econom. Sciences; specialty: 08.00.05 Economics and Management of National Economy. M. 27 p.
10. Borysenko A.P. (2012) Kompleksnyy pidkhid do systematyzatsiyi metodiv derzhavnoho rehulyuvannya zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti [Complex approach to systematization of methods of state regulation of foreign economic activity] Economy and State. № 12. P. 115–117.
11. Goncharenko I.G. (2015) Derzhavnyy mekhanizm rehulyuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku: teoriya, metodolohiya ta praktyka [State mechanism of regulation of socio-economic development: theory, methodology and practice] diss. for the sciences. degree doct. econom. Sciences; specialty: 25.00.02 mechanisms of public administration. Mariupol. 390 p.
12. Grabelnikov A.V. (2011) Analiz metodiv derzhavnoho rehulyuvannya transportnoyi systemy [Analysis of methods of state regulation of the transport system] Emergency problems of public administration. № 2 (40). P. 100–107.
13. Plikus I.Y. (2005) Derzhavne rehulyuvannya diyal'nosti pidpryyemstv pasazhyrs'koho avtotransportu [State

regulation of activity of the enterprises of passenger motor transport] Finance of Ukraine. № 4. P. 133 –139.

14. Dikan O.V. (2006) Udoskonalennya derzhavnoho rehulyuvannya transportnoho kompleksu Ukrayiny [Improvement of state regulation of the transport complex of Ukraine] author. diss. for the sciences. degree of Cand. econom. Sciences; specialty: 08.02.03. Organization of Management, Planning and Regulation of Economy. Kharkiv. 20 p.

15. Pavlova G.E. (2013) Metody derzhavnoho rehulyuvannya ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrayiny [Methods of state regulation of agrarian sector of economy of Ukraine] Investments: practice and experience. № 9. P. 47-49.

16. Khaytayev B.T. (2016) Sovershenstvovanye hosudarstvennoho rehulyrovannya ahropromyshlennoho kompleksa rehyona (na prymere Chechenskoj respublyky) [Improvement of the state regulation of the agro-industrial complex of the region (on the example of the Chechen Republic)] diss. on the nipple. scientist. degrees of Cand. econom. Sciences; specialty: 08.00.05 Economics and Management of National Economy: Economics, Organization and Management of Enterprises, Industries, Complexes - Agroindustrial Complex and Agriculture. Nalchik. 167 p.

17. Kabachenko G.S. (2017) Rehulyuvannya rynku pratsi v umovakh transformatsiyi struktury zaynyatosti [Regulation of the labor market in the conditions of transformation of employment structure] dis. for the sciences. degree of Cand. econom. Sciences; specialty: 08.00.07 demographics, labor economics, social economy and politics. Vinnitsa. 247 p.

18. Matvienko V.V. (2017) Mekhanizm derzhavnoho upravlinnya rozvytkom zaliznychnoyi haluzi v Ukrayiny [The Mechanism of Public Administration of Railway Industry Development in Ukraine] Dis. for the sciences. degree of Cand. of sciences from the state. management; specialty: 25.00.02. mechanisms of public administration . Mariupol. 256 p.

19. Babachenko L.V. (2014) Formuvannya subsydiarnoho sotsial'no-ekonomichnoho potentsialu avtotransportnykh pasazhyr's'kykh perevezen' [Formation of subsidiary socio-economic potential of road passenger transport] author. diss. for the sciences. degree of Cand. econom. Sciences; specialty: 08.00.03 Economy and Management of the National Economy. Chernihiv. 22 p.

20. Stepanov V.Yu. (2016) Derzhavne rehulyuvannya transportnoyu sferoyu [State regulation of transport sphere] Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine. Series: Public Administration. №1. P. 97–103.

УДК 656:657.4

УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОВАРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОДУКЦІЇ

*Каличева Н.Є., д.е.н., доцент,
Маслова В.О., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)*

Транспорт є одним із ключових елементів логістичної системи, котрий відповідає за забезпечення ефективного просування потоку вантажів із пункту відправки до пункту призначення. Своєчасне перевезення вантажів у процесі виробництва та реалізації продукції значною мірою впливає на формування виробничого ланцюга і забезпечення товарних характеристик виробленої продукції. У статті обґрунтовано вибір операційних стратегій транспортного обслуговування, а саме стратегія зниження витрат на транспортування, стратегія удосконалення управління процесом перевезення, стратегія підвищення якості транспортних операцій для забезпечення товарних характеристик продукції, яка перевозиться.

Ключові слова: товар, вантаж, транспортний процес, обслуговування, збереження, транспортні підприємства, фактори впливу, стратегія

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТРАНСПОРТНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ ТОВАРНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОДУКЦИИ

*Каличева Н.Е., д.э.н., доцент,
Маслова В.А., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)*

Транспорт является одним из ключевых элементов логистической системы, который отвечает за обеспечение эффективного продвижения потока грузов из пункта отправки в пункт назначения. Своевременная перевозка грузов в процессе производства и реализации продукции в значительной мере влияет на формирование производственной цепи и обеспечения товарных характеристик продукции. В статье обоснован выбор операционных стратегий транспортного обслуживания, а именно стратегия снижения расходов на транспортировку, стратегия совершенствования управления процессом перевозки, стратегия повышения качества транспортных операций для обеспечения товарных характеристик перевозимой продукции.

Ключевые слова: товар, груз, транспортный процесс, обслуживание, хранение, транспортные предприятия, факторы влияния, стратегия

IMPROVEMENT OF TRANSPORT SERVICES AS A FACTOR OF PROVIDING PRODUCT CHARACTERISTICS OF PRODUCTS

*Kalicheva N.E., doctor of economic sciences, associate professor,
Maslova V.O., candidate of economic sciences, associate professor (USURT)*

The process of delivery of goods between different consumer groups requires quality preparation and transport plays an important role in this process. Transport service is limited not only to ensuring the process of moving goods between manufacturers and consumers,

providing vehicles, maintaining routes, but also determining distances and times of domestic transportation, providing raw materials, processing materials and products of markets. Proper organization of transportation, the availability of reliable rolling stock at transport enterprises has a significant impact on the timely completion of the production cycle, increasing productivity and reducing the cost of production. Therefore, reliable transport service of enterprises is not only the process of ensuring the continuity and rhythm of production, but also the process of logistically ensuring the commodity characteristics of products on the path of its passage from producer to consumer. In general, both the external and internal environmental factors influence the transport service process. All these factors must be taken into account when developing an operational transportation service strategy to ensure product performance, which should be presented in the form of a long-term program of specific actions to plan and execute a set of transport operations in order to optimize the use of available transportation resources to ensure transportation efficiency and cost of this certain competitive advantage. Operational strategies for transportation services should be based on a strategy of reducing transportation costs, a strategy for improving the management of the transportation process, and a strategy for improving the quality of transport operations. The proposed operational strategies should be consistent with the overall corporate strategy of the transport company, be complementary, realistic and effective to ensure its effective operation. In particular, when assessing the efficiency of transport services, it is necessary to take into account the quality of transportation, the impact of transport work on the quality of goods and ensure the preservation of their product characteristics in the process of moving from producer to consumer.

Key words: *goods, cargo, transport process, service, storage, transport enterprises, influence factors, strategy*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Процес доставки товарів між різними групами споживачів потребує якісної підготовки і важливу роль в цьому процесі займає транспорт [1]. Транспортне обслуговування зводиться на лише до забезпечення процесу переміщення вантажів між виробниками та споживачами, надання транспортних засобів, утримання шляхів сполучення, а й визначення відстаней та часу внутрішньогосподарських перевезень, забезпечення сировиною, матеріалами місць переробки та продукцією ринків збуту.

Правильна організація перевезень, наявність на транспортних підприємствах надійного рухомого складу має значний вплив на своєчасне завершення виробничого циклу, збільшення продуктивності праці та зменшення собівартості продукції. Тож надійне транспортне обслуговування підприємств

– це не лише процес забезпечення безперервності та ритмічності виробництва, а й процес логістичного забезпечення товарознавчих характеристик продукції на шляху її проходження від виробника до споживача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження транспортного обслуговування розкрито у наукових працях Галабурди В.Г., Диканя В.Л., Крикавського Є., Перебийноса О.В. Токмакової І.В. та інших [2-6]. Наголошуючи на науковій та практичній цінності сформованих теоретико-методологічних та прикладних розробок зазначених вчених, необхідно відзначити, що питання транспортного обслуговування виробничих процесів та комерційної діяльності потребують більш широкого охоплення під впливом сучасних економічних процесів для забезпечення товарних характеристик продукції шляхом формування операційної стратегії транспортно-

обслуговування, забезпечення високої якості транспортних процесів, тощо.

Мета статті. На основі аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають вплив на якість транспортного обслуговування, обґрунтувати складові оперативних стратегій ефективного розвитку підприємств транспорту для забезпечення товарознавчих характеристик перевезених вантажів.

Вклад основного матеріалу дослідження. Вибір транспортного засобу для переміщення товарів має ґрунтуватися на його потужності та спроможності перевезти необхідний товар не пошкодивши його та враховувати наступні чинники:

- технічні обмеження, що ґрунтуються на габаритних, фізичних, хімічних, біологічних та інших особливостях товарів;

- терміни доставки, які формуються згідно зі строком придатності товару та термінами конкретних технологічних процесів, в котрих товар приймає участь;

- дотримання вимог безпеки та збереження споживчих якостей товарів;

- дистанція та напрям переміщення;

- вартість перевізної роботи та інші транспортні витрати.

Загалом, на процес транспортного обслуговування мають вплив як фактори зовнішнього, так і внутрішнього середовища (рис. 1).

Зниження кількості витрат при значній оперативності, надійності та стабільності перевізного процесу з доставки товару від виробника до споживача є однією з основ ефективного транспортного обслуговування [7]. За таких умов, доставка товарів має здійснюватися чітко, відповідно до встановлених термінів. Кількість товару має відповідати замовленню. У процесі перевезення не має пошкодитися товар [8].

При збереженні та транспортуванні

деяких видів вантажів в наслідок наявних у них фізико-хімічних та біологічних властивостей може відбутися зміна їхньої ваги, обсягу або структурної цілісності. Неминучі товарні втрати вантажів залежать від умов та часу здійснення процесу транспортування (навантаження, перевезення, збереження, зокрема на проміжних складах, вивантаження) та відносяться до природних втрат.

Природна втрата вантажів під час реалізації перевізного процесу нормується. Норми формуються відповідними нормативними актами та положеннями, є контрольними та відповідають тим максимальним розмірам природних втрат, за які не несе відповідальність транспортне підприємство. Але списання втрат має суворо контролюватися та відбуватися відповідно до фактичних втрат, на що мають бути оформлені відповідні нормативні документи (акти).

До основних причин, які призводять до природних втрат вантажів, відносять усушку, вивітрювання, вибирання тарою, витік, просочування, випаровування, розтрушування та розпорошування, бій скляної тари, скляних, фарфорових та фаянсових виробів, тощо. При транспортуванні штучних вантажів та фаянсових товарів по розрахунку норми природних втрат не включаються. Пошкодження тари, а також різниця між фактичною масою тари та масою за трафаретом до норми витрат не включаються. Норми природних втрат при транспортуванні встановлюють у відсотках до початкової маси чи обсягу вантажу (нетто). При розрахунку норми зважають на дальність перевезення, пору року, способи транспортування (тара чи насипом), використання певного виду рухомого складу відповідно до виду вантажу. Норми витрат встановлюються лише для перевезення деяких видів вантажів, затарених у скляний посуд, а також для перевезення скляного порожнього посуду.

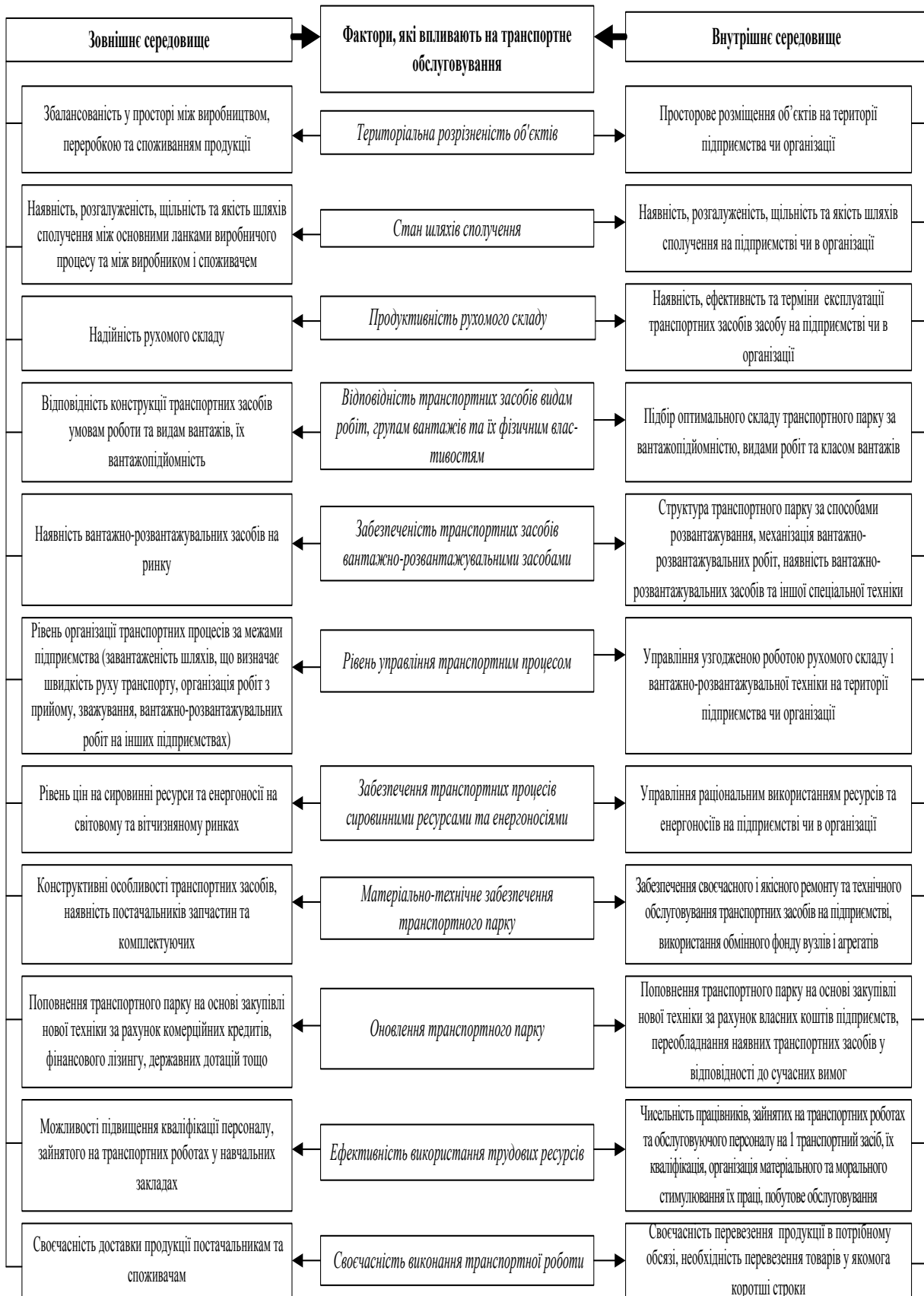

Рис. 1 Фактори впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на якість транспортного обслуговування

Однією з важливих умов перевезення товарів є повне збереження їх якості та кількості [9]. Тому вирішальне значення має спроможність рухомого складу пристосуватися до перевезення певного виду вантажів, його укладання в транспортному засобі, кріплення, закриття, відповідність швидкості руху умовам транспортування та обачливість під час здійснення вантажно-розвантажувальних операцій.

У транспортному засобі вантаж має бути розташований у такий спосіб, щоб не перевищувати допустиму вантажність та осьове навантаження для забезпечення стійкості при гальмуванні, прискоренні та зміні напрямку руху, особливо це стосується автомобільних перевезень.

Кріплення вантажів виконується мотузками, ременями, трасами, ланцюгами або з використанням інших спеціальних пристосувань (комплектів, пристроїв, деталей). Для кріплення на платформах та бортових кузовах мають бути пристосування для використання крюків або інших кріпильних елементів. Всі кріпильні елементи повинні мати

значний запас міцності (не менше 3-х кратного). Закріплений вантаж не повинен рухатися під час процесу транспортування.

Всі ці фактори необхідно враховувати при розробці операційної стратегії транспортного обслуговування для забезпечення товарних характеристик продукції, котра має бути представлена у вигляді довгострокової програми конкретних дій щодо планування та виконання сукупності транспортних операцій з метою оптимального використання наявних транспортних ресурсів для забезпечення ефективності транспортного обслуговування та отримання за рахунок цього певних конкурентних переваг [10].

Таким чином, в основу операційних стратегій транспортного обслуговування мають бути покладені стратегія зниження витрат на транспортування, стратегія удосконалення управління процесом перевезення, стратегія підвищення якості транспортних операцій (рис. 2).

Рис. 2 Ключові операційні стратегії транспортного обслуговування

Запропоновані операційні стратегії мають відповідати загальній корпоративній стратегії транспортного підприємства, бути взаємодоповнюючими, реалістичними та результативними для забезпечення його ефективної роботи. Зокрема, при оцінці ефективності транспортного обслуговування необхідно враховувати якість транспортування, вплив транспортної роботи на споживчі властивості вантажів та забезпечення збереження їхніх товарних характеристик в процесі переміщення від виробника до клієнта.

Висновки. Транспортна політика та стратегія розвитку перевізного підприємства мають ґрунтуватися на сьогочасних та майбутніх потребах й очікуваннях зацікавлених сторін у сфері транспортного обслуговування виробництва та збуту продукції.

На базі аналізу потреби в транспортних засобах та визначенні, які саме фактори впливають на зниження ефективності транспортного обслуговування, необхідно знижувати витрати на перевезення, оптимізувати перевізний процес шляхом удосконалення його управління та підвищувати якість транспортної роботи. Це дозволить оптимізувати роботу транспортних підприємств у сфері забезпеченні товарознавчих характеристик продукції та бути конкурентними на ринку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дикань В.Л., Каграманян А.О., Каличева Н.Є., Маковоз О.В., Сухорукова Т.Г. Товарознавство та комерційна діяльність: підручник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 362 с.
2. Галабурда В. Г., Соколов Ю. И. Комплексная оценка качества транспортного обслуживания. *Железнодорожный транспорт*. 1999. № 5. С. 60-64.
3. Дикань В. Л., Корінь М. В. Ефективність роботи транспортної системи України в умовах глобалізації економічних систем. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 33. С. 13-19.
4. Крикавський Є., Чернописька Н. Україна у глобальних ланцюгах поставок. *Логістика: теорія та практика*. 2012. № 1. С. 92-100.
5. Перебийніс О. В. Методичні основи формування ринку транспортних послуг. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК*. 2004. Вип. 32. С. 376-380.
6. Токмакова І. В. Сучасні аспекти формування ефективної системи управління на підприємствах залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 42. С. 393 - 395.
7. Каличева Н. Є. Роль транспорту у забезпечення ефективності функціонування маркетингово-товарно-логістичної схеми підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 56. С. 93-96.
8. Воловельська І. В., Маслова В. О. Дослідження факторів, що впливають на поведінку споживачів в сучасних умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №61. С.117-123.
9. Полякова О. М., Шраменко О. В. Сучасні тенденції розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні і світі. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 126-134.
10. Каличева Н. Є. Методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту за рахунок управління конкурентними позиціями. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. Херсон, 2017. Вип. 27. Ч. 1. С. 139 - 142.

REFERENCES

1. Dykan` V.L., Kagramanyan A.O., Kaly`cheva N.Ye., Makovoz O.V., Suxorukova T.G. (2018). *Tovaroznavstvo ta komercijna diyal`nist. [Merchandise and business]* Kharkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian).
2. Galaburda V.G., Sokolov Yu.I. (1999) *Kompleksnaya otsenka kachestva transportnogo obsluzhivaniya [Comprehensive assessment of the quality of transport services]. Zheleznodorozhnyy transport, no 5, pp. 60-64. (in Russian)*
3. Dykanj V. L., Korinj M. V. (2011). *Efektivnistj roboty transportnoji systemy Ukrajinj v umovakh ghlobalizaciji ekonomichnykh system. [The efficiency of the transport system of Ukraine in the conditions of globalization of economic systems]. Bulletin of the Economy of Transport and Industry: a collection of scientific and practical articles. Kharkiv: UkrDazt. No. 33, pp. 13-19.*
4. Krikavsky Ye., Chernopyska N. (2012) *Ukrajina u ghlobaljnykh lancjughakh postavok [Ukraine in global supply chains]. Logistics: Theory and Practice. No 1, pp. 92-100*
5. Perebyinis O.V. (2004), "Methodical foundations of market formation of transport services", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva im. P. Vasylenka: Ekonomichni nauky. Rynkova transformatsiia ekonomiky APK, issue 32, pp. 376-380.*
6. Tokmakova I.V. (2013) *Suchasni aspekty formuvannya efektyvnoji systemy upravlinnja na pidpryemstvakh zaliznychnoho transportu [Modern aspects of the formation of an effective management system at railway enterprises]. Bulletin of Economics of Transport and Industry. no. 42, pp. 393 - 395.*
7. Kaly`cheva N. Ye. (2016). *Rol` transportu u zabezpechennja efekty`vnosti funkcionuvannya markety`ngovo-tovarnologisty`chnoyi sxemy` pidpry`yemstva. [The Role of Transport in Ensuring the Effectiveness of the Company's Marketing and Commodity Scheme] Bulletin of the Economics of Transport and Industry, vol. 56, pp. 93-96.*
8. Volovelska I.V., Maslova V.O. (2018) *Doslidzhennja faktoriv, shcho vplyvaiut na povedinku spozhyvachiv v suchasnykh umovakh [Investigation of the factors influencing consumer behavior in modern conditions]. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, no.61, pp.117-123.*
9. Poljakova O. M., Shramenko O.V. (2017) *Suchasni tendenciji rozvytku transportno-loghistychnoji infrastruktury v Ukrajinj i sviti [Current Trends in the Development of Transport and Logistics Infrastructure in Ukraine and in the World]. Bulletin of the Economics of Transport and Industry, vol. 58, pp. 126-134.*
10. Kaly`cheva N. Ye. (2017) *Metodologichni aspekty pidvyshhennja konkurentospromozhnosti pidpryemstv zaliznychnogho transportu za rakhunok upravlinnja konkurentnymy pozycijamy [Methodological aspects of increasing the competitiveness of railway companies through the management of competitive positions]. Scientific Herald of Kherson State University. Series: Economic Sciences, vol. 27, no 1, pp. 139 – 142.*

УДК 656.2;656.7

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ НА ОСНОВІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Мних О.Б., д.е.н., професор (НУ «Львівська політехніка»)

На основі узагальнення світового і вітчизняного досвіду дано змістовну характеристику збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки і зміни конкурентного середовища. Визначено актуальні проблеми забезпечення сумісності цифрових технологій господарюючих структур залізничного транспорту та інформаційної взаємодії. Побудована загальна економічна модель управління збалансованим розвитком підприємств в умовах цифровізації економіки в контексті майбутніх технологічних та ринкових трендів розвитку залізничного транспорту.

Ключові слова: *збалансований розвиток підприємства, цифрові технології, інновації, ефективність, суспільна цінність, стратегічний підхід, залізничний транспорт*

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ СБАЛАНСИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА НА ОСНОВЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ

Мных О.Б., д.э.н., професор (НУ «Львовская политехника»)

На основе обобщения мирового и отечественного опыта дано содержательную характеристику сбалансированного развития предприятий железнодорожного транспорта в условиях цифровизации экономики и изменения конкурентной среды. Определены актуальные проблемы совместимости цифровых технологий хозяйствующих структур железнодорожного транспорта и информационного взаимодействия. Построена общая экономическая модель управления сбалансированным развитием предприятий в условиях цифровизации экономики в контексте будущих технологических и рыночных трендов развития железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: *сбалансированное развитие предприятия, цифровые технологии, инновации, эффективность, общественная ценность, стратегический подход, железнодорожный транспорт.*

STRATEGIC CONTEXT OF BALANCED DEVELOPMENT OF RAILWAY ENTERPRISES BASED ON DIGITALIZATION

*Mnykh OB, Doctor of Economics, Professor
(Lviv Polytechnic National University)*

Based on the generalization of world and domestic experience, the urgency of solving the problem of development of railway transport entities in the current and distant perspective in the conditions of increasing uncertainty of the market environment is

established. Sustainable enterprise development is defined as a dynamic process of information interaction, expanding the service economy in an innovative way, and transforming existing types of economic activities under the influence of digital technologies, and a strategy of continuous knowledge sharing between economic agents in all spheres of life that changes their behavior. The main barriers to the use of digital technologies are identified and the key segments in the process of capital allocation, oriented towards a long-term strategy of improving the quality of services, increasing productivity and reducing operating costs in the process of transforming production resources into public goods, were recognised. The main sources of problems in the relationship between domestic railway transport entities were: the limited possibilities of control of financial flows, limited access to the use of financial and telecommunication data on the Internet, ownership of intellectual property rights, and the abuse by the monopolistic structure of the JSC Ukrzaliznytsia as an infrastructure manager and as a transport operator. It was found out that the policy of balanced development at the macro- and micro levels is directly related to the management of information interaction between the main entities that make strategically important decisions, to coordinate the directions and components of the enterprise development that meet the growing demands of society for traffic safety and the quality of life. To sum up, the response of railway companies to the internal and external threats is the digitization of business processes and control over the financial flows and safety of railway traffic in the corporate and public sectors of the economy. A general economic model for managing the sustainable development of railway transport firms in the context of digitalisation of the economy has been constructed, reflecting the dynamics of behavioral management processes interrelated in the technological, information and functional environments of the companies whose activities are considered in the context of future technological and market trends in the railway industry.

Key words: *sustainable development, digital technologies, innovations, efficiency, public good, strategic approach, rail transport.*

Постановка проблеми. Розвиток підприємств як соціально-економічних систем передбачає створення певних умов і стимулів, здатних викликати до життя позитивні зміни і ці зміни повинні бути певним чином інформаційно організованими, щоб надати їм цільовий і стійкий характер. За 200-річну історію розвитку світова залізнична індустрія збагатилась виробничий та інноваційний потенціал і майже половина зростання продуктивності в цій сфері – це результат інвестування об'єктів залізничного транспорту, цифрових технологій, усунення нерівномірного розподілу у ключових сегментах, таких як рухомий склад, контроль залізниць, послуги та інфраструктура, розбудова екосистем.

Перехід на вищий рівень безпеки залізничних послуг передбачає інтеграцію цифрових рішень, що відкриватиме нові

потенційні центри екосистем, соціального інноваційного бізнесу, будівництва заводів «під ключ» з наукомісткими робочими місцями, широким спектром комерційної діяльності майбутніх структур у сфері сервісної економіки. Тому й зростає науково-практичний інтерес до проблеми збалансування інтересів, цілей і ресурсів ринкових агентів, готовності до практичного впровадження цифрових технологій з боку корпоративних структур і державних підприємств із наявними функціями контролю бізнес-процесів, які прямо чи опосередковано пов'язані із сучасними викликами щодо якості і безпеки транспортних залізничних послуг.

Аналіз останніх досліджень і розробок. Ще в 1987р. Міжнародною комісією з довкілля та розвитку ООН було вперше визначено поняття збалансованого

розвитку, за якого нинішні покоління задовольняють свої потреби, не ставлячи під загрозу умови життєдіяльності майбутніх поколінь. В основі збалансованого розвитку - зростання соціально-еколого-економічної ефективності економічних систем [1]. Вітчизняні і західні економісти досліджували різні аспекти соціальної екології та екологічного розвитку на принципах збалансованості та управління наукомістким суспільним розвитком в умовах ускладнення взаємовідносин «людина-природа», зокрема, В. Вернадський, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Чухно, Л. Мельник, С. Мочерний, Г. Дейлі, П. Роуз, Н. Раймерс, Дж. Сінкі, С. Хьюс та ін.

Надання якісних транспортних послуг та інтеграція транспортного комплексу України до міжнародної транспортної визначено як важливий напрямок Національної транспортної стратегії до 2030р. Як показує світовий досвід, провідну роль у зростанні продуктивності, оптимізації структури економіки і формуванні безпечних та інтегрованих транспортних мереж займають цифрові технології. Найвпливовішими країнами світу (групою G-20 у 2016р.) була запропонована «Ініціатива розвитку і співпраці в області цифрової економіки» [2]. Особлива увага в ній приділяється таким категоріям: дослідження, розвиток, інновації (research, development and innovation (RDI), партнерство, гнучкість, охоплення (залучення), відкриті і сприятливі умови для бізнесу, довіра і безпека. Це означає перехід від традиційної економіки до економіки участі в інноваційних процесах. Умови для швидких змін у навколишньому і внутрішньому середовищі підприємств створюють інформаційні технології, які допомагатимуть управляти не лише результатами діяльності, але й процесом ухвалення рішень в макро-і мікроекономіці. Особливості тих змін

стосовно галузі залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки та активізації кластерних виробничо-логістичних утворень розкриті в роботах провідних українських вчених Диканя В. Л., Компанієць В.В., Овчиннікової О.В., Токмакової І.В., Чередниченко О. В. та ін. [3-6]. Механізми застосування інструментів діджитал - комунікацій та їх практична цінність для транспортно-логістичних систем (ТЛС) представлено в роботі Попової Н.В. [7]. Цифрові канали комунікацій створюють нові способи маркетингової підтримки ТЛС залізничного транспорту та управління поведінкою споживачів транспортних послуг.

Виділення раніше невирішених частин загальної проблеми. Проте не визначеними є такі можливості стратегічного управління, які власне створюють цифрові технології для збалансування розвитку підприємств з врахуванням специфіки залізничного транспорту в макро-і мікроекономіці і конкурентних умов.

Метою даної наукової роботи є узагальнення закордонного досвіду цифровізації у сфері залізничної індустрії і виявлення особливостей інноваційного розвитку підприємств у цій галузі в конкурентних ринкових умовах, визначення стратегічного контексту управління збалансованим розвитком підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки на основі дослідження майбутніх технологічних та ринкових трендів.

Виклад основного матеріалу. Згідно закону розвитку складних систем, до яких відноситься і залізничний транспорт, в 21 ст. зростає нестабільність у всіх сферах взаємодії господарюючих структур. В умовах асиметрії економічного розвитку неоднаковим є доступ до інформації у різних економічних агентів, а мережеві структури, які засновані на т.зв. мета-технологіях, стають малодоступними для

сприйняття тих, хто знаходиться поза її межами. Реакцією на вразливість і загрози зовнішнього і внутрішнього характеру стала, зокрема, політика цифровізації бізнес-процесів і трансакцій, коли зміщуються основні інструменти завоювання ринку транспортних послуг у площину технологічної та організаційної конкуренції на основі цифрових технологій. Останні відрізняються порівняно високими постійними витратами на їх створення (high-fixed-cost) і незначними граничними витратами (low-marginal cost). Така обставина створює передумови для посилення ринкових позицій тих підприємств, які володіють та успішно використовують подібні технології.

Цифрові технології, як продукти інтелекту стартап-компаній, показують нові шанси для розширення сфери обслуговування залізничного транспорту [8]. Знання можливостей виходу з кризових ситуацій і покращення якості економічного зростання на основі цифровізації залізничного транспорту є основою для планування робіт під час реалізації великих проектів, зокрема, з розвитку екосистем. У перспективі до 2050р. має бути завершена європейська швидкісна залізнична мережа, яка потребує не тільки значних інвестицій у вагонобудування, але й стимулює розвиток сервісної економіки – для видачі дозволів для локомотивів і вагонів, проведення сертифікації транспортних засобів, які використовуються для транскордонних операцій та єдиних сертифікатів безпеки для залізничних підприємств, які працюють чи зможуть працювати у кількох державах-членах [9].

Цифрова інвентаризація залізничних колій і наближених до них територій проводиться згідно вимог Європейської системи управління залізничним рухом ERTMS. В рамках цифровізації залізничного транспорту в Польщі реалізується проект з будівництва інфраструктури загальною протяжністю

понад 13600 км і вже отримані позитивні результати завдяки спрощенню процесів проектування, інвентаризації та обслуговування [10]. Нерівномірність у темпах освоєння цифрових технологій виступає в якості рухомої сили майбутніх змін, зокрема, в діловому середовищі малого і середнього бізнесу (МСБ). Цифровізація економіки та простір розширення ІКТ в середовищі МСБ обмежується можливостями вільного доступу до використання фінансових та телекомунікаційних послуг в Інтернеті та прав власності на веб-сайт, що підтверджує польський досвід [11]. Цифрова трансформація має подвійний вплив на діяльність суб'єктів МСБ, які: по-перше, зможуть підтримувати свою поточну діяльність шляхом розширення торгових точок, що надають інструменти для залучення нових клієнтів і для розширення асортименту сервісних послуг; по-друге, активно впливатимуть на конкурентоспроможність бізнес-процесів, адже потребуватимуть нових цифрових можливостей та інструментів, необхідних для управління базою даних та проведення аналізу в реальному режимі часу для прийняття рішень та ефективного спілкування зі споживачами послуг.

Підприємства залізничного транспорту, які володіють спеціальними знаннями і залучені до процесів підприємницького відкриття (entrepreneurial process of discovery), за допомогою алгоритмів штучного інтелекту (ШІ) та функцій автоматичного навчання в поєднанні з технологіями Інтернету речей (IoT) та інтеграцією даних покращують свої конкурентні позиції і грамотно управляють бізнес-процесами [12,13].

У 2014 році у ЄС створено державно-приватне співтовариство Shift2Rail як платформу для координації з розвитку досліджень та інновацій, яка інтегрується у передові залізничні рішення, відомих як інтелектуальні

транспортні системи (ІТС); в якості стратегічного пріоритету визначено сумісність цифрових технологій на основі стандартизації ІКТ з 2016 р., а оцифрування європейської промисловості - це шлях використання переваг єдиного цифрового ринку [14].

Правила ЄС вимагають, щоб конкуренція між вантажними та міжміськими поїздами мала характер конкуренції між залізничними підприємствами як суб'єктами ринкових трансакцій. Так, італійське регулювання залізниць чітко слідувало європейській доктрині на користь конкуренції у сфері залізничного транспорту [15]. Відкритий доступ до залізничної мережі для цих послуг діє в Італії з 2001р. ; у 2014р. на розвиток електричної тяги було інвестовано 93,4 млн.євро, а на паромні послуги -1051,2млн.євро; завдяки лібералізації ринку вантажних перевезень аж на 30% збільшилася частка міжнародного залізничного коридору. Проте, як зауважено в роботі [16], не лише лібералізація італійського ринку швидкісних залізниць (HSR) забезпечили збільшення ринкової частки в цьому секторі, але й відкриття нової інфраструктури, яка визначила позитивні тенденції, що залишаються аж до вичерпання можливостей використання залишкових потужностей залізничної мережі. Конкуренція в сегменті HSR в Італії відбулася в умовах несприятливого європейського середовища: нестабільні макроекономічні умови та зменшення попиту на залізничний транспорт в країні; ринкові бар'єри для вступу в даний сегмент та ризик некомерційної поведінки адміністратора. Проте акціонери нового оператора обрали амбітну стратегію - інноваційну модель залізничного бізнесу та її інвестиційне забезпечення, яка принесла вагомі фінансові результати. Так, за даними дочірнього товариства Trenitalia, що представляє мережу швидкісних поїздів Італії і керує державними залізницями, при

застосуванні швидкісних залізничних технологій операційні витрати за 2007-16рр. знизилися на 30% , показник ЕВІДА збільшився на 1155 млн.євро або зріс у 4,8 рази [17].

Різні непередбачувані ситуації і мінливі погодні умови ставлять вищі вимоги щодо регулювання інтенсивності вантажних перевезень і пропускної здатності пасажирських залізничних перевезень в режимі реального часу, в т.ч. при форс-мажорних обставинах. Тому необхідно інтегрувати діючі системи підтримки ІТ для операційних та комерційних процесів залізничних операторів із перевагами промислової автоматизації у виробничому секторі вагонобудування. Для прикладу, світовий лідер з вагонобудування японська компанія Hitachi, яка працює в 27 різних країнах світу, розширила свій бізнес-портфель за межі рухомого складу та супутнього обладнання, включивши сигнальні та сигналізаційні системи, сервісне обслуговування та технічне обслуговування, рішення «під ключ», постачання повного спектру залізничних рішень [18].

Потенціал залізничного транспорту розкриватиметься на етапі розвитку інформаційного суспільства 5.0, адже має забезпечити високу мобільність окремим користувачам, що передбачає обмін базами даних і розуміння можливостей інтеграції бізнес-структур. Безпека руху, оптимізація різнонаправлених транспортних потоків, сумісність цифрових технологій та скоординованість потужностей залізничних операторів, використання високофункціональних матеріалів та орієнтація на «розумне» життя займають провідну роль у виробничій діяльності Hitachi і при розподілі їх капітальних затрат, зокрема (табл.1). Сумісне використання технології рухомого складу - від Hitachi Rail Italy, керування поїздами - від Ansaldo STS та цифровою технологією - від Hitachi - це є нові цифрові рішення, які дозволяють

скоротити витрати, підвищити одночасно гарантуючи високий рівень енергоефективності та інші показники безпеки транспорту. діяльності залізничних операторів,

Таблиця 1

*Капітальні інвестиції компанії Hitachi Group за 2018р. **

	Сегменти	Млрд. ієн	У %
1	Information & Telecommunication Systems	34,2	8,2
2	Social Infrastructure & Industrial Systems	73,4	17,7
3	Electronic Systems & Equipment	21,5	5,2
4	Construction Machinery	30,3	7,3
5	High Functional Materials & Components	143,3	34,6
6	Automotive Systems	73,5	17,8
7	Smart Life & Ecofriendly Systems	12,1	2,9
	Інші	26,4	6,7
	Всього:	414,7	100

*Побудовано на основі джерела [19]

Поєднання технологічних та цифрових рішень (приклад проекту Intercity Express - IEP) щодо заміни старого рухомого складу на швидкісні залізниці у Великобританії дозволило Hitachi використовувати рухомий склад як на електрифікованій, так і неелектрифікованій коліях, які здатні безперешкодно перемикатися між потужністю тяги від повітряних ліній і тягою від системи генератора дизельних двигунів, що стало вагомою конкурентною перевагою японської компанії та розширило її соціально-економічний простір діяльності. Проект IEP дав поштовх для створення нових робочих місць та екосистем поблизу неелектрифікованих колій. Така інноваційно-інвестиційна активність підвищила суспільну цінність Hitachi за межами Японії: співпраця Hitachi з Європейським центром досліджень і розробок Hitachi Europe; проект IEP-початок місцевого виробництва рухомого складу у Великобританії; спільна дизайнерська праця інженерів з Японії, Великобританії та Італії (колишнього AnsaldoBreda -нині Hitachi Rail Italy S.p.A.).

Стратегічний контекст збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки відображено на рис.1.

Стратегічний контекст збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки України передбачає об'єктивне оцінювання стартових умов – готовності провідних суб'єктів, що приймають стратегічні рішення в даній галузі, до впровадження цифрових технологій, які відкривають нові можливості логістичного, маркетингового, інформаційного забезпечення. Низькі рейтингові позиції України в інноваційному середовищі (за даними Global Innovation Index – 43 місце в 2018р. із 50 країн світу), незважаючи на те, що в топ-100 кращих аутсорсингових компаній світу увійшли 17 компаній з офісами в Україні, свідчать про те, що цифрові технології ще не розкрили свій потенціал в Україні. Це стосується, зокрема, системоутворюючої галузі залізничного транспорту, де, з одного боку, приховані тіньові схеми матеріально-речових і грошових потоків (щороку в «Укрзалізниці» пасажирські

перевезення завдають збитки близько 10 млрд.грн.), а, з іншого боку, наявні широкі можливості для моделювання управлінських рішень та комерціалізації технологічних та організаційних ідей

щодо інтеграції систем комп'ютерної підтримки ІТ для операційних та комерційних процесів з промисловою автоматизацією.

Рис.1. Стратегічний контекст збалансованого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки

У 2018 р. стартувала інкубаційна програма Future of Mobility Lab. UZ edition. Представники вітчизняної ІТ-сфери та АТ «Укрзалізниця» розробляють спільний стартап під назвою UZ Air Guard для інспектування рухомого складу та інфраструктури магістралі; проект дозволить знизити рівень збитків від крадіжок на 49 %. У контексті вищесказаного важливим питанням є вибір тих цифрових технологій, які б активізували прогресивні трансформації в економіці. Побудовані регресійні моделі дозволили визначити низькі темпи росту високотехнологічних галузей в Україні: так, середньорічний обсяг приросту вартості послуг у секторі «Інформація та телекомунікації» за 2010-18рр. складав мізерну суму - близько 1 млрд.дол. (25,799 млрд. грн.) або 3,8% від сукупної вартості товарів і послуг, виражених у фактичних цінах. Низькі темпи інформатизації економіки України, приховані резерви її майбутнього розвитку в сфері залізничного транспорту, збитки АТ «Укрзалізниця» в умовах монополізації ринку залізничних перевезень (у 1 кв. 2018р. нерозподілений збиток досягнув аж 37,267 млрд.грн.), недовіра до менеджменту залізничних операторів АТ «Укрзалізниця» з непрозорими фінансовими потоками і системами преміювання топ-менеджменту, зношеність основних фондів більше 80% (частка електрифікованих залізничних колій у їх загальній експлуатаційній довжині –лише 47,3% в 2016р.; новіші дані відсутні) - всі ці обставини є свідченням розбалансованості корпоративних і загальнонаціональних цілей розвитку оператора залізничних перевезень і його негативного впливу на розбудову інноваційної економіки.

Через невиконання взятих зобов'язань України відповідно до Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом про відкриття ринку залізничних перевезень за принципом вертикального

розділення залізничної монополії та відкриття доступу приватних операторів до залізничної інфраструктури послабленим є динамічний характер конкуренції, як передумови реалізації інформаційної парадигми розвитку [20]. Залізничні оператори змушені реагувати на появу можливостей при створенні нових стандартів (рис.2).

І донині невирішеними є питання: чи ПАТ «Укрзалізниця» буде вертикально-інтегрованим холдингом із розділеними дочірніми компаніями (оператором інфраструктури та операторами перевезень); чи її дочірні оператори конкуруватимуть із приватними операторами послуг з перевезення вантажів та пасажирів; як подолати бар'єри на шляху лібералізації ринку залізничних перевезень в Україні, в т.ч. яким чином вирішити конфлікти інтересів «Укрзалізниці» і як менеджера інфраструктури, і як оператора перевезень. Відповіді на ці питання – це шлях подолання спротиву провідних суб'єктів у процесах перерозподілу влади і контролю за вантажними і пасажирськими перевезеннями, це шлях пошуку напрямків, активізації взаємодій різних зацікавлених сторін для забезпечення інформаційної прозорості бізнес-процесів на основі впровадження цифрових технологій і збалансованого розвитку учасників ланцюга створення якісних послуг залізничного транспорту.

Висновки та напрямки подальших наукових досліджень. Збалансований розвиток залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки, як динамічний багатовекторний процес вирівнювання технологічних можливостей залізничних операторів і виробників спеціального обладнання для підвищення і безпеки, і швидкості руху, пов'язаний з капітальними затратами, соціальними та екологічними інвестиціями, які повинні бути привабливими в соціально-орієнтованій економіці.

Рис. 2. Управління збалансованим розвитком підприємств залізничного транспорту в контексті майбутніх технологічних та ринкових трендів

Не розкритий потенціал цифрових технологій та їх ефектів в економіці і в системах менеджменту залізничного транспорту України стає гальмом для його багатофункціонального розвитку в аспектах підтримання соціальних, економічних та екологічних функцій. Від того, наскільки вміло будуть використовуватися цифрові технології для цілей розвитку взаємопов'язаних ринкових агентів, учасників транспортно-логістичного ланцюга, залежатиме поява нових точок економічного зростання, в т.ч. у сфері сервісної економіки, і нових екосистем. Це передбачає дослідження діалектики розвитку продуктивних сил і суспільно - виробничих відносин, поєднання політичних, соціальних, економічних і технократичних процесів, взаємопов'язаності інтелектуалізації та інформатизації, синхронізації прогресивних структурно-функціональних змін, що актуалізуються в інституційному середовищі.

Вкрай необхідна якісна зміна діяльності спеціалізованих інституцій і трансформація національної моделі економічного розвитку в сторону захисту інтересів національної економіки і підвищення суспільної відповідальності держави, як учасника ринку, якій належить контрольний пакет акцій в стратегічно важливому національному операторі АТ«Укрзалізниця», за регулювання процесів збалансованості та забезпечення пропорційності в темпах розвитку залізничної і соціальної інфраструктури.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черничко Т.В. (2016) Забезпечення збалансованого розвитку економічної системи в контексті підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки /Економіка і суспільство, вип.№3, с.103-108.
2. G20 Програма по розвитку и сотрудничеству в сфере цифровой экономики (Итоговый документ - 2016) .- URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/materials/Pages/%D0%A6>
3. Дикань В. Л., Корінь М.В. (2015) Розвиток високошвидкісного руху в Україні на основі формування виробничо-логістичних кластерів, Вип. 154, с. 98-103
4. Токмакова І. В. , Чередниченко О. Ю., Войтов І. М. , Паламарчук Я. С. (2019) Цифрова трансформація залізничного транспорту як фактор його інноваційного розвитку. *Вісник Економіка транспорту і промисловості*, № 68,с.125-134.
5. Компаниец В. В. Концептуальный анализ перспектив цифровизации экономики и железнодорожного транспорта. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, № 62, с. 197-200.
6. Овчиннікова В.О. (2019) Розвиток підприємств залізничного транспорту України в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, № 68, с.175-181.
7. Попова Н.В. (2016) Розвиток підприємств транспортно-логістичної системи в умовах VUCA-світу: монографія, с.269-278.
8. Мних О.Б., Кіндрат С.В. (2019) Стартап-індустрія компаній і сучасні вимоги до побудови бізнес-моделей в умовах смарт-спеціалізації: монографія. *Інноваційно-інформаційні процеси у маркетингу*, с.104-126
9. Rail transport.-URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/130/rail>
10. 930 km inwentaryzacji linii kolejowej dla projektu GSM-R.-URL: <http://www.swiatdronow.pl/930-km-inwentaryzacji-linii-kolejowej-dla>
11. Ograniczenia digitalizacji mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP)

w Polsce na podstawie badań w województwie pomorskim.-URL:

[https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%](https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%12)

12. Trako 2017: Cyfrowa transformacja – przyszłość kolei.-URL:

<https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/trako-2017-cyfrowa-transformacja--przyszosc->

13. Мних О.Б., Брицький Р.Р.(2020) Актуальні проблеми і підходи щодо формування стратегії розвитку підприємств залізничного транспорту на етапі цифровізації економік: монографія. *Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки: с.270-279.*

14. Digitalisation in railway transport.-URL:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635528/EPRS_BRI\(2019\)](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635528/EPRS_BRI(2019))

15.High Speed Rail Competition in Italy A Major Railway Reform with a “Win-Win Game”? .-URL: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/high-speed-rail-competition>

16. Influence of the evolution of high-speed railway infrastructure on the success of Italian liberalization.-URL:

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1783591719847615>

17. The HSR competition in Italy: How are the regulatory design and practices concerned? .-URL:

https://www.researchgate.net/publication/325635067_The_HSR_competition_

18. Bringing Railway Systems Driven by Digital Technologies to the World.-URL:

http://www.hitachi.com/rev/archive/2018/r2018_07/message/index.html?WT.mc_id=ksearch

19.Hitachi.-URL: <https://www.hitachi.com/smeet-e/150/invite/190522.pdf>

20. Лібералізація ринку залізничних перевезень в Україні. уроки країн Європейського союзу.-URL: [https://ces.org.ua/wp-](https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/%D0%9B%D1%96%D0%B1%)

[content/uploads/2019/06/%D0%9B%D1%96%D0%B1%](https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/%D0%9B%D1%96%D0%B1%)

REFERENCES

1.Chernychko T.V. (2016) Zabezpechennya zbalansovanoho rozvytku ekonomichnoyi systemy v konteksti pidvyshchennya rivnya konkurentospromozhnosti natsional'noyi ekonomiky [Ensuring Balanced Development of the Economic System in the Context of Increasing the Competitiveness Level of the National Economy]. *Economy and Society*. Vol.3, pp.103-108.

2. G20 Prohramma po razvytyyu y sotrudnychestvu v sfere tsyfrovoy ékonomyky (2016) [G20 Digital Economy Development and Cooperation Program (Final Paper 2016)].-URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/materials/Pages/%D0%A6>

3. Dykan' V. L. Korin M. V. (2015) Rozvytok vysokoshvydkisnogo rukhu v Ukrayini na osnovi formuvannya vyrobnycho-lohistychnykh klasteriv [Development of high-speed movement in Ukraine based on the formation of production and logistics clusters]. *Collection of scientific works of UkrDUZT*, V. 154, pp. 98-103.

4. Tokmakova I.V., Cherednychenko O.YU., Voytov I. M., Palamarchuk YA.S. (2019) Tsyfrova transformatsiya zaliznychnoho transportu yak faktor yoho innovatsiynoho rozvytku [Digital transformation of railway transport as a factor of its innovative development] *Bulletin of Economy of Transport and Industry*, Vol.68, pp.125- 134.

5. Kompanyets V. V. (2018) Kontseptual'nyy analiz perspektyv tsyfrovyzatsyy ékonomyky y zheleznodorozhnoho transporta [Conceptual analysis of prospects for digitalization of economy and railway transport]. *Bulletin of economics of transport and industry*, Vol. 62, pp.197-200.

6. Ovchynnikova V.O.(2019) Rozvytok pidpryyemstv zaliznychnoho transportu Ukrayiny v umovakh tsyfrovizatsiyi Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti [Development of Railway Transport Enterprises of Ukraine in the Conditions of Digitization]. *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, Vol.68, pp.175-181.
7. Popova N.V. (2016) Rozvytok pidpryyemstv transportno-lohistychnoyi systemy v umovakh VUCA-svitu: monohrafiya [Development of transport and logistics system enterprises in the VUCA world: monograph], pp.269-278.
8. Mnykh O.B., Kindrat S.V. (2019) Startup-industriya kompaniy i suchasni vymohy do pobudovy biznes-modeley v umovakh smart-spetsializatsiyi: monohrafiya [Startup industry of companies and modern requirements for building business models in the conditions of smart specialization]. *Innovation-information processes in marketing*, pp.104-126.
9. Rail transport.-URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/130/rail>.
10. 930 km inwentaryzacji linii kolejowej dla projektu GSM-R.-URL: <http://www.swiatdronow.pl/930-km-inwentaryzacji-linii-kolejowej-dla>
11. Ograniczenia digitalizacji mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w Polsce na podstawie badań w województwie pomorskim.-URL: [https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%](https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%9C%20Ograniczenia_digitalizacji_mikro-_małych_i_średnich_przedsiębiorstw_(MMŚP)_w_Polsce_na_podstawie_badań_w_województwie_pomorskim.pdf)
12. Trako 2017: Cyfrowa transformacja – przyszłość kolei.-URL: <https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/trako-2017-cyfrowa-transformacja--przyszlosc->
13. Mnykh O.B., Bryts'kyy R.R. (2020) Aktual'ni problemy i pidkhody shchodo formuvannya stratehiyi rozvytku pidpryyemstv zaliznychnoho transportu na etapi tsyfrovizatsiyi ekonomiky : monohrafiya [Current Issues and Approaches to Forming a Railway Undertaking Development Strategy for the Digitized Economy: monograph]. *Innovative Platforms for Managing Economic Processes in the Digital Economy*, pp. 270-279.
14. Digitalisation in railway transport (2019).-URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635528/EPRS_BRI.
15. High Speed Rail Competition in Italy A Major Railway Reform with a “Win-Win Game”? .-URL: <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/high-speed-rail-competition>.
16. Influence of the evolution of high-speed railway infrastructure on the success of Italian liberalization.-URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1783591719847615>.
17. The HSR competition in Italy: How are the regulatory design and practices concerned? .-URL: https://www.researchgate.net/publication/325635067_The_HSR_competition_
18. Bringing Railway Systems Driven by Digital Technologies to the World.-URL: http://www.hitachi.com/rev/archive/2018/r2018_07/message/index.html?WT.mc_id=ksearch
19. Hitachi .-URL: <https://www.hitachi.com/smeet-e/150/invite/190522.pdf>.
20. Liberalizatsiya rynku zaliznychnykh perevezen' v Ukrayini. uroky krayin Yevropeys'koho soyuzu.-URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/%D0%9B%D1%96%D0%B1%>

УДК 658.014

**ДІАЛЕКТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ
ОСНОВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ
ПОВЕДІНКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ
НЕОІНДУСТРІАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ**

Проценко В.М., к.е.н., доцент (ВМУРЛ «Україна»)

В статті визначено, що важливість переходу продуктивних сил і виробничих відносин сучасної економіки на новий якісний рівень актуалізує розвиток теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації з урахуванням сучасних глобальних викликів. В сучасних ринкових умовах підвищується роль інтенсифікації як підґрунтя ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємств. Процес інтенсифікації впливає на ефективність використання потенціалу підприємства, що може призвести до скорочення витрат, підвищення віддачі основних виробничих засобів, збільшення продуктивності праці тощо.

Автором виокремлено фактори, які впливають на перехід економіки на інтенсивний шлях розвитку, проаналізовано сутність понять «інтенсифікація», «управління», «економічна поведінка» та надано авторське визначення.

Запропоновано діалектичний підхід до формування теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

В статті розкрито, що успіх управління економічною поведінкою підприємства в кризовій ситуації істотно залежить від розуміння сутності існуючих процесів, характеру і особливостей їх прояву, що визначають необхідність змін в системі управління економічною поведінкою підприємства та забезпечують адекватну реакцію на події, що відбуваються.

Визначено, що процесу розвитку неоіндустріальної модернізації перешкоджає цілий ряд накопичених проблем на різних рівнях ієрархії вітчизняної економіки, вирішення яких пов'язане з формуванням моделі і визначенням структурно-функціонального змісту механізму неоіндустріалізації з урахуванням заданих стратегічних напрямів розвитку підприємств.

Ключові слова: інтенсифікація; управління; економічна поведінка; неоіндустріальна модернізація; підприємства.

**ДИАЛЕКТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ
ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ОСНОВ ИНТЕНСИФИКАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В
УСЛОВИЯХ НЕОИНДУСТРИАЛЬНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ**

Проценко В.М., к.э.н., доцент (ОМУРЧ «Украина»)

В статье определено, что важность перехода производительных сил и производственных отношений современной экономики на новый качественный уровень актуализирует развитие теоретических основ интенсификации управления экономическим поведением предприятий в условиях неоиндустриальной

модернизации с учетом современных глобальных вызовов. В современных рыночных условиях повышается роль интенсификации как основы эффективности производства и конкурентоспособности предприятий. Процесс интенсификации влияет на эффективность использования потенциала предприятия, что может привести к сокращению издержек, повышению отдачи основных средств, увеличение производительности труда и тому подобное.

Автором выделены факторы, влияющие на переход экономики на интенсивный путь развития, проанализированы сущность понятий «интенсификация», «управление», «экономическое поведение» и представлено авторское определение.

Предложено диалектический подход к формированию теоретических основ интенсификации управления экономическим поведением предприятий в условиях неоиндустриальной модернизации.

В статье раскрыто, что успех управления экономическим поведением предприятия в кризисной ситуации существенно зависит от понимания сущности существующих процессов, характера и особенностей их проявления, определяющие необходимость изменений в системе управления экономическим поведением предприятия и обеспечивают адекватную реакцию на события, которые происходят.

Определено, что процессу развития неоиндустриальной модернизации препятствует целый ряд накопившихся проблем на разных уровнях иерархии отечественной экономики, решение которых связано с формированием модели и определением структурно-функционального содержания механизма неоиндустриализации с учетом заданных стратегических направлений развития предприятий.

Ключевые слова: интенсификация; управления; экономическое поведение; неоиндустриальная модернизация; предприятия.

DIALECTIC APPROACH TO FORMING THE THEORETICAL BASES INTENSIFICATION MANAGEMENT ECONOMIC BEHAVIOR ENTERPRISES UNDER CONDITIONS NEOINDUSTRIAL MODERNIZATION

Protsenko V., Ph.D., associate professor (Open International University of Human Development «Ukraine»)

The article determines that the importance transferring the productive forces and production relations the modern economy to a new qualitative level actualizes the development the theoretical foundations intensifying the management the economic behavior enterprises in the context neo-industrial modernization taking into account modern global challenges. In modern market conditions, the role intensification as the basis production efficiency and enterprise competitiveness is increasing. The intensification process affects the efficiency using the enterprise's potential, which can lead to cost reduction, increased return on fixed assets, increased labor productivity and the like.

The author identifies factors affecting the transition the economy to an intensive development path, analyzes the essence the concepts "intensification", "management", "economic behavior" and presents the author's definition.

A dialectical approach to the formation the theoretical foundations of intensifying the management the economic behavior enterprises in the context neo-industrial modernization is proposed.

The article discloses that the success managing the economic behavior an enterprise in a crisis situation substantially depends on understanding the essence existing processes, the nature and characteristics their manifestations, which determine the need for changes in the system managing economic behavior an enterprise and provide an adequate response to events that occur.

It has been determined that the development neo-industrial modernization is hindered by a number accumulated problems at different levels of the hierarchy the domestic economy, the solution which is associated with the formation a model and the determination the structural and functional content the neo-industrialization mechanism, taking into account the given strategic directions for the development enterprises.

Key words: *intensification; management; economic behavior; neo-industrial modernization; enterprises.*

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку характеризується якісно новими вимогами, пов'язаними з переходом суспільства до нових технологій. Періодична зміна технологічних укладів є закономірністю розвитку продуктивних сил, спрямована на прискорення прогресивних структурних змін в суспільному відтворенні. Удосконалення моделі економічного зростання, коли зміни відбувається, в основному, за рахунок вичерпання ресурсів, є складним завданням.

Важливість переходу продуктивних сил і виробничих відносин сучасної економіки на новий якісний рівень актуалізує розвиток теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації з урахуванням сучасних глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В даний час, незважаючи на актуальність проблеми інтенсифікації управління економічною поведінкою та підвищення на цій основі ефективності виробництва все ще не приділяється належної уваги її вирішення як з боку вчених-економістів, так і керівників і фахівців підприємств. Розробка теоретичних основ інтенсифікації

управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації на сучасному етапі має бути висунуто в число пріоритетних проблем та є об'єктом дослідження значної кількості науковців, зокрема, С.Вегери [3], П. Друкера [7], Г. Капленко [10], В. Прохорової [12], А. Файоля [14], Н. Шибяєвої [15] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Аналіз наукових вітчизняних та зарубіжних літературних джерел свідчить про те, що формування інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації є необхідне для забезпечення прогресивного розвитку підприємств та потребує подальших наукових досліджень.

Метою статті є розробка діалектичного підходу до формування теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

Викладення основного матеріалу дослідження. В сучасних ринкових умовах підвищується роль інтенсифікації як підґрунтя ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємств. Процес інтенсифікації впливає на ефективність використання

потенціалу підприємства, що може призвести до скорочення витрат, підвищення віддачі основних виробничих засобів, збільшення продуктивності праці тощо.

В умовах необхідності зростання ефективності діяльності підприємств і обмеженої можливості залучення додаткових ресурсів, велике значення набувають питання інтенсивного використання потенційних ресурсів підприємства.

Підприємства повинні системно здійснювати інтенсифікацію на основі підвищення рівня використання трудових ресурсів та предметів праці, що позитивно вплине на зростання продуктивності праці і підвищення рівня розвитку.

Перехід економіки на інтенсивний шлях розвитку проходить під впливом інших об'єктивних факторів, що наведено на рис.1.

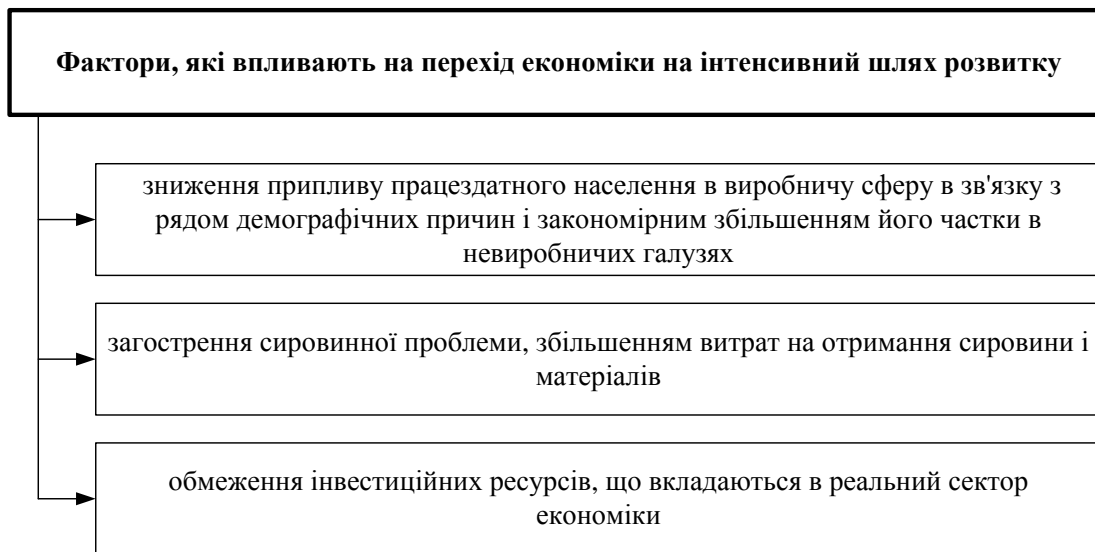

Рис. 1. Фактори, які впливають на перехід економіки на інтенсивний шлях розвитку

Отже, процес інтенсифікації є актуальним у процесі розвитку підприємств.

Проаналізуємо сутність поняття «інтенсифікація», що наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз сутності поняття «інтенсифікація»

Автор	Сутність поняття
1	2
Енциклопедія сучасної України [9]	сукупність заходів, спрямованих на посилення, збільшення напруженості, продуктивності, дієвості
Горбонос Ф.В., Черевко Г.В., Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О. [6]	інтенсифікація - це соціально-економічний процес, спрямований на збільшення виробництва продукції, підвищення її якості й зниження собівартості на основі запровадження у виробництво нових засобів, нових технологій, нових форм організації праці й виробництва, підвищення кваліфікації кадрів та ін., що є складовими науково-технічного прогресу

1	2
Степаненко П., Коваленко П. [13]	це форма розширеного відтворення, яка ґрунтується на оптимальному формуванні та раціональному використанні на основі науково-технічного прогресу сукупних затрат уречевленої та живої праці на одиницю земельної площі з метою збільшення обсягу продукції та підвищення ефективності її виробництва
Вікіпедія [17]	процес і організація розвитку виробництва, в якому застосовуються найбільш ефективні засоби виробництва, а також розширення виробництва. Процес перетворення витрати ресурсів, а також застосування нового обладнання дозволяє викликати зростання продуктивності
Економічний словник [8]	Особлива форма розвитку та економічного росту суспільного виробництва, що ґрунтується на використанні науково-технічних досягнень, застосуванні дедалі ефективніших засобів виробництва та досконаліших форм організації праці

Проаналізувавши сутність поняття «інтенсифікація», можна навести авторське трактування. Отже, інтенсифікація - це процес, який спрямований на посилення економічного розвитку підприємства за рахунок активного впровадження інноваційних розробок (засобів праці, технологій, підвищення кваліфікації тощо) для підвищення ефективності діяльності.

Проблема може бути вирішена за допомогою поглибленої інтенсифікації виробництва підприємства, що є одним з найважливіших векторів в розвитку теорії і практики управління; її реалізація дозволяє в потрібний термін опанувати економічною ситуацією і визначити напрямок і розмір управлінського впливу для досягнення поставлених цілей.

Процес інтенсифікації управління допоможе вирішити проблему впливу процесів поточної і фінансово-інвестиційної діяльності підприємства, що формують оцінку результату його господарювання.

Впровадження в систему управління підприємствами такого напрямку, як інтенсивність, зробить їх орієнтованими на більш активне

використання доступних потенціальних ресурсів, що значно підвищить їх конкурентоспроможність.

Для активного впровадження інтенсифікації в систему управління підприємствами необхідно більш детально розглянути саму сутність системи управління.

Сучасні напрямки методології управління, методи управління і фактори розвитку підприємства направлені на формування нової концепції управління, зміст якої полягає в удосконаленні діяльності підприємства з метою збільшення його вартості за рахунок інтенсифікації управління.

Проаналізуємо сутність поняття «управління», що наведено в табл. 2.

Отже, за результатами аналізу економічної сутності поняття «управління» можна визначити, що цим терміном називають процес цілеспрямованого впливу, з використанням сукупності методів, заходів і форм, а також обсягу необхідної інформації, для ефективної організації діяльності, який направлений на отримання позитивного ефекту та активного розвитку.

Аналіз сутності поняття «управління»

Автор	Визначення
Гетьман О., Шаповал В. [4]	цілеспрямована діяльність, яка представляє собою сукупність методів, засобів і форм ефективної координації роботи людей (трудова колективів) для досягнення поставлених завдань або визначеної мети (підвищення результативності виробництва, зростання прибутку тощо).
Друкер П. [7]	особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу
Бир С. [1]	побудова природного порядку для системи, що піддається впливу обурень і прагне відновити свою рівновагу
Глушков В. [5]	це перетворення інформації в сигнали, що корегують діяльність машини й організму.
Файоль А. [14]	управління як ієрархічно організовану діяльність, завдяки якій визначається оптимальний спосіб групування робіт, розподіл повноважень і відповідальності на різних рівнях організації.
Словопедія [16]	це процес цілеспрямованого впливу керуючої підсистеми або органу управління на керовану підсистему або об'єкт управління з метою забезпечення його ефективного функціонування та розвитку
Вікіпедія [17]	цілеспрямований програмований чи довільний вплив на об'єкти задля досягнення кінцевої мети за допомогою процесорів, явищ, процесів, коли є з ними взаємодія в режимі детермінованої чи довільної програми / регламенту

Сучасні трансформаційні процеси вимагають змін у системі управління підприємствами за допомогою формування нових напрямів економічної поведінки. Перетворення в ході становлення ринкових відносин формують нові правила і норми поведінки, взаємодії підприємств з іншими суб'єктами (постачальниками, споживачами, посередниками тощо). Але перетворення економічного середовища не є єдиною необхідною і достатньою умовою зміни економічної поведінки підприємств, на її формування впливають фактори, як: національні, етичні, соціальні, психологічні, релігійні та інші.

Дані фактори необхідні при проведенні ринкових реформ, виборі методів їх здійснення та призводять до деформацій в економічній поведінці, яка повинна бути адаптована до кризових явищ.

Накопичені в ході економічної трансформації проблеми, деформації економічної поведінки підприємств свідчать про те, що без глибокого розуміння законів поведінки підприємств, в тому числі в їх культурному, соціально-психологічному аспекті, вибір шляхів ефективного економічного розвитку стає дуже скрутним.

У економічній поведінці в тій чи іншій мірі присутні як егоїстичний, так і альтруїстичний мотиви, що визначають сутність взаємодії суб'єктів в рамках економічних організацій.

Економічна школа формує концепти управління з урахуванням поведінкових аспектів, висуває відповідні поведінкові моделі діяльності підприємства. Включення в економічну теорію культурних, морально-етичних, релігійних і біологічних факторів, які так чи інакше впливають на господарську

поведінку і є історичною спадщиною, що дозволяє адекватно і максимально наблизити економічну науку до реальності.

Проаналізуємо сутність поняття «економічна поведінка», що наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Аналіз сутності поняття «економічна поведінка»

Автор	Визначення
Шибяєва Н. [15]	економічну поведінку як впорядковану сукупність дій суб'єктів господарювання, спрямовану на досягнення економічних цілей в умовах специфічних господарських систем з урахуванням ціннісних установок
Капленко Г. [10]	стратегічно визначений напрям взаємопов'язаних, цілеспрямованих тактичних дій, методів, способів і реакцій на непередбачуваний розвиток подій і зростаючу конкуренцію з метою забезпечення реалізації конкретно визначених цілей і місії підприємства в обраній сфері діяльності"
Вегера С. [3]	це галузь економічної науки, що вивчає поведінкові аспекти прийняття економічних рішень, найважливішого етапу управління економічними процесами
Ложкін Г., Спасніков В., Комаровська В. [11]	це галузь знань, яка вивчає не тільки і не стільки окремі форми економічної поведінки, це наука про взаємозв'язок духовного світу індивідів і груп з господарською активністю
Бункина М.К., Семенов А.М. [2]	це наука, яка розкриває процес пізнання економічної реальності, який складається із сприйняття, уявлення і мислення

Проаналізувавши сутність поняття «економічна поведінка», можна навести авторське трактування. Отже, економічна поведінка - це процес, який складається із сприйняття, уявлення і мислення, направлений на формування впорядкованої сукупності тактичних та стратегічних дій, що вивчає поведінкові аспекти прийняття економічних рішень, як найважливішого етапу управління процесами.

Успіх управління економічною поведінкою підприємства в кризовій ситуації істотно залежить від розуміння сутності існуючих процесів, характеру і особливостей їх прояву, що визначають необхідність змін в системі управління економічною поведінкою підприємства та забезпечують адекватну реакцію на події, що відбуваються.

Пошук шляхів вирішення проблем, пов'язаних з кризовими ситуаціями в діяльності підприємств, передбачає аналіз причин виникнення і розвитку кризових ситуацій, розробку механізмів, що перешкоджають появі негативних тенденцій, явищ у розвитку, а також використання таких інструментів, які послаблюють їх вплив.

Низька ефективність виробництва, неконкурентоспроможна продукція, відсутність дієвих стимулів підприємницької активності, нерозвинена інфраструктура, негативні наслідки цінової політики - це тільки деякі з причин виникнення кризових ситуацій в діяльності підприємств.

Рішення даної задачі можливе за допомогою переходу до нової парадигми розвитку, орієнтованої на реальний сектор

економіки, становлення нової індустрії і нового технологічного укладу на базі досягнень науково-технічного прогресу і відповідної сучасним соціально-економічним і політичним реаліям і великим викликам. В даному випадку мова йде про неоіндустріалізацію, яка передбачає збільшення інноваційності, зростання обсягів виробництва високотехнологічної та наукомісткої продукції, модернізацію традиційних і розвиток нових напрямів промисловості і дозволяє за рахунок цього забезпечити догляд від сировинної моделі і підвищення конкурентоспроможності.

На основі проведеного дослідження запропоновано діалектичний підхід до формування теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації, що представлено на рис.2.

Процесу розвитку неоіндустріальної модернізації перешкоджає цілий ряд накопичених проблем на різних рівнях ієрархії вітчизняної економіки, вирішення яких пов'язане з формуванням моделі і визначенням структурно-функціонального змісту механізму неоіндустріалізації з урахуванням заданих стратегічних напрямів розвитку підприємств.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновок, що важливість переходу продуктивних сил і виробничих відносин сучасної економіки на новий якісний рівень актуалізує розвиток теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації з урахуванням сучасних глобальних викликів.

Впровадження в систему управління підприємствами такого

напряму, як інтенсивність, зробить їх орієнтованими на більш активне використання доступних потенціальних ресурсів, що значно підвищить їх конкурентоспроможність.

Сучасні трансформаційні процеси вимагають змін у системі управління підприємствами за допомогою формування нових напрямів економічної поведінки. Перетворення в ході становлення ринкових відносин формують нові правила і норми поведінки, взаємодії підприємств з іншими суб'єктами (постачальниками, споживачами, посередниками тощо).

Накопичені в ході економічної трансформації проблеми, деформації економічної поведінки підприємств свідчать про те, що без глибокого розуміння законів поведінки підприємств, в тому числі в їх культурному, соціально-психологічному аспекті, вибір шляхів ефективного економічного розвитку стає дуже скрутним.

В процесі дослідження надано визначення інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації – це процес становлення нової індустрії і нового технологічного укладу шляхом удосконалення цілеспрямованого впливу на посилення економічного розвитку підприємства який складається із сприйняття, уявлення і мислення, направлений на формування впорядкованої сукупності тактичних та стратегічних дій, з використанням сукупності методів, заходів і форм, а також обсягу необхідної інформації, що вивчає поведінкові аспекти прийняття економічних рішень та направлений на отримання позитивного ефекту та активного розвитку.

Рис.2. Діалектичний підхід до формування теоретичних основ інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бир С. Кибернетика и управление производством. – М. : Наука, 1965. – 392 с.
2. Бункина М.К., Семенов А.М. Экономика и психология. На перекрестке наук. – М.: Дело и Сервис, 1999. – 263 с.
3. Вегера С. А. Поведінкова економіка – особлива галузь економічної теорії / Актуал. проблеми економіки. – 2004. – № 2. – С. 4-16.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Экономика підприємства навч. посіб. — 2-ге видання. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 488 с.
5. Глушков В. М. Кибернетика. Вопросы теории и практики. – М. : Наука, 1986. – 488 с.
6. Горбонос Ф.В., Черевко Г.В., Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О. Экономика підприємства. Київ, Знання 2010, 463 с.
7. Друкер П. Ф. Рынок: как выйти в лидеры: практика и принципы. – М. : Book chamber international, 1992. – 354 с.
8. Економічний словник / за ред. Завадського Й.С., Осовської Т.В., Юшкевич О.О. Київ, Кондор 2006, 356 с.
9. Енциклопедія сучасної України. Ел. ресурс - http://esu.com.ua/search_articles.php?id=123
10. Капленко Г.В. Формування економічної поведінки підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 /НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Л., 2005. — 20 с.
11. Ложкін Г.В., Спассніков В.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
12. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування : монографія. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2015. – 291 с.
13. Степаненко П., Коваленко П. Племінна птиця України / Інформаційний щомісячник «Пропозиція». – 2009. – № 1. – С.36-39.
14. Файоль А. Общее и промышленное управление.– М.: Республика, 1992. – 349 с.
15. Шibaєва Н.В. Особливості економічної поведінки суб'єктів господарювання в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис.. канд. екон. наук: 08.01.01 Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. — Х., 2002. — 16 с.
16. <http://slovopedia.org.ua>
17. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

УДК 330.341.2

**АНАЛІЗ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

Черкашина М.В., завідувач кафедри (НАНГУ)

У даній статті подано методики аналізу логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України. В роботі здійснено формальний опис множини стратегічних переваг (установок) військових підрозділів Національної гвардії України стосовно організації системи логістики. В статті запропонована ігрова

модель, за допомогою якої вирішується задача визначення даних параметрів стратегії організації системи логістики військового підрозділу з урахуванням можливостей партнерів за логістичним ланцюжком. Запропоновано неантагоністичну диференціальну гру військового підрозділу і його компаній-партнерів, за допомогою якої визначається розмір вкладень військового підрозділу на покриття вартості його участі в логістичній мережі та обсяг резервних запасів.

Ключові слова: логістичні процеси, військовий підрозділ, компанія-партнер, ігрова модель, стратегічні переваги, логістична мережа

АНАЛИЗ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ ВОЕННЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Черкашина М. В., заведующая кафедры (НАНГУ)

В данной статье представлена методика анализа логистических процессов военных подразделений Национальной гвардии Украины. В работе осуществлено формальное описание множества стратегических преимуществ (установок) военных подразделений Национальной гвардии Украины относительно организации системы логистики. В статье предложена игровая модель, с помощью которой решается задача определения данных параметров стратегии организации системы логистики военного подразделения с учетом возможностей партнеров по логистической цепочкой. Предложено неантагонистические дифференциальную декабрь воинского подразделения и его компаний-партнеров, с помощью которой определяется размер вложений военного подразделения на покрытие стоимости его участия в логистической сети и объем резервных запасов.

Ключевые слова: логистические процессы, военное подразделение, компания-партнер, игровая модель, стратегические преимущества, логистическая сеть

ANALYSIS OF LOGISTICAL PROCESSES OF THE NATIONAL GUARDS OF UKRAINE

Cherkashyna M., Head of the Department (NANGU)

In this article the methods of analysis of logistic processes of military units of the National Guard of Ukraine are presented. The paper describes a formal description of the many strategic advantages (installations) of the military units of the National Guard of Ukraine regarding the organization of the logistics system. The article proposes a game model, which solves the problem of determining the parameters of the strategy of organizing a system of logistics of the military unit, taking into account the capabilities of partners in the logistics chain. The model under development belongs to the class of simulation non-antagonistic differential games "player - inanimate nature", where the latter are partners of the company along the technological chain. The work of the model is to determine the parameters proposed in the article of the motorcade, the optimal values of which are selected as a result of the implementation of a certain mechanism for reconciling the benefits of the military unit and partner companies on the logistics chain based on utility functions. In the context of logistics chains, matching partners' benefits is especially relevant because of the high level of uncertainty associated with the uncertainty of consumer reactions to the results of joint activities, the large number of mortgage payments between partners, the high cost of the technological platform for the implementation of collective support services. and its

partner companies to determine the size of the military unit's investment in war coverage spine of his participation in the logistics network and the amount of the reserve stocks. The paper indicates that in the process of functioning of the logistics chain in order to optimize the commercial interaction of partners, it is necessary to coordinate decisions based on the already identified strategic advantages of members of the logistics community and redistributed in the event of possible failures of functions. For this purpose, in the article, similarly to the processes in production and economic systems, the coordination problem is described by fuzzy models, on the basis of which local vector optimization problems are solved.

Key words: logistics processes, military unit, partner company, game mode, strategic advantages, logistics network

Постановка проблеми. Боездатність військових підрозділів Національної гвардії України та ефективне виконання поставлених командуванням завдань залежить перш за все від належного матеріально-технічного, тилового та інформаційного забезпечення військових формувань В свою чергу, належне забезпечення військових підрозділів необхідними видами ресурсів обумовлюється наявністю цілеспрямованої та ефективної організації системи логістики.

З позицій наукової площини актуального значення в цьому сенсі набуває аналіз логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України та вивчення стратегічних переваг військового формування з позицій досягнення належного рівня організації системи логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження характерних особливостей та динаміки логістичних процесів у сучасних умовах господарської діяльності розкрито у роботах Соколовського С.А., Науменко М.О., Черкашиної М. В, Грабовського Є.М. та ін. дослідників. Зокрема питанням застосування електронних платіжних систем присвячені роботи [1-4]. Особливості управління якістю логістики організацій подані в дослідженнях [5-10]. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів розглянуто у наукових статтях [11-12].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід з економіко-математичними моделями аналізу логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України.

Метою даної статті є розробка методики аналізу логістичних процесів військових підрозділів Національної гвардії України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Командування військових підрозділів Національної гвардії України повинно визначити множину своїх стратегічних переваг (установок), які можна задати у вигляді наступного кортежу:

$$S = \langle OS, RV, OZ, KS \rangle, \quad (1)$$

де OS - кількість комерційних операцій (в одиницях), які передаються реалізуються в рамках логістичних процесів; RV - розмір вкладення конкретної компанії-партнера військового підрозділу (в гривнях) на покриття вартості участі в логістичному співтоваристві; OZ - обсяг резервних запасів постачальницько-збутової мережі військового підрозділу (в гривнях); KS - кількість спільно реалізованих логістичних проектів військового підрозділу з компаніями-партнерами(в одиницях).

Задача визначення даних параметрів стратегії організації системи

логістики військового підрозділу з урахуванням можливостей партнерів за логістичним ланцюжком може бути вирішена з використанням ігрової моделі, у якій елементами множини стратегій виступають компоненти кортежу (1). Модель, що розроблюється, належить до

класу імітаційних неантагоністичних диференціальних ігор «гравець - нежива природа», де останньою виступають партнери компанії за технологічним ланцюжком.

Загальне подання гри має такий вигляд (рис. 1):

Стани-стратегії партнерів за технологічним ланцюжком		CC ₁	CC ₂	...	CC _v
Стратегії військового підрозділу					
	S ₁	ψ_{11}	ψ_{12}	...	ψ_{1v}
	S ₂	ψ_{21}	ψ_{22}	...	ψ_{2v}
	
	S _u	ψ_{uv}	ψ_{uv}		ψ_{uv}

Рис. 1. Загальний вигляд ігрової моделі «гравець - нежива природа»

Для k-ої компанії-гравця задаються:

1) множина стратегій $S_u = \{x_1, x_2, \dots, x_u\}$, які відображають систему цілей взаємодії військового підрозділу з компаніями-партнерами в рамках технологічного ланцюжка;

2) критерій ефективності (функція корисності) $\Psi(x_1, x_2, \dots, x_u)$ вибору k-им гравцем раціональних параметрів.

Робота моделі полягає у визначенні параметрів кортежу (1), оптимальні значення яких вибираються в результаті реалізації певного механізму узгодження переваг військового підрозділу та компаній-партнерів за логістичним ланцюжком на основі функцій корисності. В умовах логістичних ланцюжків узгодження переваг партнерів є особливо актуальним внаслідок високого рівня невизначеності, пов'язаної з невідомістю реакції споживачів на результати спільної діяльності, великою кількістю заставних розрахунків між партнерами, високою

вартістю технологічної платформи для здійснення колективних допоміжних сервісів.

Робота моделі починається з визначення обсягу комерційних операцій компаній-партнерів і кількості проектів, виходячи з доцільності (корисності) даного процесу для обох сторін. Функція корисності для k-ої зовнішньої структури полягає в максимізації сумарної виручки:

$$\psi_{1k} = \sum_{r=1}^R OS_r \cdot OP_r \rightarrow \max_{OS_r},$$

де OP - обсяг продажів (в гривнях); r - індекс цільового сегмента.

Для військового підрозділу функція корисності складається в зниженні питомої вартості функціонування ланки ланцюжка з k-им партнером у загальному бюджеті постачальницько-збутової мережі, що може знизити розмір вкладення військового підрозділу в співтовариство в цілому. Формально ця умова записується у вигляді мінімізації виразу наступного виду:

$$\psi_{10} = \frac{\sum_{r=1}^R SZ_r \cdot KS_r}{BS} \rightarrow \min_{KS_r},$$

де SZ - витрати на здійснення електронного обміну даних (EDI) і обслуговування системи логістики; BS - величина бюджету постачальницько-збутової мережі.

Корисність всього логістичного ланцюжка в цілому може бути визначена характеристичною функцією гри, що для розглянутої моделі має вигляд:

$$\psi_1 = \frac{\sum_{r=1}^R \sum_{k=1}^K (OS_{rk} \cdot OP_{rk} - SZ_{rk} \cdot KS_{rk})}{BS} \rightarrow \max_{OS_r, KS_r} \quad (2).$$

Обмеженнями моделі являються:

$$\sum_{k=1}^K OS_{rk} \leq OT, \quad r \in R \quad (3)$$

$$\sum_{r=1}^R KS_{rk} \leq \frac{ER}{OK}, \quad k \in K, \quad (4)$$

де OT - загальний обсяг (у вартісному вираженні) комерційних операцій, реалізованих компанією-партнером; ER - величина сукупного попиту цільового сегменту (в гривнях); OK - обсяг оборотного капіталу (в гривнях).

Розмір вкладень військового підрозділу на покриття вартості його участі в логістичній мережі та обсяг резервних запасів можуть бути визначені в результаті вирішення наступної неантагоністичної диференціальної гри військового підрозділу і його компаній-партнерів.

Командування військового підрозділу прагне знизити свої витрати, пов'язані з його участю в логістичному ланцюжку, що знаходить своє вираження в мінімізації виразу:

$$\psi_{20} = \frac{RV}{OK} + \frac{OZ}{SM} \rightarrow \min_{RV, OZ}, \quad (5)$$

де SM - загальна вартість системи матеріально-технічного забезпечення в умовах її наскрізної автоматизованої реалізації.

K -ий партнер військового підрозділу за логістичним ланцюжком, бажаючи максимізувати обсяг своїх

резервних запасів RZ у заданій пропорції, прагне мінімізувати вираз:

$$\psi_{2k} = \frac{RZ}{BS} \rightarrow \min_{RZ}, \quad (6)$$

Критерій ефективності в цьому випадку буде мати вигляд:

$$\psi_2 = \frac{RV}{OK} + \frac{OZ}{SM} - \frac{RZ}{BS} \quad (7)$$

Обмеженнями моделі являються:

$$0 \leq RV < BS, \quad (8)$$

$$0 \leq OZ \leq \sum_{r=1}^R OP_r. \quad (9)$$

Для описаної моделі сформуємо диференціальну гру, коли провідним гравцем є командування військового підрозділу. Командування військового підрозділу вибирає своїх партнерів за логістичним ланцюжком та повідомляє їм позиційну стратегію RV' , що задовольняє обмеженню (8). Після цього партнер з умови мінімізації функції (6) визначає стратегію RZ . Задача командування військового підрозділу полягає у виборі такої стратегії RV' , щоб при відповідній стратегії партнера за логістичним ланцюжком вираз (5) приймав мінімальне значення.

У процесі функціонування логістичного ланцюжка з метою оптимізації комерційної взаємодії партнерів необхідно здійснювати координацію рішень на основі вже визначених стратегічних переваг учасників логістичного співтовариства та перерозподілені на випадок можливих збоїв функцій. Аналогічно процесам у виробничо-економічних системах [6] задача координації може бути описана нечіткими моделями, на базі яких вирішуються локальні задачі векторної оптимізації.

Командування військового підрозділу виробляє нечіткі координуючі сигнали φ_k , які надходять до k -ого учасника ланцюжка та забезпечують такі співвідношення показників учасників, які

максимізують функцію Φ_0 , при обмеженнях $\Phi_k(\tilde{p}, \varphi) \geq PO_k$.

$$\Phi_0 = \sum_{k=1}^K \varphi_k \tilde{p}_k \rightarrow \max_{p_k} \quad (10)$$

де \tilde{p}_k - показники – тактичні параметри компаній-партнерів за ланцюжком; PO_k – прийняті в логістичному ланцюжку обмеження за основними показниками k-ого учасника (кількість таких обмежень відповідає числу показників).

Показниками партнерів за логістичним ланцюжком будуть виступати наступні лінгвістичні змінні:

\tilde{p}_1 - інтенсивність використання виробничих потужностей;

\tilde{p}_2 - рівень стандартизації бізнес-процесів;

\tilde{p}_3 - масштаб маркетингових ініціатив на ринку;

\tilde{p}_4 - рівень використання електронних платіжних систем;

\tilde{p}_5 - величина доступу до ринку на основі використання інтернет-каналів.

Дані лінгвістичні змінні можуть бути описані наступних терм-множинами:

$\tilde{p}_1 = \{\text{висока, середня по ланцюжку, низька}\};$

$\tilde{p}_2 = \{\text{переважна стандартизація, часткова стандартизація, незначна стандартизація}\};$

$\tilde{p}_3 = \{\text{значний, середній по ланцюжку, низький}\};$

$\tilde{p}_4 = \{\text{високий, середній по ланцюжку, низький}\};$

$\tilde{p}_5 = \{\text{повне охоплення ринку, охоплення переважної частки ринку, частковий доступ лише до деяких сегментів}\}.$

Висновок. Таким чином, запропонована аналізу логістичних

процесів військових підрозділів Національної гвардії України містить визначення множини стратегічних переваг (установок) військових формувань, визначення основних параметрів стратегії організації системи логістики військового підрозділу з урахуванням можливостей партнерів за логістичним ланцюжком і обчислення розміру вкладень військового підрозділу на покриття вартості його участі в логістичній мережі та обсяг резервних запасів.

Подальшим напрямком дослідження може стати розробка методики узгодження параметрів системи логістики військових підрозділів Національної гвардії України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2018. №2/2. С. 43-49

2. Hu C., Yang Z, Mingjing G. AHP and CA Based Evaluation of Website Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry Information Center Web Portals. *Journal Service Science & Management*. 2009. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>

3. Summary of the Methodology for assesing the Dynamics and Impacts of Electronic Commerce . *OECD WPIE Ad Hoc Technucal Expert Group*. 2004. P.12

4. Naumenko M., Hrabovskyi Y., Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 2/2 (92), pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. 2020. № 1. Pp. 3 – 17,

6. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції

високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 335-342.

7. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V., Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*. 2019. № 3. Pp. 3 – 12. DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902

8. Pushkar O., Hrabovskyi Y. Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*. 2019. № 17(3). P. 23-34. Doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

9. Каличева Н.Є., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.

10. Каличева Н.Є., Копачевська Ю. А. Вплив логістики на розвиток підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20. Ч. 2. С. 11 - 14.

11. Соколовський С. А, Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.

12. Каличева Н. Є. Проблеми та перспективи впровадження інформаційних технологій у вітчизняній транспортній сфері. *Сучасна економіка: актуальні проблеми та перспективи розвитку: колективна монографія /за заг. редакцією д-ра екон. наук, професора В. В. Прохорової*. Харків: «НТМТ», 2014. С. 73-78.

REFERENCES

1. Hrabovskyi Y., Yevsyeyev O. (2018). Development of methodological principles of support-preservation engineering work. *Technological audit and production reserves..* №2/2. С. 43-49.

2. Hu C., Yang Z, Mingjing G. AHP and CA Based Evaluation of Website Information Service Quality: An Empirical Study on High-Tech Industry Information Center Web Portals//*Journal Service Science & Management*. 2009. № 3. P. 168–180 DOI: <https://doi.org/10.4236/jssm.2009.23020>

3. Summary of the Methodology for assesing the Dynamics and Impacts of Electronic Commerce (2004). *OECD WPIE Ad Hoc Technucal Expert Group*. P. 12

4. Naumenko M., Hrabovskyi Y. (2018) Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies..* № 2/2 (92). Pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305

5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. (2020). Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 1. pp. 3 – 17.

6. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakistyu produkciyi vy`sokotexnologichny`x pidpry`emstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.

7. Hrabovskyi Y., Fedorchenko V. (2019). Development of the optimization model of the interface of multimedia edition. *EUREKA: Physics and Engineering*, № 3, pp. 3 – 12, DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00902

8. Pushkar O., Hrabovskyi Y. (2019) Methodology for developing an intelligent user interface for educational publications in the e-learning system. *Development Management*, № 17(3), pp. 23-34. doi:10.21511/dm.17(3).2019.03

9. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpryemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 - 86.

10. Kalycheva N.Ie., Kopachevska Yu. A. (2018) Vplyv lohistyky na rozvytok pidpriemstv maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. [The influence of logistics on the development of small business in modern conditions of management]. *UzhNU Scientific Bulletin. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Issue 20. Part 2. Pp. 11 - 14
11. Sokolovskyi S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osobyvostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logistychny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrayiny. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.
12. Kalicheva N.E. (2014). Problemy` ta perspektyvy` vprovadzhennya informacijny`x tehnologij u vitchy`znyanij transportnij sferi. [Problems and prospects of introduction of information technologies in the domestic transport sphere]. *Suchasna ekonomika: aktual`ni problemy` ta perspektyvy` rozvytku: kolektyvna monografiya*. [Modern Economics: Current Issues and Prospects for Development: A Collective Monograph]. Kharkiv: NTMT, pp. 73-78.

УДК 656.13.033.1

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИКИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Чухлата Ж.Г., ст. викладач (НАНГУ)

У даній статті подано методика оцінки ефективності логістики високотехнологічної організації в сучасних умовах інформаційної економіки. Запропонована система показників ефективності логістичних процесів. В роботі констатується, що управління ризиками логістичних процесів організації доцільно здійснювати в розрізі їх основних класифікаційних груп. Пропонуються складові стабілізуючого механізму для ризикових точок ланцюжків логістики. Подальшим напрямком даного дослідження може стати методика управління комерційними транзакціями високотехнологічної організації в логістичному ланцюжку стратегічних партнерів.

Ключові слова: логістика, ефективність, високотехнологічна організація, оцінювання, управління ризиками, логістичні процеси

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЛОГИСТИКИ ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ

Чухлатая Ж.Г., ст. преподаватель (НАНГУ)

В данной статье представлена методика оценки эффективности логистики високотехнологичной организации в современных условиях информационной экономики. Предложенная система показателей эффективности логистических процессов. В работе констатируется, что управление рисками логистических процессов организации целесообразно осуществлять в разрезе их основных

классификационных групп. Предлагаются составляющие стабилизирующего механизма для рискованных точек цепочек логистики. Дальнейшим направлением данного исследования может стать методика управления коммерческими транзакциями высокотехнологичной организации в логистической цепочке стратегических партнеров.

Ключевые слова: логистика, эффективность, высокотехнологичная организация, оценка, управления рисками, логистические процессы

METHODS OF EVALUATION OF LOGISTICS EFFICIENCY OF HIGH-TECHNOLOGICAL ORGANIZATION

Chukhlata G., Senior Lecturer (NANGU)

In today's post-industrial society and the information economy, high-tech organizations, which are based on using modern information technologies and the Internet as a technological platform, are of great importance. Such organizations have a well-developed information infrastructure that determines the specifics of all areas of the company's activity, including logistics and supply. In its turn, this specificity imposes certain limitations and peculiarities of implementation of logistic processes of the organization, which determine the aspects of performance evaluation. This article presents a methodology for evaluating the efficiency of logistics of a high-tech organization in today's information economy. The experience indicates that in today's context of post-industrial society and the information economy, high-tech organizations, which are based on using modern information technologies and the Internet as a technological platform, are of great importance. The characteristic feature of high-tech organizations in the article is the developed information infrastructure, which determines the specifics of all spheres of activity of the company, including logistics and supply. The system of indicators of efficiency of logistic processes is offered. The paper indicates that in the process of optimization of the main financial parameters of logistics processes of the organization it is necessary to monitor the achieved level of efficiency. The paper states that it is expedient to carry out risk management of logistic processes of an organization in the context of their main classification groups. The components of the stabilization mechanism for the risk points of the logistics chains are offered. Submitted articles are a methodological justification of the logistics process of a high-tech organization based on the risks and characteristics of the Internet as a business environment. A further direction of this research may be the technique of managing the commercial transactions of a high-tech organization in the logistics chain of strategic partners. The result of the work was a methodological substantiation of the logistics process of a high-tech organization on the basis of taking into account the risks and characteristics of the Internet as a business environment. A further direction of this research may be the method of managing the commercial transactions of a high-tech organization in the logistics chain of strategic partners.

Key word: logistics, efficiency, high-tech organization, evaluation, risk management, logistics processes

Постановка проблеми. В сучасних умовах постіндустріального суспільства та інформаційної економіки вельми вагоме значення набувають високотехнологічні організації, які засновані на використанні

у якості технологічної платформи сучасних інформаційних технологій і мережі Інтернет. Такі організації мають розвинуту інформаційну інфраструктуру, яка обумовлює специфіку всіх сфер

діяльності компанії, зокрема логістику та постачання. В свою чергу, ця специфіка накладає певні обмеження та особливості здійснення логістичних процесів організації, які обумовлюють аспекти оцінювання ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах Грабовського Є. М., Соколовського С.А., Науменко М.О. [1-3] аналізуються особливості управління потоками інформації в логістичних процесах. Питання інформаційної підтримки логістичних процесів подані в дослідженнях Науменко М.О., Грабовського Є.М., Мартінса П. та ін. [4-6]. Основним напрямком управління якістю логістичних процесів присвячені наукові статті Грабовського Є.М., Науменко М.О., Каличевої Н.Є., Сумця А.М. та ін. [7-11].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід, який би передбачав оцінювання ефективності логістики високотехнологічної організації в сучасних умовах інформаційної економіки.

Метою даної статті є розроблення методики оцінки ефективності логістики високотехнологічної організації.

Викладення основного матеріалу дослідження. У процесі оптимізації основних фінансових параметрів логістичних процесів організації необхідно здійснювати контроль досягнутого рівня ефективності. Для його визначення варто керуватися наступною системою показників ефективності логістичних процесів.

I) показники прибутковості (рентабельності)

I.1) коефіцієнт прибутковості:

$$K_p = \frac{Pr}{Sr}, \quad (1)$$

де Pr - сума чистого прибутку;
Sr - величина власних коштів.

Величина чистого прибутку компанії визначається:

$$Pr = P * Q - Q - \sum_{I=1}^N R_i * Q_i - ZP - Pr', \quad (2)$$

де P - очікувана ціна реалізації продукту (послуги);

Q - планована кількість продажів;

R_i - витрати залучення і-го покупного ресурсу;

Q_i - обсяг і-го покупного ресурсу;

ZP - витрати проміжного споживання;

Pr' - потенційний прибуток у залишках нереалізованої в логістичній мережі продукції та послуг, наданих знижках.

I.2) величина дисконтованих грошових потоків:

$$DP = Pr - IA + AO - KV - Cs + OS, \quad (3)$$

де Pr - чистий прибуток за період;

IA - витрати адаптації, впровадження та експлуатації інформаційних технологій;

AO - амортизаційні відрахування;

KV - капвкладення компанії в комерційні мережеві проекти;

Cs - процентні виплати по кредитах;

OS - приріст власних оборотних коштів.

Ставка дисконту визначається за формулою:

$$D = D_f + I_p * SK + S_t * (P_a - D_f),$$

де D_f - безризикова ставка доходу;

I_p - ступінь інформаційної захищеності бізнес-сайту компанії;

S_t - ставка страхового полісу обслуговуючої компанії;

SK - величина власного капіталу;

P_a - поточна ціна акцій компанії.

I.3) рентабельність (індекс прибутковості):

$$ID = \frac{DP}{KV}. \quad (4)$$

II) показники ліквідності:

II.1) коефіцієнт покриття:

$$K_{PK} = \frac{Sr}{RP}, \quad (5)$$

де RP - обсяг притягнутих ресурсів мережеских партнерів;

II.2) коефіцієнт маневрування капіталу:

$$K_M = \frac{O_K}{SK}, \quad (6)$$

де O_K - вартість оборотного капіталу, що вільно використовується на підтримку web-сайту, організацію рекламних акцій, маркетингові дослідження, оплату дизайнерських, провайдерських і хостингових послуг.

II.3) мультиплікатор вартості комерційних транзакцій:

$$MS = \frac{TV}{ST}, \quad (7)$$

де TV - поточна величина вільних коштів;

ST - вартість технологічної платформи бізнес-рішень.

II.4) коефіцієнт реальної вартості власного капіталу:

$$K_r = \frac{OP}{ST}, \quad (8)$$

де OP - обсяг продажів інтернет-компанії.

III) показники фінансової стабільності:

III.1) загальна кредитна активність:

$$KA = \frac{Kr}{SK}, \quad (9)$$

де Kr - загальна сума виданих кредитів мережеским партнерам.

III.2) коефіцієнт фінансування:

$$K_F = \frac{OV}{IS}, \quad (10)$$

де OV - обсяг вкладень інвестиційного капіталу в інтернет-проекти компанії;

IS - інтегрована вартість бізнес-рішень інтернет-компанії.

III.3) коефіцієнт автономії:

$$K_N = \frac{SK}{IS}. \quad (11)$$

IV) показники мережескої активності:

IV.1) коефіцієнт зовнішньої залежності:

$$K_z = \frac{SO + SPK + SI}{SK}, \quad (12)$$

де SO - вартість експортно-імпортних операцій з використанням постачальницько-дистрибуторської мережі;

SPK - вартість підтримки каналів збуту;

SI - вартість послуг системи інтернет-банкінгу.

IV.2) мережеский комерційний ефект:

$$E_s = \frac{KOLS * n}{OPK}, \quad (13)$$

де KOLS - обсяг електронних угод компанії в складі співтовариства;

OPK - обсяг продажів конкурентного середовища;

n - кількість партнерів-учасників мережеского співтовариства.

IV.3) коефіцієнт результативності мережеского менеджменту:

$$K_r = \frac{KOLS}{KOLPR}, \quad (14)$$

де KOLPR - чисельність управлінського персоналу компанії.

IV.4) коефіцієнт оптимальності комерційного трафіку:

$$K_{opt} = \frac{SUMR}{DOPV}, \quad (15)$$

де SUMR - середня сума витрат на один купівельний кошук;

DOPV - розмір додаткової виручки внаслідок реалізації EDI.

В умовах інформаційної економіки визначаючим фактором логістики організації є ризики, пов'язані з інформаційним середовищем мережі Інтернет. Управління ризиками логістичних процесів організації доцільно здійснювати в розрізі їх основних класифікаційних груп, поданих у табл. 1.

Таблиця 1

Ризики логістичних процесів організації

Група ризиків	Види ризиків, що становлять групу	Методи управління
Комерційні ризики	Перерви в бізнес-процесах через хакерські атаки або помилки в програмах; ризики, пов'язані зі зберіганням і доставкою товарів; ризик порушення зобов'язань партнерами.	Превентивні заходи
Фінансові ризики	Ризики, пов'язані з несанкціонованим використанням відомостей про клієнтів компанії (включаючи махінації з банківськими рахунками); ризики неправильної ідентифікації клієнтів при здійсненні електронних фінансових угод	Використання технологій шифрування та систем аутентифікації
Інтелектуальні ризики	Порушення авторських і патентних прав, «піратське» використання об'єктів інтелектуальної власності, втрата прав на об'єкти інтелектуальної власності	Криптографія та шифрування даних
Інформаційні ризики	Ушкодження, перекручування, розкрадання, блокування доступу до інформації, яка використовується в сфері логістики військових підрозділів	Застосування міжмережевих екранів (брандмауерів)
Майнові ризики	Ризик втрати та ушкодження встаткування, за допомогою якого здійснюється діяльність на ринку	Страховання майна та електронного встаткування

Перелік ризиків, що впливають на точок ланцюжків логістики наведені в логістичні процеси, і складові табл. 2. стабілізуючого механізму для ризикових

Таблиця 2

Ризики та складові стабілізуючого механізму

Перелік ризиків	Складові механізму
Майнові, інтелектуальні, інформаційні	Страховання електронного встаткування, застосування брандмауерів, шифрування даних
Комерційні	Превентивні заходи, шифрування даних, системи аутентифікації
Комерційні, інтелектуальні, інформаційні	Шифрування та аутентифікація, превентивні заходи, страхування майна
Майнові	Страховання майна, превентивні заходи, криптографія та шифрування даних

Темп $d_k^{(2)}$ після впливу стабілізуючого механізму слід визначати таким чином:

а) якщо темп позитивний -

$$d_k^{(2)} = d_k^{(1)} \times \alpha \times \beta, \quad (16)$$

б) якщо темп негативний -

$$d_k^{(2)} = \frac{d_k^{(1)}}{\alpha + \beta}, \quad (17)$$

де $d_k^{(1)}$ - темп до впливу стабілізуючого механізму.

Коефіцієнт α визначається за формулою:

$$\alpha = 1 - r,$$

де $0 \leq r \leq 1$ – рівень ризику.

Таким чином, при $\alpha = 0$ ризик максимальний, при $\alpha = 1$ ризику відсутні.

Коефіцієнт β характеризує рівень компенсації ризикового впливу і може бути визначений по формулі:

$$\beta = \begin{cases} 1 + \frac{Y^0}{Y'}, & \text{якщо } Y' \neq 0; \\ 1 + \frac{Y^0}{1 - Y'}, & \text{якщо } Y' = 0 \end{cases}, \quad (18)$$

де Y^0 – кількість електронних транзакцій, переведених стабілізуючим механізмом у безризикову область або область помірного ризику; Y' - кількість транзакцій, що перебувають в області підвищеного й неприпустимого ризику.

У випадку $\alpha > 0$ коефіцієнт β перебуває в межах $1 \leq \beta \leq 1/\alpha$. При $\beta = 1$ стабілізуючий механізм відсутній, при $\beta = 1/\alpha$ механізм повністю компенсує можливий ризик.

Виконання описаного стабілізуючого механізму забезпечить безперервність логістичного процесу.

Висновок. Результатом проведеної роботи стало методичне обґрунтування процесу логістики високотехнологічної організації на основі врахування ризиків і характерних особливостей мережі

Інтернет як середовища комерційної діяльності.

Подальшим напрямком даного дослідження може стати методика управління комерційними транзакціями високотехнологічної організації в логістичному ланцюжку стратегічних партнерів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hrabovskyi Y. Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. 2015. –№ 12. P. 286-296.
2. Соколовський С. А., Науменко М. О., Черкашина М. В. Удосконалення управління трудовими ресурсами підприємства. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 288-292.
3. Соколовський С. А., Науменко М. О. Аналіз особливостей управління інформаційними потоками логістичних процесів підрозділів Національної гвардії України. *ScienceRise*. 2018. № 2. С. 19-21.
4. Naumenko M., Hrabovskyi Y. Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 2/2 (92). Pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305
5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications., *EUREKA: Physics and Engineering*. 2020. № 1, pp. 3 – 17.
6. Martins P., Zacarias M. A. Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. 2017. Volume 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>
7. Грабовський Є. М. Аналіз використання мультимедійних компонентів в сучасних технологіях мобільного навчання. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2019. № 4(57). С. 46-50
8. Науменко М.О. Вдосконалення управління якістю продукції

високотехнологічних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. Вип. 62. С. 335-342.

9. Каличева Н.С., Маслова В.О. Логістичні підходи, як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 47. С. 83 - 86.

10. Сумец А. М. Логистика: Теория, ситуации, практические задания: учебное пособие. К.: Хай-Тех Пресс, 2008. 320 с.

11. Каличева Н.С., Копачевська Ю. А. Вплив логістики на розвиток підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20. Ч. 2. С. 11 - 14.

REFERENCES

1. Hrabovskyi Y. (2015). Methods of Assessment and Diagnosis of Knowledge Quality in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. No. 12, pp. 286-296.
2. Sokolovsky S. A., Naumenko M. O., Cherkashina M. V. (2015) . Udoskonalennya upravlinnya trudovy`my` resursamy` pidpry`emstva. [Improvement of the management of labor resources of the enterprise]. *Business Inform*. No № 3, pp. 288-292.
3. Sokolovskyi S. A., Naumenko N. A. (2018). Analiz osobly`vostej upravlinnya informacijny`my` potokamy` logisty`chny`x procesiv pidrozdiliv Nacional`noyi gvardiyi Ukrayiny. [Analysis of peculiarities of management of information flows of logistic processes of units of the National Guard of Ukraine]. *ScienceRise*. No 2, pp. 19-21.
4. Naumenko M., Hrabovskyi Y. (2018) Elaboration of methodology for designing a publishing and printing web portal. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. № 2/2 (92). Pp. 14 – 22. DOI: 10.15587/1729-4061.2018.126305
5. Hrabovskyi Y., Brynza N, Vilkhivska O. (2020). Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. № 1, pp. 3 – 17.
6. Martins P., Zacarias M. A (2017) Web-based Tool for Business Process Improvement. *International Journal of Web Portals*. Vol. 9. Issue 1. P. 68 – 84 DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWP.2017070104>
7. Hrabovskyi Y. M. (2019). Analiz vy`kory`stannya mul`ty`medijny`x komponentiv v suchasny`x texnologiyax mobil`nogo navchannya. [Analysis of the use of multimedia components in modern technologies of mobile learning]. *Scientific Journal "ScienceRise"*. No. 4 (57), pp. 46-50.
8. Naumenko M. O. (2018). Vdoskonalennya upravlinnya yakistyu produkciyi vy`sokotexnologichny`x pidpry`emstv. [Improvement of product quality management of high-tech enterprises. *Bulletin of the Economics of Transport and Industry*. No. 62, pp. 335 – 342.
9. Kalycheva N.Ie., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpryemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*. No. 47. Pp. 83 - 86.
10. Sumets A.M. (2008) *Logistika: Teoriya, situatsii, prakticheskie zadaniya: uchebnoe posobie* [Logistics: Theory, situations, practical tasks: a tutorial]. К .: Hi-Tech Press (in Ukrainian)
11. Kalycheva N.Ie., Kopachevska Yu. A. (2018) Vplyv lohistyky na rozvytok pidpryemstv maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. [The influence of logistics on the development of small business in modern conditions of management]. *UzhNU Scientific Bulletin. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Issue 20. Part 2. Pp. 11 - 14.

УДК 658.5

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ РІВНЯ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мушнікова С.А., к.е.н., доцент (НМетАУ)

В роботі зазначено, що в сучасних умовах господарювання промисловим підприємствам, зокрема металургійним підприємствам, необхідно підвищувати рівень безпеки їх розвитку. На підставі аналізу літературних джерел, визначено переваги та недоліки формування збалансованої системи показників, узагальнено збалансовану систему показників для оцінки рівня безпеки розвитку металургійного підприємства. Її особливістю є спрямованість на окремі функціональні складові діяльності підприємства, виокремлення показників які характеризують інноваційно-інвестиційну та управлінську діяльність підприємства, враховуючи особливості діяльності металургійних підприємств.

Ключові слова. збалансована система показників, металургійне підприємство, рівень безпеки розвитку, вид діяльності підприємства, декомпозиція показників, життєвий цикл підприємства.

СБАЛАНСИРОВАННАЯ СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ УРОВНЯ БЕЗОПАСНОСТИ РАЗВИТИЯ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Мушнікова С.А., к.э.н., доцент (НМетАУ)

В работе отмечено, что в современных условиях хозяйствования промышленных предприятий, в частности металлургических предприятий, необходимо повышать уровень безопасности их развития. На основании анализа литературных источников, определены преимущества и недостатки формирования сбалансированной системы показателей, обобщена сбалансированная система показателей для оценки уровня безопасности развития металлургического предприятия. Ее особенностью является направленность на отдельные функциональные составляющие деятельности предприятия, выделение показателей характеризующих инновационно-инвестиционную и управленческую деятельности предприятия, учитывая особенности деятельности металлургических предприятий.

Ключевые слова. сбалансированная система показателей, металлургическое предприятие, уровень безопасности развития, вид деятельности предприятия, декомпозиция показателей, жизненный цикл предприятия.

BALANCED SYSTEM OF INDICATORS OF ASSESSMENT OF THE SAFETY LEVEL OF DEVELOPMENT OF METALLURGICAL ENTERPRISES

*Mushnykova S.A, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
(National Metallurgical Academy of Ukraine)*

The paper notes that in the current economic conditions of industrial enterprises, in particular metallurgical enterprises, it is necessary to increase the level of safety of their

development. Based on the analysis of literary sources, the advantages and disadvantages of forming a balanced scorecard are identified, a balanced scorecard for assessing the safety level of the development of a metallurgical enterprise is generalized. Its feature is the focus on the individual functional components of the enterprise, the allocation of indicators characterizing the innovation, investment and management activities of the enterprise, taking into account the features of the metallurgical enterprises.

The security system is protected by a company that ensures the security of the company: known checks of production resources; sales ancestors; efficiency of economic activity; in order for users to work in any case, they must answer the relevant questions about existing warehouse businesses; a group of participants of innovation and investment activity; The general management group is the existence of a management service.

The highest performing system unit evaluates the level of security of the enterprise, adapts it to existing and internal factors, and, possibly, reliably implements the necessary executives that are fixed cycles of the enterprise.

Key words. balanced scorecard, metallurgical enterprise, development safety level, type of enterprise activity, decomposition of indicators, enterprise life cycle.

Постановка проблеми. Функціонування будь-якого підприємства відбувається в певних умовах господарювання: стабільних або кризових. Поєднання впливу зовнішніх та внутрішніх факторів може привести діяльність підприємства або до розвитку, або до деградації. Промисловий комплекс України, зокрема металургійна галузь й окремі її підприємства, в сучасних умовах знаходяться в стадії затяжної кризи, яка триває понад десять останніх років. Поряд з зовнішніми факторами впливу, такими як: політичні, соціально-економічні та ін., - причинами кризи металургії є: втрата ринків збуту внаслідок невідповідності якості металопродукції світовим стандартам при зростання витрат на її виробництво та реалізацію; застарілість техніки та технології внаслідок недостатнього фінансування на впровадження інноваційних заходів, а обмеження лише у відновленні та модернізації основних фондів металургійних підприємств; відсутність державної підтримки розвитку та багато інших факторів, що призвело до існуючих умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує велике розмаїття наукових джерел вітчизняних та закордонних авторів, пов'язаних з

методикою комплексного економічного аналізу, який ототожнюють з управлінським аналізом, в яких представлено окремі види діяльності підприємств. Аналіз сучасних методик управлінського аналізу за видами діяльності суб'єктів господарювання показав, що найбільш розкриті питання з оцінки виробничої, фінансової та трудової діяльності підприємств. Ці види діяльності підприємств охоплені всіма авторами методик. Засновниками методики формування збалансованої системи показників є американські науковці Каплан Р.С., Нортон Д.П. [3]. Особливості діяльності металургійних підприємств [1; 4] вимагають перегляду традиційної збалансованої системи показників.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Становлення економіки, яка базується на принципово новому рівні знань, перехід від екстенсивного розвитку до інноваційного економічного зростання з використанням не тільки нових технологій, але й принципів інноваційного управління, породжують сучасні підходи к оцінці факторів безпечного розвитку підприємств, к оцінці вартості бізнесу, майбутньої дохідності.

Метою роботи є обґрунтування збалансованої системи показників для

оцінки рівня безпеки розвитку металургійних підприємств, враховуючи їх стадії життєвого циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збалансована система показників (ЗСП) вважається найбільш ефективною і широко використовується різними організаціями (комерційними, державними, некомерційними) для реалізації стратегії підприємства за допомогою її декомпозиції на рівні оперативного управління і контролю на основі ряду кількісних і якісних показників, релевантних з точки зору досягнення поставленої мети. ЗСП забезпечує інтеграцію фінансових і нефінансових індикаторів з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між результативними показниками і факторами, під впливом яких вони формуються. Це дозволяє вести деталізований моніторинг діяльності підприємства в стратегічному спрямуванні, збільшувати оперативність та ефективність управлінських рішень, контролювати найбільш важливі, цільові для компанії фінансові та нефінансові показники діяльності, ступінь досягнення яких визначає рух підприємства згідно заданої стратегії. Значення індикаторів, прийнятих для планування і контролю, відображають ефективність як бізнесу в цілому, так і окремо розглянутих бізнес-процесів, а також структурних підрозділів і кадрових ресурсів господарюючого суб'єкта.

Спочатку в якості ЗСП використовувалися чотири групи індикаторів (так звані проєкції): «Фінанси», «Клієнти (маркетинг)», «Внутрішні бізнес-процеси», «Персонал (навчання і зростання)». Надалі, у міру розвитку теорії та практики впровадження ЗСП в діяльність підприємств чорної металургії [3; 5] до традиційних чотирьох проєкцій були додані ще три («Екологія», «Соціальна відповідальність» і «Інновації») для організації контролю роботи підприємства в даних сферах.

Існуюча система показників використовується протягом тривалого часу. Жодне підприємство в рамках традиційних функцій управління не обходить перелік статистичних, аналітичних, узагальнюючих, інтегральних показників, які свідчать про той чи інший стан діяльності підприємства, перспективи його розвитку, взаємозв'язки з іншим контрагентами, державою, банківською системою та ін.

ЗСП є досить гнучкою і універсальною методикою, яка широко застосовується в різних країнах світу. Практиками вважається, методика ЗСП можна використовуватися і транснаціональними корпораціями, і дрібними, новими і швидко замінюючимися бізнесами, оскільки вирішує ключову проблему будь-якої організації, незалежно від її розміру - приведення бізнес-процесів і дій службовців до єдиної стратегії.

Але, ЗСП має свої недоліки, а саме: вимагає певної компетентності від системи управління та готовності керівників її впроваджувати. Зокрема, це передбачає відмову від авторитарності. Багатьом компаніям, ймовірно, доведеться деякий час пристосовуватися до нового стилю управління, перш ніж вони зможуть отримати максимальну віддачу від переходу на нові принципи. Найбільший опір при цьому зазвичай надають менеджери середньої ланки і начальники зовнішніх служб, які звикли тримати своїх людей «на контролі».

Методика працює з максимальною віддачею, якщо ТОП-менеджмент підприємств ефективно формує способи більш ефективного керівництва стратегією організації або підрозділів. Ті з них, хто вважає важливими бачення, комунікативність, інновації, участь і ініціативу службовців, - отримують природний і потужний інструмент управління.

Те ж стосується стратегії. ЗСП - це не більше ніж інструмент для підтримки і

полегшення її реалізації. Для організацій, які вже мають сформульовану і схвалену стратегію, методика допомагає здійснювати її швидше і ефективніше, ніж при використанні будь-якого іншого відомого сьогодні способу. Однак трапляється, що при формальному загальному схваленні єдиної лінії поведінки під час впровадження системи виявляється, що кожен член команди має власну, відмінну від інших, інтерпретацію стратегії підприємства. Керівники часто розходяться в думках про те, хто є їх цільовими клієнтами, як диференціювати пріоритети діяльності, яка роль новацій і сервісів в стратегії і т.д. Процес побудови ЗСП має на увазі повне роз'яснення та документування того, якою має бути стратегія і що саме необхідно виконати для досягнення поставлених цілей.

Але підприємства не повинні відкладати розробку і впровадження ЗСП через те, що згода в окремих питаннях ще не досягнуто. На основі методики спочатку, коли легше сформулювати приватні цілі і завдання, які можна розробляти стратегії для окремих підрозділів, утворюючи основу для побудови глобальної лінії поведінки підприємства «знизу».

Ще однією особливістю впровадження ЗСП є те, багато керівників після впровадження ЗСП зіткнулися з несподіваним ефектом: їх підприємство стало набагато більше «прозорим» - всі основні показники на увазі. Тим часом це не означає, що режими безпеки даних та секретності, на підтримку яких зазвичай витрачається чимало сил і коштів, принципово скасовуються.

Збалансовану систему показників для оцінки безпеки розвитку металургійного підприємства з урахуванням його життєвого циклу, можна представити схематично (рис. 1, табл. 1).

Система показників оцінки рівня безпеки розвитку підприємства включає чотири групи, до яких відносять:

- показники використання виробничих ресурсів. Необхідно мати інформацію про реальну ситуацію за рівнем наявності, якості та використанням виробничих запасів, матеріальних і трудових ресурсів;

- показники продажу продукції. На підставі отриманих даних з оцінки використання виробничих ресурсів, повинно бути обґрунтовано можливість підвищення рівня обсягу виробництва та реалізації продукції, зниження (або підвищення) рівня собівартості, підвищення якості продукції;

- показники ефективності господарської діяльності. Класичні показники прибутку та рентабельності повинні надати відповідь про існуючий стан ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, який пов'язано безпосередньо з показниками оцінки попередніх двох груп;

- за допомогою показників фінансового стану підприємства необхідно надати відповідь на питання фінансової складової діяльності підприємства, а саме: наявність фінансових ресурсів підприємства, можливість отримання додаткових залучених коштів та їх повернення, самостійність фінансування інноваційних заходів та ін.;

- група показників інноваційно-інвестиційної активності характеризує долю впровадження інноваційної продукції, робіт, послуг в загальному обсязі реалізованої продукції підприємства та спроможність фінансування за рахунок власних або залучених засобів;

- узагальнюючою групою показників є показники якості управління, які характеризують ефективність існуючої системи управління на підприємстві.

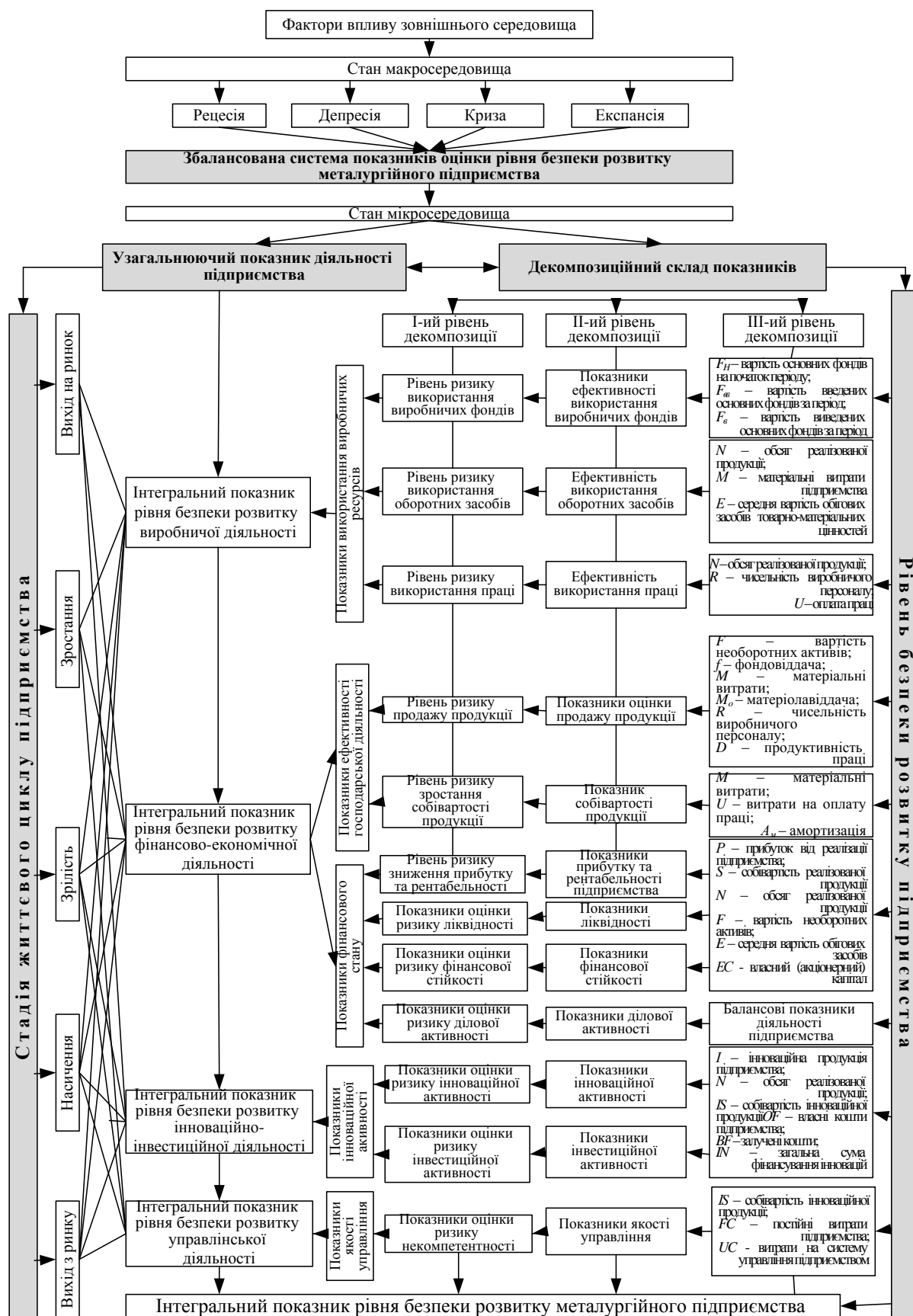

Рис.1 Збалансована система показників оцінки рівня безпеки розвитку підприємства залежно від стадії життєвого циклу

Таблиця 1

Показники оцінки рівня безпеки розвитку металургійного підприємства за функціональними складовими

Показники	Модель розрахунку	Скорочення
1	2	3
1. Показники виробничої діяльності		
1.1 Показники використання виробничих ресурсів		
1.1.1 Показники ефективності виробничих засобів		
- Середня вартість основних виробничих фондів	$F_{оф} = F_n \sum \frac{F_{ев} + m}{12} - \sum F_e \frac{(12 - m_1)}{12}$	F_n – вартість основних фондів на початок періоду; $F_{ев}$ – вартість введених основних фондів за період; F_e – вартість виведених основних фондів за період; m – кількість повних місяців функціонування введених основних фондів; m_1 – кількість повних місяців функціонування виведених основних фондів
- Фондовіддача	$f = \frac{N}{F_{оф}}$	N – обсяг реалізованої продукції; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Фондоємність	$f_e = \frac{F_{оф}}{N}$	N – обсяг реалізованої продукції; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Рентабельність основних фондів	$R_{оф} = \frac{P}{F_{оф}}$	P – прибуток від реалізації підприємства; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Амортизація	A_m	Відшкодування в грошовій формі зносу основних фондів підприємства
- Амортизаційна віддача	$\lambda^A = \frac{A_m}{N}$	A_m – амортизація; N – обсяг реалізованої продукції

Продовження табл. 1

1	2	3
1.1.2 Показники ефективності використання матеріальних ресурсів		
- Матеріальні витрати	M	-
- Матеріаловіддача	$M_o = \frac{N}{M}$	N – обсяг реалізованої продукції; M – матеріальні витрати підприємства
- Матеріалоємність	$\lambda^M = \frac{M}{N}$	N – обсяг реалізованої продукції; M – матеріальні витрати підприємства
- Коефіцієнт обіговості	$\lambda^E = \frac{E}{N}$	E – середня вартість обігових засобів товарно-матеріальних цінностей; N – обсяг реалізованої продукції
- Коефіцієнт закріплення	$\lambda^z = \frac{N}{E}$	E – середня вартість обігових засобів товарно-матеріальних цінностей; N – обсяг реалізованої продукції
1.1.3 Показники ефективності використання праці		
- Чисельність виробничого персоналу	R	-
- Продуктивність праці	$D = \frac{N}{R}$	N – обсяг реалізованої продукції; R – чисельність виробничого персоналу
- Оплата праці	U	Витрати з оплати праці працюючого персоналу з нарахуваннями
- Реалізація продукції на 1 грн. оплати праці	$\lambda^U = \frac{N}{U}$	N – обсяг реалізованої продукції; U – оплата праці
2. Показники фінансово-економічної діяльності		
2.1. Показники оцінки продажу продукції		
- Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	$N = F * f$ $N = M * M_o$ $N = R * D$	F – вартість необоротних активів; f – фондівіддача; M – матеріальні витрати; M_o – матеріаловіддача; R – чисельність виробничого персоналу; D – продуктивність праці
2.2 Показник собівартості продукції		

Продовження табл. 1

1	2	3
- Собівартість реалізованої продукції	$S = M + U + A_M + \text{інш. витр.}$	M – матеріальні витрати; U – витрати на оплату праці; A_M – амортизація
2.3 Показники оцінки величини та структури авансованого капіталу (активів)		
- Активи	$A = F + E$	F – вартість необоротних активів; E – середня вартість обігових засобів
2.4 Показники прибутку та рентабельності підприємства		
- Прибуток від реалізації	$P = N - A_3 - \text{ПДВ}$	N – обсяг реалізованої продукції; A_3 – акцизний збір; ПДВ – податок на додану вартість
- Валовий прибуток	$GP = P - S$	P – прибуток від реалізації підприємства; S – собівартість реалізованої продукції
- Чистий прибуток	$NI = GP + \text{Інш. доходи} - \text{Інш. витрати}$	GP – валовий прибуток підприємства
- Рентабельність основної діяльності	$R = \frac{P}{S}$	P – прибуток від реалізації підприємства; S – собівартість реалізованої продукції
- Рентабельність продажу	$R_p = \frac{P}{N}$	P – прибуток від реалізації підприємства; N – обсяг реалізованої продукції
- Рентабельність необоротного капіталу	$R_F = \frac{NI}{F}$	NI – чистий прибуток; F – вартість необоротних активів
- Рентабельність оборотного капіталу	$R_E = \frac{NI}{E}$	NI – чистий прибуток; E – середня вартість обігових засобів
- Рентабельність авансованого капіталу (активів)	$ROA = \frac{NI}{F + E}$	NI – чистий прибуток; F – вартість необоротних активів; E – середня вартість обігових засобів
- Рентабельність власного (акціонерного) капіталу	$ROE = \frac{NI}{EC}$	NI – чистий прибуток; EC – власний (акціонерний) капітал
2.5. Показники фінансового стану		
2.5.1 Показники ліквідності		

Продовження табл. 1

1	2	3
- Загальний коефіцієнт ліквідності	$K_1 = \frac{ОЗ}{ПЗ}$	ОЗ – оборотні засоби; ПЗ – поточні зобов'язання
- Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_2 = \frac{ГК + ДЗ}{ПЗ}$	ГК – грошові кошти; ДЗ – дебіторська заборгованість
- Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_3 = \frac{ГК}{ПЗ}$	ГК – грошові кошти
2.5.2 Показники фінансової стійкості		
- Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	$K_4 = \frac{ВК}{ЗК}$	ВК – власний капітал; ЗК – загальна сума капіталу підприємства
- Коефіцієнт фінансової залежності	$K_5 = \frac{ЗК}{ВК}$	ЗК – загальна сума капіталу підприємства; ВК – власний капітал
- Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_6 = \frac{ОЗ - ПЗ}{ВК}$	ОЗ – оборотні засоби; ПЗ – поточні зобов'язання; ВК – власний капітал
- Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_7 = \frac{ВК}{ДСЗ + ПЗ}$	ВК – власний капітал; ДСЗ – довгострокові зобов'язання; ПЗ – поточні зобов'язання
- Коефіцієнт фінансового лівериджу	$K_8 = \frac{ДСЗ}{ВК}$	ДСЗ – довгострокові зобов'язання; ВК – власний капітал
2.5.3 Показники ділової активності		
- Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_9 = \frac{Р}{ОЗ}$	Р – прибуток від реалізації; ОЗ – оборотні засоби
- Тривалість обороту оборотних активів	$T_1 = \frac{365}{K_9}$	365 – тривалість року; K ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів
- Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	$K_{10} = \frac{ОЗ}{Р}$	Р – прибуток від реалізації; ОЗ – оборотні засоби
- Коефіцієнт оборотності активів	$K_{11} = \frac{Р}{А}$	Р – прибуток від реалізації; А – активи підприємства
- Тривалість обороту активів	$T_2 = \frac{365}{K_{11}}$	365 – тривалість року; K ₁₁ – коефіцієнт оборотності активів

Продовження табл. 1

1	2	3
- Коефіцієнт завантаженості активів	$K_{12} = \frac{A}{P}$	P – прибуток від реалізації; A – активи підприємства
- Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{13} = \frac{P}{BK}$	P – прибуток від реалізації; BK – власний капітал
- Тривалість обороту власного капіталу	$T_3 = \frac{365}{K_{13}}$	365 – тривалість року; K ₁₃ – коефіцієнт оборотності власного капіталу
- Коефіцієнт завантаження власного капіталу	$K_{14} = \frac{BK}{P}$	P – прибуток від реалізації; BK – власний капітал
3. Показники інноваційної активності підприємства		
Доля інноваційної продукції в загальному обсязі виробництва	$d_n = \frac{I}{N}$	I – інноваційна продукція підприємства; N – обсяг реалізованої продукції
Доля витрат на виробництво інноваційної продукції	$d_s = \frac{IS}{S}$	S – собівартість реалізованої продукції; IS – собівартість інноваційної продукції
Рентабельність інноваційної продукції	$R_i = \frac{IS}{NI}$	NI – чистий прибуток; IS – собівартість інноваційної продукції
Фінансування інноваційних заходів	$F_i = \frac{OF + BF}{IN}$	OF – власні кошти підприємства; BF – залучені кошти; IN – загальна сума фінансування інновацій
Ефективність інноваційно-інвестиційних проектів	NPV - DPP - IRR -	NI – чистий прибуток; CF – чистий грошовий потік; T – термін впровадження інвестицій; r – відсоткова ставка
4. Показники якості управління		
Доля витрат на інноваційні управлінські заходи	$d_i = \frac{IS}{FC}$	IS – собівартість інноваційної продукції; FC – постійні витрати підприємства
Ефективність системи управління	$R_u = \frac{UC}{NI}$	NI – чистий прибуток; UC - витрати на систему управління підприємством

Продовження табл. 1

1	2	3
Доля витрат на систему вищого рівня управління підприємством	$d_{i1} = \frac{UC_1}{FC}$	FC – постійні витрати підприємства UC ₁ - витрати на систему вищого рівня управління підприємством
Доля витрат на систему середнього рівня управління підприємством	$d_{i2} = \frac{UC_2}{FC}$	FC – постійні витрати підприємства UC ₂ - витрати на систему середнього рівня управління підприємством

Комплексний системний підхід до використання представлених показників надасть можливість оцінити рівень безпеки розвитку підприємства, його адаптацію до змін зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, а надалі й можливість впровадження управлінських рішень відповідно стадії життєвого циклу підприємства.

Висновки. Таким чином, підставою для формування збалансованої системи показників для оцінки рівня безпеки розвитку металургійного підприємства стало сучасний стан національної економіки та вітчизняної металургійної галузі, що свідчить про кризові ознаки. В свою чергу, це впливає на кризовий стан окремого металургійного підприємства. Пропонована збалансована система показників включає як фінансові так і не фінансові показники, охоплює всі види діяльності металургійного підприємства, а саме: виробничу, фінансово-економічну, інноваційно-інвестиційну, управлінську, - враховуючи не тільки особливості діяльності металургійного підприємства, а й стадію його життєвого циклу при оцінці рівня безпеки його розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / Под ред. Б. З. Мильнера. — М.: ИНФРА- М, 2010. — 624 с.

3. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию. М.: Олимп-Бизнес, 2013. 314 с.

4. Мушникова С.А. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств металургійної галузі України / С.А.Мушникова // «Вісник економіки транспорту і промисловості», м. Харків. - №68, 2019. - С.273-279.

5. Харитонова Н. А., Харитонова Е. Н. Моделирование комплексной системы показателей деятельности металлургического предприятия // Бюллетень научно-технической и экономической информации «Черная металлургия». Приложение. 2005. 56 с.

REFERENCES

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. B. Z. Mil'nera (2010) Innovatsionnoe razvitie: ekonomika, intellektual'nye resursy, upravlenie znaniyami [Innovative Development: Economics, Intellectual Resources, Knowledge Management]. М.: INFRA- М, 2010, P. 624

3. Kaplan R. S., Norton D. P. (2013) Sbalansirovannaya sistema pokazateley: ot strategii k deystviyu [A balanced scorecard: from strategy to action]. М. : Olimp-Business, 2013. P. 314
4. Mushnykova S.A. (2019) Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku pidpryemstv metalurghijnoji ghaluzi Ukrainy [The current state and prospects of development of enterprises of metallurgical industry of Ukraine] *Bulletin of economy of transport and industry*. No 68, pp. 273-279.
5. Kharitonova N. A., Kharitonova E. N. (2005) Modelirovanie kompleksnoy sistemy pokazateley deyatelnosti metallurgicheskogo predpriyatiya [Modeling a comprehensive system of indicators of the metallurgical enterprise] *Bulletin of scientific, technical and economic information "Ferrous metallurgy"*. application. pp. 56.

УДК 658.014

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ХОЛІСТИЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Чобіток В.І, к.е.н., доцент (УПА)

В статті визначено, що на сучасному етапі розвитку економічних відносин одним з важливих умов стабільної діяльності підприємства є наявність високоорганізованих систем управління, що відрізняються адаптивністю, гнучкістю, результативністю, активністю, інноваційністю тощо.

У теорії і практиці існує цілий ряд векторів підвищення ефективності діяльності підприємств, незважаючи на різновекторність цих напрямків, сучасний рівень розвитку стримується відсутністю універсальної методики для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, яка дозволила б за допомогою різновекторного аналізу активно впливати на поточний стан підприємства, а також була б підґрунтям для подальшого вдосконалення функціонування її системи управління.

В статті розглянуто методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, а саме: математичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств; методи економічного аналізу для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств; моделі оцінки ефективності управління холістичним розвитком підприємств; методи стратегічного планування управління холістичним розвитком підприємств; методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів щодо управління холістичним розвитком підприємств; статистичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств.

Ключові слова: *управління холістичним розвитком підприємств; математичні методи; методи економічного аналізу; моделі оцінки ефективності управління; методи стратегічного планування; методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів; статистичні методи.*

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ХОЛИСТИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ

Чобиток В.И., к.э.н., доцент (УИПА)

В статье определено, что на современном этапе развития экономических отношений одним из важных условий стабильной деятельности предприятия является наличие высокоорганизованных систем управления, отличаются адаптивностью, гибкостью, результативностью, активностью, инновационностью и тому подобное.

В теории и практике существует целый ряд векторов повышения эффективности деятельности предприятий, несмотря на разноректорность этих направлений, современный уровень развития сдерживается отсутствием универсальной методики для оценки эффективности обеспечения управления холистическим развитием предприятий, которая позволила бы с помощью разноректорного анализа активно влиять на текущее состояние предприятия, а также была бы основой для дальнейшего совершенствования функционирования системы менеджмента.

В статье рассмотрены методические аспекты обеспечения управления холистическим развитием предприятий, а именно: математические методы для оценки индикативного управления холистическим развитием предприятий; методы экономического анализа для оценки индикативного управления холистическим развитием предприятий; модели оценки эффективности управления холистическим развитием предприятий; методы стратегического планирования управления холистическим развитием предприятий; методы, основанные на исследовании, знаниях и интуиции специалистов по управлению холистическим развитием предприятий; статистические методы для оценки индикативного управления холистическим развитием предприятий.

Ключевые слова: управление холистическим развитием предприятий; математические методы; методы экономического анализа; модели оценки эффективности управления; методы стратегического планирования; методы, основанные на исследовании, знаниях и интуиции специалистов; статистические методы.

METHODICAL ASPECTS ENSURING THE CHOLISTIC DEVELOPMENT ENTERPRISES

*Chobitok V., Ph.D., associate professor
(Ukrainian Engineering Pedagogical Academy)*

The article determines that at the present stage the development economic relations, one the important conditions for the stable operation an enterprise is the presence highly organized management systems that are adaptable, flexible, productive, active, innovative, and the like.

In theory and practice, there are a number vectors for increasing the efficiency enterprises, despite the diversity these areas, the current level development is constrained by the lack a universal methodology for assessing the effectiveness ensuring the management the holistic development enterprises, which would allow using the vector

analysis to actively influence the current state the enterprise, and It would also be the basis for further improving the functioning the management system.

The article discusses the methodological aspects ensuring the management the holistic development enterprises, namely: mathematical methods for assessing the indicative management the holistic development enterprises; methods economic analysis to assess the indicative management the holistic development enterprises; models for assessing the effectiveness managing the holistic development enterprises; strategic planning methods for managing the holistic development enterprises; methods based on research, knowledge and intuition specialists in the management the holistic development enterprises; statistical methods for evaluating the indicative management the holistic development enterprises.

Key words: *management the holistic development enterprises; mathematical methods; methods economic analysis; management performance evaluation models; strategic planning methods; methods based on research, knowledge and intuition specialists; statistical methods.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних відносин одним з важливих умов стабільної діяльності підприємства є наявність високоорганізованих систем управління, що відрізняються адаптивністю, гнучкістю, результативністю, активністю, інноваційністю тощо. У теорії і практиці існує цілий ряд векторів підвищення ефективності діяльності підприємств, незважаючи на різновекторність цих напрямків, сучасний рівень розвитку стримується відсутністю універсальної методики для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, яка дозволила б за допомогою різновекторного аналізу активно впливати на поточний стан підприємства, а також була б підґрунтям для подальшого вдосконалення функціонування її системи управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з методичними аспектами забезпечення управління холістичним розвитком підприємств розглядалися у працях науковців, зокрема, Верби В. та Гребешкової О. [1], Іванової М. та Маркус О. [2], Коюди В. і Костіної О. [3], Прохорової В. [5, 6], Тридіда О. [7], Фатхутдінова Р. [8], Федулової Л. [9] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблема практичного застосування оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, відсутність методологічних механізмів, обумовлюють необхідність проведення досліджень в даному напрямку і визначають актуальність дослідження.

Метою статті є формування методичних аспектів забезпечення управління холістичним розвитком підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Широке використання математичних методів є необхідною умовою для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств. Ці методи набувають все більшого значення при прийнятті управлінських рішень, коли для їх обґрунтування потрібно знайти досить переконливу аргументацію.

Адекватність, точність, універсальність і економічність – основні вимоги, які висуваються до математичних моделей для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємств [2,5].

Адекватність моделі визначається за умови, якщо модель відображає задані властивості з прийнятною точністю.

Ступінь збігу значень вихідних параметрів моделі та об'єкту є точністю.

Числом і складом врахованих в моделі зовнішніх та вихідних параметрів визначає її універсальність.

Економічність моделі характеризується витратами обчислювальних ресурсів для її реалізації - витратами машинного часу і пам'яті.

Види та характеристики математичних методів для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств наведено на рис. 1.

Економічний аналіз для оцінки ефективності забезпечення управління холістичним розвитком підприємства відіграє велику роль в підвищенні економічної ефективності діяльності підприємства вивчає економіку підприємства, його діяльність з точки зору оцінки роботи з метою виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності його діяльності.

Предметом економічного аналізу є майново-фінансовий стан і поточна господарська діяльність підприємств, яка вивчалася з точки зору відповідності завданням бізнес-планів і з метою виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності роботи підприємства.

Зміст економічного аналізу - це всебічне і детальне вивчення на основі всіх наявних джерел інформації різних аспектів функціонування підприємства, спрямоване на поліпшення його роботи шляхом розробки і впровадження оптимальних управлінських рішень, що відображають резерви, виявлені в процесі проведення аналізу та шляхи використання цих резервів.

В процесі проведення економічного аналізу використовуються методи індукції і дедукції.

Метод індукції (від часткового до загального) передбачає, що дослідження господарських явищ починається з

окремих фактів, ситуацій і переходить до вивчення господарського процесу в цілому.

Метод же дедукції (від загального до конкретного) характеризується, навпаки, переходом від загальних показників до приватних, зокрема до аналізу впливу окремих факторів на узагальнюючі економічні показники.

Найважливішим при проведенні економічного аналізу є, звичайно ж, метод дедукції, оскільки послідовність проведення аналізу як правило передбачає перехід від цілого до складових його елементів, від синтетичних, узагальнюючих показників діяльності організації до аналітичних, факторний показниками

Види та характеристики методів економічного аналізу для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств наведено на рис. 2.

В умовах ринкової конкуренції активно розвиваються підприємства, які розуміють необхідність враховувати безліч економічних параметрів: прибуток, витрати, продуктивність факторів виробництва, виробничий оптимум тощо. Незалежно від розмірів підприємства і типу ринку, ефективне функціонування тощо, отримання позитивного економічного прибутку і задоволення суспільного попиту, можливо тільки при грамотному управлінні ресурсами і виробництвом.

Для підвищення показників ефективності не менш важлива можливість уніфікації моделі управління холістичним розвитком підприємств. Це актуальна проблема, так як відбувається активний процес глобалізації та інтеграції економічних процесів. Особливо необхідним є застосування уніфікованої моделі тому, що діяльність підприємств здійснюється в різних економічних, соціальних і культурних умовах.

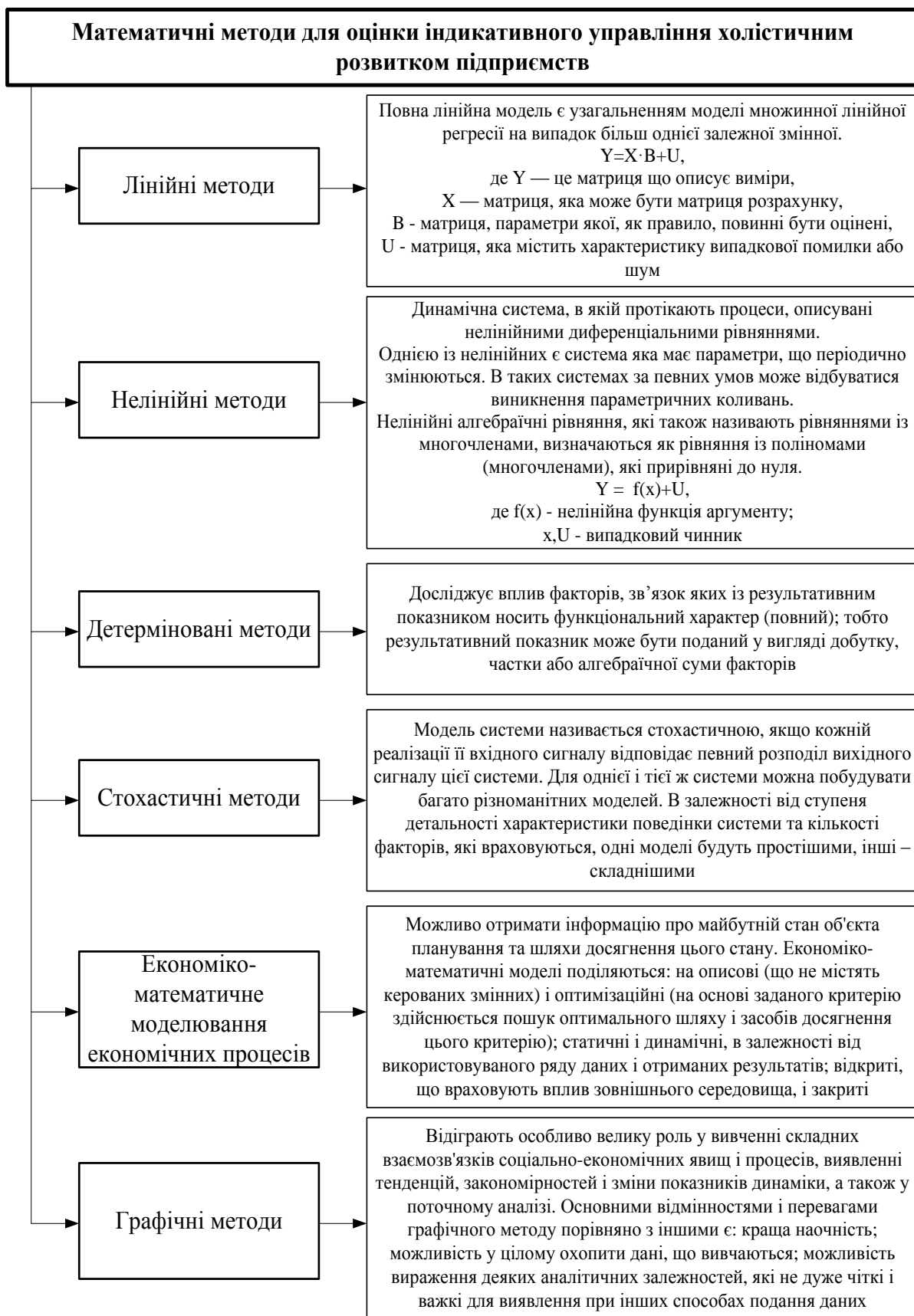

Рис. 1. Математичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств

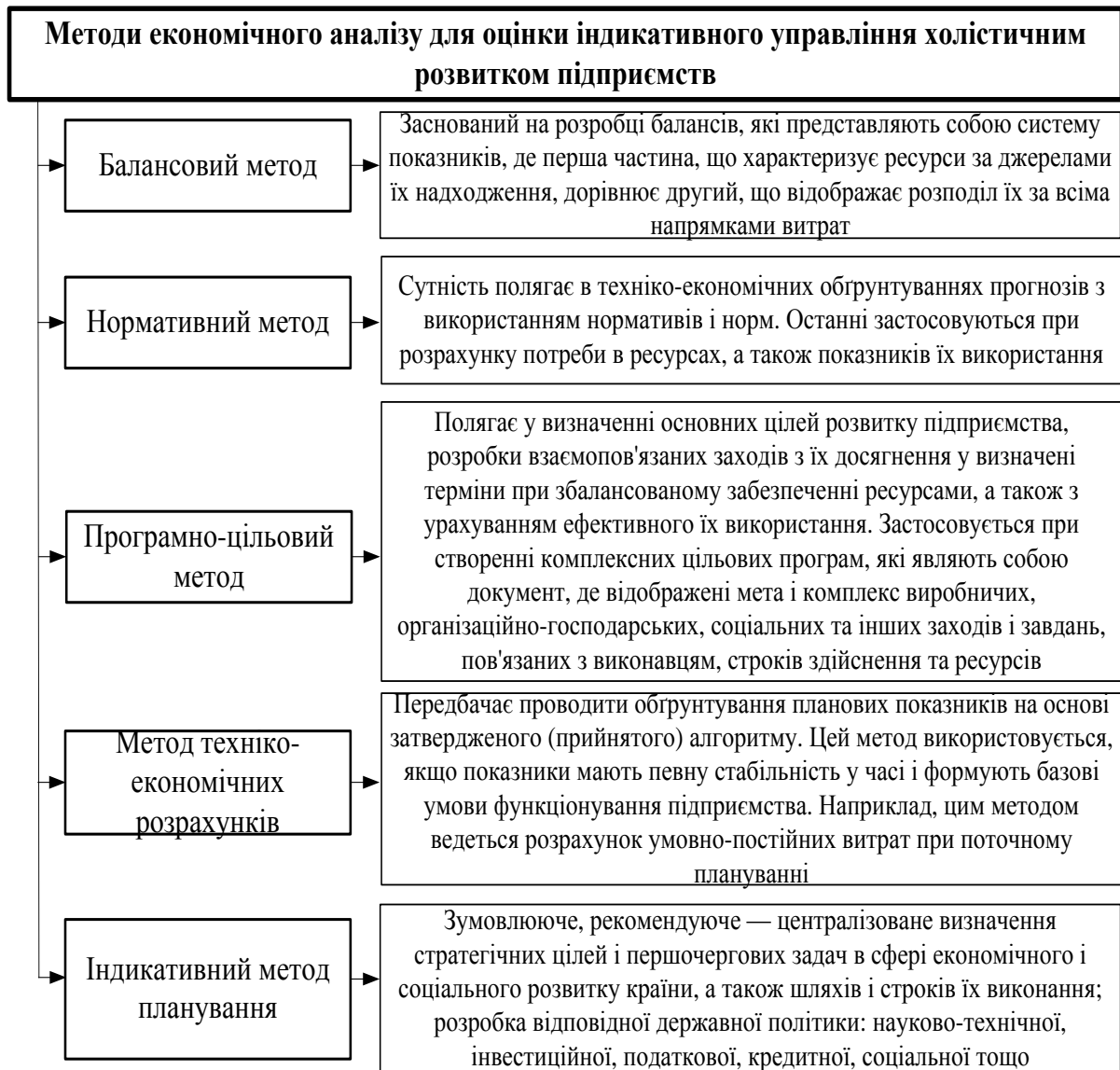

Рис. 2. Методи економічного аналізу для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств

Ефективність управління холістичним розвитком, як в теоретичному, так і в практичному плані, проблема, актуальна для підприємств. Це пов'язано з динамічним характером систем управління холістичним розвитком підприємств, включаючи елементи зовнішнього і внутрішнього середовища, постійним розвитком інструментів і методів управління, значним прогресом в

області фінансових, інформаційних технологій, комунікаційних систем, логістики, контролю та обліку, а також появою та швидким поширенням інноваційних управлінських концепцій.

Види та характеристики моделей оцінки ефективності управління холістичним розвитком підприємств наведено на рис.3.

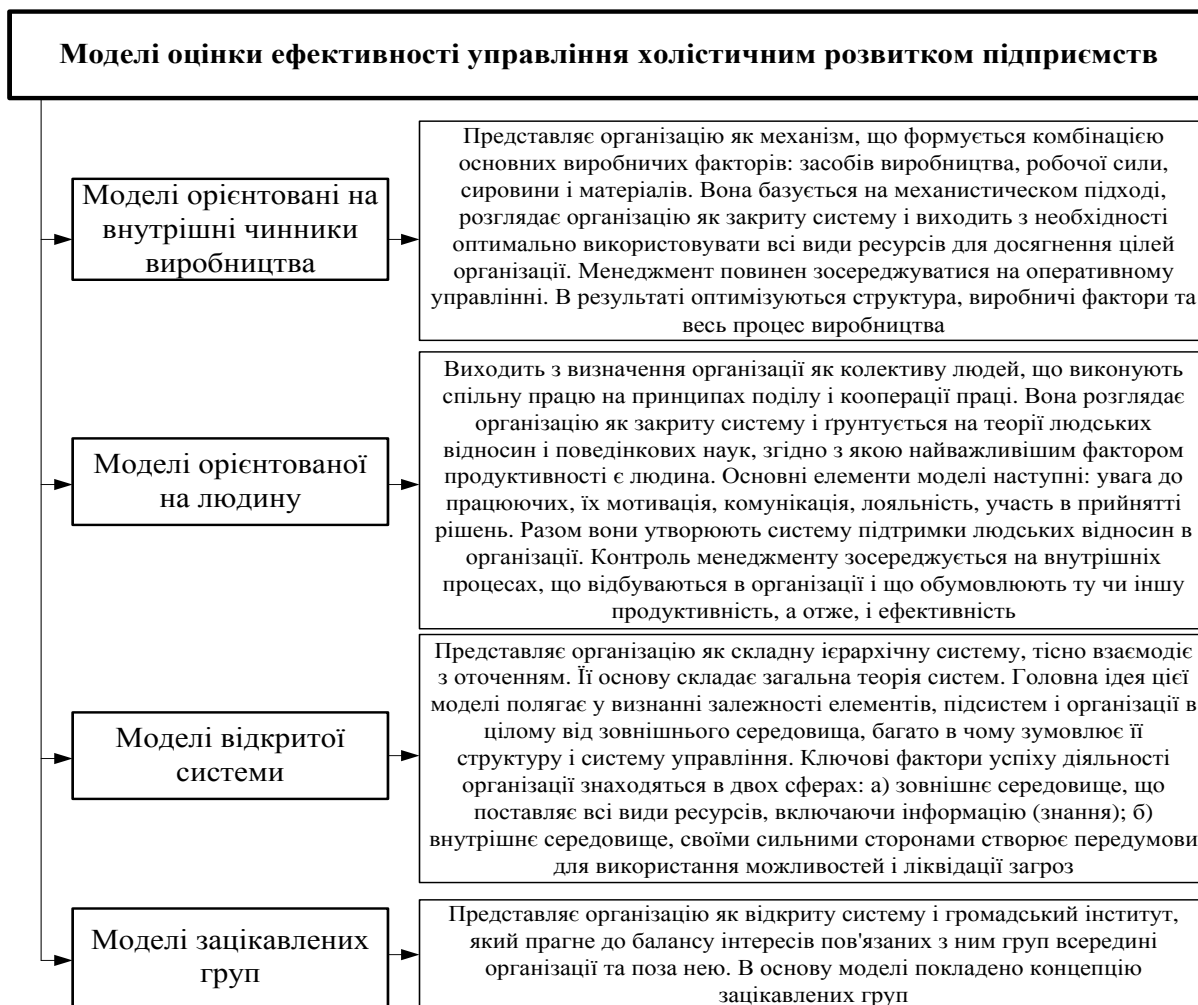

Рис. 3. Моделі оцінки ефективності управління холістичним розвитком підприємств

Сучасні підприємства функціонують в жорстких конкурентних умовах, і досягнення ними довгострокового ринкового успіху є складним і комплексним завданням, що включає в себе значну кількість чинників і підходів до вирішення поставлених перед підприємствами проблем та використання ринкових можливостей. Ринковий успіх підприємства багато в чому залежить від таких факторів, як якість управління холістичним розвитком, наявність креативних технологій, підготовленість персоналу, бізнес-процесів, управління ризиками та оптимізація діяльності. Всі ці фактори повинні управлятися з урахуванням місії підприємства і цілями його довгострокового розвитку, що має на увазі ефективне використання системи стратегічного планування, впровадження

стратегічних планів розвитку, контролю та адаптації стратегії з урахуванням змін у зовнішньому середовищі, дій конкурентів і розвитку внутрішніх можливостей.

При важливому значенні процесів стратегічного планування на підприємствах все більшою мірою приходить усвідомлення того, що основою ринкового успіху є не тільки планування але і дії по впровадженню стратегії і її подальшого контролю. Підприємствам потрібні чіткі і послідовні плани заходів щодо реалізації стратегічних цілей, раціональна бюджетна політика, робота з підготовки та стимулювання персоналу, а також контрольні заходи, до яких в першу чергу відносяться ключові показники з різних напрямків і сфер господарської діяльності. Всі ці завдання можуть ефективно вирішуватися в рамках процесу

бізнес-планування, націленого на трансформацію загальних стратегічних планів розвитку в конкретні плани і реальні дії.

Останнім часом стає все більш очевидним, що, не дивлячись на значне число різних методів визначення та оцінки якості стратегічних процесів на підприємствах, саме зростання вартості

розглядається як найважливіша умова ефективної діяльності і один з головних індикаторів якості стратегічного планування.

Види та характеристики методів стратегічного планування управління холістичним розвитком підприємств наведено на рис.4.

Рис. 4. Методи стратегічного планування управління холістичним розвитком підприємств

Моделювання як процес поглиблення пізнання - один із засобів відображення явищ і процесів реального світу, повніше розкриває їх сутність. Така діяльність базується як на наукових теоріях, принципах і методах, так і на інтуїції та алгоритмах творчості. Аналіз методів і засобів моделювання складних об'єктів призводить до висновку, що з розширенням можливостей реалізації моделей істотно розширюється і спектр завдань, що вирішуються методами моделювання, орієнтованими на використання засобів обчислювальної техніки.

Процес дослідження складних систем пов'язаний з необхідністю

приймати велику кількість рішень, що стосуються як системи в цілому, так і окремих її підсистем. Проблема прийняття рішень виникає практично в будь-якій сфері цілеспрямованої людської діяльності і досліджується як на формалізованих моделях, так і на якісному рівні осмислення досвіду прийняття рішень. Модель як формальна конструкція дозволяє визначати формальні залежності між властивостями досліджуваних об'єктів і здійснювати формальні операції над ними.

В даний час в науці приділяється велика увага розробці та формалізації процедур, заснованих на експертних знаннях, широко використовуваних в

системах підтримки прийняття рішень щодо управління холістичним розвитком підприємств. Проблема прийняття рішень, що має універсальний характер, притаманна процесу проектування і експлуатації складних систем, що

стосуються як системи в цілому, так і окремих її підсистем.

Види та характеристики методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів щодо управління холістичним розвитком підприємств наведено на рис.5.

Рис. 5. Методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів щодо управління холістичним розвитком підприємств

Статистичні методи є тим інструментом, на якому базується процес управління холістичним розвитком підприємств. Вся інформація, що має значимість, в кінцевому результаті, обробляється та аналізується за допомогою статистичних методів.

Статистична методологія одна з умов пізнання ринку, вивчення тенденцій і прогнозування, прийняття оптимальних

рішень щодо управління холістичним розвитком підприємств.

Результати управління холістичним розвитком підприємств залежать від того, як зібраний, оброблений і згрупований статистичний матеріал, а при порушеннях можуть привести до помилкових висновків.

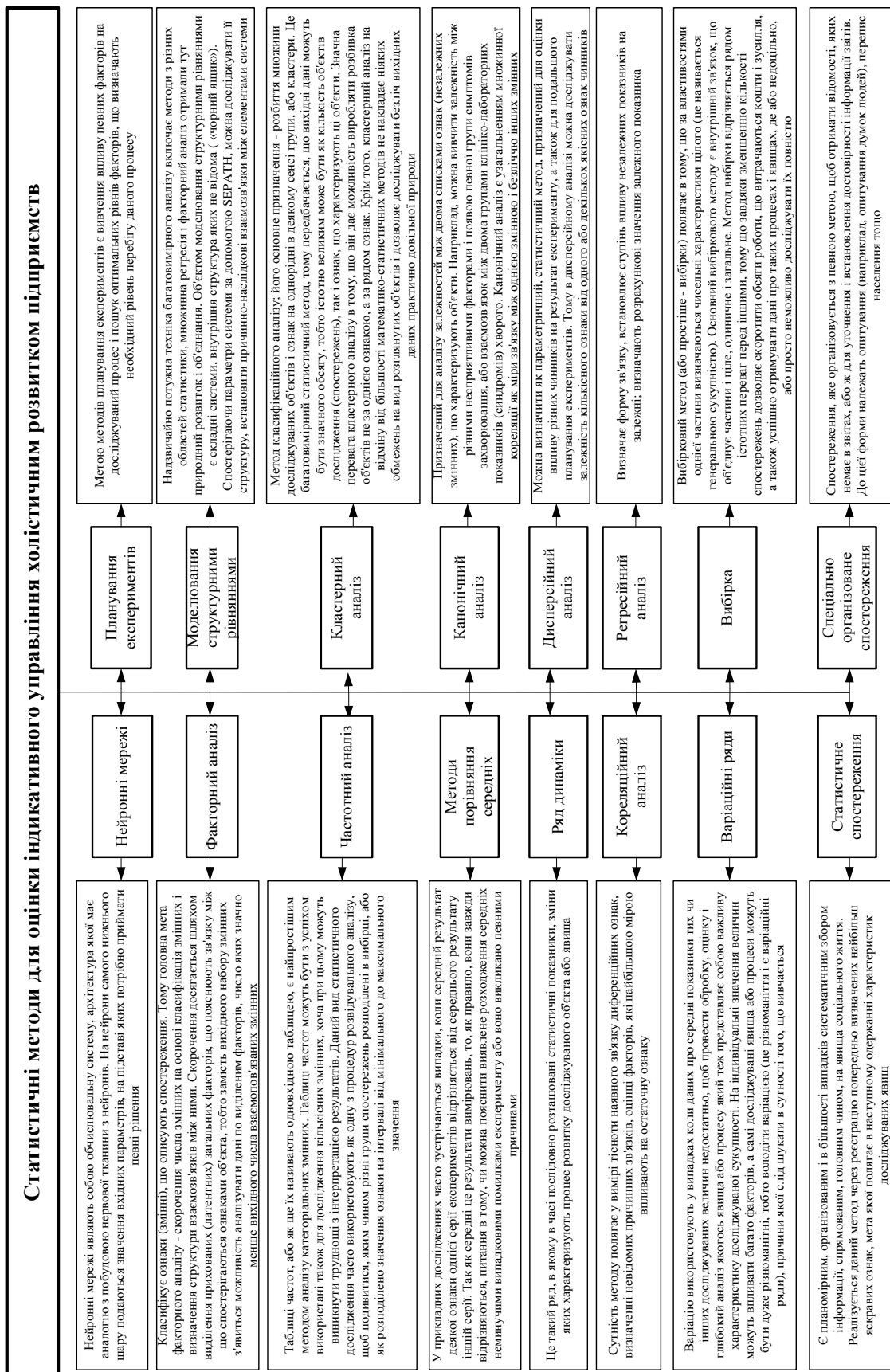

Рис. 6. Статистичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств

Складною, трудомісткою і відповідальною є заключна, аналітична стадія дослідження. На цій стадії розраховуються середні показники і показники розподілу, аналізується структура сукупності, досліджується динаміка і взаємозв'язок між досліджуваними явищами і процесами [3,7,9].

На всіх стадіях дослідження статистика використовує різні методи. Методи статистики - це особливі прийоми і способи вивчення масових суспільних явищ.

На першій стадії дослідження застосовуються методи масового спостереження, збирається первинний статистичний матеріал. Основна умова - масовість, тому що закономірності суспільного життя виявляються в досить великому масиві даних в силу дії закону великих чисел, тобто в зведених статистичних характеристиках випадковості.

На другій стадії дослідження, коли зібрана інформація піддається статистичній обробці, використовується метод угруповань. Застосування методу угруповань вимагає неодмінної умови - якісної однорідності сукупності.

На третій стадії дослідження проводиться аналіз статистичної інформації за допомогою таких методів як метод узагальнюючих показників, табличний і графічний методи, методи оцінки варіації, балансовий метод, індексний метод.

Аналітична робота повинна містити елементи передбачення, вказувати на можливі наслідки ситуацій, що складаються.

Отже, для побудови ефективної системи управління холістичним розвитком необхідно використовувати комплекс методів та моделей, що нададуть можливість достовірно оцінити стан діяльності підприємств та будуть підґрунтям для подальшого розвитку.

Висновки. В статті розглянуто методичні аспекти забезпечення управління холістичним розвитком підприємств, а саме: математичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств; методи економічного аналізу для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств; моделі оцінки ефективності управління холістичним розвитком підприємств; методи стратегічного планування управління холістичним розвитком підприємств; методи, засновані на дослідженні, знаннях та інтуїції спеціалістів щодо управління холістичним розвитком підприємств; статистичні методи для оцінки індикативного управління холістичним розвитком підприємств.

Визначено, що на сучасному етапі розвитку економічних відносин одним з важливих умов стабільної діяльності підприємства є наявність високоорганізованих систем управління, що відрізняються адаптивністю, гнучкістю, результативністю, активністю, інноваційністю тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба В.А., Гребешкова О.М. Аналітична оцінка управлінських технологій розвитку українських підприємств /Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 5. — С. 52–59.
- 2.Іванова М.І., Маркус О.Е. Порівняльна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності / Економічний простір. – 2011. - №48/2. – С. 189 - 196.
3. Коюда В.О., Костіна О.М. Антикризова програма – основа системи антикризового управління підприємством / Бизнес -Информ. – 2009. – № 12. – С. 47-49.
4. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навч. посіб. / К.: “Центр навчальної літератури”, 2004. - 366 с.

5. Прохорова В.В., Ярмолюк В.І. Інноваційні перетворення як структурний елемент антикризового управління підприємством / Экономика и управление. – 2013. – № 2. – С. 28-33.

6. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування : монографія. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2015. – 291 с.

7. Тридід О.М. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємства: моногр. / Харків: ХДЕУ, 2008. - 364 с.

8. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / М.: ИНФРА - М, 2000. - 312 с.

9. Федулова Л.І. Менеджмент організацій / К.: Лібра, 2003. – 484 с.

10. Чобіток В.І., Грабар М.В. Методи оцінки конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств / Економічний форум – 2018. - №5, С. 175-181.

REFERENCES

1. Verba V.A. , Grebeshkova O.M. Analitichna otsinka upravlinnskih tehnologiy rozvitku ukraYinskih pIdpriEmstv /Aktualni problemi ekonomiki. — 2010. — # 5. — S. 52–59.

2.Ivanova M.I., Markus O.E. Porivnyalna charakteristika metodiv otsinki

konkurentospromozhnosti / Ekonomichniy prostir. – 2011. - #48/2. – S. 189 - 196.

3. Koyuda V.O., Kostina O.M. Antikrizova programa – osnova sistemi antikrizovogo upravlinnya pIdpriEmstvom / Biznes -Inform. – 2009. – # 12. – S. 47-49.

4. MIschenko A.P. Strategichne upravlinnya: navch. posib. / K.: “Tsentr navchalnoYi literaturi”, 2004. - 366 s.

5. Prohorova V.V., Yarmolyuk V.I. Innovatsiyni peretvorenniya yak strukturniy element antikrizovogo upravlinnya pIdpriEmstvom / Ekonomika i upravlenie. – 2013. – # 2. – S. 28-33.

6. Prohorova V. V., Protsenko V. M., ChobItok V. I. Formuvannya konkurentnoYi strategiyi pIdpriEmstv na zasadah Innovatsiyno-spryamovanogo Investuvannya : monograflya. Harkiv: UkraYinska Inzhenerno-pedagogichna akademIya, 2015. – 291 s.

7. TridId O.M. OrganIzatsiyno-ekonomichniy mehanIzm rozvitku pIdpriEmstva: monogr. / Harkiv: HDEU, 2008. - 364 s.

8. Fathutdinov R. A. Konkurentosposobnost: ekonomika, strategiya, upravlenie / М.: INFRA - М, 2000. - 312 s.

9. Fedulova L.I. Menedzhment organIzatsiy / К.: Libra, 2003. – 484 s.

10. ChobItok V.I., Grabar M.V. Metodi otsinki konkurentospromozhnosti vItchiznyanih promislovih pIdpriEmstv / Ekonomichniy forum – 2018. - #5, S. 175-181.

УДК 330.34:336.71

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*Кірдіна О.Г., д.е.н., професор,
Уткіна Ю.М., к.е.н., доцент,
Кондратюк М.В., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)*

У часи глобальної нестабільності економічної системи нагальним постає питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на регіональному, національному та світовому ринках як короткостроково, так і в довгостроковій перспективі. Адже рівень конкурентоспроможності окремих підприємств, їх стійке функціонування та збереження раніше завойованих позицій на конкурентних ринках різних рівнів безпосередньо впливає на розвиток галузей та економіки країни у цілому.

Інновації по відношенню до конкурентоспроможності підприємства являють собою науково-технічні, техніко-технологічні, соціально-економічні й організаційно-адміністративні зміни у господарській діяльності суб'єкта господарювання, які, на відміну від існуючої практики, спрямовані на удосконалення виробничих процесів з метою забезпечення стійкої позиції на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Розуміючи зростаючу значущість інновацій в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства, суб'єкти господарювання формують стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, де головною метою виступає освоєння нових технологій та виробництво нових товарів і послуг. Саме вони [підприємства] мають можливість досягти лідируючих позицій на ринку, зберегти високі темпи розвитку, знизити витрати та підвищити рівень прибутку, тим самим забезпечуючи умови для довгострокового функціонування на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, регіональний конкурентний ринок, національний конкурентний ринок, світовий конкурентний ринок, нестабільність економічної системи*

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

*Кирдина Е.Г., д.э.н., профессор,
Уткина Ю.Н., к.э.н., доцент,
Кондратюк Н.В., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)*

Во времена глобальной нестабильности экономической системы остро встает вопрос повышения конкурентоспособности субъектов хозяйствования на региональном, национальном и мировом рынках как краткосрочно, так и в долгосрочной перспективе. Ведь уровень конкурентоспособности отдельных предприятий, их устойчивое функционирование и сохранение ранее завоеванных позиций на конкурентных рынках различных уровней непосредственно влияет на

развитие отраслей и экономики страны в целом.

Инновации по отношению к конкурентоспособности предприятия представляют собой научно-технические, технико-технологические, социально-экономические и организационно-административные изменения в хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования, которые, в отличие от существующей практики, направлены на совершенствование производственных процессов с целью обеспечения устойчивой позиции на региональном, национальном, мировом конкурентных рынках.

Понимая растущую значимость инноваций в контексте повышения конкурентоспособности предприятия, субъекты хозяйствования формируют стратегическое поведение на основе инновационного подхода, где главной целью выступает освоение новых технологий и производство новых товаров и услуг. Именно они [предприятия] имеют возможность достичь лидирующих позиций на рынке, сохранить высокие темпы развития, снизить расходы и повысить уровень прибыли, тем самым обеспечивая условия для долгосрочного функционирования на региональном, национальном, мировом конкурентных рынках.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, конкурентоспособность, региональный конкурентный рынок, национальный конкурентный рынок, мировой конкурентных рынок, нестабильность экономической системы*

MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITIVENESS

*Kirdina E.G., doctor of Economics, Professor,
Utkina Yu.M., Ph.D. in Economics, associate Professor,
Kondratyuk M.V., Ph.D. in Economics, associate Professor (UkrSURT)*

In times of global instability of the economic system, the issue of increasing the competitiveness of economic entities in the regional, national and global markets, both in the short and long term, is acute. After all, the level of competitiveness of individual enterprises, their sustainable functioning and the preservation of previously won positions in competitive markets at various levels directly affects the development of industries and the economy as a whole.

Competitiveness depends on the ability of an enterprise to quickly use innovations, modernizing its operation at their expense. The content of competitive advantages becomes possible due to the constant focus on the search, implementation and implementation of innovation results. Therefore, the fundamental basis of competitive advantages in the conditions of instability of the world economy is the process of continuous stimulation and improvement, the driving force of which is innovation.

Innovations in relation to the competitiveness of an enterprise are scientific and technical, technical and technological, socio-economic, organizational and administrative changes in the economic activity of a business entity, which, in contrast to existing practices, are aimed at improving production processes in order to ensure a stable position in regional, national, and global competitive markets.

Understanding the growing importance of innovation in the context of improving the competitiveness of enterprises, business entities form strategic behavior based on an innovative approach, where the main goal is the development of new technologies and the production of new goods and services. They [companies] have the opportunity to achieve leading positions in the market, maintain high rates of development, reduce costs and

increase the level of profit, thereby providing conditions for long-term operation in regional, national, and global competitive markets.

Key words: *innovation, innovation activity, competitiveness, regional competitive market, national competitive market, global competitive market, instability of the economic system*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Формування інноваційної політики українських підприємств пов'язано з підвищенням їх інноваційної активності. При цьому саме розвиток конкурентного середовища виступає поштовхом до активізації інноваційної діяльності підприємств різних галузей і розмірів.

У часи глобальної нестабільності економічної системи нагальним постає питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на регіональному, національному та світовому ринках як короткостроково, так і в довгостроковій перспективі. Адже рівень конкурентоспроможності окремих підприємств, їх стійке функціонування та збереження раніше завойованих позицій на конкурентних ринках різних рівнів безпосередньо впливає на розвиток галузей та економіки країни у цілому.

Разом з тим, слід зазначити, що далеко не всі українські підприємства використовують інновації з метою удосконалення своєї діяльності, а деякі взагалі виявляються неготовими та неспроможними до їх активного впровадження. Саме тому питання управління інноваційною діяльністю підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності та посилення конкурентних позицій на ринках різних рівнів є доволі актуальним питанням, яке потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання управління підприємствами, їх розвитком, інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю, а також проблематика ведення підприємницької

діяльності знайшли широке відображення у роботах В.Л. Диканя, С.В. Панченко, І.В. Воловельської, В.О. Маслової, Ю.Т. Боровика, О.М. Полякової, О.В. Шраменко, Ю.М. Уткіної, Ю.М. Мануйленко, Є.А. Козловського, Т.В. Полозової та ін. [1-9].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Не дивлячись на достатню пропрацьованість проблематики впровадження інноваційної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємств, невирішеними залишаються питання щодо управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання в умовах глобальної конкурентоспроможності.

Формування цілей статті (постановка завдання). Саме тому метою статті є теоретичне опрацювання актуальності інноваційних підходів у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звіт щодо глобальної конкурентоспроможності щорічно оприлюднюється в рамках Всесвітнього економічного форуму (с. Давос, Швейцарія). З 2004 року країни світу ранжуються за показником глобального індексу конкурентоспроможності, який, перш за все, визначає здатність держав забезпечувати високий рівень добробуту своїх громадян. Це безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно держава використовує наявні ресурси. При цьому з метою підтримки рівня життя в умовах вільного конкурентного ринку необхідно постійне підвищення продуктивності праці й якості товарів і послуг.

У 2018 році Україна знаходилась на

83-ому місці з 140 країн, що входили у рейтинг, демонструючи зростання на 6 пунктів у порівнянні з 2017 роком. І це попри невтихаючі воєнні дії на сході країни та окупацію Криму. У 2019 році наша держава втратила 2 пункти та опинилася на 85-ому місці серед 141 країни рейтингу. Експерти Всесвітнього економічного форуму відмічають позитивну динаміку України за такими критеріями:

- «ринок товарів» з 73-ого місця на 57-е;
- «ринок праці» з 69-ого місця на 66-е;
- «інституційний розвиток» з 110-ого місця на 104-е.

Крім того, не значно, але все ж таки покращилась позиція України за показниками розвитку освіти та рівня розвитку бізнесу відповідно з 46-ого місця на 44-е та з 86-ого місця на 85-е. Продовження позитивних зрушень, на нашу думку, безпосередньо пов'язано з активізацією інноваційної діяльності українських суб'єктів господарювання.

Сучасний економічний розвиток характеризується провідним значенням науково-технічного прогресу й інтелектуалізацією основних факторів виробництва. У розвинених країнах світу питома вага нових знань, що знаходять відображення у впроваджуваних

технологіях, обладнанні, освіті персоналу, організації виробництва, складає від 80% до 95% ВВП. При цьому у майбутньому найімовірніше збережеться тенденція, яка визначає інноваційну діяльність ключовим фактором успіху у ринковій конкуренції, головним засобом зростання ефективності виробництва та підвищення якості товарів і послуг.

Ми вважаємо, що конкурентоспроможність залежить від здатності підприємства швидко використовувати інновації, модернізуючи за їх рахунок своє функціонування. Утримання ж конкурентних переваг стає можливим завдяки постійній спрямованості на пошук, впровадження та реалізацію результатів інноваційної діяльності. Отже, фундаментальною основою конкурентних переваг в умовах нестабільності світової економіки виступає процес безперервного стимулювання й удосконалення, рушійною силою якого є інновації.

З огляду на важливість впливу інновацій на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, на нашу думку, доцільно виділити два укрупнених їх види: зростаючі інновації та радикальні інновації (рис. 1).

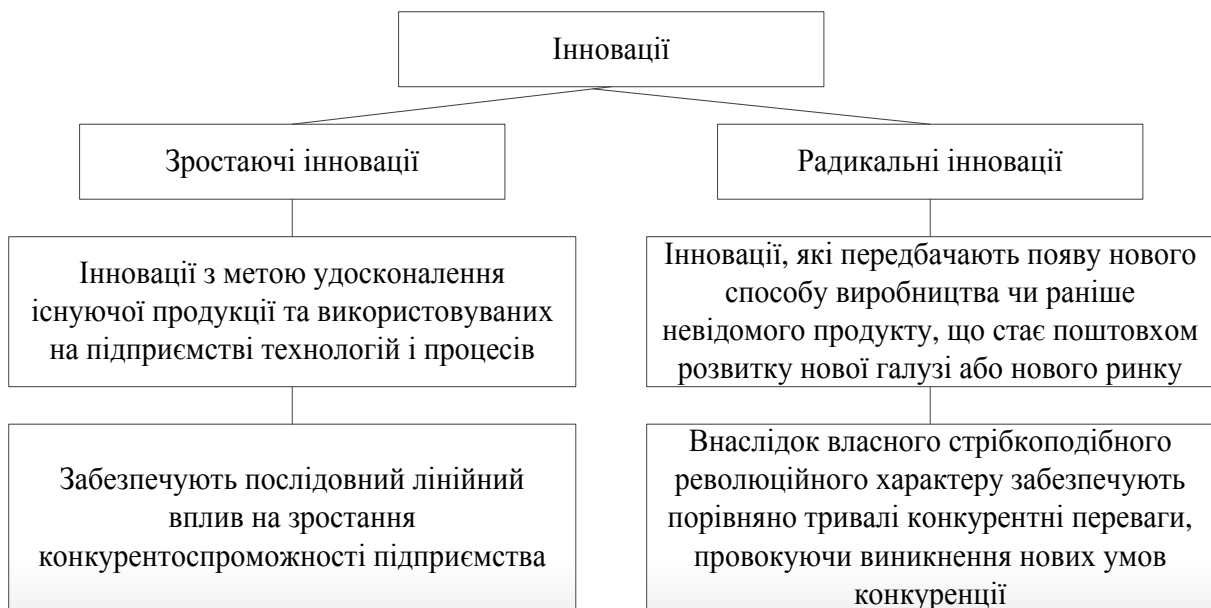

Рис. 1. Класифікація інновацій за результатами впливу на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання

Виходячи з вище сказаного, інновації по відношенню до конкурентоспроможності підприємства являють собою науково-технічні, техніко-технологічні, соціально-економічні й організаційно-адміністративні зміни у господарській діяльності суб'єкта господарювання, які, на відміну від існуючої практики, спрямовані на удосконалення виробничих процесів з метою забезпечення стійкої позиції на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках. Зважаючи на безперервний стимулюючий вплив інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства, зазначимо, що активні інноваційні процеси забезпечують оптимізацію організаційних форм взаємодії, сприяють розвитку інфраструктури та виступають базисом формування ефективних стимулятивних механізмів до забезпечення подальшого функціонування підприємства на конкурентних ринках різних рівнів.

При цьому слід відмітити, що не всі інновації спрямовані на удосконалення виробничих процесів. Певні з них за своїм змістом з самого початку розглядаються як безпосередні вже сформовані конкурентні переваги. Вони дають змогу зайняти визначену ринкову нішу чи захопити сегмент споживачів, які раніше були недоступні як продуценту інновацій,

так і конкурентам. Неспроможність конкурентів своєчасно відреагувати на зміни забезпечить суб'єкту господарювання гарантований успіх, виводячи його [підприємство] на новий рівень оволодіння більш високою конкурентною позицією.

Однак, забезпечення очікуваного ефекту від впровадження інновацій потребує «правильності» управління, включаючи стратегічну перспективу. Саме за виконання поставленої умови інновація матиме позитивне відображення на конкурентоспроможності підприємства (рис. 2).

Таким чином, інноваційна діяльність та конкурентоспроможність підприємства пов'язані прямою залежністю. Інновації, на нашу думку, виступають першочерговим шляхом до забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, ефект від наслідків їх впровадження можна умовно розділити на внутрішній та зовнішній. Внутрішній ефект, в першу чергу, забезпечує підвищення фінансових результатів діяльності підприємства: скорочення витрат, підвищення прибутку тощо. У свою чергу, зовнішній ефект сприяє підвищенню лояльності клієнтів і покращенню іміджу підприємства, забезпечує зростання інвестицій, вихід на нові ринки тощо.

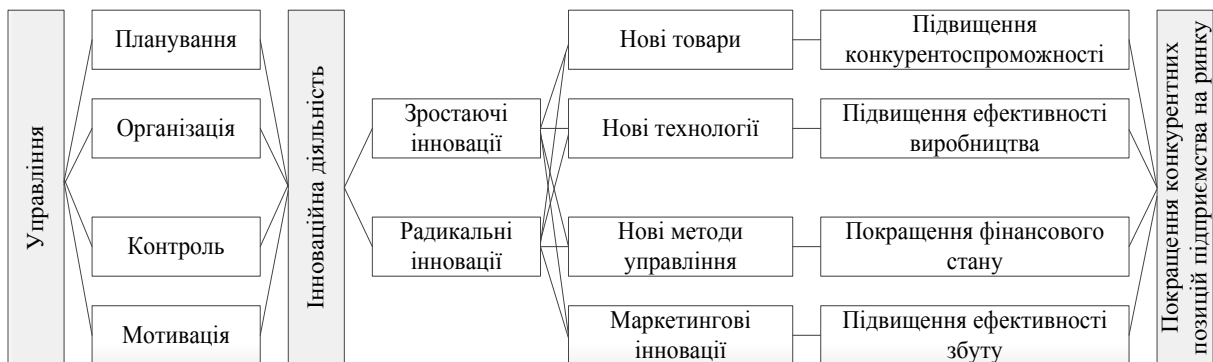

Рис. 2. Взаємозв'язок інноваційної діяльності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання

Саме тому відзначимо, що у конкурентній боротьбі забезпечується «виживаємість» суб'єктів господарювання інноваційною діяльністю. Конкуренція й

інноваційна діяльність є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими один одного:

- конкуренція виступає головним фактором сприйнятності підприємств до технологічних нововведень;

- конкуренція змушує суб'єкта господарювання постійно шукати (і не тільки шукати, а й знаходити) нові види продуктів і послуг, які не тільки потрібні споживачам, а й здатні задовольнити їх найвибагливіші вимоги;

- конкуренція стимулює підприємства до освоєння продукції високої якості з цінами ринку (не підвищуючи ціну продукції, а забезпечуючи скорочення витрат) з метою утримання ринкової позиції та споживачів;

- конкуренція сприяє використанню найбільш ефективних раціонально-обґрунтованих способів виробництва;

- конкуренція змушує підприємства оперативно реагувати на зміну бажань і вимог споживачів;

- конкуренція забезпечує високий рівень доходу для тих суб'єктів господарювання, які стабільно, упорно та продуктивно функціонують.

На нашу думку, це забезпечує високий інтерес до інновацій з боку підприємств у наш час: саме інновації спроможні забезпечити значний ефект у конкурентній боротьбі. При чому ефективність інноваційної діяльності у декілька разів перевищує ефективність інших заходів з оптимізації функціонування підприємства. І тому на практиці суб'єкти господарювання, які є продуцентами і/або «впровадниками» інновацій, розвиваються більш швидкими темпами у порівнянні з конкурентами та здатні на протязі тривалого періоду не втрачати позицій лідера на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Застосування інновацій у

власній діяльності дозволить українським підприємствам не тільки налагодити внутрішні виробничі, організаційні й адміністративні процеси за рахунок використання прогресивних технологій, але й сприятиме підвищенню рівня їх конкурентоспроможності й утриманню стійких конкурентних позицій у часовому просторі. Суб'єкт господарювання у змозі утримувати інноваційні конкурентні переваги лише тоді, доки зберігається їх конфіденційність, адже практично будь-які досягнення можна повторити чи копіювати. Отже, інноваційна діяльність не знає зупинки та кінця.

Розуміючи зростаючу значущість інновацій в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства, суб'єкти господарювання формують стратегічну поведінку на основі інноваційного підходу, де головною метою виступає освоєння нових технологій та виробництво нових товарів і послуг. Саме вони [підприємства] мають можливість досягти лідируючих позицій на ринку, зберегти високі темпи розвитку, знизити витрати та підвищити рівень прибутку, тим самим забезпечуючи умови для довгострокового функціонування на регіональному, національному, світовому конкурентних ринках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Панченко С.В. Управління бізнесом [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, І.В. Воловельська та ін.; за заг. ред. В.Л. Диканя. – Харків: УкрДУЗТ, 2017. – 288 с.

2 Дикань В.Л. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств [Текст]: підруч. / В.Л. Дикань, Ю.Т. Боровик, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – 421 с.

3 Панченко С.В. Підприємництво [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, О.В. Шраменко, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДУЗТ, 2016. – Ч.1. Теоретичні

основи організації підприємницької діяльності. – 241 с.

4 Панченко С.В. Підприємництво [Текст]: підручник / С.В. Панченко, В.Л. Дикань, О.В. Шраменко, О.М. Полякова, Ю.М. Уткіна. – Х.: УкрДУЗТ, 2016. – Ч.2. Реалізація підприємницької діяльності у сучасних ринкових умовах. – 241 с.

5 Суворов А. И. Понятие конкурентоспособности предприятия [Электронный ресурс] / А. И. Суворов, Б. Ф. Фомин. – Режим доступа: http://www.big.spb.ru/publications/other/strategy/competitive_ability_of_company.shtml

6 Теребух А.А. Інноваційний імператив економічного розвитку [Електронний ресурс] / А.А. Теребух // Ефективна економіка: електронний журнал. – 2015. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4483>

7 Полозова Т.В. Інноваційна діяльність підприємства та економічні сутність інноваційного процесу [Електронний ресурс] / Т.В. Полозова, Д.Ю. Кривцун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – №12. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/26.pdf>

8 Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Ю.М. Мануйлович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – №4 – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_4_274_282.pdf

9 Козловський Є.А. Конкурентоспроможність продукції підприємства через призму глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Є.А. Козловський // Молодий вчений. – 2017. – №10(50). – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/208.pdf>

REFERENCES

1 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Volovel`s`ka I.V. ta in. (2017) *Upravlinnya biznesom* [Business management]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

2 Dy`kan` V.L., Borovy`k Yu.T., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2011) *Zabezpechennya konkurentospromozhnosti pidpry`emstv* [Ensuring the competitiveness of enterprises]. UkrDAZT. (in Ukrainian)

3 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Shramenko O.V., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2016) *Teorety`chni osnovy` organizaciyi pidpry`emny`cz`koyi diyal`nosti* [Theoretical bases of the organization of business activity]. *Pidpry`emny`czstvo* [Business]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

4 Panchenko S.V., Dy`kan` V.L., Shramenko O.V., Polyakova O.M., Utkina Yu.M. (2016) *Realizaciya pidpry`emny`cz`koyi diyal`nosti u suchasny`x ry`nkovy`x umovax* [Implementation of entrepreneurial activity in modern market conditions]. *Pidpry`emny`czstvo* [Business]. Xarkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)

5 Suvorov A. I., Fomin B. F. (2010) *Ponyatie konkurentospobnosti predpriyatiya* [The concept of enterprise competitiveness] (electronic publication). Available at: http://www.big.spb.ru/publications/other/strategy/competitive_ability_of_company.shtml (accessed 10 January 2020).

6 Terebukh, A. A. (2015) *Innovatsiinyi imperatyv ekonomichnoho rozvytku* [The innovation imperative for economic development]. *Efektivna ekonomika: elektronnyi zhurnal* [Effective economy: an electronic journal], no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4483> (accessed 20 January 2020).

7 Polozova T. V., Kryvtsun D. Yu. (2015) *Innovatsiina diialnist pidpryemstva ta ekonomichni sutnist innovatsiinoho protsesu* [Innovative activity of the enterprise and

economic essence of the innovation process]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International humanitarian University], no. 11. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/26.pdf> (accessed 15 January 2020).

8 Manuilovych Yu. M. (2013) Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnist pidpriemstva [Research of the essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness]. *Marketynh i menedzhment*

innovatsii [Marketing and innovation management], no. 4. Available at: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2013_4_274_282.pdf (accessed 25 January 2020).

9 Kozlovskiy Ye. A. (2017) Konkurentospromozhnist produktsii pidpriemstva cherez pryzmu hlobalnoi konkurentospromozhnosti [Competitiveness of the company's products through the prism of global competitiveness]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], no. 10(50). Available at: <http://molodyvchenyi.in.ua/files/journal/2017/10/208.pdf> (accessed 23 January 2020).

УДК 330.341.1:656.2

ІННОВАЦІЇ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Юсупова Т. М., ст. викладач,
Гонтар Н. О., аспірант (УкрДУЗТ)*

У статті досліджено стратегію розвитку АТ «Укрзалізниця», визначено ключові напрямки розвитку. В основі розвитку та модернізації АТ «Укрзалізниця» лежить стратегічно орієнтована ефективна інноваційна діяльність. Визначено, що нововведення повинні бути направлені на зростання кількості задоволених споживачів. Досліджено існуючі форми трансформації. Визначено основні напрямки інноваційної трансформації АТ «Укрзалізниця».

Ключові слова: інновації, інноваційна трансформація, модернізація, підприємства залізничного транспорту, стратегія розвитку.

ИННОВАЦИИ В СТРАТЕГИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

*Юсупова Т. М., ст. преподаватель,
Гонтар Н. А., аспирант (УкрДУЗТ)*

В статье исследована стратегия развития АО «Укрзалізниця», определены ключевые направления развития. В основе развития и модернизации АО «Укрзалізниця» лежит стратегически ориентированная эффективная инновационная деятельность. Определено, что нововведения должны быть направлены на рост числа довольных потребителей. Исследованы существующие формы трансформации. Определены основные направления инновационной трансформации АО «Укрзалізниця».

© Юсупова Т.М.,
Гонтар Н.О.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020

Ключевые слова: инновации, инновационная трансформация, модернизация, предприятия железнодорожного транспорта, стратегия развития.

INNOVATION IN THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF RAILWAY ENTERPRISES

*Yusupova T., Senior Lecturer,
Hontar N, Postgraduate Student (USURT)*

The article explores the development strategy of JSC "Ukrzaliznytsya" and identifies key areas of development. The basis of development and modernization of Ukrzaliznytsia JSC is a strategically oriented effective innovation activity. It is determined that innovations should be aimed at increasing the number of satisfied consumers. Existing forms of transformation are investigated.

It is proposed to begin the innovative transformation at JSC "Ukrzaliznytsya" with the awareness of the need for change.

At the initial stage of work with innovations it is impossible to do without overall coordination of the process, project management, methodological support, interaction with innovative subsystems and a separate budget for the experimental solution of issues. This task should be handled by an independent unit that reports to the highest ranking company official.

The main directions in which it is expedient to carry out innovative transformation are the following: introduction of high-speed traffic, which require new materials and technologies, including updating on a new technological basis of a common fleet of freight and passenger cars, locomotives and railway infrastructure; creation of a system of management of transport process and transport logistics; implementation of door-to-door and exactly-on-time cargo delivery technology based on the provision of commercial transport services, integration with other modes of transport and logistical management principles; improving the efficiency of the transport process through the introduction of information and management technologies; integration into the world transport complex on the principles of logistics management; simplification of procedures of registration of documents and calculations; creation of intelligent rail transport.

Key words: innovations, innovation transformation, modernization, railway enterprises, development strategy.

Постановка проблеми. Процес модернізації АТ «Укрзалізниця» покладено в основу стратегічного розвитку підприємства. Незважаючи на багатоманітність реформ, які мали місце в компанії, комплексних підходів до вирішення завдань розвитку та управління на підприємстві так і не було чітко сформульовано та обумовлює не можливість їх впровадження. Саме тому, сьогодні виникає необхідність розробки нової стратегії підприємства, яка дозволить: підвищити фінансово-економічну стабільність за рахунок

стійкого розвитку, росту дохідності і рентабельності бізнесу; підвищити енерго-і ресурсоефективність компанії, знизити викиди і відходи, фокус на екологічній безпеці; підвищити рівень безпеки залізничної транспортної системи. Це в свою чергу потребує впровадження інновацій в усі сфери діяльності. Трансформація інноваційних та стратегічних напрямків, яка зараз відбувається в АТ «Укрзалізниця», поступово збагачує відносини суб'єктів діяльності, що спрямовується на задоволення інтересу споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічних і інноваційних питань є предметом багатьох наукових досліджень. Окремі проблеми розглядають такі вчені, як Дикань В.Л., Каличева Н.Є., Овчиннікова В.О., Токмакова І.В., Толстова А.В. та інші [1-5].

Так, дослідженню питань організації управління на підприємствах залізничного транспорту присвячено роботи Каличевої Н.Є. [2]. Вона зазначає, що незважаючи на те, що централізоване управління залізничним транспортом ґрунтується на госпрозрахункових відносинах як всередині, так і між виробничими системами, ще однією важливою особливістю є те, що основна продукція залізничного транспорту - перевезення - в закінченому вигляді утворюється, як правило, на рівні галузі. По суті, залізничний транспорт України функціонує як єдине підприємство з управлінням з єдиного центру.

Токмакова І.В. [3] при розгляді адаптивної системи управління інноваційним розвитком залізничного транспорту України визнає, що з погляду управління інноваційним розвитком підприємств залізничного транспорту, важливо виділити основні параметри діяльності, що впливають на трансформацію якісних характеристик. Зокрема структурування параметрів доцільно здійснювати на основі таких елементів інноваційного розвитку: ресурсна база, інфраструктура, менеджмент, процес, людський капітал.

Однак, питання щодо впровадження інновацій в стратегічному розвитку залізничного транспорту потребують більш поглибленого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні місця інновацій в стратегічному розвитку підприємств залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Стратегії розвитку АТ

«Укрзалізниця» ключовими цілями розвитку залізничного транспорту є забезпечення потреби у перевезеннях, інвестування у модернізацію АТ «Укрзалізниця», покращення фінансово-економічного стану, підвищення рівня безпеки, підвищення привабливості компанії-роботодавця, готовність до конкуренції з іншими представниками ринку.

Розроблена стратегія конкретизує політику розвитку товариства за всіма напрямками роботи – від організації перевезень, інвестування в оновлення парку до соціальної сфери та окреслює модель реорганізації компанії у середньостроковій перспективі та вперше зосереджує фокус на впорядкуванні активів Укрзалізниці, раціональному поведженню з ними [5].

Однією із важливих цілей стратегічного розвитку є підвищення привабливості АТ «Укрзалізниця», яка є найбільшим роботодавцем у державі.

Для того щоб досягти поставлених цілей стратегією АТ «Укрзалізниця» передбачено впровадити низку стратегічних ініціатив. Це встановлення нових обґрунтованих тарифів, реорганізація всіх підрозділів товариства, розділення існуючих та нових перевізників із забезпеченням рівних умов доступу, раціоналізація та ефективність активів. Також знаходження механізмів для використання неефективної, з економічної точки зору, але соціально необхідної інфраструктури. Окремим пунктом програми є боротьба з корупцією.

Реорганізація товариства доцільно здійснювати за принципом переходу від регіональної до функціональної структури із наступними секторами: вантажні перевезення та логістика, пасажирські перевезення, виробництво та сервіс, інфраструктура, непрофільні активи під управлінням корпоративного центру.

Тарифна політика компанії повинна базуватися на встановленні обґрунтованих тарифів на рівні, що покривають витрати

активів упродовж їх життєвого циклу. Для цього необхідно визначити новий принцип формування тарифів, який дозволить відокремити тариф на доступ до існуючої інфраструктури і тариф на перевезення. Введення договорів про надання залізничних послуг соціально важливих перевезень пасажирів з органами державної влади дозволять сформувати механізм покриття витрат перевізника.

Для того щоб раціонально використовувати активи компанії стратегією слід визначити нові шляхи фінансування слабкої інфраструктури, прийняття конкретних рішень щодо непрофільних активів та гідного рівня соціального забезпечення команди співробітників.

Для прозорості компанії та очищення від негативних проявів відносно репутації доцільно реалізувати низку заходів боротьби з корупцією. Це може бути запуск комплаєнс-офісу, перехід до превентивної системи, посилення контролю.

Стратегічно важливими напрямками розвитку АТ «Укрзалізниця» є:

- організація перевезень і оновлення парку,
- забезпечення гідного рівня зарплат співробітників;
- забезпечення безпеки руху.

Досягнення зазначених напрямків та цілей розвитку доцільно здійснювати за рахунок введення нових прогресивних інноваційних процесів та найефективніших форм їх організації.

Як зазначають Дикань В.Л., Зубенко В.О. [1] «інновація» є джерелом одержання ефекту і задоволення нових чи підвищених потреб споживачів, в ролі яких виступають як зовнішні споживачі, так і самі підприємства-новатори.

Нововведення повинні бути направлені на зростання кількості задоволених споживачів, що сприятиме покращенню показників стабільної

високо ефективності підприємства АТ «Укрзалізниця».

Слід зазначити, що інновації відбивають прагнення вирішити питання, від якого нерідко залежить наше подальше існування. Вчасно визначена проблема і початок процесу трансформації зберігає та посилює свою актуальність і конкурентну перевагу. В національній практиці найчастіше зустрічається «наздоганяюча» трансформація, коли компанія повторює вже існуючий досвід. Такий підхід не дає довгострокової конкурентної переваги, а надає тимчасове задовільнення потреб. «Випереджаюча» трансформація - це здатність компанії максимально швидко підлаштуватися до змін навколишнього середовища, а ще краще - самою стати джерелом таких змін.

Інноваційну трансформацію на АТ «Укрзалізниця» слід починати з усвідомлення необхідності змін. Ця ідея повинна бути донесена кожному члену команди, до кожного працівника підприємств залізничного транспорту. Якщо зміни не потрібні, то і реалізовувати їх ніхто не має. У компанії можуть бути імітовані зміни, але насправді нічого не змінюватиметься. Тому велика увага необхідно приділяти залученню співробітників до пошуку нових можливостей для підприємства, що підтримує їх особовий розвиток. Призначення особливої і еволюційної мети дозволить об'єднати колектив і сприятиме особистим спрямуванням співробітників.

Крім того, необхідно робити усе можливе, щоб послуги підприємств залізничного транспорту були потрібні клієнтам. Тому на початковому етапі роботи з інноваціями неможливо обійтися без загальної координації процесу, проектного менеджменту, методологічної підтримки, взаємодії з інноваційними підсистемами і окремого бюджету на експериментальне вирішення питань. Цим завданням повинен займатися незалежний підрозділ, який підпорядковуватиметься

найвищому посадовцю підприємства. Потрібна також консолідована взаємодія з усіма внутрішніми контролюючими підрозділами в організації. Важливим чинником успіху, як показує практика, є наявність системи уніфікованих зв'язків для взаємодії із зовнішнім світом з питань інновацій, зондування, інтелектуальної власності і так далі.

Основними напрямками, в яких доцільне здійснювати інноваційну трансформацію є:

- впровадження високошвидкісного руху, які потребують нові матеріали і технології, у тому числі оновлення на новій технологічній основі загального парку вантажних і пасажирських вагонів, локомотивів та залізничної інфраструктури;
- створення системи управління перевізним процесом і транспортної логістики;
- реалізація технології доставки вантажів на засадах «від дверей до дверей» і «точно в строк» на основі надання комерційних транспортних послуг, інтеграції з іншими видами транспорту і логістичними принципами управління;
- підвищення ефективності перевізного процесу за рахунок впровадження інформаційно-керуючих технологій;
- інтеграція в світовий транспортний комплекс на принципах логістичного управління;
- спрощення процедур оформлення документів і розрахунків;
- створення інтелектуального залізничного транспорту.

Важливими критеріями для впровадження інновацій є їх ефективність, окупність. Є різні підходи до оцінки окупності інноваційних проектів. Безліч прикладів, коли компанії вкладали величезні кошти в розробку, а в результаті залишалися у збитку, тільки підтверджує необхідність цієї оцінки. І не менше випадків, коли фірми інвестували незначні

ресурси, але доходи потім перевершували усі очікування. Багато компаній, які славляться своєю інноваційністю, зовсім не лідери в питаннях прибутковості, проте вони продовжують залишатися лідерами на своїх ринках. Найбільш вигідним вкладенням практично для будь-якої компанії, якщо говорити про повернення інвестицій, є вкладення в розвиток інноваційного потенціалу співробітників. В деяких компаніях програми корпоративного підприємництва демонструють сотні відсотків повернення на інвестиції.

В процесі інноваційної трансформації слід враховувати, що знання і інформація можуть гальмувати процес пошуку новаторських ідей і технологій. Попередній досвід інколи може заблокувати здатність бачити щось нове. Тому окрім знань і попереднього досвіду творчим елементом інноваційного процесу є експеримент. Говорячи про інноваційні зміни, треба враховувати особливості особової трансформації співробітників, поведінкові і корпоративну культуру колективу в цілому.

Процес трансформації досить тривалий. Визначаючи основним завданням короткострокові фінансові результати керівництво не слід обмежувати ресурсне забезпечення власної масштабної інноваційної програми.

Віддача від інвестування в інновації доволі не однозначний показник. Це не тільки прибуток, як премія за створювану для споживача цінність. Вірогідність отримання прибутку кличе інноваційні рішення постійно підвищувати цю цінність і таким чином збільшувати. Інновації мають особливу відповідальність, тому починати діяти треба вже зараз. Необхідно використати вже накопичений досвід, у тому числі і в нашій країні. Важливо розуміти і актуалізувати власне призначення і призначення підприємства. Керівники

компанії повинні розуміти, що інноваційний шлях призводить до змін та новим викликам. У цій подорожі доведеться мінятися самому особисто, відмовлятися від звичних засад і принципів, постійно експериментувати, вчитися новому і при цьому ніколи не втрачати свідомості важливості процесу.

Висновок. Таким чином, забезпечення стратегічного розвитку АТ «Укрзалізниця», реалізацію зазначених в стратегії розвитку ключових напрямків доцільно здійснювати шляхом інноваційної трансформації в усіх сферах діяльності. Це потребує визначення ключових пріоритетів, критеріїв вибору інновацій. Крім того, правильне мотивування менеджерів до інноваційної діяльності сприятиме спрямованому залученню спеціалістів до загальної координації процесу інноваційної трансформації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дикань В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту: монографія / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. - 194 с
2. Каличева Н. Є. Організація управління на підприємствах залізничного транспорту в сучасних умовах / Н. Є. Каличева // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2014. - Вип. 45. - С. 167
3. Катуніна І. В. Инновационное развитие предприятий железнодорожного транспорта в условиях стратегических изменений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnoe-razvitie-predpriyatij-zheleznodorozhnogo-transporta-v-usloviyah-strategicheskikh-izmeneniy>
4. Токмакова І.В. Адаптивна система управління інноваційним розвитком залізничного транспорту України/ І.В. Токмакова // Вісник

економіки транспорту і промисловості - 2017.- №57 – С. 137-143.

5. Толстова А.В. Залізничний комплекс України як основа економічної безпеки країни / А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2012. - №37 - С.75-78.

6. Стратегія АТ «Укрзалізниця» окреслює ключові цілі розвитку компанії до 2023 року за всіма напрямками роботи [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/page-3/496727/

7. Меняйся, чтобы выжить: что такое инновационный менеджмент [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mind.ua/ru/openmind/20188459-menyajsya-chtoby-vyzhit-hto-takoe-innovacionnyj-menedzhment>

8. Кабмин принял стратегию Укрзалізниці до 2023 года, документ еще не опубликован, но мы его уже изучили. Как изменится железная дорога? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://biz.liga.net/all/transport/article/svobodnyu-rynok-i-poezda-na-donbass-samoe-vajnoe-iz-strategii-uz>

REFERENCES

1. Dykanj V.L., Zubenko V.O. (2008) Zabezpechennja efektyvnosti innovacijnoji dijajlnosti pidpryjemstv zaliznychnogho transportu: monoghracija [Ensuring the effectiveness of innovation of railway undertakings: monograph]. – Kh.: UkrDAZT, 194
2. Kalycheva N. Je. (2014) Orghanizacija upravlinnja na pidpryjemstvakh zaliznychnogho transportu v suchasnykh umovakh [Organization of management at the enterprises of railway transport in modern conditions] *Bulletin of economy of transport and industry*. No 45, pp. 167
3. Katunina I. V. Innovatsionnoe razvitie predpriyatij zheleznodorozhnogo transporta v usloviyakh strategicheskikh izmeneniy [Innovative development of

railway transport enterprises in the conditions of strategic changes] Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnoe-razvitie-predpriyatiy-zheleznodorozhnogo-transporta-v-usloviyah-strategicheskikh-izmeneniy>

4. Tokmakova I.V. (2017) Adaptivna systema upravlinnja innovacijnym rozvytkom zaliznychnogo transportu Ukrainy [Adaptive system of management of innovative development of railway transport of Ukraine] *Bulletin of economy of transport and industry*. No57. pp. 137-143.

5. Tolstova A.V. Zaliznychnyj kompleks Ukrainy jak osnova ekonomichnoji bezpeky krajiny [Railway complex of Ukraine as the basis of economic security of the country] *Bulletin of economy of transport and industry*. No37. pp.75-78.

6. Strateghija AT «Ukrzaliznycja» okresljuje ključovi cili rozvytku kompaniji do 2023 roku za vsima naprjamkamy roboty [Ukrzaliznytsia's strategy outlines key goals

for the company until 2023 in all areas of work]. Available at: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/page-3/496727/

7. Menyaysya, chtoby vyzhit': chto takoe innovatsionnyy menedzhment [Change to survive: what is innovation management]. Available at: <https://mind.ua/ru/openmind/20188459-menyajsysya-chtoby-vyzhit-cto-takoe-innovacionnyj-menedzhment>

8. Kabmin prinyal strategiyu Ukrzaliznitsi do 2023 goda, dokument eshche ne opublikovan, no my ego uzhe izuchili. Kak izmenitsya zheleznaya doroga? [The Cabinet of Ministers adopted the Ukrzaliznytsi strategy until 2023, the document has not yet been published, but we have already studied it. How will the railway change?]. Available at: <https://biz.liga.net/all/transport/article/svobodnyy-rynok-i-poezda-na-donbass-samoe-vajnoe-iz-strategii-uz>

УДК 17:378

ПРИНЦИПИ ЕТИКИ ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ: КЛАСИКА І СУЧАСНІСТЬ

Сухорукова Т. Г., к. е. н., доцент
Шраменко О. В., к. е. н., доцент (УкрДУЗТ)

Статтю присвячено питанням розвитку педагогічної етики з урахуванням класичних принципів її побудови. Класичні принципи педагогічної етики сформульовані більш як століття тому, але і сьогодні вони актуальні. Найбільш важливими принципами педагогічної етики є: неупередженість; конфіденційність; точне виконання професійних обов'язків; уникнення конфліктів. Сучасна педагогіка повинна надати національній економіці такого працівника, який є творчою особистістю, мислячим стратегічно, є істинно інтелігентною людиною. Діяльність педагога повинна містити мінімум конфліктних ситуацій і максимум можливостей вирішення конфліктів.

Ключові слова: педагогічна праця, етика, педагогічна етика, моральна культура, криза педагогічної культури, кодекс професійної етики, принципи педагогічної етики.

ПРИНЦИПЫ ЭТИКИ ПЕДАГОГА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ: КЛАССИКА И СОВРЕМЕННОСТЬ

Сухорукова Т. Г., к. э. н., доцент
Шраменко Е. В., к. э. н., доцент (УкрГУЖТ)

Статья посвящена вопросам развития педагогической этики с учетом классических принципов ее построения. Классические принципы педагогической этики сформулированы более века тому назад, но и сегодня они актуальны. Наиболее важными принципами педагогической этики являются: беспристрастность; конфиденциальность; точное исполнение профессиональных обязанностей; избегание конфликтов. Современная педагогика должна предоставить национальной экономике такого работника, который является творческой личностью, мыслящим стратегически, есть истинно интеллигентным человеком. Деятельность педагога должна содержать минимум конфликтных ситуаций и максимум возможностей разрешения конфликтов.

Ключевые слова: педагогический труд, этика, педагогическая этика, нравственная культура, кризис педагогической культуры, кодекс профессиональной этики, принципы педагогической этики.

PRINCIPLES OF HIGH SCHOOL TEACHER ETHICS: CLASSICS AND MODERNITY

Sukhorukova T. G., candidate of Economic Sciences, associate Professor
Shramenko E. V., candidate of Economic Sciences, associate Professor (UkrSURT)

The article deals with the development of pedagogical ethics, taking into account the classical principles of its construction. Pedagogical ethics is defined as the science of moral

requirements development laws, which are outlined by the pedagogical work features. These moral requirements of pedagogical work are manifested both vertically and horizontally in the teacher activity. The article examines objective features of the external environment that determine the formation of pedagogical ethics. The main feature of constructing pedagogical ethics is to reduce the time of interaction (cooperation) of a teacher with a student: the teacher in a short period of time must establish contact with the student, set out the training material, determine the quality of assimilation of this material by the student and evaluate the student's residual knowledge. It is noted that despite the fact that the classical principles of pedagogical ethics were formulated more than a century ago, today they are relevant and endowed with the property of self-development. The main pedagogical ethics principles are: impartiality, objectivity; confidentiality; accurate performance of professional duties; avoidance of potential or explicit conflicts. It is emphasized that modern pedagogy should provide the national economy with such an employee, who is a creative, truly intelligent person with a strategic way of thinking. Emphasis is placed on the fact that modern pedagogical ethics needs methods for an objective assessment of a teacher's own activity; non-standard systems of student censure through the reward mechanism, formation of a modern code of professional ethics for teachers; system of spiritual and moral self-development and self-realization; new techniques to encourage student research. In conclusion, it is noted that the teacher activity should contain a minimum of conflict situations and a maximum of conflict resolution. Important factors are teacher's general culture and patriotic identity.

Key words: *pedagogical work, ethics, pedagogical ethics, moral culture, pedagogical culture crisis, code of ethics, principles of pedagogical ethics.*

Хто рухається вперед у науках,
але відстає в моральності,
той більше йде назад, ніж вперед.
(Аристотель)

Постановка проблеми. Вимоги, що пред'являються сучасною економікою до молодих спеціалістів, визначають напрями розвитку педагогічної праці. Сучасний педагог вищої школи повинен не тільки вдосконалювати свої професійні знання, а й розвивати культуру педагогічної діяльності. І сьогодні є актуальними слова давньогрецького філософа Сократа: «Виховання - справа важка, і поліпшення його умов - один із священних обов'язків кожної людини, бо немає нічого важливішого, як освіта самого себе і своїх ближніх» [1].

Порівнюючи праці педагогів-класиків та науковців сучасності [2-11], слід відзначити, що за останні майже три десятиліття розвитку вітчизняної педагогіки умови навчання кардинально змінилися:

1) сьогодні більшість студентів денної форми навчання (особливо старших курсів) поєднують навчання з роботою;

2) контрактна форма навчання стала переважаючою, що опосередковано впливає на побудову взаємин «педагог - студент»;

3) йде постійне скорочення годин аудиторних занять і одночасне збільшення годин самостійної роботи;

4) підвищується значення прикладних знань;

5) суспільство все більше орієнтується на матеріальні цінності, в той же час рейтинг духовно-моральних цінностей знижується;

6) в суспільній свідомості відзначається розмитість моральних цінностей та ідеалів у суспільства, в тому числі і у частини інтелігенції, знижується віра в краще майбутнє розвитку сучасної цивілізації.

Природно, що ці зміни впливають на етику педагогічної діяльності.

Етика педагогічної праці є досить вивченим напрямком наукової думки. У

спеціалізованих вищих навчальних закладах вона включена до переліку обов'язкових навчальних дисциплін. Але оскільки сама етика - динамічна соціальна наука, яка схильна до впливу чинників, про які ми говорили вище, питання її розвитку як і раніше залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень.

Педагогічна праця сучасними дослідниками розглядається в більшості випадків як особлива сфера суспільної діяльності, в якій має місце взаємодія людини, що володіє моральною культурою, і зростаючою людиною, яка опановує основи цієї культури. Особливість педагогічної праці полягає в тому, що предметом цієї праці є дитина (вихованець, студент) - людина, що володіє певним рівнем свідомості. У той же час дитина, як предмет педагогічної праці, є об'єктом впливу багатьох інших чинників, що формують особистість [2].

Загальновизнаною аксіомою є класичне визначення етики - системи універсальних і специфічних моральних вимог і норм поведінки, що реалізуються в процесі суспільного життя [3].

Багато вчених [2, 4, 8, 11, 12] єдині в тому, що педагогічна етика - це наука про педагогічну моральність, основними елементами якої є чесність, доброзичливість, гуманність, повага до особистості, почуття відповідальності за результати праці, дотримання дисципліни й т. ін. Педагогічна етика - це наука про закономірності розвитку моральних вимог, що породжуються особливостями педагогічної праці, які проявляються у взаєминах між вчителем і учнем, вчителями та батьками учнів, між вчителями та адміністрацією, а також у складних взаєминах в самому педагогічному колективі, визначальною умовою яких є особистісні і професійні якості вчителя (педагога) [4].

Дослідники в області педагогічної етики рідко пропонують змінити її сутність і зміст. Але більшість з них відзначають всі ознаки кризи педагогічної культури: зниження якості освіти; відсутність

яскравих ознак творчості в освітній діяльності; відсутність загального авторитету педагогічної праці; низький рівень зацікавленості студентів брати участь в наукових розробках і т. д. [5, 6].

Нинішня педагогічна теорія і практика рясніють прикладами, коли традиції зменшуються і поступово втрачаються, а інновації виникають без філософського і психологічного обґрунтування, аналізу організаційно-педагогічних аспектів розвитку [5].

Виробничники підходять до етичних питань педагогічної праці з іншого боку [9, 10, 13]. Безумовно, для них важливо, щоб молодий спеціаліст розбирався в своїй професії і міг швидко пройти період трудової адаптації на виробництві. Але сучасному керівникові підприємства важливо, щоб працівник був творчою особистістю, що мислить стратегічно, був істинно інтелегентною людиною. Саме цією вимогою пояснюється наявність кодексів професійної етики адвокатів, нотаріусів, суддів, лікарів, журналістів і т. д.

Популярним напрямом наукових досліджень в галузі професійної етики є вивчення взаємозв'язку релігійних форм і моральних норм суспільства. Майже 100 років тому видатний вчений Макс Вебер переконливо довів: західний капіталізм сформувався не на «первинному накопиченні», а на потужному моральному фундаменті - протестантській етиці, яка з точки зору економічних інтересів характеризується бережливим способом життя, економією на витратах, чесності, скромності, працьовитості [7].

Важливим фактором етики є самовиховання. «Виховуй в собі Людину - ось що найголовніше. Інженером можна стати за 5 років, вчитися ж на людину треба все життя. Виховуй в собі людську душу. Найголовніший засіб самовиховання душі - краса. Краса в широкому сенсі - і мистецтво, і музика, і сердечні стосунки з людьми» [14].

Велику кількість робіт в області педагогічної етики присвячено проблемі

педагогічного такту, який визначає успішність навчально-виховної роботи [3, 13, 15]. Уміння педагога тримати себе з гідністю і витримкою в педагогічному колективі, зі студентами (при необхідності - і з батьками студентів), а також здатність знати міру свого впливу на студентів, вміння знайти підхід до них і побудувати оптимальні виховні відносини з урахуванням загальноновизнаних принципів виховання - це є педагогічний такт.

Роль педагогічної етики неocenенна в процесі підготовки фахівця. Вона бере на себе розвиток етичної поведінки студента - колишнього школяра, і поступово підводить його до ділової професійної етики. У сучасному бізнесі не можна ігнорувати правила професійної етики, інакше можна втратити бізнес. Сучасним підприємцям необхідні знання професійної етики як інструменту управління діловою репутацією, яка є в кінцевому рахунку фактором максимізації прибутку підприємства [16].

Метою даної статті є аналіз і оцінка класичних принципів педагогічної етики, а також їх розвиток у вітчизняних вишах з урахуванням реалій сучасної економіки.

Викладення основного матеріалу. Педагогічна етика - це сукупність моральних норм, що визначають ставлення людини до свого професійного обов'язку, а, отже, і до людей, з якими людина пов'язана в силу характеру своєї професії, і до суспільства в цілому [17].

Правомірним буде тут вказати на слова видатного російського письменника і публіциста Н. Г. Чернишевського, який в своїх статтях писав, що освіта включає в себе три якості: великі знання, звичку мислити і благородство почуттів [18].

Спеціальні дослідження показують, що студенти більше цінують у викладачеві тактовність, доброту, справедливість, розуміння вікових проблем, бажання надати студенту допомогу в оволодінні програмним матеріалом, товариськість, сумлінність, працьовитість, стриманість,

віру в пізнавальні здібності того, хто навчається, терпіння, вимогливість і ряд інших професійно значущих особистісних рис. Але головне, чим дорожить вихованець, - це душевна щедрість, щирість і сердечність відносин [8].

Педагогічна етика базується на класичних принципах професійної етики: неупередженість, об'єктивність; конфіденційність; посадова старанність; точне виконання професійних обов'язків; уникнення потенційних або явних конфліктів [9]. Ці ж принципи покладені і в професійну етику педагога.

Неупередженість та об'єктивність педагогічної етики виражається, перш за все, в доброзичливості і прихильності до всіх студентів. Ставлення «викладач - студент» - це відносини психологічного паритету, за формулою «дорослий - дорослий», але не відносини психологічної опіки за формулою «батько - дитина». Викладач не має право завищувати оцінку, опиняючись в ролі «батька, який розуміє і підтримує», з одного боку, але не має права і занижувати оцінку, ставлячи себе в позицію «батька, що повчає» [11, 19].

З іншого боку, реалізація цього принципу педагогічної етики передбачає відсутність зарозумілості, вміння визнати свої помилки і дати об'єктивну оцінку власній діяльності та її результатам.

Розглядаючи принцип неупередженості та об'єктивності, необхідно приділити особливу увагу питанню протидії проявам корупції у вищій школі. Корупцію з етичної точки зору, доцільно сприймати як приниження власної гідності, як шкоди репутації вишу.

Принцип конфіденційності передбачає особливі відносини в системі «педагог - студент» і «педагог - педагог». Студент повинен розуміти, що відносини з педагогом у вищій школі демократичніші, ніж в загальноосвітній школі.

З іншого боку, особливості конфіденційності вимагає критика дій студента. Як тут не згадати слова Конфуція: «До молодих людей не можна ставитися

зверхньо. Дуже може бути, що, подорослішавши, вони стануть видатними мужами» [1]. Засуджувати студента необхідно наодинці. Але навіть самі незначні успіхи студентів повинні бути відзначені викладачем у присутності всього колективу. Викладач повинен вибирати такі методи роботи, які заохочують в студентах розвиток позитивних рис і взаємин: самостійності, самоконтролю, самовиховання, бажання співпрацювати і допомагати іншим.

Принцип конфіденційності важливо дотримуватися і в стосунках «педагог - педагог». Цей принцип виражається в дотриманні чесності в питаннях авторських прав, в протистоянні плагіату і порушення правил цитування. Конфіденційність важливо зберігати в колегіальних науково-дослідних процесах, особливо до узгодженого публічного представлення результатів досліджень [20].

Не менш важливим принципом педагогічної етики є посадова старанність, яка має бути підпорядкована одній з мудростей давньогрецького філософа і математика Піфагора: «будь другом істини до мучеництва, але не будь її захисником до нетерпимості» [1].

Педагог зобов'язаний нести відповідальність перед студентами і колегами за наповнюваність, точність, об'єктивність того наукового знання, яке він пропонує науковій і навчальній аудиторії. При цьому необхідно враховувати дуалізм роботи педагога, який виступає в двох іпостасях: викладач і науковець. Необхідно підкреслити, що педагог вищої школи - це, перш за все, вчений. При описі його обов'язків введено поняття «друга половина дня», по якій він звітує науковими працями, публікаціями, захистом дисертацій і т. д. [21].

У моральних кодексах науковця деякі вчені [12] відзначають таку важливу його складову, як моральна відповідальність за виховання молодого покоління вчених і студентів в дусі гуманізму, наукової цінності і порядності. Показниками

високого культурного рівня сучасного педагога стають такі якості, як вдумливість, критичність і самокритичність, постійна творча напруга [22].

Безумовно, ринкова економіка чинить активний вплив і на навчальний процес. Сьогодні педагог не може користуватися тільки традиційними методами навчання. Але за новими методами навчання (більш технічно оснащеними) не повинна зникнути духовна складова освітнього процесу.

Етика педагогічної роботи вимагає від педагога постійної самоосвіти. На думку В.І Андрєєва [6] два принципи - принципи безперервного духовно-морального саморозвитку і самореалізації педагога - є найголовнішими і визначальними у професійній діяльності педагога.

Практика показує, що комп'ютеризація планомірно призводить до зниження рівня загальної і спеціальної граматики не тільки серед студентів, але і серед педагогів. В якості рекомендації, хотілося б наголосити на необхідності проведення серед педагогів аудіо диктантів.

Однак, об'єктивна реальність така, що у більшості педагогів сьогодні не вистачає ні часу, ні сил, ні фінансових коштів на самоосвіту, в тому числі і на духовно-моральний саморозвиток, на залучення до цінностей культури через відвідування театрів, виставок, читання педагогічної і мистецької літератури і т. д.

Але якщо розглядати «посадову старанність» педагога, то не можна не відзначити і другу сторону процесу навчання. В рамках даної статті, відзначимо лише етичне ставлення студента до педагога в момент здачі завершальній перевірки (іспиту чи заліку). Крайнім виявом відсутності елементарної етики є багаторазова задача іспиту. Викладач стає заручником ситуації і змушений зустрічатися зі студентом стільки раз, скільки цього захоче студент. Відправляючи студента із завданням вивчити матеріал глибше і ґрунтовніше, викладач скорочує час, який він міг би присвятити науковій

роботі. Кількість презнач має бути чітко зафіксована і контролюватися з боку деканатів.

Точне виконання професійних обов'язків педагогом є безумовним орієнтиром професійної діяльності студента в майбутньому. Заохочення наукової діяльності студента активізує його творчий потенціал. Приклад педагога-вченого змушує деяких студентів обирати наукову стежу. Як сказав Сенека: «Довгий і мало корисний шлях настанов, короткий і дійсний шлях прикладу» [1].

Точне виконання професійних обов'язків передбачає не тільки виконання своєї роботи у відповідності з посадовою інструкцією, але й безперервна самоосвіта, самовиховання педагога. Самовдосконалення має стати обов'язковою його метою.

Наука – це не «статичні» знання, які постійні та непорушні. Сьогодні наука – це діяльність з виробництва нових знань та оновлення існуючих. Наукові знання, як відображена дійсність, представлені людині на особливій мові, які отримали системну організацію, сформувалися в струнку теорію, набувають здатність саморозвитку. Вся цінність науки в тому, якою мірою і з якою достовірністю вона може прогнозувати майбутні події [15].

Педагог вищої школи повинен не тільки зберігати знання, які він передає студентам, але й примножувати знання, щоб студенти бачили: їх наставник також розвивається, вносить нові, сучасні знання в свою педагогічну практику. Досвід показує, що студенти це відразу відчувають.

Правомірним буде тут нагадати одне з правил для виховання, яких дотримувалася Л.М. Толстой: «Краще, щоб діти знали про слабкі сторони своїх батьків, ніж те, щоб вони відчували, що є в їхніх батьків приховане від них життя та є показне. Всі труднощі виховання витікають з того, що батьки, не тільки не виправляючись від своїх недоліків, але навіть не визнаючи їх недоліками, виправдовуючи їх в собі, хочуть не бачити цих недоліків у дітях. В

цьому вся важкість і вся боротьба з дітьми» [23]. На нашу думку, ці слова великого письменника можна віднести і до роботи педагога.

Ще раз відмітимо, що етика відносин на рівні «викладач - студент» якісно відрізняється від взаємовідносин в ході шкільної освіти. У вищій школі викладача і студента «поєднує» професія. В системі педагогічного спілкування вищої школи процес навчання поступово замінюється процесом співробітництва, в якому педагог і студент ідуть до однієї мети. В цьому процесі обидві сторони мають бути відвертими в своїх емоціях. Саме на цьому акцентував свою увагу великий український педагог В. Сухомлинський [24].

На жаль, у взаємовідносинах педагога і студента достатньо часто виникають конфліктні ситуації. Дуже часто самі педагоги стають джерелом конфлікту, якщо для них є характерними: авторитарний стиль спілкування; завищені вимоги; жорстка, непримиренна позиція; нечесність; несправедливі судження на адресу окремих учнів; лукавство; невиправдане втручання у взаємовідносини учнів; ігнорування індивідуальних та вікових особливостей учнів; несправедлива, занижена або завищена оцінка діяльності учня та ін. [6].

Безумовно, педагог повинен запобігати появі конфліктних ситуацій. Але якщо вони виникли, навіть в найкритичнішій ситуації, педагог має піклуватися про культуру своєї мови та спілкування. В його мові не має бути лайок, вульгаризмів, грубих та образливих фраз. В контексті акцентуємо увагу на необхідність детальнішого дослідження концепції естетичного виховання красою, теоретиком і практиком якої став В. Сухомлинський.

Справжній педагог - це, насамперед, людина, яка вміє слухати та співчувати. Саме тому важливо надавати студентам можливість висказати свою точку зору, свою аргументацію, своє бачення з того чи іншого питання. Неможна заздалегідь критикувати дії студента.

Педагогічна етика, на думку більшості вчених визначається багато в чому дотриманням педагогічного такту [17]. Саме безтактність є першопричиною конфліктних ситуацій в педагогічній практиці.

Часто вийти з конфліктної ситуації допомагає гумор. Чи не тому так багато існує анекдотів про «доцентів і студентів».

Вміння з гідністю вийти з конфліктної ситуації особливо важливо при колективній роботі. Тому важливо навчити студента цій рисі педагогічної етики, щоб у своїй подальшій виробничій діяльності він зміг уникнути небажаних ситуацій.

На закінчення хотілося б відмітити, що етичний саморозвиток педагога вищої школи має включати в себе культурний і патріотичний розвиток. В Законі України «Про вищу освіту» [21] відмічено, що основним завданням установи вищої освіти є «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, затвердження у учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадської позиції та відповідальності, здорового образу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах».

Педагог вищої школи в своїй професійній діяльності повинен враховувати, що «головною хворобою ХХІ століття є моральне саморуйнування людини, яке відбувається внаслідок нестримного прагнення людей до матеріального збагачення будь-якою ціною та невірно зрозумілої свободи як уседозволеності, що завдає непоправної шкоди й навколишньому світу, й самій людині» [6].

Педагог - це людина культури. Він сам - носій культури. В громадській свідомості педагог завжди був і залишається зразком культури. Ядро його особистості складають, так звані, загальнолюдські гуманістичні цінності морального, гносеологічного, естетичного порядку [25].

Тому такими важливими є неофіційні, нерегламентовані контакти

викладачів і студентів: бесіди «про науку, політику, мистецтво, професії, книги, музику». При цьому важливо, щоб викладачі брали активну участь в студентському дозвіллі. Огляди, конкурси, вечори, спортивні заходи мають стати майданчиками спілкування викладачів і студентів.

Це тим більше важливо, що останнім часом в психології введено поняття «гедон» - це умовна одиниця радості та задоволення незалежно від джерела їхнього походження. Здоров'я та благополуччя людини багато в чому залежать від здатності насолоджуватися кожним прожитим днем і не помічати дрібні неприємності. Все це дуже важливо для педагогічної професії, оскільки від позитивного настрою педагога залежить загальний педагогічний настрій всієї його діяльності [6].

Етика конкретного педагога формує патріотичну самосвідомість значної частини суспільства – української молоді. Тому важливо розвивати етичні та виховні традиції вишів.

Висновки. Проведені теоретичні дослідження та аналіз навчальної практики в установах вищої школи свідчать про необхідність розробки Кодексу професійної етики вітчизняного викладача вищої школи. В основу зазначеного документу мають бути покладені загальні принципи етичного спілкування, найкращі результати досвіду роботи вітчизняних та зарубіжних навчальних закладів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мудрость тысячелетий / сост. Е.А. Павликова. Москва: Абрис, 2017. 256 с.
2. Колокольникова З.У., Данцева А.В. Проблема педагогической этики в трудах отечественного педагога середины XIX - начала XX в. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2015. №2. С. 148–153.
3. Персонал. Словарь понятий и определений / Журавлев П.В., Карташов

- С.А, Маусов Н.К., Одегов Ю.Г. Москва: Экзамен, 1999. 512 с.
4. Гришин Э.А. Профессионально-этическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Владимир: Свет, 1973. 309 с.
5. Асадуллин Р.М., Фролов О.В. Кризис педагогической культуры и некоторые задачи современной педагогической мысли. *Образование и наука*. 2017. №2, т. 19. С. 9 – 25.
6. Андреев В.И. Педагогическая этика: инновационный курс для нравственного саморазвития. Казань: Центр инновационных технологий, 2012. 272 с.
7. Цыбулевская О.И., Касаева Т.В. Профессиональные этические стандарты в правовом поле России. *Право и современное государство*. 2013. №3. С. 29 – 34.
8. Якушева С. Д. Педагогическая этика как элемент мастерства преподавателя вуза. *Вестник Новгородского государственного университета*. 2011. № 64. С. 69-72.
9. Дикань В.Л., Компанієць В.В., Полякова О.М. Етичні основи бізнесу: навчальний посібник. Харків: УкрДАЗТ, 2012. 316 с.
10. Kompaniets V., Polevaya V., Poliakova E., Shramenko E. Readiness of workers for a new economy in condition of systemic changes (man - technologies – economy). *SHS Web of Conferences: Fifteenth Scientific and Practical International Conference “International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics”*. 2019. Vol. 67. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706028>.
11. Шмелев А.Г. Кодекс профессиональной этики преподавателя-экзаменатора. Веб-сайт. URL: <http://www.psy.msu.ru/educat/dnevn/test/codex.html> (дата обращения: 15.08.2019).
12. Одинцова О.В. Профессиональная этика: учебник для студ. учреждений высшего образования. Изд. 3-е, стер. Москва: Издательский центр «Академия», 2014. 144 с.
13. Афонин А.С. Трудовое поведение. Киев: Украина, 1991. 159 с.
14. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. Киев: Радянська школа, 1985. 559 с.
15. Якушева С.Д. Этические аспекты профессиональной деятельности преподавателя вуза. *В мире научных открытий*. 2010. № 5-3 (11). С.114-120. URL: <http://naukarus.com/eticheskie-aspekty-professionalnoy-deyatelnosti-prepodavatelya-vuza>. (дата обращения: 15.08.2019).
16. Сухорукова Т.Г. Роль ділового етикету у підвищенні економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 57. С. 38-45.
17. Мишина Т.Н., Мишин В.М. Формирование педагогического такта преподавателя высшей школы. *Международный журнал экспериментального образования*. 2015. № 12, ч. 2. С. 252-254. URL: <https://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=9075> (дата обращения: 15.08.2019).
18. Астафьева Е.Н. Об образовании народа и педагогике свободы (Рецензия Н.Г. Чернышевского на журнал «Ясная поляна»). *Историко-педагогический журнал*. 2013. №3. С.118-125.
19. Хлістунова Н. В. Формування системи комунікацій у навчально-виховному процесі ВНЗ. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4736> (дата звернення: 05.09.2019).
20. Компанієць В.В., Польова В.В. Управління трудовою поведінкою працівників підприємств залізничного транспорту (соціокультурні домінанти): монографія. Харків: Лідер, 2016. 298 с.
21. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014р. № 1556-VII: [офіц. текст: станом на 01 січня 2019 р.]. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 08.01.2019).
22. Левитан К.М. Основы педагогической деонтологии: учеб. пособ. Москва: Наука, 1994. 102 с.

23. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения / сост. Н.В. Вейкшан (Кудрявая). Москва: Педагогика, 1089. 544 с.

24. Сухомлинский О.В. Хрестоматия по этике. Москва: Педагогика, 1990. 303 с.

25. Компанієць В. В. Управління розвитком соціально-економічних систем у духовно-моральному та соціокультурному вимірі. Частина 2. Якість управління соціально-економічними системами: духовно-моральні та культурні пріоритети (на прикладі залізничного транспорту): монографія. Харків: УкрДАЗТ, 2012. 296 с.

REFERENCES

1. (2017) *Mudrost nuisjachiletiyi* [The Wisdom of Millennia]. Moskva. Abris. (in Russian).

2. Kolokol'nikova Z.U., Dantseva A.V. (2015) Problema pedagogicheskoy etiki v trudakh otechestvennogo pedagoga serediny XIX - nachala XX v [The Problem of Pedagogical Ethics in the Writings of a Domestic Teacher in the Mid-19th - Early 20th Centuries] *International Journal of Applied and Basic Research*. No 2, pp. 148-153.

3. Zhuravlev P.V., Kartashov S.A., Mausov N.K., Odegov Ju.G. (1999) *Personal. Slovar' ponyatiy i opredeleniy* [Staff. A Dictionary of Concepts and Definitions]. Moskva: Ekzamen. (in Russian).

4. Grishin E.A. (1973) *Professional'no-eticheskaya podgotovka uchitelya v sisteme vysshogo pedagogicheskogo obrazovaniya* [Professional and Ethical Training of Teachers in Higher Education]. Vladimir: Svet. (in Russian).

5. Asadulin R. M., Frolov O. V. (2017) Krizis pedagogicheskoi kulturiy I nekotorige zadacyi sovremenoi pedagogicheskoi miusli [The Crisis of Pedagogical Culture and Some Tasks of Modern Pedagogical Thought]. *Education and science*, t. 19, no.2, pp. 9 - 25.

6. Andreev V.I. (2012) *Pedagogicheskaya etika: innovatsionnyy kurs dlya npravstvennogo samorazvitiya* [Pedagogical Ethics: an Innovative Course for Moral Self-Development]. Kazan': Tsentr

innovatsionnykh tekhnologiy. (in Russian).

7. Zciubulevskaya O.I., Kasaeva T.V. (2013) Profesionalnie eticheskie standartiu v pravovom pole Rosii [Professional Ethical Standards in the Legal Field of Russia]. *Law and the modern state*, no. 3, pp. 29 - 34.

8. Yakusheva S. D. (2011) Pedagogicheskaya etika kak element masterstva prepodavatelya vuza [Pedagogical Ethics as an Element of a University Teacher Skill] *The bulletin of Novgorod State University*. No 64, pp. 69-72.

9. Dykan V.L., Kompaniets V.V., Poliakova O.M. (2012) *Etychni osnovy biznesu* [Ethical Foundations of Business]. Kharkiv: UkrDAZT. (in Ukrainian).

10. Kompaniets V., Polevaya V., Poliakova E., Shramenko E. Readiness of workers for a new economy in condition of systemic changes (man - technologies – economy). SHS Web of Conferences Volume 67 (2019). Fifteenth Scientific and Practical International Conference “International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics”. DOI:

<https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706028>.

11. Shmelev A.G. Kodeks professional'noy etiki prepodavatelya-ekzamenatora [The Professional Ethics Code of the Teacher-Examiner]. Available at: <http://www.psy.msu.ru/educat/dnevn/test/codex.html>.

12. Odintsova O.V. (2014) *Professional'naya etika*. [Professional Ethics]. Moskva: Akademiya. (in Russian).

13. Afonin A.S. (1991) *Trudovoe povedenie* [Labor Behavior]. Kiev: Ukraina. (in Russian).

14. Sukhomlinskiy V.A. (1985) *Serditse otdayu detyam. Rozhdenie grazhdanina. Pis'ma k synu* [I Give the Heart to the Children. Birth of a Citizen. Letters to the Son]. Kiev: Radyans'ka shkola. (in Russian).

15. Yakusheva S.D. (2010) Eticheskie aspekty professional'noy deyatel'nosti prepodavatelya vuza [Ethical Aspects of a University Teacher Professional Activity] *In the world of scientific discoveries*. No 5-3 (11),

- pp. 114-120. Available at: <http://naukarus.com/eticheskie-aspekty-professionalnoy-deyatelnosti-prepodavatelya-vuza>.
16. Sukhorukova T.H. (2017) Rol dilovoho etyketu u pidvyshchenni ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The Role of Business Etiquette in Improving the Economic Security of the Enterprise] *The bulletin of Transport and Industry Economics*. No 57, pp. 38-45.
17. Mishina T.N., Mishin V.M. (2015) Formirovanie pedagogicheskogo takta prepodavatelya vysshey shkoly [The Formation of the Pedagogical Tact of a High School Teacher] *International Journal of Experimental Education*. No 12, pp. 252-254. Available at: <https://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=9075>.
18. Astafeva E.N. (2013) Ob obrazovanii naroda i pedagogike svobody (Retsenzija N.G. Chernyshevskogo na zhurnal «Yasnaya polyana») [On the Education of the People and the Pedagogy of Freedom (Review by N. G. Chernyshevsky on the magazine "Yasnaya Polyana")]. *Historical and pedagogical Bulletin*, no. 3, pp. 118-125.
19. Khlistunova N. V. (2016) Formuvannia systemy komunikatsii u navchalno-vykhovnomu protsesi VNZ [Formation of Communication System in Educational Process of Higher Education Institution]. *Effective economy*. no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4736>.
20. Kompaniets V.V. Poljova V.V. (2016) *Upravlinnja trudovoju povedunkoju pratzivnikov pidpriemstv zaliznuchnogo transportu (sozioculturni dominants)* [Railway Transport Employees' Behavior Management (Socio-Sultural Dominant)]. Kharkiv: Lider. (in Ukrainian).
21. Pro vyshchu osvitu: zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014r. № 1556-VII (ofits. tekst: stanom na 01 sichnia 2019 r.) [About Higher Education] Available at: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
22. Levitan K.M. (1994) *Osnovy pedagogicheskoy deontologii* [Fundamentals of Pedagogical Deontology]. Moskva: Nauka. (in Russian).
23. Tolstoy L.N. (1089) *Pedagogicheskie sochineniya*. [Pedagogical Essays]. Moskva: Pedagogika. (in Russian).
24. Sukhomlinskiy O.V. (1990) *Khrestomatiya po etike*. [Anthology by Ethics] Moskva: Pedagogika. (in Russian).
25. Kompaniets V. V. (2012) *Upravlinnia rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system u dukhovno-moralnomu ta sotsiokulturnomu vymiri. Chastyna 2. Yakist upravlinnia sotsialno-ekonomichnykh systemamy: dukhovno-moralni ta kulturni priorytety (na prykladi zaliznychnoho transportu)* [Management of Socio-Economic Systems Development in the Spiritual-Moral and Socio-Cultural Dimension. Part 2. Quality Management of Socio-Economic Systems: Spiritual, Moral and Cultural Priorities (on the Example of Railway Transport)]. Kharkiv: UkrDAZT. (in Ukrainian)

УДК 336.71

ФІНАНСОВИЙ СТАН БАНКУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ В УКРАЇНІ

*Вінниченко О.В., к.е.н, доцент,
Гудзь А.В., студентка (ХНУБА)*

Для забезпечення ефективності функціонування та розвитку економіки будь-якої країни потрібна стабільна банківська система. Здійснення аналізу фінансового стану банківських установ є пріоритетною задачею органів банківського нагляду, самих банків та професійних учасників ринку. У статті розглянуто підходи до визначення сутності поняття «фінансовий стан банку», а також основні цілі та завдання аналізу фінансового стану банку. Проведено порівняльний аналіз коефіцієнтів, які використовують для аналізу фінансового стану банку, а також розглянуто нормативи, встановлені Національним банком України. Описана найбільш поширена рейтингова модель оцінки фінансового стану банку – американська система CAMELS. Розглянуто та проаналізовано основні методичні підходи аналізу фінансового стану банку.

Ключові слова: банк, фінансовий стан банку, метод аналізу, коефіцієнт, економічні нормативи, ліквідність, прибутковість, фінансова стійкість, ділова активність банку, рейтинг банку.

ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ БАНКА И МЕТОДИ ЕГО ОЦЕНКИ В УКРАИНЕ

*Винниченко А.В., к.э.н., доцент,
Гудзь А.В., студентка (ХНУСА)*

Для обеспечения эффективности функционирования и развития экономики любой страны нужна стабильная банковская система. Осуществление анализа финансового состояния банковских учреждений является приоритетной задачей органов банковского надзора, самих банков и профессиональных участников рынка. В статье рассмотрены подходы к определению сущности понятия «финансовое состояние банка», а также основные цели и задачи анализа финансового состояния банка. Проведен сравнительный анализ коэффициентов, которые используют для анализа финансового состояния банка, а также рассмотрены нормативы, установленные Национальным банком Украины. Описана наиболее распространенная рейтинговая модель оценки финансового состояния банка – американская система CAMELS. Рассмотрены и проанализированы основные методические подходы анализа финансового состояния банка.

Ключевые слова: банк, финансовое состояние банка, метод анализа, коэффициент, экономические нормативы, ликвидность, прибыльность, финансовая устойчивость, деловая активность банка, рейтинг банка.

FINANCIAL POSITION OF THE BANK AND METHODS OF ITS ASSESSMENT IN UKRAINE

*Vinnychenko O.V., Candidate of Economics Sciences, associate professor,
Gudz A.V., student
(Kharkov National University of Civil Engineering and Architecture)*

To ensure the effective functioning and development of the economy of any country, a stable banking system is necessary. The stability of the banking system affects the state of the economy and contributes to its growth, so the analysis of the financial condition of banking institutions is a priority function of state bodies that regulate the banking sector. Reliable and timely analysis of the Bank's financial condition is the key to making effective financial decisions on the part of owners, investors, partners, employees of the tax service and other participants in economic relations aimed at reducing costs, increasing profits and market value of the company. Regular analysis of the Bank's activities allows it to effectively manage active and passive operations in order to maximize profits and ensure a stable financial condition.

The article considers approaches to the definition of the concept «financial condition of a Bank» that currently exist in the literature, and it is established that there are many opinions on the definition of the concept «financial condition of a Bank». But, despite the fact that the opinions of a number of authors coincide, this issue requires further study. The article discusses the main goals and objectives of the analysis of the Bank's financial condition. The main methods of analysis of the Bank's financial condition are defined. These include: coefficient analysis, rating analysis, mathematical and statistical models. A comparative analysis of the coefficients that are used to analyze the financial condition of the Bank, as well as the standards established by the National Bank of Ukraine. The most common rating model for assessing the Bank's financial condition – the American CAMELS system-is described.

Key words: *Bank, financial condition of the Bank, method of analysis, coefficient, economic standards, liquidity, profitability, financial stability, business activity of the Bank, rating.*

Постановка проблеми. Однією з умов ефективного функціонування та розвитку економіки країни є стабільна банківська система. Банківська система – це один з головних елементів економічної системи будь-якої держави. Її стабільність відображається на стані економіки та сприяє її зростанню. Своєчасний аналіз фінансового стану допомагає запобігти більшості проблем, пов'язаних з діяльністю банківських установ, а також сприяє зміцненню та стабільності не тільки окремого банку, але й банківської системи в цілому. Здійснення аналізу фінансового стану банківських установ є пріоритетною задачею органів банківського нагляду, банків та професійних учасників ринку.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Вагомий внесок у вирішення

окремих теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з оцінкою фінансового стану банку зробили такі вітчизняні вчені: О. В. Дзюблюк [8], Р. В. Михайлюк [8], А. М. Герасимович [2], Г. В. Щербакова [22], В. В. Іванов [10], . І. Грушко [7], О. Примостка [17], Є. Ширинська [21], А. Бергер [1], Л. Клаппер [1] та інші. Аналіз літературних джерел щодо фінансового стану банківських установ дозволив з'ясувати, що низка питань пов'язаних з організаційно-економічною оцінкою фінансового стану банку визначена недостатньо.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Ще одним фактором, який обумовлює важливість даної теми дослідження є відсутність єдиної методики оцінки фінансового стану банківської

установи. Виходячи з цього, можна сказати, що методи оцінки фінансового стану банку потребують подальшого аналізу та розгляду.

Метою статті є аналіз, порівняння та узагальнення теоретичних підходів до оцінки фінансового стану банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання, фінансовий стан є ключовою характеристикою підприємницької діяльності, у тому числі у банківській сфері. Достовірний й своєчасний аналіз фінансового стану банку є запорукою прийняття ефективних

фінансових рішень з боку власників, інвесторів, партнерів, працівників податкової служби та інших учасників економічних відносин, спрямованих на зниження витрат, зростання прибутку та ринкової вартості бізнесу в цілому. Регулярне проведення банком аналізу своєї діяльності дає змогу ефективно управляти активними та пасивними операціями для максимізації прибутку і забезпечення стабільного фінансового стану.

Поняття «фінансовий стан банку» більшість вчених трактує через сукупність певних коефіцієнтів (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «фінансовий стан банку»

Автори	Трактування поняття
1	2
Герасимович А. М. [2]	Фінансовий стан банку – це оцінка показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, ефективності управління.
Іванов В. В. [10]	Фінансовий стан банку – це система показників достатності капіталу, якості активів, ліквідності балансу, ефективності діяльності, рівня управління (менеджменту) банку.
Загородній А. Г. [9]	Фінансовий стан банку – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та існування, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.
Дзюблюк О. В. [8]	Фінансовий стан банку визначається наявністю у нього фінансових ресурсів, забезпеченістю грошовими ресурсами, необхідними для діяльності, підтримки нормального режиму роботи, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.
Борисов А. Б. [5]	Фінансовий стан банку – це рівень забезпечення економічного суб'єкта грошовими коштами для здійснення господарської діяльності, підтримання нормального режиму роботи та своєчасного проведення розрахунків.
Щербакова Г. В. [22]	Фінансовий стан банку визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків.

Отже, розглянувши наведені фінансовий стан банку – це економічна визначення вітчизняних вчених та категорія, яка характеризує фінансово-економістів, можемо стверджувати, що економічну діяльність банку за допомогою

певної системи аналітичних показників у зокрема інші кредитні установи, чітко визначений момент часу. аудиторські фірми, реальні і потенційні клієнти та кореспонденти, інші фізичні та юридичні особи [11]. Завдання аналізу фінансового стану банку наведені на рис. 1

Основним об'єктом аналізу фінансового стану банку є комерційна діяльність. Водночас суб'єктами можуть бути як банки, так і їхні контрагенти,

зокрема інші кредитні установи, аудиторські фірми, реальні і потенційні клієнти та кореспонденти, інші фізичні та юридичні особи [11]. Завдання аналізу фінансового стану банку наведені на рис. 1

*Рис. 1. Завдання аналізу фінансового стану банку
Джерело: створено авторами на основі [11]*

В Україні для аналізу фінансового стану банку використовують систему певних коефіцієнтів, які характеризують діяльність банку. У світовій практиці здебільшого використовують рейтингову систему оцінки фінансового стану банку.

Найбільш розповсюдженою методикою аналізу фінансового стану банку є аналіз з використанням фінансових

коефіцієнтів, який складається з чотирьох основних блоків: 1) оцінка достатності капіталу (фінансової стійкості); 2) розрахунок ліквідності; 3) оцінка ділової активності; 4) оцінка прибутковості.

У табл. 2 наведені основні показники, які використовуються при оцінці фінансового стану за допомогою коефіцієнтного аналізу.

Таблиця 2

Коефіцієнти, запропоновані економістами для аналізу фінансового стану банку [4]

Показники	Крухмаль О.В. [14]	Герасимович А.М. [2]	Кизим М.О. [12]	Примостка Л.О. [17]	Шиллер Р.І. [20]	Іванов В.В. [10]	Грушко В.І. [7]	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Коефіцієнти ліквідності								
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	-	+	+	-	+	+	+	5
Коефіцієнт поточної ліквідності	+	-	+	-	+	-	+	4
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань	-	+	+	-	-	+	-	3

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих	-	-	-	+	-	-	-	1
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	-	+	-	-	-	+	-	2
2. Коефіцієнти достатності капіталу (фінансової стійкості)								
Коефіцієнт надійності	+	+	+	-	+	+	-	5
Коефіцієнт фінансового важеля	-	+	-	-	-	+	-	2
Коефіцієнт достатності капіталу		+	-	-	+	-	+	3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	-	-	-	+	-	+	-	2
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	-	-	+	-	-	+	-	2
Коефіцієнт незалежності	+	-	-	-	-	+	-	2
Коефіцієнт активності залучення позикових	-	-	-	-	+	+	-	2
3. Коефіцієнти ділової активності								
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	-	-	-	-	+	+	-	2
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	-	-	-	-	+	+	-	2
Коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредити	+	+	-	+	-	-	-	3
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів в кредити	-	+	-	+	-	-	-	2
Коефіцієнт кредитної активності	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт інвестицій в доходних активах	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт кредитів в доходних активах	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт проблемних кредитів	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт ефективності використання активів	-	-	+	-	-	-	-	1
4. Показники ефективності управління (рентабельності)								
Рентабельність активів	+	+	+	+	+	+	+	7
Рентабельність капіталу	-	-	-	+	+	+	+	4
Маржа	-	+	-	-	+	+	-	3
Спред	-	+	-	-	+	+	-	3
Всього	5	11	7	6	11	20	5	

Аналіз існуючих підходів дає змогу зробити висновки, що найбільша кількість коефіцієнтів для оцінки фінансового стану банку була запропонована Івановим В. В., Герасимовичем А. М., Шиллер Р. І. та Кизимом М. О. Серед перелічених коефіцієнтів найчастіше для аналізу фінансового стану використовують: коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля

та коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредити.

Залежно від мети, цілей та завдань аналізу фінансового стану, які ставить перед собою керівництво банку, здійснюється вибір показників для такої оцінки.

Серед закордонних підходів до аналізу фінансового стану банків методом коефіцієнтного аналізу є [6]:

1) BAKIS (BAKred Information System), яку використовує Центральний банк Німеччини і Федеральне відомство контролю за банками з 1997 р. Методика складається з 47 коефіцієнтів, з яких 19 оцінюють кредитний ризик, 16 – ринковий ризик, 2 – ризик ліквідності, 10 – прибутковість банку;

2) BMS (Bank Monitoring Screens), яка використовується в США.

Методика охоплює 39 коефіцієнтів і 35 параметрів, що належать до ринку капіталів.

Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні розроблена відповідно до вимог Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [16].

У табл. 3 наведено економічні нормативи, що встановлює Національний Банк України, які є обов'язковими для виконання всіма банківськими установами.

Таблиця 3

Економічні нормативи для банків України, встановлені НБУ

№	Назва показника	Нормативне значення
Нормативи капіталу		
H1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу	500 млн. грн.
H2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу	Не менше 10%
H3	Достатність основного капіталу	Не менше 7%
Нормативи ліквідності		
H4	Миттєва ліквідність	Не менше 20%
H5	Поточна ліквідність	Не менше 40%
H6	Короткострокова ліквідність	Не менше 60%
Нормативи кредитного ризику		
H7	Максимальний розмір кредитного ризику одного контрагента	Не більше 25%
H8	Великі кредитні ризики	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
H9	Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	Не більше 5%
Нормативи інвестування		
H11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Не більше 15%
H12	Загальна сума інвестування	Не більше 60%

Джерело: складено авторами на основі [16]

Основною перевагою оцінки фінансового стану банку з використанням аналізу коефіцієнтів є нескладність розрахунків, проте, даний метод є ефективним при розрахунку великої кількості коефіцієнтів, що робить його громіздким. Зважаючи на те, що коефіцієнтний метод ґрунтується на бухгалтерській звітності, певна частина якої є конфіденційною, його можна

рекомендувати для розрахунку службами внутрішнього аудиту, наглядовими органами НБУ та іншими органами, які мають доступ до цієї інформації.

Сучасні вітчизняні методики рейтингової оцінки поділяються на номерні, бальні, регресійні, індексні [3]. Особливості основних методів побудови рейтингу та їх принципи представлено у табл.4

Основні методики побудови рейтингових оцінок [3]

Методика	Принцип	Особливості
Номерна	Оцінка здійснюється за кожним показником окремо	Слабо деталізований метод з невеликою кількістю факторів
Бальна	Дозволяє здійснювати оцінку в балах, що присвоєні кожному оціночному показнику	Дає можливість визначати приналежність до певної групи
Індексна	Здійснюється розрахунок індексу для кожного з оціночних показників	Розрахунки здійснюються відносно базисних даних або середніх значень за декілька років
Регресійна	Визначається певна сукупність банків, розраховується значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю	Використовується кореляційно-регресійний аналіз для визначення взаємозв'язку між результатами діяльності досліджуваних об'єктів і чинниками, які їх визначають

Джерело: складено авторами на основі [3]

Номерні методики передбачають обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників. Ці методики є досить простими, але вони фактично не дозволяють оцінити фінансову стійкість банків [3].

Бальна методика дає змогу оцінювати фінансовий стан банку в балах, присвоєних йому за кожним оціночним показником. Зведена бальна оцінка банку дає можливість визначити приналежність останнього до тієї або іншої групи банків [13].

Індексні методики набули поширення внаслідок простоти їхнього застосування. Ці методики є достатньо точними, проте головна проблема полягає у виборі найважливіших фінансових показників, що їх потрібно враховувати, і які максимально би відображали усі аспекти діяльності банків. Вибрати їх не завжди вдається правильно [19].

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю. З метою елімінування масштабу показників обчислюють узагальнюванні показники як відношення розрахунку окремих банків до середнього значення за сукупністю, потім

усереднюються узагальнюванні показники шляхом розрахунку середніх величин [18].

До розповсюджених рейтингових моделей, які використовуються у вітчизняній банківській практиці, можна віднести американську систему CAMELS, сутність якої полягає у визначенні загального стану банку на основі єдиних критеріїв, що охоплюють усю його діяльність (табл.5).

Система CAMELS допомагає визначити банки, фінансовий стан, операції або менеджмент яких мають недоліки, що здатні призвести до банкрутства.

Параметри системи CAMELS оцінюються за п'ятибальною шкалою, де «1» є найвищою оцінкою, а «5» – найнижчою. На підставі оцінок усіх параметрів за п'ятибальною шкалою складається зведений рейтинг [4].

Під банківським рейтингом слід розуміти узагальнюючу оцінку діяльності банку, на основі якої можна визначити положення певного банку відносно інших банківських установ. Спостереження за рейтинговою позицією конкретного банку та її аналіз сприяють виробі обґрунтованих рішень стосовно подальших відносин клієнтів із банківською установою.

Параметри системи CAMELS [20]

Назва параметра		Характеристика параметра	
C	Capital adequacy	достатність капіталу	Визначає достатність капіталу для покриття ризикованих відкритих позицій
A	Asset quality	якість активів	Визначає ступінь ризикованості активів банку
M	Management	менеджмент	Оцінює якість банківського менеджменту на основі оцінки всієї фінансової звітності і визначення результатів діяльності
E	Earnings	надходження	Визначає достатність доходів для майбутнього росту банку та формування резервів для покриття очікуваних ризиків
L	Liquidity	ліквідність	Визначає ступінь спроможності банку виконувати свої зобов'язання
S	Sensitivity to market risk	чутливість до ринкового ризику	Оцінює вплив ринкового ризику на прибутковість та капітал банку

Математично-статистичні методи є найновішим інструментом оцінювання фінансової стійкості банків і, хоча в науці вони є загально визнаними, однак були впроваджені у практику зарубіжних країн протягом останніх 10-15 років. Їх обмежене використання можна пояснити математичною складністю та потребою володіння знаннями в галузі теорії ймовірності та математичної статистики. Варто зазначити, що ці методи дають змогу при використанні неконфіденційної інформації здійснювати глибокий та ґрунтовний аналіз та отримати більш об'єктивну оцінку фінансової стійкості банку, ніж це можливо рейтинговими методами, які вимагають врахування експертних уподобань [6].

Треба зазначити, що математично-статистичні методи не призначені для аналізу окремих банків, адже потребують врахування характеристик всієї сукупності. Тому доцільно використовувати дані методи у аналізі певної групи банків або банківської системи в цілому.

Переваги та недоліки основних методів оцінки фінансового стану банку наведено у табл.б.

Як видно з табл. 6, рейтингові та математично-статистичні методи мають найбільшу кількість переваг. Метод коефіцієнтів має такі переваги, як простота обчислень, точність та комплексність аналізу та характеризується такими недоліками, як громіздкість та відсутність програмного забезпечення. Математично-статистичні методи за недолік мають математичну складність. Порівняння основних методів аналізу фінансового стану банку дало змогу виділити переваги та недоліки кожного підходу.

Отже, проведений аналіз методів оцінки фінансового стану банку дозволяє зробити наступний висновок: використання лише одного методу аналізу для представлення поточного і майбутнього фінансового стану банку є недостатнім. Виходячи з цього, постає необхідність в розробці комплексної методики аналізу фінансового стану банку, яка включала б всі складові аспекти.

Таблиця 6

Переваги та недоліки методів оцінки фінансового стану банку [6]

Ознака	Метод коефіцієнтів	Рейтингові методи	Математично-статистичні методи
Переваги:			
Простота обчислень	+	+	
Точність аналізу	+		+
Комплексність аналізу	+	+	+
Можливість узагальненої оцінки		+	+
Експертні технології		+	+
Можливість порівняльного аналізу для великої кількості банків		+	+
Недоліки:			
Громіздкість	-		
Математична складність			-
Відсутність програмного забезпечення	-	-	

Висновки. Проаналізувавши підходи науковців до оцінки фінансового стану банку, можна зробити висновки, що дані методи є абсолютно несхожими відносно характеру та кількості основних показників. Більшість методик оснований на коефіцієнтному аналізі поєднує три групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку виходячи із: оцінки фінансової стійкості; оцінки ділової активності; оцінки ліквідності.

Оцінка фінансового стану необхідна для вирішення проблем банку, пов'язаних з його надійністю, стабільністю на конкурентному ринку, та подальшим розвитком. Отже, сьогодні існує велика кількість методів та методик аналізу фінансового стану банку. Використання інформаційних технологій у банківській сфері приводить до створення більш вдосконалених та точних систем оцінювання стану банків. У наш час методики включають математично-статистичні методи, експрес-методи на основі коефіцієнтного аналізу та методи, основані на рейтинговій системі. При цьому важливим є визначення і усвідомлення основних переваг і недоліків

використання певних методів оцінки фінансового стану підприємства, умов за яких доцільним є використання того чи іншого методу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berger, A. ; Klapper, L. ; and Turk-Ariss, R. «Bank Competition and Financial Stability» // Journal of Financial Services Research, 35(2009), 99-118. URL :<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6794>.

2. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2010. – 599 с.

3. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 145–150.

4. Бобиль В. Використання показників рівня якості управління ризиками в процесі оцінювання

- фінансового стану банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Vobyl_11.pdf.
5. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. Издание 2-е, переработанное и дополненное / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2005. – 860 с.
6. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку / С.П. Вольська // Серія Економічні Науки. – 2015. – №10(1). – С. 178-181.
7. Грушко В. І. Системна модель аналізу фінансової стійкості комерційного банку / В.І. Грушко, Л. Ю. Петриченко // Фінанси України. – 2001. – № 12. – С. 20-28.
8. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : Терно-граф, 2009. – 316 с.
9. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
10. Иванов В. В. Анализ надежности банка: практическое пособие / В. В. Иванов. – М. : Русская Деловая Литература, 1996. – 320 с.
11. Карась П. М. Банківська система : навчальний посібник / П. М. Карась, Н. В. Приходько, О. В. Пашенко, Л. О. Гришина. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 292 с.
12. Кизим Н. А. Моделирование банкротства коммерческих банков / Н. А. Кизим, И. С. Благун, В. А. Зинченко, Чанг Хонг Вен. – Х. : ИНЖЕК, 2003. – 220 с.
13. Косова Т. Д. Анализ банківської діяльності : навчальний посібник / Т. Д. Косова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
14. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення : автореф. дис. к-та екон. наук / О. В. Крухмаль. – Суми, 2007. – 20 с.
15. Лисенко О. В. Інтегральна рейтингова модель оцінки фінансового стану банків / О. В. Лисенко // Ефективна економіка – 2012. – №9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=228>.
16. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
17. Примостка Л. О. Банківські ризики. Теорія та практика управління : монографія / Л. О. Примостка та ін. – К. : КНЕУ, 2008. – 450 с.
18. Рисін М. В. Рейтингова оцінка діяльності банків як інструмент аналізу фінансового стану / М. В. Рисін // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 159-164. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_34.
19. Фалюта А. Анализ индексных методик оцінювання фінансового стану банків / А. Фалюта // Економічний аналіз. – 2012. – № 10(3). – С. 103-106. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(3\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(3)_24).
20. Шиллер Р.І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення / Р.І. Шиллер. – Київ : Наукова думка, 1998. – 158 с.
21. Ширинська Є. Рейтинг і лімітна політика банків // Вісник НБУ. – 2016. – № 5. – С. 29–31.
22. Щербакова Г. Н. Анализ и оценка банковской деятельности / Г. Н. Щербакова. – М. : Вершина, 2007. – 464 с.

REFERENCES

1. Berger, A. ; Klapper, L. ; and Turk-Ariss, R. «Bank Competition and Financial Stability» // Journal of Financial Services Research, 35(2009), 99-118. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6794>.
2. Analiz bankivskoi diialnosti [AM Herasymovych, IM Parasii-Verhunenکو, VM Kochetkov ta in.]; za zah. red. d-ra ekonom. nauk, prof. AM Herasymovycha (2010) [Analysis of banking activities]. Kyiv: KNEU.
3. Batkovsjkyj VA (2004) Rejtyngnova ocinka dijalnosti bankiv [Rating assessment of banks' activity]. Finansy Ukrainy, no. 5, pp. 145-150.
4. Bobyl V Vykorystannia pokaznykiv rivnia yakosti upravlinnia ryzykamy v protsesi otsiniuvannia finansovoho stanu banku [Use of indicators of the quality level of risk management in the process of evaluating the financial condition of the bank]. – URL: http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Bobyl_11.pdf.
5. Borisov AB (2005) Bol'shoy ekonomicheskyy slovar' [Big economic dictionary]. Moscow: Book World.
6. Voljsjka SP (2015) Porivnjajna kharakterystyka metodiv ocinjuvannja finansovoji stijkosti banku [Comparative characteristics of methods for assessing the financial stability of the Bank]. Serija Ekonomichni Nauky, no. 10(1), pp. 178-181.
7. Hrushko VI , Petrychenko LYU (2001) Systemna model' analizu finansovoyi stijkosti komertsijnogo banku [System model of financial bank financial stability analysis]. Finance of Ukraine, no. 12, pp. 20-28.
8. Dzyublyuk OV, Mykhaylyuk RV (2009) Finansova stiykist' bankiv yak osnova efektyvnoho funktsionuvannja kredytnoyi systemy [Financial stability of banks as a basis for efficient functioning of the credit system]. Ternopil: Terno-h.
9. Zahorodniy AH, Voznyuk HL (2005) Finansovo-ekonomichnyy slovnyk [The financial and economic dictionary]. Lviv: Lviv Polytechnic.
10. Ivanov VV (1996) Analiz nadezhnosti banka [Bank reliability analysis]. Moscow: Russian business literature.
11. Karas' PM, Prykhod'ko NV, Pashchenko OV, Hryshyna LO (2015) Bankivs'ka systema [Banking system]. Kherson: OLDI-PLUS.
12. Kizim NA, Blagun IS, Zinchenko VA, Chang Khong Ven (2003) Modelirovaniye bankrotstva kommercheskikh bankov [Modeling bankruptcy of commercial banks]. Kharkov: INZHEK.
13. Kosova TD (2008) Analiz bankivskoj dijalnosti [Analysis of banking activities]. Kiev : Centr uchbovoho literatury.
14. Krukhmal' OV (2007) Otsinka finansovoyi stijkosti bankiv: informatsiyne i metodychne zabezpechennya [Assessment of financial soundness of banks: information and methodological support] (PhD Thesis), Sumy.
15. Lysenko OV (2012) Intehral'na reytynhova model' otsinky finansovoho stanu bankiv [An integrated rating model for assessing banks' financial condition]. An efficient economy, no. 19, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=228>.
16. Resolution of the NBU Board «Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro porjadok rehulyuvannja diyal'nosti bankiv Ukrainy» [On approval of the Instruction on the procedure for regulating the activity of Ukrainian banks]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
17. Prymostka LO (2008) Bankivs'ki ryzyky. Teoriya ta praktyka upravlinnya [Banking risks. Management theory and practice]. Kyiv: KNEU.
18. Rysin MV (2014) Rejtyngnova ocinka dijalnosti bankiv yak instrument analizu finansovogho stanu [Rating

assessment of banks' activity as a tool for analyzing the financial state]. Visnyk Universytetu bankivskoji spravy Nacionaljnogho banku Ukrajinu, no. 2, pp. 159-164.

19. Faljuta A (2012) Analiz indeksnykh metodyk ocinjuvannja finansovogho stanu bankiv [Analysis of index methods for assessing the financial condition of banks]. Ekonomichnyj analiz, no. 10(3), pp. 103-106.

20. Shyller RI (1998) Finansova stiykist' komertsynoho banku ta shlyakhy

yi i zmitsnennya [Financial stability of a commercial bank and ways to strengthen it]. Kiev: Scientific Opinion.

21. Shyryns'ka YE (2016) Reytynh i limitna polityka bankiv [Banks rating and marginal policy]. Bulletin of the NBU, no. 5, pp. 29-31.

22. Shcherbakova GN (2007) Analiz i otsenka bankovskoy deyatel'nosti [Analysis and assessment of banking]. Moscow : Top.

"Вісник економіки транспорту і промисловості" є збірником статей про теоретичні і практичні дослідження у справі економіки транспортної і промислової галузей України. Призначений для викладачів, наукових співробітників, аспірантів, студентів та фахівців, що спеціалізуються у відповідних або суміжних галузях науки, освіти і виробництва.

*Збірник «Вісник економіки транспорту і промисловості» входить до переліку фахових видань. Постанова ВАК України №1 – 05/6 від 11.06.03 р. (Бюлетень №7 за 2003 р. Перелік 12).
Постанова ВАК України №1 – 05/4 від 14.10.09 р. (Бюлетень №11 за 2009 р. Перелік 7)
Наказ Міністерства освіти і науки України 21.12.2015 № 1328*

*Видання індексується та реферується в національних та зарубіжних наукометричних базах даних:
Наукова періодика України, РИНЦ (Росія),
Index Copernicus (ICV 2015: 40.96, ICV 2016: 57.02) (Польща),
GoogleScholar (США)*

З електронною версією збірника можна ознайомитися на сайтах:

*<http://vetp.kart.edu.ua>
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
<https://scholar.google.com.ua/citations?user>
<http://journals.uran.ua/index.php/2075-4892>*

«Вісник економіки транспорту і промисловості» № 69

Збірник науково-практичних статей

Відповідальність за набір та викладення фактів у статтях несуть автори. Висловлені ними думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Передрук матеріалів тільки з дозволу редакції збірника.

Відповідальний секретар – к.е.н., А.В. Толстова

**Підписано до друку 06.03.2020 р.
Формат паперу 60X84 1/16. папір писальний.
Умовн.-друк. Арк. 18,22. Обл. – вид. арк. 18,44.
Замовлення ____ Тираж 55. Ціна договірна**

Видавництво УкрДУЗТу, свідоцтво ДК № 6100 від 21.03.2018 р.